

Martti T. Kuikka

***Suomalaisen opettajankoulutuksen
murros vuosina 1959 – 1978***

Martti T. Kuikka

**SUOMALAISEN
OPETTAJANKOULUTUKSEN MURROS
VUOSINA 1959 – 1978**

Opintie kansakoulunopettajasta apulaisprofessoriksi

Tässä kirjassa kerron opettajakoulutuksen murroksesta vuosina 1959–1978 kolmen korkeakoulun Jyväskylän, Helsingin ja Savonlinnan näkökulmasta. Peruskoulun tullessa kansakoulunopettajan koulutus päättyi ja peruskoulun luokanopettajan koulutus alkoi. Esitys perustuu niin virallisiin lähdetiedostoihin että omakohtaiseen kokemukseen opiskelijana ja opettajana.

Martti T. Kuikka

URN:ISBN:978-952-86-0315-3
ISBN 978-952-86-0315-3 (PDF)

Jyväskylän yliopisto, 2024

Etukannen kuva: Jyväskylän yliopiston päärakennus

Seuraava kuva: Harjoituskoulu (1955-1961)

Painopaikka: Redfina Oy, 2011

Valokuvat

Jyväskylän yliopiston museo 18b, 18c.

Valokuvaaja Olavi Porri 20a, 24a, 24b, 25, 26, 27a, 28a, 28b.

Kirja on omakustanne

Esipuhe

Jokainen tutkimus vaatii oman aikansa ja kehkeytymisensä, kuten opettajani professori Martti Haavio aikanaan luennoilla saattoi todeta kehitymisprosessista. Tämän tutkimuksen juuret ovat yhtä lailla omassa aikaisemmassa tutkimusprosessissa kuin omakohtaisessa kokemuksessa opiskelijana ja opettajana eri yliopistoissa ja laitoksissa. Nämä molemmat juuret yhdistää opettajankoulutus ja sen historia. Historian tutkijalle näkyy samanaikaisesti kehityksen staattisuus ja dynaamisuus, joiden välillä vallitsee jatkuva jännitys.

Olen saanut tätä kirjaa kirjoittaessani merkittävää apua monien arkistojen ja kirjastojen henkilökunnalta. Heille lämpimät kiitokseni. Kauniit kiitokset myös intendentti Pirjo Vuoriselle Jyväskylän yliopiston museolta, opettaja Olavi Porrille ja kasvatustieteen tohtori Elise Lujalalle.

Helsinki 5.2.2011

Martti T. Kuikka

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	3
Alkusanat	7
1. Alokkaasta reservin upseeriksi	9
Tukikomppanian alokas.....	11
Aliupseerikoulu	13
Vaativa kurssi RUK 99.....	16
Pääsykokeet ja jättiyllätys	29
2. Tie kansakoulunopettajaksi	35
Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulu 1959 - 1961	35
Ensimmäinen vuosikurssi.....	39
Hei, tuleeko meistä opettajia	66
Opettajan työ vai jatko-opinnot	78
3. Uusi yliopisto ja uudet suunnitelmat	89
Helsingin yliopisto 1962 - 1970	89
Numerus clausuksen puristuksessa	92
Ensimmäiset opintovuodet	94
Teologiaa ja muita tieteitä	99
Kandidaatin tutkinnot	108
Syksy 1967: arkea ja juhlaa.....	112
Virka: tp.ap.pp. assistentti	116
Onko liseniaattityö valmis?	119
4. Opettajankouluttajan työ	127
Helsingin väliaikainen opettajakorkeakoulu 1970 - 1974.....	127
Tuntiopettajasta lehtoriksi	129
Lisensiaatista filosofian tohtoriksi.....	134
Vt. rehtori ja viimeinen lukuvuosi.....	141
Laitumellepäästöjuhlan traditio.....	160
Opettajakorkeakoulun päättäjäiset	165
Tutkimusta ja kirjoitusta.....	169
5. Apulaisprofessorina Savonlinnan korkeakoulussa	179
Savonlinnan opettajankoulutuslaitos 1974 - 1978	179
Vilkas kausi laitoksen johtajana	187
Johtajasta tutkijaksi	217
Normaali lukuvuosi	220
Onko viimeinen lukuvuosi	226
Toteutuvatko muistiot?.....	230

6. Katsaus menneeseen ja tulevaan	241
”Martti Kuikka lähti”	241
”Tämä on voimakas kulttuurikaupunki”	244
”Savonlinna on ja pysyy korkeakoulukaupunkina”	246
”Kieli-instituutti osaksi korkeakoulua”	248
Tiivistelmä	250
Liitteet	253
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	256

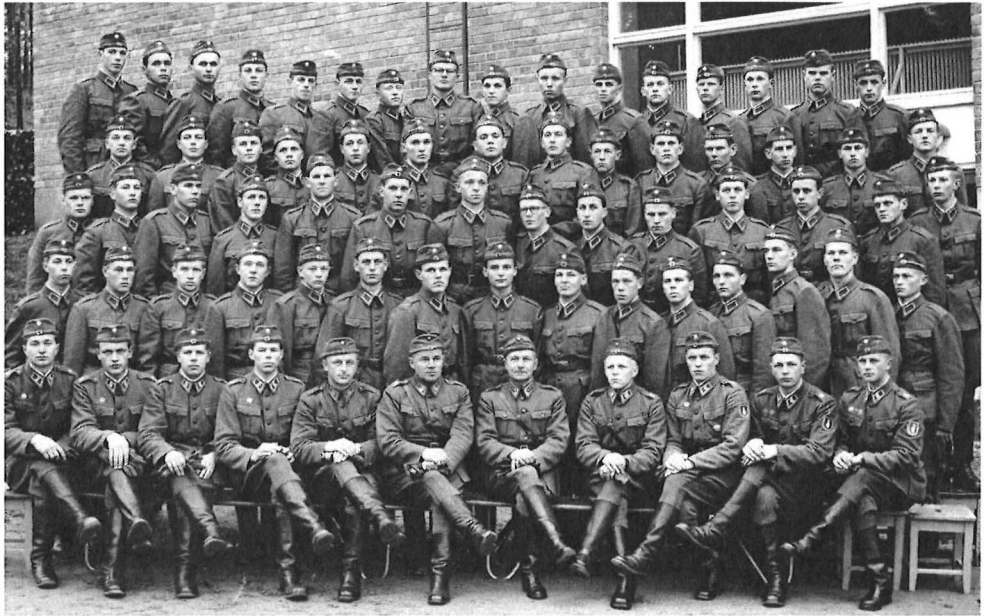

ALKUSANAT

Tämä tutkimus jatkaa kiinnostustani suomalaisen opettajankoulutuksen historiaan, jota olen tutkinut 1960-luvulta lähtien. Aikaisempi tutkimus liittyi kansakouluseminaarien toimintaan, johon myös väitöskirjassani (1973) keskityin. Sen kansainvälisiä taustatekijöitä tarkastelin vuoden 1974 raportissa ja vuonna 1978 kansankoulunopettajakoulutuksen suuntaviivoja vuoden 1922 komitean näkökulmasta (Kuikka 1974, Kuikka 1978). Tässä tutkimuksessa on taas askel ajallisesti eteenpäin kohti oppivelvollisuuskoulun opettajankoulutusta.

Tarkastelen opettajankoulutuksen murrosta vuosina 1959 - 1978. Murroksen lähtökohdat ovat 1920-luvulla, jolloin alettiin rakentaa itsenäisen Suomen koululaitosta. Oli ratkaistava monet autonomian ongelmat. Kuitenkin poliittinen ja taloudellinen tilanne oli vaikuttamassa siihen, että varsinkaan opettajankoulutuksen ongelmia ei saatu hyvistä yrityksistä huolimatta ratkaistua. Tällaisia ovat kansakoulunopettajan koulutuksessa pohjakoulutus - kansakoulu vai ylempi tutkinto, koulutuksen pituus, koulutuksen tavoitteet jne. Myös oppikoulun opettajankoulutus jatkui samanlaisena kuin autonomian aikana. Jännitteet eri suunnitelmien välillä kasvoivat 1930-luvulla ja vaativat ratkaisua. Oppivelvollisuuslaki 1921 vahvisti kansakoulun aseman lopullisesti ja oppilasmäärät kasvoivat merkittävästi. Jännite rinnakkais- ja yhtenäiskoulujärjestelmän välillä lisääntyi.

Analysoin kansakoulunopettajan ja peruskoulun luokanopettajan koulutusta vuosina 1959 - 1978 kolmen opettajankoulutuslaitoksen näkökulmasta. Tutkimus perustuu niin koulutuksen perusteisiin, opetussuunnitelmiin kuin muuhun lähdeaineistoon. Siinä näkyy myös kokemuksellinen näkökulma, jossa tarkastelen koulutusta niin kouluttajan kuin opiskelijan puolelta. Nämä kolme opettajankoulutuslaitosta ovat Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu, Helsingin opettajakorkeakoulu ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Jokaisella näistä on omat erityispiirteensä, joissa heijastuvat koulutuksen muutokset. Siksi tutkimusta voitaisiin pitää myös tapaustutkimuksena; jokaisella on oma historiansa, vaikka ne pyrkivät samaan koulutuksen päämäärään, opettajien kouluttamiseen koululaitosta varten.

1. ALOKKAASTA RESERVIN UPSEERIKSI

Tukikomppanian alokas

Aluksi olin sitä mieltä, etten kirjoita asevelvollisuuden suorittamisesta tähän kirjaan. Nyt mieli on muuttunut, kuten lukija huomaa. Miksi se muuttui? 11 kuukauden aika oli väliaikaa koulutien ja opintojen välillä. Se sitoo kaksi elämänjaksoa toisiinsa ja on samalla ainutlaatuinen ja ainutkertainen, koska se ei toistu.

Millaisissa tunnelmissa elettiin vuonna 1958? Koko vuoden ajan ja varsinkin kesällä sotauutiset lehdistössä ja radiossa kiinnostivat minua. Toisen maailmansodan päättymisestä oli kulunut vain 13 vuotta, uusia sotia oli alkanut sen jälkeen. Korean sota alkoi 1952, Englanti hyökkäsi Egyptiin. Neuvostoliitto miehitti Unkarin 1956 jne. Jännittynyt tilanne jatkui koko ajan.

Pyrin asevelvollisuuden suorittamiseen vapaaehtoisena eli ”siviilikarkurina”, kuten ikätoverit minua kutsuivat. Vuoroni olisi tullut vuotta myöhemmin. Anoin tykistöön Ylämyllylle, mutta määrättiin Kontiorantaan Karjalan Jääkäripataljoonaan (KarJP).

Kun lähdin kotoa lokakuun 15. päivänä 1958, isäni sanoi lähtiäisiksi: ”Kyllä siellä kaikki on ennenkin pärjänneet”. Olin koko kesän urheillut ja elo- ja syyskuussa tehnyt pitkiä kävelylenkkejä ollakseni hyvässä kunnossa ennen armeijaan menoa. Menin linja-autolla Joensuuhun iltapäivällä ja myöhemmin illalla jatkoin Kontiorantaan. Meidät opastettiin omaan komppaniaan. Suurin osa tuli selvin päin, jokunen ”myötälaitasessa”.

Ensimmäisen aamun herätys kello 6 oli niin meluisa kuin oli ennakoitu. Menimme aamupalalle vielä siviilipuvuissa. Seuraavina aamuina oli pikamarssi pesutupaan, siitä kuivaushuoneeseen ja takaisin tupaan. Torstaiaamu oli ns. kahviaamu, jolloin metallimukissa oli 2 dl kahvia ja hyväkokoinen pulla. Ne oli saatava alas tavalla tai toisella. En ollut kahvia juonut aikoihin. Vatsaa palperoitti koko aamupäivän. Palattuamme kasarmille tupiin alkoi vuoteen kunnostus ja tuvan siivous, josta huolehti tupapalvelija, kukin vuorollaan. Vuoteen sijaus oli tarkkaa puuhaa. Sinivalkoruudullinen päiväpeitto tuli osata laittaa siten, että saumat olivat suorassa. Ellei se onnistunut, sitä harjoiteltiin, kunnes saatiin tyydyttävä suoritus. Sama jatkui 11 kuukautta. Aamupäivällä alkoi varusteiden sovitukset ja kaapin laitto. Siviilivaatteet luovutettiin ja laitettiin harmaaseen laatikkoon odottamaan siviiliin pääsyä siten joskus, aamuja 329. Aamupäivällä oli sotilaspuku päällä. Kokoonnuttiin riviin käytävällä. Jokaisella tuvalla oli oma ryhmänjohtaja, jonka alaisuus-

1. Karjalan Jääkäripataljoonan (KarJP) tukikomppania 30.10.1958 vuoden 1938 - 1939 ikäluokan alokkaat. Eturivissä komppanian päällikkö E. Sylvänne, vasemmalla puolen yliväpäeli Kuosmanen ja kersantti Rosenius, oikealla puolen kersantti Pennanen.

teen kuului 10 alokasta. Käytävällä kersantti Pennanen selosti sisäpalvelusohjesääntöä, joka tuntui olevan kaiken a ja o. Hän erehtyi kysymään, mikä on hänen sotilasarvonsa. Ei tainnut kukaan uskaltaa vastata. Silloin kasvot punaisina hän loihe lausumaan tunnetut sanat: ”Arvoni näette kauluslaatoista ja tapani tulette tuntemaa.” Ensimmäinen aamupäivä tuntui pitkältä. Kello 11 mentiin ruokailuun. Oli torstaiapäivä, jolloin armeijassa syötiin hernekeittoa ja pannukakkua. Näin oli ollut ennen meitä ja jatkui meidän jälkeen. Ruokailun jälkeen oli tunti vapaata. Iltapäivällä ohjelma jatkui oppitunneilla. Komppanian päällikkö ja vääpeli selostivat ja valistivat meitä kuin alokkaita talon tavoille. Vihdoin tuli ensimmäisen päivän ilta, jolloin ei tarvinnut jännittää tai pokkuroida. Pöytätennispeli oli ahkerassa käytössä.

Alokasaika jatkui ns. piikkisulkeisilla. Viikon parin välein alokkaat rokotettiin sairaalassa. Osalle se sujui hyvin, ei tullut jälkitiloja. Muutama pelkäsi rokotuksia ja koki tilanteen hankalaksi. Ehkä kansanterveyden takia rokotukset olivat perusteltuja, koko ikäluokka saatiin rokotettua tehokkaasti. Alokasaikaan kuului myös ampumisharjoitukset. Jokaiselle annettiin sotilaskivääri, jonka kunnosta piti huolehtia. Se oli ns. pystykorvatähtämellä varustettu ase. Aluksi oli tähtäysharjoituksia ja sitten siirryttiin ampumaradalle. Tavoitteena oli suorittaa I luokan merkki, joka edellytti 300 metrin matkalta vähintään 80 pistettä. Tarkoitus oli kohdistaa jokaisen kivääri muutaman harjoituslaukauksen mukaan. Minulle sattui hyvä onni, kun ensimmäinen laukaus oli täysi kymppi. Hyvä, sanoi kersantti, alokas voi jatkaa samalla tavalla.

En ollut aikaisemmin kiväärillä ampunut, siksi seuraavat laukaukset kiersivät pitkin taulua eikä kymppejä tullut. Ja kersantti opasti: ”Alokas tähtää aina samaan kohtaan, niin kivääri voidaan kohdistaa.” Lopulta sain vaaditun pistemäärän. Näree herätti, että yksi komppanian alokkaista ei hyväksynyt omaa asettaan ja sai ampua vääpelin kilpa-aseella merkkisuorituksen.

Tukikomppanian kouluttajista vain kapteeni ja ylivääpeli olivat olleet sodassa, nuorempi ikäluokka oli sisäpalveluohjesäännön lumoissa. Se toi mukanaan monta turhaa touhua. Oli iltalomakokeet ikään kuin me alokkaat emme osaisi käyttäytyä. Oli tervehtimisharjoituksia toisillemme ja oletetulle lipulle. Oli jatkuvia kaappitarkastuksia, joissa oli aina moitteen sijaa. Mitä alokas piilottaa siviililokeroon, kysyttiin. Jos sääntöjä rikkoi tai ei noudattanut, oli erikoisuutena ns. luutaharjoitus lokakuussa 1958. Kun kersantin päreet paloivat, alokas sai tehtäväksi 20 varpuluutaa. Lokakuun illat olivat pimeitä, tekeminen jäi viikonloppuun. Silloin lähdimme joukolla varpumetsään auttamaan luutaurakassa. Vääpeli ihmetteli luutien huonoutta. Alokkaan vastaus oli, että määrä oli oikea.

Sanomalehti Karjalainen kirjoitti Kontiolahden varuskunnan alokasjuhlista. Varuskunnalla oli oma soittokunta, joka juhlisti tilaisuutta. Everstiluutnantti Niilo Riuttala toivotti alokkaat tervetulleeksi Karjalan Jääkärripataljoonaa ja mainitsi mm. ”Te olette 1958 viimeinen saapumiserä, joka on tähän-

astisista mieslukuisin. Monelle tämä asepalvelukseen saapuminen on ollut suuri muutos siviilitoimintoihin nähden. Olettehan oppineet siviilissäkin jo kuriin, mutta täällä vaaditaan paljon täsmällisempiä suorituksia. Kaikki pitää mennä ohjelmien ja ohjesääntöjen mukaan, joista ei voi tinkiä.” Puheensa lopussa hän korosti: ”Muistakaa kunnialla kantaa Karjalan Jääkäripataljoonan värejä, että joukko-osastomme maine säilyy tahrattomana palveluksenne loppuun asti.” Alokasjuhla päättyi sotilaskotisiskojen kahvitarjoiluun.

KarJP kokosi alokkaat Itä-Suomesta Kainuuta myöten, sekä jonkin verran Etelä-Suomesta. Myös helsinkiläisiä poikia passitettiin Kontiorantaan. Joku heistä kertoi, ettei tiennyt, missä oli Kontioranta ennen kuin katsoi kartalta. Hajasijoitus lienee ollut sotien perua. Vaikeudet ilmenivät myöhemmin, kun siirryttiin lumen tullessa ns. talviliikuntaan eli suksille. Harvalla heistä oli kokemusta hiihdosta, se oli opeteltava. Alokkaiden koulutausta oli erilainen, eli kansakoulun käyneistä ylioppilaisiin ja ammattitutkinnon suorittaneisiin.

Itsenäisyyspäivänä joulukuun 6. päivänä 1958 ajoimme Kontiorannasta Joensuun kauppatorille polkupyörillä. Juhlamarssi tapahtui Joensuun kaupungintalon editse Rantakatua pitkin. Tätä ohimarssia oli harjoiteltu paljon, mutta se ei onnistunut, kun komppanian marssinjohtaja vaihtoi yllättäen askeltaan ja askelrytmi särkyi. Näinkin voi käydä. Ajoimme joulukuun pimevässä illassa sormia palellen kohti Kontiorantaa.

Aliupseerikoulu

Aliupseerikoulu alkoi joulukuun 8. päivänä ja kesti 118 päivää. Koulun tehtävänä oli kouluttaa ryhmänjohtajia omassa aselajissaan. Oma aselajini oli panssarintorjunta eli Pst. Siihen oli valittu viisi alokasta Jouko Partanen, Juha Vuorio, Pekka Hämäläinen, J. Virkkunen ja Martti Kuikka. Alusta pitäen oli selvää, että kaksi oppilasta pääsee jatkamaan RUK:hon. Meitä oli kaksi ylioppilasta Vuorio ja Kuikka ja yksi kansakoulunopettaja Partanen. Oli odotettavissa kilpailua kurssin aikana. Meidät oli sijoitettu aliupseerikoulun rakennuksessa ns. alatupaan, jossa oli kerrossängyt. Ne vaativat totuttelua ennen kuin uni tuli. Samassa tuvassa oli myös viestilinjan oppilaat.

Pst-koulutus oli vähäistä. Panssarikauhuja tai panssarinyrkkejä eikä muita sota-ajan aseita ollut. Nyt oli ns. pikkusinko ja isosinko. Pikkusinko oli putkimainen rakenteeltaan. Panssariammus työnnettiin singon etuosaan, laukaistaessa oli ensin varmistettava, että välittömästi ampujan takana ei ole ketään. Koko aliupseerikoulun aikana ammuin vain kerran pikkusingolla, isosinkoa ei ollut harjoituksissa. Yleensä harjoiteltiin pelkillä puukranaateilla kuivaharjoittelua: ”Lataa, varmista, valmis, tähtää, ammu”, olivat tavalliset ”komentosanat”.

Aliupseerikoulun aikaan oli kaksi pataljoonan sotaharjoitusta. Toinen oli

Ilomantsin suunnalla. Meillä oli käytössä Panu-radiot. Venäläiset suuntivat ne nopeasti, kuuntelivat ja osallistuivat viestien lähetyksiin: ”Täällä koivu, täällä koivu kuuntelen”. Toisto tapahtui naisen äänellä Neuvostoliiton puolelta. Se oli kai harjoitusta puolin ja toisin. Sotaharjoitus oli lähinnä puolustustaisteluihin valmistautumista erilaisine ryhmyksineen, mikä aiheutti jatkuvaa joukkueiden siirtoa asemasta toiseen. Teltoja laitettiin, purettiin ja pystytettiin uuteen paikkaan. Yönet jäivät lyhyeksi. Toinen sotaharjoitus suuntautui Jaamankankaan kautta Höytiäisen eteläpäähän ja sitä kautta Höytiäistä pitkin kohti Polvijärven kirkonkylää. Ensimmäisenä päivänä hiihdettiin Höytiäisen eteläpäähän. Seuraavana yönä alkoi hyökkäys kohti pohjoista Höytiäisen jäätä pitkin. Aluksi myös hevosten vetämän kuormaston piti kulkea samaa reittiä, mutta jäällä oli niin paljon sohjoa, että kuormasto ohjattiin maantietä pitkin Polvijärven kirkolle. Muu pataljoona hiihti sohjoista jäätä pitkin. Oli osattava hiihtää vetämällä suksen latua pitkin. Jos nosti suksea vähänkään, pohja jäättyi välittömästi ja oli pakko puhdistaa pohjat. Matkantekeo oli yöllä hidasta. Pienikin tauko toi hengähdyksen, moni yritti nukkua sauvojen varassa.

Pahin ongelma tuli esille meidän saaren kohdalla Kallioniemessä. Vihollisosasto oli sijoittunut saareen, jota kohti pataljoona eteni. Vihollinen avasi tulen (paukkupatruunoilla) ja pysäytti pataljoonan etenemisen. Ensinnäkin saareen ammuttiin krh-kranaatteja ja sitten hyökättiin. Syntyi tulitaistelua, paukkupatruunat välähtelivät tummassa yössä. Vihollisosasto alkoi vetäytyä saaresta. Oli hyvin lähellä, että olisi syntynyt todellinen laukausten vaihto, sillä Veikko Hyvärinen (Kala-Veikko) asui saaresta. Hänellä oli useita aseita, kun hän metsästi sorsia kesäisin ja talvella kettuja. Veikolla oli kaksi koiraa, jotka varmaan heräsivät paukkupanoksiin. Onneksi ei tapahtunut mitään. Harjoitusten johtajien olisi pitänyt ottaa tällaisista asioista selvää. Tapaus ei juuri lisännyt armeijan suosiota.

Hiihdetyn yön jälkeen pataljoona pysähtyi Polvijärven kirkonkylän liepeille. Olin reilun kilometrin päässä kotoani. Rohkaisin mieleni ja kysyin harjoitusten johtajalta mahdollisuutta pistäytyä kotonani. Hän suostui siihen. Niin lähdin konepistooli kaulassa hiihtämään läpi kirkonkylän kotiväkeä tervehtimään ja aamukahville. Kotiväki hämmästytti, olihan kello vasta 8 aamulla, kun lumipukuinen sotilas ilmestyy eteiseen ja laskee konepistoolin lattialle. Nämä aamukahvit olivat elämän parhaimpia valvotun ja hiihdetyn yön jälkeen. Kun kahvin kanssa oli voileipiä ja pullaa, olo oli huomattavasti parempi. Kun vielä vaihdoin kuivat sukat, oli paluu edessä sotaharjoituksiin kotitantereelle.

Sotaharjoitus siirtyi sitten pohjoisemmaksi ja ryhmittyi puolustusasemiin. Se päättyi neljäntenä päivänä, jolloin pataljoona siirrettiin autoilla (”mokeilla”) Kontiorantaan. Onneksi ei palattu hiihtäen kuten tultiin, se olisi ollut ylivoimainen kolmen valvotun yön ja hiihtöpäivän jälkeen. Kuitenkin koulutta-

jat pitivät harjoitusta liian helppona, oli kuulemma vaarana ”makuuhaavat”.

Aliupseerikoulussa hiihrettiin aina kun mahdollista harjoituksiin tai suunnistuksiin. Hiihtokilometrejä kertyi lähes 800, en ollut ennen tätä enkä myöskään sen jälkeen tullut hiihtäneeksi näin paljon. Hiihtokilpailut olivat yksi osa ohjelmaa. Tupien välinen kilpailu 7-miehisin joukkuein oli tärkeä, olihan palkintona sunnuntailoma. Meidän tupa oli lähes varma voitosta. Oma osuuteni oli viides, lähdin johdossa liikkeelle viiden kilometrin radalle ja toin viestin johdossa seuraavalle. Meillä oli tuvan parhaat viestinviejät minun jälkeeni, koska olin kuulemma epävarma omasta hiihdostani. Kaiken piti olla valmista voittoa varten, mutta toisin kävi. Vaikka he tekivät parhaansa, toisen tuvan hiihtäjät menivät edelle ja voittivat koko kilpailun. Illalla jaettiin osuuksien parhaille pienet palkinnot. Olin ainoa, joka sai sellaisen meidän tuvasta. Niin meni voitto kuin lomakin. Syystä tai toisesta lomat olivat tiukalla, kävin aliupseerikoulun aikana vain kerran lomalla kotona.

Sairastuin kesken kurssin flunssaan, joka kiersi koko koulun. Olin viikon varuskunnan sairaalassa. Kun palasin takaisin aliupseerikouluun, minulla oli kolme päivää vup:tä (vapaata ulkopalveluksesta). Yllättäen sairaalaviikon ja em. kolmen sisäpäivän jälkeen minut määrättiin partiohiihtoon partion neljänneksi jäseneksi. Koetin vedota, että olen ollut kaksi viikkoa sairaana enkä ole juuri ulkona ollut. Mikään ei auttanut. Matka oli 15 kilometriä. Armeijassa kaikilla on leveät puusukset, jotka yritimme voidella luistaviksi. Partiohiihtoon sisältyi myös ammunta. Se epäonnistui eikä hiihtovauhti riittänyt, emme olleet 15 parhaan joukossa. Kolmas rankka kokemus oli 10 kilometrin hiihto. Koska hiihtäjiä oli paljon, lähtö tapahtui varuskunnan rannasta tasatunnein 60 - 90 hiihtäjää kerrallaan. Ohjeena oli, että tasaisen järviuuden aikana olisi parasta pitää vauhtia ennen kuin noustaan metsään Jaamankaalle, jossa ohittaminen ei juuri ole mahdollista. Kun lähtölaukaus pamahti, säntäsin ripeästi liikkeelle, välillä tasatahtia, välillä vuorotahtia. Olin jo päässyt lähimmistä kilpailijoista eroon, kun se tapahtui. Sompa jäi suksen alle ja kaaduin. Vaikka nousin ripeästi ylös, osa oli mennyt ohitse. Ryhdyin takaa-ajoon ja sain vielä muutamia kiinni. Kun tulin metsän reunaan, hapot alkoivat vaikuttaa ja jouduin antamaan periksi. Vähitellen hengitys tasaantui. Kun seuraavia meni ohi, liimauduin kantaan. Sattui olemaan kovavauhtinen pari, joka veti vuoron perään. Yritin pysyä mukana, sillä 48 minuutin alituksella saisi sunnuntailoman. Vauhtia riitti loppuun saakka, jäin kuitenkin muutamien metrin loppumatkalla. Kun pääsin maaliin ja nojasin sauvoihini, vatsa reagoi. Ennen kilpailua syöty kauravelli lensi kaaressa hangelle oksettavan yökötyksen kera. Vauhti oli ollut liian rankka eikä 48 minuuttia alittunut.

Aliupseerikoulussa oli puolikurssijuhlat, joissa jaettiin 10:lle parhaalle todistukset. Yllätys oli, että meitä kaksi Pst:n oppilasta oli tässä joukossa, nimittäin Jouko Partanen ja Martti Kuikka. Molemmat saivat korpraalin arvon. Se enteili RUK:hon pääsemistä. Kapteeni Pihlman, koulun johtaja, kutsui luok-

seen ja kyseli ammattivaihtoehtoja. Hän kertoi sotilasurasta ja mahdollisuuksista kadettikouluun. En pystynyt antamaan suoraa vastausta. Kerroin asiasta kotona, isä oli sitä mieltä, että on syytä katsella muitakin vaihtoehtoja.

3. Aliupseerikoulu pelasi Ylämyllyn aliupseerikoulua vastaan koripallo-ottelun, jonka voitimme. Kuvassa vasemmalta Martti Kuikka, Jokinen, A. Järvi-lehto, E. Maukonen ja M. Santala suihkukomennuksella.

Hiihto ei ollut ainoa urheilulaji. Kontiorannan ja Ylämyllyn aliupseerikouluilla oli kurssien välinen koripallo-ottelu, kumpi on parempi. Voitto tiesi lomaa. Ottelut käytiin kummankin varuskunnan salissa. Jostain syystä tuomarit vetivät ”kotiinpäin”. Koripalloharjoituksia saatiin luutnantti Riikosen ansiosta. Ratkaiseva ottelu käytiin Kontiorannassa aliupseerikoulun salissa. Se oli äärimmäisen tiukka, jouduin toisella puoliajalla viiden virheen takia suihkuun, joten muut saivat hoitaa pelin. Se onnistui, oma joukkue voitti muutaman pisteen erolla. Kunnia oli pelastettu.

Kun aliupseerikoulun päätös läheni, oli jännitettävä, ketkä pääsevät reserviupseerikouluun eli RUK:hon. Pst-ryhmässä oli kolme ehdokasta, jotka yllättäen kaikki valittiin, Jouko Partanen ja minut valittiin Pst-linjalle ja Juha Vuorio kiväärilinjalle. Tämä oli meidän kannalta hyvä ja toimiva ratkaisu. Aliupseerikoulun päätöstilaisuudessa saimme todistukset ja alikersantin arvon.

Vaativa kurssi RUK 99

RUK:n kurssi alkoi 10.4.1959. Sitä ennen luutnantti Riikonen piti meille RUK:hon lähtijöille neljän päivän valmennuksen, millaisia asioita oli syytä ottaa huomioon. RUK:n tavoitteena oli kouluttaa joukkueen johtajia. Lähdimme junalla Joensuusta kohti Haminaa, jonne pääsimme Kouvolasta vaihdettuamme junaa. Asemalta marssimme läpi kaupungin tukikomppaniaan. Heti alkuun luovutimme oman joukko-osaston vaatteet pois ja sovitimme RUK:n sotilaspuvun. Sen erikoisuutena oli valkoiset olkanauhat, joiden an-

siosta tai takia erotuimme muista koulutettavista. Meidän tupa oli erilainen kuin muut, sillä kahden joukkueen raja kulki tuvan poikki. Osa kuului ensimmäiseen joukkueeseen, jota johti luutnantti Halonen ja osa taas toiseen joukkueeseen, jota johti luutnantti Christensen. Tupaväki muodostui hyväksi kavereiksi, jutut liikkuivat milloin koulutuksessa, milloin siviilimaailman asioissa. Leppoisa huumori sävytti koko kurssin ajan tuvan keskusteluja. Se oli kurssin parhaita antia.

Mutta kaikki ei sujunut aina hyvin. Kesäkuun 4. päivänä olivat ns. Marskin kisat Helsingissä. RUK oli koonnut viestijoukkueen, jossa oli mukana myös kaksi meidän tuvasta eli Ahti Mäkeläinen ja Lasse Ojanen. Odotelimme heitä saapuviksi neljännen päivän iltana, jotta kuuluisimme tulokset. Seuraavana aamupäivänä, kun Mäkeläinen ja Ojanen saapuivat tupaan, alkoi selvitä, että viestijoukkueen linja-auto oli törmännyt kuorma-autoon paluumatkan sumussa. Kaksi upseerioppilasta kuoli onnettomuudessa. Kukaan ei pystynyt selittämään, miksi näin oli tapahtunut. Kesäkuun viidennen päivän iltana vallitsi meidän tuvassa nukkumaan mennessä välillä hiljaisuus, välillä hiljainen keskustelu tapahtuneesta. Se toistui tavallaan kurssin loppuun saakka. Moniin kysymyksiin ei kukaan osannut vastata. Uskaltaako nukkua, jos ei enää herää, oli yksi niistä kysymyksistä.

Joukkueenjohtajaksi kouluttaminen tapahtui pitkälti käytännön kautta. Joka viikko yksi oppilaista toimi joukkueen johtajana, jonka tehtävänä oli huolehtia joukkueen järjestäytymisestä harjoituksiin ja muista käytännön toimista. Joukkueella oli myös asealiupseeri, jonka tehtävänä oli vastata harjoitusten välineistä, kuten lampuista, kiikareista jne.

Joku toimi puolestaan viikon ajan huoltoaliupseerina, joka huolehti esimerkiksi ruuan viemisestä harjoitusmaastoon ”mokin” tai hevoskyydin avulla. Useana sunnuntai-iltana luutnantti Halonen toimitti peitepiirroksen maanantain harjoituksista. Se oli syytä jäljentää omaan karttaan, koska kuka tahansa voi joutua maanantiaamuna harjoituksen johtajaksi, joka vie joukkueen harjoitusmaastoon ja ohjaa harjoituksen. Hän sai määrätä itselleen lähetin, jonka tehtävänä oli välittää joukkueen johtajan käskyjä eri puolilla oleville ryhmille. Maanantain harjoitus alkoi aamulla kello 8.30. Viikon joukkuejohtaja oli komentanut joukkueen tukikomppanian eteen tavallisesti polkupyörät kulkuvälineenä, joskus pieni maastoauto eli mokki. Kun joukkueenjohtaja oli ilmoittanut luutnantti Haloselle joukkueen täsmällisesti ohjelmaan merkittynä aikana, Halonen katsoi joukkuetta ja määräsi sen päivän harjoituksen johtajan. Tämä valinta ei kulkenut aakkosjärjestyksen mukaan, vaan Halosen oman suunnitelman mukaan. Valittu upseerioppilas siirtyi välittömästi joukkueen eteen. Komento oli: ”Asento. Joukkue kuuluu komentooni. Lepo.” Sen jälkeen hän valitsi lähetin ja komensi: ”Jonossa mars seurakkaa”. Hänen tehtävänsä oli viedä joukkue edeltäpäin annetulle harjoituspaikalle. Siinä matkan aikana oli selvitettävä, mitä kautta mennään päivän

harjoitukseen. Ei voinut pysähtyä lukemaan karttaa, vaan poljettava eteenpäin. Luutnantti seurasi tarkoin mitä tapahtui ja miten tapahtui.

Oman kokemukseni em. tavasta kouluttaa meitä oli kaksinainen. Tilanne jännitti jo edellisestä illasta lähtien, sillä en tuntenut Haminan ympäristöä kyllin hyvin, kun sain ensimmäisen tehtävän. Toisaalta se pani omat voimavarat keskittymään juuri tähän asiaan ja näyttämään omat kykynsä. Omassa tehtävässäni vein joukkueen tavallaan puolustuksen taakse kolmannen ryhmän aseisiin, josta Halonen huomautti ja kysyi syytä. Oma vastaukseni liittyi jotenkin puolustuksen tarkoitukseen, sillä ei voi edetä etulinjaa pitkin. Onneksi lähettinä oli ”Kiilu”Kivelä, joka oli maaottelusuunnistaja ja kävi samana vuonna Tiomila-viestissä seuran joukkueensa mukana. Hän jos kuka tunsu kartan.

Aina ei mene niin kuin oli suunniteltu. Maaottelusuunnistajat Kivelä ja Lasse Ojanen ottivat luonnollisesti osaa RUK:n suunnistuksen mestaruuskilpailuihin, jonne valittiin vain parhaat. Meidän tupa oli varma kaksoisvoitosta em. kahden huippusuunnistajan ansiosta, mutta emme silti veikanneet juuri voittajaa. Kun viesti oli ohi, jännitimme tulosta. Kun Ojasen Lasse tuli tupaan, huomasimme, ettei kannattanut kysyä mitään. Jotain oli sattunut sinä lauantaina. Myöhään illalla Lasse raotti hieman salaista arkkuaan. Yhdellä (helpolla) rastilla hän oli ottanut 90 astetta väärän suunnan, hän korjasi sen, mutta tasaisessa kilvassa voittoa ei tullut. Myöskin Kivelä oli tehnyt jotain samanlaista eikä voittanut. Mutta uusi päivä kaiken voittaa. Seuraavana päivänä oli Haminassa avoimet suunnistuskilpailut, johon myös osa RUK:n suunnistajista osallistui. Iltapäivällä Lasse palasi tupaan kädessään pieni pöytälamppu, jonka hän oli saanut palkinnoksi. Hän oli voittanut kisan. Myöhemmin hän totesi, että laiha lohtuhan tuo on, mutta samaa virhettä hän ei tee kahta kertaa peräkkäin.

Maastoharjoituksissa sattuu kaikenlaista. Meillä oli Venäjän aikaiset pitkäpiippuiset vanhat kiväärit, joita emme käyttäneet ammuntaan, mutta olivat mukana harjoituksissa. Kun aikanaan kerroin Jussi-sedälle näistä kivääreistä, hän totesi, että heillä oli samanlaiset sota-aikana ja niillä ei osunut mihinkään. Meillä RUK:ssa ne olivat jatkuvasti mukana maastoharjoituksissa. Niillä ei juuri sulkeista harjoiteltu.

Oli maastoharjoitus, jossa välillä kokoonnuttiin teltaan, kiväärit jäivät ulkopuolelle. Meille oli jaettu paukkupatruunoita päiväharjoitusta varten. Tuli hälytys, kukin sieppasi teltan ulkopuolelta lähimmän kiväärin ja pyrki torjumaan vihollisen hyökkäyksen. Harjoituksen jälkeen oli luutnantin kritiikki, varsinkin kiväärien huono sijoitus oli yksi sen aiheista. Kukin poisti kivääristään paukkupatruunat ja samalla kukin haki oman kiväärinsä joukkueen sisältä. Minäkin sain ennen kuljetusta oman kiväärini, ennen kuin noustiin kuljetusauton lavalle. Seuraavana aamuna joukkue kokoontui kiväärit olalla seuraavaan harjoitukseen. Tunnustelin oman kiväärini liipasinta, ih-

mettelin, että se oli ikään kuin viritetty. Ajattelin, että harjoituksen jälkeen joku oli vielä kokeillut ilman panoksia liipasimen herkkyyttä. Painoin liipasimen pohjaan ja samassa pamahti korvan juuressa paukkupatruuna. Se, joka otti kiväärini iltapäivällä, ei ollut sittenkään poistanut paukkupatruunaa, kuten minä lainaamastani kivääristä. Luutnantti Halonen komensi: ”Paukkupatruunat pois. Asento.” Tietenkin jouduin kuulusteluun ja olin varma, että minut poistetaan RUK:sta ja lähetetään ns. maitojunalla Kontiorantaan. Kouluttaja huusi, miksi en ollut poistanut patruunaa harjoituksen päätyttyä. ”Kyllä poistin siitä kivääristä, joka minulla oli, oletin että kaikki muut olivat tehneet samoin, herra luutnantti.” Teidän olisi pitänyt tarkistaa oma kiväärinne, sotilas ei saa hukata omaa asettaan, luutnantti jatkoi. Teltasta poistuttaessa juuri kellään ei ollut omaa kivääriä, koska oli kiire, kerroin oman vastineeni. Luutnantti katsoi pitkään. Myöhemmin hän ilmeisesti neuvotteli esimiestensä kanssa tästä tapauksessa. Vapisin kuin haavan lehti seuraavat ajat ennen kuin tuli tuomio: ”Oppilas Kuikka voi jatkaa RUK:ssa, mutta on huolellisempi aseiden käytössä.” ”Kyllä herra luutnantti” vastasin.

Pahkajärven leiri oli luku sinänsä. Joukkueen johtajasta, luutnantti Halosta tuli yliluutnantti, mikä näkyi koko ajan. Harjoittelimme teltan purkua ja lähtövalmiutta 30 minuutissa, kun teltan sisätilat eivät olleet järjestyksessä. Sama taisi toistua toisenkin kerran. Pahkajärvellä oli myös ampumaleiri, jonka yksi osa oli hyökkäysharjoitus. Mukana olivat kiväärikomppaniat ja Pst-joukkue. Jouduin yllättäen Pst-tykkijoukkueen johtajaksi. Tarkoitus oli tukea kiväärijoukkojen hyökkäystä ja ampua vihollisen aseisiin oikeilla panoksilla. Ensin tehtiin ns. kylmäharjoitus, jolloin tarkistettiin aikataulut ja eteneminen ja maalit. Harjoitus lähti aikataulussa liikkeelle ja kaksi Pst-tykkiä siirtyi suunniteltuihin aseisiin ja alkoi aikataulun mukaisesti ammunnan ennalta sovittuihin maaleihin. Tulitus alkoi aivan normaalisti, mutta toisen maalinammunnan alkaessa toisen tykin ammus ei toiminut, vaan aukaistaessa tykin lukko hylsy ja ammus putosivat tykin juureen maahan. Komensin ”tuli seis”, koska oletin että ammus voi räjähtää ja neljä oppilasta on kuolemanvaarassa. Yllättäen Halonen käski toisen tykin jatkaa ammuntaa, vaikka matkaa tykkien välillä ei ollut 20 metriä enempää. Harjoituksen kritiikissä puututtiin tykkien vaikenemiseen ja tulen loppumiseen. Kun kerroin oman perusteluni keskeytykselle, sillä ei ollut merkitystä. Se oli kuulemma virhe. Olen vieläkin miettinyt, entä jos ammus olisi räjähtänyt, olisin joutunut syyllisten penkille, koska olin tykinjohtaja, jonka olisi pitänyt tietää, mitä voi tapahtua. Itse asiassa minulla ei ollut pienintäkään kokemusta näistä tykeistä, KarJP:ssa oli vain pikkusinko harjoitusvälineenä.

Toinen tapaus sattui, kun olin leirillä yhtenä päivänä asealiupseerina. Minun tehtäviini kuului välineiden huolto ja valvonta. Päivän harjoitukseen otettiin mukaan kiikarit, joista vastasin. Itse ammutapaikalla jaoin kiikarit halukkaille. Päivä oli kaunis pilvipoutainen. Keskipäivällä oli kenttälounas,

kaikki söivät huoltoteltan ulkopuolella ja kiikarit olivat siinä maassa ympärillä. Iltapäivällä harjoitus jatkui ja oli kahvin aika. Yllättäen jostain nousi sadekuuro, joka ”ajoi” joukkueen teltaan, mutta missä olivat kiikarit. Ne jäivät sateeseen. Äkkiä nousin niitä noutamaan, Halonen sattui paikalle ja kritiikki oli valmis: ”Eikö oppilaan tehtävänä ollut huolehtia näistä, miksi ne olivat teltan ulkopuolella”. Kerroin jakaneeni kiikarit joukkueen jäsenille ja oletin, että pitävät saamansa kiikarin koko päivän. Onneksi kiikarit olivat nahkakotelossa, ne eivät kastuneet, mutta ei se tähän päättynyt, Murphyn laki. Kun joukkue oli lähdössä, laskettiin kiikarit, niitä oli 13. Halosen mukaan niiden määrä oli 14. Missä on yksi sotilaskiikari, hän kysyi. En tiedä, herra luutnantti, korjaan yliluutnantti, vastasin. ”Jäätte tänne etsimään, kunnes löydätte sen ja palaatte majoitusteltalle sen jälkeen” Halonen jatkoi. Muut lähtivät ”mokeilla” ruokailemaan, minä yhden kaverin kanssa aloimme etsiä yhtä kiikaria. Kävimme kaikki harjoituspaikat lävitse emmekä löytäneet kiikaria. Kahden tunnin jälkeen sanoin, että palaamme majoitusteltalle noin viiden kilometrin päähän. Halonen oli sanonut lähtiessään, että Kuikka korvaa uuden kiikarin, sen hinta olisi useita tuhansia markkoja. Olin tuossa vaiheessa sitä mieltä, että korvaan kiikarivahingon, maksoi mitä maksoi. Kun olimme kulkeneet pari kilometriä, tuli ”mokki” vastaan. Se kiikari on löytynyt, se oli jäänyt aamulla pois, koska se on rikki. No niin, ”mokin” kyydillä palasin takaisin majoitusalueelle. Olin juuri lähtemässä pakin kanssa saamatta jäänyttä ateriaa hakemaan, kun oppilasjohtaja pyysi minua perunateatteriin. Nyt on tarkoitus syödä ensin, ettei pinna pala aivan kokonaan, sanoin ja menin ruokaa hakemaan. Mutta olen valmis aterian jälkeen jatkamaan päivän palvelusta, jos et saa täydennystä muista. Anteeksipyyntöä ei kuulunut miltään taholta, se ei ole armeijan tapa.

On kesän kirkas huomen ja suvisunnuntai...

Yliluutnantin ohjelmaan kuului leirillä myös siisteys. Kun oli kuulemma tulossa kenraalin tarkastus, oli syytä pestä kesäpuserot. Joukkueenjohtajana toiminut upseerioppilas teki työtä käskettyä, kokosi joukkueen ja vei järven rantaan iltapuolella. Siinä pesimme likaiset kesäpuserot ja laitoimme ne narulle kuivamaan. Jotta tilanne olisi täydellinen, kiväärivartio asetettiin koko yöksi. Aamulla puserot olivat yhtä märät kuin illalla. Joukkueen mieliala ei ollut kovin korkealla. Jos märkä kesäpusero vedetään aluspaidan päälle, se kastuu aivan varmasti ja olo vielä kurjempi. Joku ehdotti, että pannaan villapaita päälle ja katsotaan sitten. Ehdottajaa ei katsottu suopein silmin, hän olisi rikkuri porukassa, antoi periksi. Silloin joukkueen pienimpiä kavereita, Asumnan Anssi, pisti ensin villapaidan päälle ja alkoi vetää märkää kesäpuseron hihaa villapaidan päälle ja aloitti laulun: ”On kesän kirkas huomen ja su-

visunnuntai, ei liiku lehti tuomen, on lintunenkin vait” jne. Aamu oli kaunis, laulu herätti meidät, lauloimme ja vedimme märät kesäpuserot päällemme, vaikka kosteus puski joka paikasta iholle. Nyt voi sanoa, että olimme taas kokemusta rikkaampia, mutta silloin oli vitsit vähissä.

Kirkkojärven marssi – ylimainostettu, mutta rankka kokemus

Jokainen RUK:n joukkue valmistui Kirkkojärven marssiin sekä tutustumalla itse reittiin että kaikilla muilla fyysisillä harjoitteilla. Voittajalle oli luvassa kultaa ja kunniaa eli armeijan tapaan sunnuntailoma. Näin oli ilmoitettu myös tukikomppaniassa. Yhdellä harjoituskerralla oli mukana yliluutnantti Halonen, joka teki taivalta ilman asetta verryttelypuvussa ja lenkkikengissä. Hieman näytti ylipainoisen matkateko olevan paikoin hengästyttävää. Koitti kilpailupäivä, aurinkoinen kesäinen lauantai. Suuri urheilujuhlan tuntu lepäsi kaikissa RUK:n komppanioissa ja joukkueissa. Joukkueet lähtivät ensin verryttelytaipaleelle 10 minuutin välein. Varsinainen kilpailuaika otettiin verryttelytaipaleen jälkeen lähtöpaikalta maaliin.

Meidän joukkueelle jäi verryttelytaipaleen jälkeen aikaa 15 minuuttia odottaa omaa lähtövuoroa. Voi rentoutua jos osasi. Tauon aikana yksi meidän joukkueen kavereista heitti kengät pois ja riisui sukat ja jalkarätit. Kuinka olakaan tuli komento lähtöpaikalle, kaveri alkoi panna rättejä ja sukkia jalkaan ja lopulta saappaat. Muut olivat jo lähtöpaikalla odottaneet yli minuutin, sillä lähtömerkki oli annettu, mutta joukkue ei saanut lähteä ennen kuin kaikki olivat yhtä aikaa lähtöviivalla. Ts. myöhästyimme ja annoimme muille joukkueille yli minuutin etumatkaa. Myöhästyminen synnytti liian kiireen, vaikka suunnitelmassa oli juosta tasaisesti koko matka. Itse en osannut juosta pitkää matkaa, vaikka olin koko kevään Haminassa harjoitellut. Maitohapot alkoivat jyllätä jaloissa, oli pakko helpottaa ja kävellä, vähän ajan päästä voin lisätä vauhtia. Loppukilometreillä annoin jo kiväärin toisten kannettavaksi, mikä ei sinänsä helpottanut henkistä kuntoa, jäin välillä jälkeen, mutta juoksin joukkueen kiinni. Loppumatkasta oli jo selvää, että meidän joukkue ei tule saamaan hyvää aikaa eikä sijoitu tukikomppaniakaan joukkueista kärkipäähän. Mieliala laski, vauhti ei pysynyt enää entisellä tasolla, vaikka yritettiin. Tultiin kuitenkin suhteellisen yhtenäisenä maaliin. Siinä purkaantui pettymyksen kommentit minulle. ”On siinä meillä oleviaan urheilija”. Taisin sanoa, että keihäänheitossa ei tarvitse juosta tällaisia matkoja. Vähitellen tuvassa alkoi paluu arkeen, mutta kun Pst:n toinen joukkue tuli tupaan ja ilmoitti vaatimattomasti voittaneensa sunnuntailoman, alkoi aurinkoiseen lauantai-iltapäivään muodostua synkkä pilvi, onneksi vain hetkeksi. Kun marssin tulokset oli laskettu kokonaisuuteen, tukikomppania sijoittui toiselle sijalle 1. komppanian voittaessa koko kilpailun. Aikaero oli voittajaan lähes kaksi minuuttia.

Kun RUK:n kurssi läheni päättymistään, ilmassa väreili jännitystä. Vanhan perinteen mukaan vasta vaatteiden luovutus ja omien saaminen kertoi kurssin suorituksesta. Voi saada oman asepuvun joko upseerikokelaan valkoisin olkanauhoin varustettuna tai samoin alikersantin laatoin kuin tullessa. Vielä synkempi tarina kertoo, että jälkimmäisen puvun saaneet, joutuivat lähtemään edellisenä iltana. Heinäkuun 11. päivänä 1959 ei minulle jäänyt havaintoja tällaisista lähdoistä. Yleensä sellainen tapahtui ns. puolikurssin jälkeen, jos tapahtui. RUK:n päätösjuhlassa ja -paraatissa olimme uuden arvon mukaisissa puvuissa.

4a. RUK:n tukikomppanian Pst:n tupa numero 3 panssarivaunun kannella: (takarivi vasemmalta) Heikki Mäki, Ahti Mäkeläinen, Lasse Niiranen, Pekka Kuussaari, Martti Lehtovaara, Jouko Partanen, (alarivi vasemmalta) Lasse Ojanen, Juhani Paloheimo, Olli Penttilä, Martti Kuikka.

Korhonen Martti H
 -39 yo Kuopio PohSavPr
 Venäjäkielentaitoinen yo, joka seurusteli em kielellä itsensä kanssa iltaisin. Järkevä asenne pingoitukseen: »Mixvarten tämä 45:n tähtäinkotelon pohja on kiinnitetty ruuveilla eikä nauloilla, sar o se Janne.»

Krzyvacki Hannu
 -39 yo Kuusankoski KarPr
 Toimi aktiivisesti kämpän pingoitukseen-
 tustamiskerhossa PVK:ssa mm. Keposen
 kääntämisen hyväksi. Asenne Rukin
 rouhuihin: »Oi äiti, jospa tietäisit, niin pois
 poikas hakisit.»

Koskenniemi Seppo J
 -38 yo Helsinki PorPr
 Nukkui maanpäälläpäivisin. Syy: Lomalla
 lähes joka sunnuntai. Varoi tarkoin koske-
 masta ohjesääntöihin. Aina mukana kuka-
 lahtee-viimeisenä-kiilpailuissa. Kielilläpuhuja
 ja PVK-mies.

Kuikka Martti
 -39 yo Polvijärvi KarJP
 Tuvan tunnollinen mies, urheilija hänkin.
 Tansainen ja pystyvä, mutta innostui joskus
 räiskyväänkin sanaleikkiin »kepin» puolesta
 Omasi ilmeisiä nurkkapatriootin oireita
 tunnustamalla aitoaksi oikeaksi lehdeksi
 Karjalaisen.

5a. Näin kurssijulkaisussa arvioitiin upseerioppilas Martti Kuikka.

Teoriaa ja käytäntöä

Yllättävän paljon RUK:n opetukseen sisältyi luento-opetusta ja tenttejä. Minulla oli onneksi luokkatoverini Kyösti Hurskaisen luentokansio tukena, hän oli käynyt edellisen kurssin. Lausuin aikanaan hänelle parhaat kiitokseni tästä avusta. Hänen muistiinpanonsa täydensivät sopivasti omiani, sillä tavoitteena oli saada mahdollisimman hyvä todistus RUK:sta. Todistuksen kokonaisarvosanoista riippui ns. RUK:n loma omassa varuskunnassa. Yleisarvosana hyvä antaisi viisi vuorokautta lomaa. Se onnistui, olin KarJP:n tukikompaniaan palattuani viisi vuorokautta kunnolla kotilomalla.

Kun jälkeinpäin arvioin RUK:n aikaa, jäin kaipaamaan perehdyttämistä talvi- ja jatkosotaan sellaisena kuin ne näkyisivät koulutuksen näkökulmasta. Isäni ja setäni eivät juuri palanneet sotavuosiin, ainakaan lasten tai nuorten kuullen. Samalla puolustusvoimissa oli menossa sukupolven vaihdos. RUK:n kouluttajat, luutnantit, olivat sodan jälkeistä sukupolvea, joilla ei ollut henkilökohtaista sotakokemusta, se näkyi heidän otteissaan. Tukikompanian päällikkö majuri Kunnas oli käynyt molemmat sodat, mutta kovin vähän hänkin jakoi kokemuksiaan meille.

Jokainen RUK:n kurssi on toimittanut oman kurssijulkaisun, niin myös RUK 99. Sen alussa on reserviupseerikoulun johtajan eversti O. Korhosen mielenkiintoinen tervehdys, joka kiinnittyi juuri tuohon ajankohtaan eli 1950-luvun loppuun. Tervehdyksensä aluksi hän onnittelee 99. kurssin oppilaita hyvästä suoriutumisesta. Hän kiinnittää erityistä huomiota maanpuolustustahtoon:

”Voimakas maanpuolustustahto on ollut leimaa-antavana piirteenä vuosituhantisen historiamme aikana. Aina vaaran uhatessa maatumme ovat sen nuoret miehet olleet valmiina suuriinkin uhrauksiin isänmaamme onneksi.”

Ajankohtainen tilanne on kuitenkin muuttamassa näitä käsityksiä:

”Kun me nyt elämme poliittisesti vaikeaa aikaa ja puolue-elämämme on kovin hajanaista, niin tällaisina aikoina aivan erikoisesti kaivataan ehyttä ja oikeaa maanpuolustustahtoa. Tuntuu valitettavasti siltä, että kaikki kansalaiset eivät tätä itsenäisyytemme tärkeintä taetta haluaisi enää tunnustaa nyky-aikaan kuuluvaksi.”

Siksi hän vetoaa 99. kurssin oppilaisiin: ”että Te tämän koulun oppilaina aina teette parhaanne, jotta maanpuolustustahto tässä maassa olisi kunniapaidalla ihmisten ajatuksissa ja mikä tärkeintä myös teoissa.”

Eversti Korhosen puheessa heijastuu radikalismi, joka asettaa perinteiset suomalaisen yhteiskunnan arvot kyseenalaisiksi ja jota vastaan tarvitaan myös RUK:n maanpuolustustahto. (RUK 99. 10.4. – 11.7.1959.)

Osin talvi- ja jatkosodan sivuuttamista koulutuksessa poistaa RUK:n kurssijulkaisussa oleva dosentti Paavo Kolin artikkeli, jossa hän analysoi joukon johtamista ennen ja nyt. Paavo Koli (s. 1921) suoritti varusmiespal-

veluksen 1940 ja palveli joukkueenjohtajana jatkosodassa. Vienan Kiestingin rintamaosuudella hän johti joukkoja menestyksellisesti ja esti venäläisten läpimurron. Vihollisen tappiot olivat suuret, sen sijaan hän ei menettänyt yhtään miestänsä. Näiden ansioiden perusteella hänet nimitettiin Mannerheimin ristin ritariksi (no 81) vuonna 1942. (Fagerlund - Laamanen 2000.)

Artikkelissaan Koli pohti etupäässä omia kokemuksiaan suomalaisena upseerina ja joukkueen ja komppanian sodanaikaisena johtajana: ”Osa kokemuksista synnyttää mielihyvää ja tyytyväisyyttä, huomattava osa tuottaa epämiellyttävää mielipahaa.” Hän pohti suomalaisten taisteluyksiköiden kokoamista alueperiaatteen mukaan, sen etuja ja haittoja. Rauhallinen asematavaihe edusti Kolin mukaan ihanteellista tilannetta: tulokkaalla oli aikaa kasvaa sekä psyykkisesti ja sosiaalisesti. Kokeneiden sotilastovereiden luonnollinen halu osoittaa olevansa kovat läpikäynyt purkautui usein liikuttavana tulokkaan huolenpitona ja positiivisena kasvatushaluna. Toverisiteet kutoutuivat nopeasti myönteiseen suuntaan.”

Koli tunnustaa avoimesti täydentäneensä yksikkönsä sokeana intiimeille ryhmäsiteille. Se saattoi johtaa siihen, että yksikön henki huononi ja esimiesten ja alaisten välit kiristyivät. Entinen hyvä taisteluyksikkö saattoi lisäksi käyttäytyä seuraavassa tulokokemuksessa kuin vauhko lammaslauma.

Koli korostaa, miten joukon sisäinen rakentuminen on kuitenkin joukon toimintatehon säätäjä: kaikki muu ikään kuin juontaa, heijastuu pienryhmäsiteistä, yksilöiden välisistä mieltymys- ja vastenmielisyyskokemuksista. Hän pohtii johtajuusilmapiiriä, joka vaikuttaa yksikön taisteluvälmiuteen ja -kuntoon. Hän ottaa esimerkin Linnan Lammio- ja Koskela-ilmastoista. Hän kertoo omasta kokemuksestaan sellaisen joukkueen johtajana, jonka kanssa hän oli elänyt enemmän tai vähemmän kiinteästi kahden vuoden ajan alokastovereina, ryhmän- ja joukkueenjohtajana. Olosuhteet pakottivat käyttäytymään koskelamaisesti. Sinuttelu, veljellinen seurustelutapa ja luottamus sävyttivät esimies-alainen -suhdetta. Kolin mukaan tutkimus on osaltaan osoittanut, että Koskela-tyyppisten esimiesten johtamille joukoille on yleensä ollut ominaista ”korkea moraal”, tyytyväisyys ja viihtyvyys. Samaan aikaan on pohdittu demokraattisen johtajan kykyä vaikuttaa tuloksellisuuteen. Koetilanteissa, joihin Koli viittaa, voi autoritäärinen johtaja saavuttaa nopeammin ja paremman tuloksen. Koli toteaa, että hän valitsisi (jos joutuisi joukon johtajaksi) kultaisen keskitien. ”Erityisellä huolella varoisin Koskela-taipumuksiani.”

Koli viittaa joukkodynamiikan puolelta ns. autonomisoinnin periaatteen. Sen mukaan esimiehen tehtävänä on luoda olosuhteet, jotka kannustavat ryhmää tai joukkuetta määrittämään jäsenilleen velvoittavat toimintanormit. Tässä hän viittaa Amerikan armeijan kokemuksiin em. periaatteen soveltamisessa. Koli pohtii artikkelinsa lopussa ”miten arviointivälähdykset ovat tuoneet silmiemme eteen karkean vertailunäkymän: yksilön ja jou-

kon tietomme on kehittynyt sodan jälkeen ratkaisevalla tavalla. Sodanaikaiset johtajat eivät ole varsinaisesti toimineet 'päin seiniä'. On kuitenkin perusteltua väittää, että joukkotoiminnan lakien tuntemattomuus on olennaisella tavalla ollut estämässä ratkaisevien taistelutavoitteiden saavuttamista." (Koli 1959.)

Kolin artikkeli osoittaa mielestäni mielenkiintoisella tavalla, että sodan ajoista on kulunut jo sen verran aikaa, että voidaan arvioida sotien johtamistapoja. Samalla voidaan ottaa keskusteluun mukaan tutkimustieto ja sen mahdollisuudet johtamistaitojen kehittämisessä.

Artikkelin kirjoittamisen aikaan Paavo Koli oli Helsingin yliopiston dosentti ja vuodesta 1959 Yhteiskunnallisen korkeakoulun sosiologian professori.

Paluu Kontiorantaan

RUK:sta lähdimme lauantaina heinäkuun 11. päivänä Kouvolaan ja yöllä jatkoimme Joensuuhun ja edelleen Kontiorantaan Karjalan Jääkäripataljoonaan. Oli sunnuntaiamu, kun saavuimme kukin upseerikokelas omaan komppaniaansa. Upseerikokelaalla oli valkoiset nauhat olkapäillä, jotka erottivat meidät muusta sotaväestä. Komppanian vääpeli Kuosmanen oli meitä vastassa ja kertoi käytännön tavoista. Se koski mm. ruokailua, jonne voimme mennä omana ryhmänä omaan pöytään. Maanantaina aamulla järjestäydyimme pataljoonan komentaja Niilo Riuttalan virkahuoneen eteen. Yksi meistä teki ilmoituksen komentajalle. Everstiluutnantti Riuttala onnitteli meitä RUK:n suorituksen johdosta ja toivotti meidät tervetulleiksi. Kokelasjoukko oli suorittanut kurssin kunniaakkaasti, sillä kaikki olivat läpäisseet, kukaan ei tullut "maitojunalla" ennen aikojaan pois. Ilmoittautumisen jälkeen palasimme komppaniaan, jossa komppanian päällikkö Sylvänne otti meidät vastaan ja kertoi uusista käänteistä. Sen jälkeen vääpeli Kuosmanen jakoi lomatoditukset RUK:n todistuksen yleisarvosanan mukaan: kolme vuorokautta tyydyttävä, hyvä viisi vuorokautta ja kiitettävä seitsemän vuorokautta lomaa. Oma lomallelähtö viivästyi, koska osallistuin tukikomppanian pesäpallojoukkueessa ja yleisurheilujoukkueessa pataljoonan mestaruuskilpailuihin. Tukikomppanian joukkue voitti lähes harjoittelematta pesäpallon loppuottelussa aliupseerikoulun joukkueen ja pataljoonan mestaruuden ja viisi vuorokautta lomaa. Yleisurheilussa tukikomppania sai 100 metrillä kaksoisvoiton, alokas Martti Hämäläinen voitti ja upseerikokelas Martti Kuikka toinen. Keihäänheitossa olin toinen, joten en saanut lisää lomavuorokausia. Mutta tärkeintä oli päästä kotiin ja nauttia viiden vuorokauden lomasta täysin siemauksin. Se oli tarpeen, sillä kesä oli kuuma ja RUK:n jälkeen piti huokaista.

5b. Sunnuntiaamuna (12.7.) olemme Kontiolahden asemalla odottamassa kuljetusta varuskuntaan.

6. Upseerikokelaiden tupa KarjJP:n tukikomppaniassa: (edessä) Eero Mauhkonen, Simo Härkönen, Martti Kuikka, Niilo Toivanen (takana) Osmo Härkönen, Antero Suhola, Jouko Partanen ja J. Turunen (huom. valkoiset olkaltaat).

7. Upseerikokelaat valmiina ulkopalvelukseen: (vasemmalta) Eero Maukonen, Juhani Turunen, Antero Suhola, Niilo Toivanen, Martti Kuikka, Simo Härkönen ja Osmo Härkönen.

9. Kuva sotilaspassia varten, vänrikki 9.9.1959. TasPres 16/59.

8. KarJP:n yleisurheilun mestaruuskilpailut 13. - 14.7.1959. 100 metriä: voittaja alokas Martti Hämäläinen (Tkk), toinen upseerikokelas Martti Kuikka (Tkk), kolmas alikersantti H. Väisänen ja neljäs kersantti Toivo Tanskanen. Voittajan aika 12,2.

Kokelasaika ei ollut loman viettoa, kuten kaikki olivat aikaisemmin sanoneet. Kokelaat osallistuivat täydennyskoulutukseen yhdessä aliupseerien kanssa. Kokelaat osallistuivat myös pataljoonan sotaharjoitukseen, jossa harjoituksen tarkoitus oli harjaantua liikkuvaan puolustukseen Pielisjärven ympäristössä. Harjoitus kesti kolme päivää. Liikuimme koko ajan polkupyörillä. Ensimmäisenä päivänä pataljoona ajoi n. 80 kilometriä ja majoittui Juuan Vuokon kylään. Toisena päivänä harjoitus kohdistui Nurmeksen ”haltuunottoon”. Varsinainen ajomatka ei ollut kovin pitkä, mutta kuuma sää teki päivästä hyvin raskaan. Jotta rasitus voitaisiin karistaa jäsenistä, oli illalla lavatanssit. Kolmas päivä oli paluu pataljoonaan noin 60 - 70 kilometriä. Tukikomppania säilytti oman ryhmityksensä, mutta muissa komppanioissa joukkueet hajosivat pieniin ryhmiin. Tukikomppanian joukkueenjohtajat minä muiden mukana pidimme ajon ja varsinkin taukojen aikana huolta siitä, että mitään ylimääräistä vedenjuontia ei tapahtunut. Oli toki kaivoja tien varsilla. Väsymys ja liika veden juominen uuvutti monet, yksinäisiä sotamiehiä liikkui aika tiheään, kun taukoja pidettiin. Pyörät korjattiin ja matka jatkui. Vain ani harva pääsi autokyydillä takaisin. Pataljoonan komentaja piti harjoitusten johtajille palautetilaisuuden. Mukana olivat niin upseerit kuin aliupseerit. Palaute oli komentajan yksinpuhelua, liekö kuuma ilma tai pieni luentosali väsyttänyt joitakin läsnä olleita, kun uni saattoi hetkittäin tavata kesken pataljoonan komentajan puhetta.

Kokelaita määrättiin myös vartiopäälliköiksi. Vartioryhmään kuului kokelaan lisäksi yksi alikersantti ja neljä sotamiestä. Kesällä 1959 sattuneen tapauksen takia päävartio oli erityisessä valvonnassa. Kun oli minun vuoroni toimia vartiopäällikkönä, pataljoonan komentaja ja komppanian päällikkö tarkastivat vartiotuvan huoneet ja aretilaiset illalla kello 20. Oletin, että he palaavat saunamatkalta suoraan koteihinsa. Mutta niin ei käynyt, vaan kello yksi yöllä he tulivat uudelle tarkastuskäynnille. Onneksi kaikki oli kunnossa. Tuohon aikaan oli myös iltalomalta palaavien ilmoittauduttava vartiopäällikölle. He seurasivat tätä prosessia. Tuskin siinä enää uni tuli, vaan valvoin loppuyön. Vartiovuoro päättyi kello 16 seuraavana päivänä. Sattumalta pataljoonan komentaja tuli vastaan, kun vein ”vanhaa” vartiota kohti komppaniaa. Pysähdyin ja tein ilmoituksen hänelle. Hän otti sen vastaan ja sanoi: ”Jatka-kaa”. Ei onneksi tullut mitään kommenttia edellisestä illasta.

Meidän kokelaiden ei tarvinnut anoa iltalomia, vaan siihen riitti merkintä pieneen vihkoon kokelastuvan seinällä. Jos sitten sattui myöhästymisiä ja jotain vastaavaa, komppanian päällikkö Sylvänne ei ollut passittamassa arestiin päävartioon, vaan asianosainen kokelas hoiti 2 - 3 päivää komppanian erilaisia tehtäviä mm. viemällä alokkaat uimaan tai kesäpuseron pesulle tms. Se oli erittäin hyvä käytäntö, joka korvasi ohjesäännön turhat sanktiot.

Omaan kokelasaikaan liittyi pesäpalloa Joensuun Mailapoikien riveissä. Olin mukana, kun joukkue oli edellisenä syksynä noussut Suomisarjaan eli

toiseksi korkeimmalle sarjatasolle. Menestys oli heinäkuuhun 1959 saakka ollut tosi huono, pisteitä ei ollut herunut. Pelasin muutaman ottelun, mutta vähällä harjoittelulla se ei paljoa joukkuetta auttanut. Joukkueen etukenttä oli miehitetty vakinaisilla pelaajilla, jouduin takakentälle, jossa en ollut pelannut viiteen vuoteen. Se oli tosi huono ratkaisu.

Sain kerran ylimääräisen lomapäivän Polvijärven urheilukilpailuja varten. Ihmettelin aikani ennen kuin selvisi, että samana sunnuntaina paljastettaisiin Polvijärven kirkon luona sankarihaudoilla suuri risti. Meistä silloisista varusmiehistä oli koottu ryhmä, jonka tehtävänä oli poistaa verho suuren sankaristin päältä. Myös komentaja Niilo Riuttala oli paikalla. Opettaja Tuomi vahvisti asian ja kertoi soittaneensa komentajalle.

Pääsykokeet ja jättiyllätys

Olin toukokuussa RUK:ssa ollessani huomannut ilmoituksen kansakoulunopettajan koulutuksesta, joka alkaisi syyskuussa 1959 ja olisi kahden lukuvuoden mittainen. Hakemuksessa tuli ilmoittaa, mihin korkeakouluun hakija ensisijaisesti pyrkii ja mahdollisesti myös muiden korkeakoulujen nimet järjestyksessä. Hakemukseen tuli laittaa papintodistus, lääkärintodistus lääkärin erilliseen kuoreen sulkemana, oppikoulun todistuksen ja ylioppilastodistuksen jäljennökset sekä selvitys laulutaidosta ellei se käy muuten ilmi. Näiden lisäksi hakemukseen tuli liittää oppikoulun rehtorin lausunto erilliseen kuoreen suljettuna ja muita asiakirjoja, joita hakija haluaa hakemuksen tueksi esittää. Lisäksi hakemukseen voi liittää lyhyen selvityksen mahdollisesta muusta toiminnasta. Edellä mainittujen monien todistusten hankkiminen vei melkoisesti aikaa kuusipäiväisessä RUK:n koulutuksessa. Asetin ensimmäiselle sijalle Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun ja toiseksi Helsingin opettajakorkeakoulun. Keskustelin asiasta isäni kanssa; hän oli järjestyksestä samaa mieltä. (N:o 171/661 KD Opetusministeriö 1959.)

Toinen syy Jyväskylän valintaan oli Joensuun ja Jyväskylän samanlaisuus. Jyväskylän lyseo oli ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu vuodelta 1858 ja Joensuun lyseo toinen suomenkielinen vuodelta 1865. Jyväskylä oli maisemaltaan kuin Pohjois-Karjala: järviä, mäkiä, vaaroja. Molemmat kaupungit olivat suunnilleen samankokoiset. Kolmas vaikuttava tekijä oli pesäpallo. Pelasin Joensuun joukkueissa pesäpalloa ja halusin nähdä, millainen on Jyväskylän Kirin joukkue, joka oli voittanut Suomen mestaruuden kolme kertaa peräkkäin vuosina 1956 - 1958 ja myös naiset mestaruuden 1958. Halusin nähdä, miten Kiri pelaa taktisesti jne.

Palatessani heinäkuussa lomalta minulle oli tullut kirje Jyväskylän kasvatusopilliselta korkeakoululta. Se oli kutsu pääsykokeisiin. Se oli yllätys, joka muuttui heti alkuun lomapäiviksi. Anoin 5 vuorokautta eli lauantaista

seuraavaan keskiviikkoon. Loma myönnettiin täysimääräisenä. Lähdin lauantaina komppaniasta lomalle ja matkustin kotiin Polvijärvelle. Sunnuntai-aamuna lähti Mertasen auto kymmenen paikkeilla ja olin Joensuussa tuntia myöhemmin. Kävelin rautatieasemalle ja ostin lipun Jyväskylään. Juna lähti 12 jälkeen, ”lättähattu” oli vuorossa. Lipun oston jälkeen alkoi tuntua vatsasta hankalalta, sitä oli ollut jo linja-autossa, mutta arvelin sen menevän ohi, kunhan kävelen ulkona ennen junan lähtöä. Asemalle alkoi tulla tuttuja lyseon poikia ja pian selvisi että olemme samalla matkalla.

Sain juoduksi ennen junan lähtöä kupin teetä, joka helpotti oloa. Mutta junamatka sujui jatkuvan pahoinvoinnin kanssa, mitä ei helpottanut armeijan sarkavaatteet eikä kuuma sää, joka tuskin viilentyi, vaikka kiskobussin ikkunat olivat auki. Oli istuttava ja oksennettava lähes kuusi tuntia ennen kuin juna oli Jyväskylässä. Onneksi siinä oli muitakin lyseon kavereita mukana. Jyväskylän asemalla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin kysyä, olisiko jollakin heistä lähellä majoituspaikkaa ja sopisiko sinne mennä lepäämään edes vähäksi aikaa. Jurvasen Oiva sanoi varanneensa huoneen Asemakadun toiselta puolella olevasta matkustajakodista ja ehdotti sinne menoa. Matkustajakodissa katsottiin minua kuin aavetta, olin kalpea kuin lakana, mutta sisään laskettiin ja pääsin pitkälle sänkyyn. Siinä oli mielessäni kysymys, miksi minä tänne tulin, kun tässä kunnossa ei pääsykokeesta tulisi yhtään mitään. Yli kahden tunnin unen jälkeen uskaltauduin ulos kävelemään saadakseni jotain suuhun pantavaa. Onneksi kioski oli lähellä. Sain juotavaa ja jotain syömistä ja heti takaisin nukkumaan.

Maanantaiaamu valkeni, perin epävarmoin askelin suuntasin asuintoverini Oiva Jurvasen kanssa kohti korkeakoulua, ensin kahvilaan aamuteelle ja sitten kokeisiin. Huomasin nimenhuudossa, että useita RUK:n poikia oli tänne kutsuttu. Koko joukko jaettiin ryhmiin. Omassa ryhmässäni ensimmäinen koe oli kuvaamataidon koe. Sen teema taisi olla tuuli ihmisen palveluksessa tai jotain vastaavaa. Teemasta kukin sai laatia oman piirustuksensa. Aikaa oli yksi tunti. Vähän myöhemmin oli toinen koe, jota voisi kutsua esiintymiskokeeksi tai opetusnäytteeksi. Se pidettiin harjoituskoulun luokissa. Arviointilautakunta istui luokan perällä, siihen kuului kolme henkilöä. En tuntenut heistä ketään. Luokassa oletettiin olevan kansakoululaisia. Opetustuokion pituus oli noin 15 minuuttia. Oman aiheeni pohjalta sepitin sopivan mittaisen tarinan. Jäin miettimään. Olin upseerikokelaan sotilaspuvussa, esiintymiseen kuului sen mukaiset kumarrukset, mikä olisi ehkä ihmetyttänyt oppilaita. Kolmas oli musiikkikoe tai laulukoe. En ollut sitten kouluajan laulanut muutenkaan kuin yhteislaulutilaisuuksissa, joten jännitys oli melkoinen. Mutta yritettävä oli. Muistaakseni musiikinarvioija ehdotti Vala-laulua: Kuullos pyhä vala jne. Se oli tuttu niin koulu- kuin poikaleirijailta, joten se oli valinta ja esitys. Muistan hyvin, kun ao. arvioitsija toivotti minulle ovelta lähtiessäni: ”Hyvää jatkoa”. Pidän sitä hyvänä kohteliaisuutena, mutta

toinenkin tulkinta kävi mielessä: laulukoe meni ns. penkin alle, eikä sen perusteella voisi odottaa paljoo.

Maanantaipäivän iltapäivällä em. kokeet olivat ohi, jäljellä oli keuhkojen kuvaus eli röntgen. En tiedä sen merkitystä, mutta siellä oli käytävä. Oman ryhmän osalta kaikki kokeet olivat ohi ja voin suunnistautua kotia kohti Polvijärvelle. Jyväskylässä oli aikaa kävellä harjulle, oli lämmin ja aurinkoinen päivä ja jyväskyläläinen maisema parhaimmillaan, samanlainen kuin Pohjois-Karjalassa, järvet ja harjut olivat luomassa ihanteellisen kesäillan. Mutta juna lähti illalla Joensuuhun. Siellä keskellä yötä hakeuduin matkustajakotiin. Sain viimeisen petipaikan, joka oli matkustajakodin eteisessä verhon takana. Uni tuli välittömästi. Tiistaina olin kotona ja kaksi lomapäivää edessä, niinhän ne aamut vähenivät.

Seuraavat viikot kuuluivat KarJP:n tukikomppaniassa normaalin palveluksen puitteissa, kunnes elokuussa iltalomalta palatessa Joensuun torilla jysähti. Odottelin torilla kello 22 linja-autoa lähteväksi, kun tuttuja tuli vastaan. ”Oletko huomannut nimeäsi lehdessä, olet päässyt opiskelemaan JKK:hon.” Asia oli tietysti yllätys, mutta pidin sitä enemmän uutisankkana kuin totena. Naureskeltiin, että taitaa tulla opettajia useastakin upseerikokelaasta. Kun tulin tukikomppaniaan, siellä oli kuin olikin kirje Jyväskylän kasvatustieteellisestä korkeakoulusta. Siinä oli ilmoitus korkeakouluun hyväksymisestä ja opintojen alkamisesta syyskuun 1. päivänä 1959. Se oli jättiyllätys, olin todella iloinen monesta syystä. Ylioppilastutkinnon jälkeen olin ymmälläni jatko-opinnoista, nyt tie korkeakouluun avautui. Se oli yksi ratkaisevista tapahtumista elämässäni, vaikka sitä näin jälkeenkin päin arvioin. Käytännössä se merkitsi, että pääsisin siviiliin 10 päivää ennen kuin muut. Loppusotaa en kävisi, olihan polkupyörää jo poljettu aivan tarpeeksi. Minulla oli viiden vuorokauden loma ”säästössä”, joka tukisi opintojen aloittamista syyskuun alussa. JKK:n kirjeen jälkeen en saanut yöllä unta, moni asia oli ratkennut tuossa kirjeessä.

Kun seuraavina päivinä asiasta keskusteltiin, selvisi, että komppaniassa oli JKK:n käynyt opettaja, Immosen ”Immu”, joka oli Joensuun lyseon kave-reita. Hän oli pari vuotta aikaisemmin päässyt ylioppilaaksi. Hän antoi monia hyviä viitteitä opinnoista, kuten opinnohjaajan tuleekin. Tuskin sen parempaa valmennusta olisin muualta saanut. Silloinen korkeakoulun kansakoulun opettajankoulutus kesti kaksi vuotta, joten seuraavat kaksi vuotta olivat järjestyksessä. Tosin luutnantti Leskinen vihjaili aina sopivin kohdin meille kolleille, joista yksi oli jo opettaja ja moni muu oli aloittamassa syksyllä opettajaopinnot. Hänen mielestään me olimme ”tiilia taalia” opettajia kansakoulun ensimmäisillä luokilla. Olihan monelle upseerikokelaalle ehdotettu pyrkimistä kadettikouluun, mutta tukikomppaniasta ei meistä kukaan pyrkinyt sinne.

Olen jälkeinpäin käynyt Jyväskylän maakunta-arkistossa selvittämässä silloista pääsykoetta. Pääsykokeisiin oli kutsuttu 156 mieshakijaa, joista valittiin 80 ja varalle 10. Kolme pääsi aloittamaan varasijoilta peruutusten vuoksi. Naishakijoita kutsuttiin 160, joista valittiin 80 ja varalle 21. Heistä 8 pääsi aloittamaan opinnot peruutusten takia. Ilmeisesti kokemus oli osoittanut, että naishakijoiden joukossa peruutusten määrä on huomattavasti suurempi kuin mieshakijoiden. Varsinaisten Jyväskylässä olleiden pääsykokeiden rinnalla vaikuttivat valintapistemäärään lukion päästötodistus, ylioppilastodistuksen neljän kokeen äänimäärä. Mukana oli myös oppikoulun rehtorin lausunto ja muita todistuksia, joilla hakija voi osoittaa esimerkiksi harrastuneisuutensa ja kiinnostuksensa koulutyötä kohtaan. Tällainen saattoi olla todistus soitto-aidosta ellei se ilmennyt koulutodistuksesta. Tosin se ei ollut ratkaiseva asia, jos valintapistemäärä oli korkea. Ylioppilastodistuksen pistemäärissä nais- ja mieshakijoiden hajonnat olivat lähes samat, 10 pisteestä 5 pisteeseen, hakijoilla alin oli 4 pistettä. Naishakijoilla oli yleisimmin pistemäärät 7 - 9, kun taas mieshakijoilla yleisimmin 5 - 7 pisteen välillä eli huomattavasti alempi. Tässä uskaltanee lainata ylioppilaslehden kuvan tekstiä. Kuva oli Lozzin tanssiaisista, jossa näkyi ”laudatur-sääriä ja approbatur-lahkeita”.

Kun sitten tarkastelin omaa pistemäärääni, jolla olin tullut hyväksytyksi opiskelijaksi, se ei ollut kovin korkea, mutta riittävän korkea tullakseni hyväksytyksi. Se oli tärkeintä. Nämä pistemäärät eivät vaikuttaneet enää korkeakoulun opintosuorituksiin, vaan kaikki lähtivät samalta lähtöviivalta. Jättiyllätyksestä olin todella iloinen monesta syystä. Ylioppilastutkinnon jälkeen olin ymmälläni jatko-opinnoista, nyt tie korkeakouluun avautui.

Paluu arkeen tapahtui nopeasti. Pataljoonassa järjestettiin suunnistuksessa mestaruuskilpailut. Kokelaat komennettiin mukaan. Ensimmäisellä kerralla kilpailu meni kokonaisuutena pieleen, kun yksi rasti oli kokonaan eri paikassa, missä sen olisi pitänyt olla, vain harva oli sen löytänyt. Toinen kerta onnistui. Arvelin että kevyellä hölkällä tästä selviää nopeimmin pois, mestaruutta en tavoittele. Kun läksin ensimmäisen rastin jälkeen seuraavalle, vieressä kuului kokelastoverin komento: ”Kokelas ei juokse”. Komentoa on yleensä noudatettava, joten kävelimme rastit läpi ja puhuimme mitä sattui. Kun lopputuloksia katsottiin, olimme sijoittuneet 80 parhaan joukkoon 300 osanottajan kilpailussa, mitä pidimme ihan hyvänä saavutuksena. Meille kokelaille järjestettiin elokuun lopussa oma kilpailu, siihen kuului suunnistusta, käsikranaatinheittoa, erilaisten esteiden ylittämistä ja arviointitehtäviä. Kustakin kohdassa oli arvioitsija ja kokonaisaika noteerattiin. Tuloksia en saanut lähtiessäni, vasta myöhemmin komppanian vääpeli ilmoitti kotiin, että kokelas Kuikka voitti loppukilpailun ja palkintona on viiri. Se lämmitti sitten myöhemmin siviilimiestä.

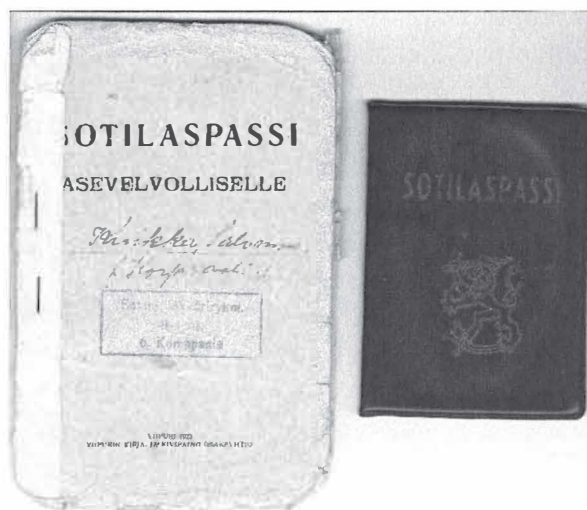
Paluu siviiliin

Syyskuu alkoi lähestyä. Minulla oli käyttämättä pataljoonan pesäpallo-mestaruudesta aikanaan saatu 5 vuorokauden loma. Anoin lomaa voidakseni aloittaa opinnot Jyväskylän kasvatusopillisessa korkeakoulussa syyskuun 1. päivänä, kuten muutkin opiskelijat. Loma myönnettiin. Perjantaina elokuun 29. päivänä luovutin aseensa ja vaatteet. Sain lokakuun 16. päivänä 1958 eli lähes 11 kuukautta sitten luovuttamani omat siviilivaatteet päälle. Se oli armeija-ajan miellyttävimpiä hetkiä. Perjantai-iltana oli sotilaskodissa juhlan tuntua, siviilivaatteet tekivät läsnäolijoihin ansaitun vaikutuksen, sillä aamujakin oli vain yksi jäljellä. Seuraavana aamuna komppanian väepeli antoi meille lähtijöille lomapaperit. Varusmiespalvelu oli ohi, kun linja-auto vei Kontiorannasta Joensuuhun. Torilla tuli luokkatoverini Samppa Lukkarinen vastaan ja kyseli armeijasta. Naamastani näki, että siviili oli alkanut. ”Tervetuloa siviiliin”, Samppa toivotteli. Matkustin kotiin Polvijärvelle ja aloin valmistella Jyväskylän matkaa seuraavaksi päiväksi. Olin kirjoittanut Jyväskylään ja saanut ”opiskeluboksin” osoitteen, olo oli huojentunut, ”armeija” takana ja opinnot edessä.

Kaksi sotilaspassia ja kaksi tarinaa

Tässä on kaksi sotilaspassia, toinen vuodelta 1923 ja toinen vuodelta 1959.

10. Isäni Salomo Kuikan sotilaspassi vuodelta 1923 ja oma sotilaspassin vuodelta 1959. Isäni oli talvisodassa 1939 - 1940 ja jatkosodassa 1941 - 1944.

Isäni Salomo Kuikka sai sotilaspassin 4.10.1923, jolloin hän oli suorittanut asevelvollisuutensa Savon Jääkärirykmentin 4:ssä komppaniassa. Hän oli tullut huhtikuun 20. päivänä 1922 kutsunnan nojalla suorittamaan asevelvollisuuttaan. Hän vannoi sotilasvalan kesäkuun 18. päivänä 1922. Hänet komennettiin II Savon Jääkärirykmentin korpraalikouluun 11.7.1922. Hänet

ylennettiin 26.12.1922 korpraaliksi ja siirrettiin samana päivänä saman rykmentin 6. komppaniaan. Sotilaspassin mukaan hän palveli aseellisena ja ryhmänjohtajana. Asevelvollisuus kesti siihen aikaan vuoden. Isä kutsuttiin ylimääräisiin harjoituksiin 13.10.1939 Erillispataljoona 34:ään. Kun talvisota syttyi, hän osallistui Honkaniemen, Rauhanlahden ja Nisalahden taisteluihin helmi- ja maaliskuussa Viipurinlahdella. Hänet vapautettiin toistaiseksi talvisodan päättymisen jälkeen 27.4.1940. Kun jatkosota alkoi, isä komennettiin elokuun 28. päivänä 1941 Jääkärirykmentti 43:een. Lokakuun 25. päivänä hänet siirrettiin II Jääkärirykmenttiin. Hän osallistui Lipolan ja Lempaalan taisteluihin kiväärimiehenä. Hänet kotiutettiin joulun jälkeen eli 27.12.1941. Hän oli silloin 39-vuotias. Jatkosodan aikana hän osallistui Ilmavoimien kertauskurssille 19.3. - 31.3.1944 ja toimi ryhmänjohtajana. Heinäkuussa 1944 hänet komennettiin Tammisaaren ilmaoivontajoukkoihin, mutta hänet vapautettiin yhden päivän komennuksen jälkeen.

Isäni sotilaspassissa oli tarkka henkilökuvaus. Isä oli 185 cm pitkä ja paino oli 62 kg. Ei ihme, että hänet kuvattiin pitkäksi ja hoikaksi.

Oma sotilaspassini lähetettiin syyskuussa. Sen mukaan minut oli vapautettu varusmiespalveluksesta täysin palvelleena 9.9.1959 330 palveluspäivän jälkeen. Koulutuksen perusteella olen sopivin panssaritykkijoukkueen johtajaksi ja sopiva myös jalkaväkitykkijoukkueen johtajasi. Palveluluokkani on A I. Passiin on merkitty, että olen saavuttanut ensimmäisen luokan sotilaskivääriammunnassa ja myös ensimmäisen luokan urheilumerkin.

Sotilaspassin mukaan minut ylennettiin 7.2.1959 korpraaliksi aliupseerikoulun puolikurssilla ja alikersantiksi 4.4.1959 koulun päätyttyä. Seuraava ylennys tapahtui 11.7.1959 eli RUK:n jälkeen upseerikokelaaksi. Tasavallan presidentin päiväkäskyllä minut ylennettiin vänrikiksi 9.9.1959 ja siirrettiin seuraavana päivänä reserviin.

Kovin tarkkoja henkilötietoja ei sotilaspassissani ole. Silmien väri on siniharmaa, kuten isälläkin. Olen 188 cm pitkä eli kolme senttiä isää pitempi. Paino lienee ollut samoilla lukemilla 62 - 65 kg, olin lähes yhtä hoikka kuin isäkin. Sotilaspassini mukana oli myös tunnuslevyke, johon on merkitty syntymäaikani ja sosiaaliturvatunnukseni.

Vuoden 1959 jälkeen minua ei kutsuttu kertausharjoituksiin, mikä johtui pääosin siitä, että olin siirtynyt 1962 Helsingin sotilaspiirin alaisuuteen. Isäni passiin verrattuna minun passissani ei ole merkintöjä yhteisistä harjoituksista eikä osallistumisesta taistelutehtäviin. Vuodet 1959 - 2010 olivat Euroopassa paikoin levottomia, mutta vuosien 1939 - 1945 maailmansota ei toistunut. Suomessa elettiin rauhan vuosia.

*12. Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun eli nykyisen yliopiston pää-
rakennus.*

2. TIE KANSAKOULUNOPETTAJAKSI

Jyväskylän kasvatustieteellinen korkeakoulu (1959 - 1961)

Vaihtoehdot

Kun pääsin ylioppilaaksi 18-vuotiaana Joensuun lyseosta, opintojen jatko-suunnitelmat olivat vasta hahmottumassa. Kesä 1958 ja asevelvollisuusaika olivat hyvää aikaa miettiä. Palaan tässä jatkosuunnitelmiin, jotka olivat mielessä vuosien 1958 - 1959 aikana.

Kouluaikana olin miettinyt voimistelunopettajan alaa, olihan urheilu tuttu monella tavalla. Ainoa valmistuslaitos oli silloin Helsingissä. Ehtona sinne pyrkimiselle oli lukion todistuksen arvosanat, joiden piti olla urheilussa ja liikunnassa vähintään kuusi. Kun huhujen mukaan voimistelu, nimenomaan telinevoimistelu oli keskeinen osa pääsykokeita, epäröin alaa moneen kertaan. Keskustelin lehtori Ilmari Jokisen kanssa asiasta ja kyselin, miten voimistelunopettajan ura tai mielenkiinto alaan säilyy. Hän kertoi omasta kokemuksistaan ja kollegojensa kommentteista jotenkin tähän tapaan: ”Kyllä se menee hyvin ehkä 35 - 45 vuoteen saakka, mutta sitten alkaa tulla erilaisia asioita eteen jo fyysisellä puolella niin ulko- kuin sisätunneilla. Telinevoimistelu on sitten luku sinänsä.” Oma telinevoimisteluni oli todella heikkoa, mutta ystävällisesti Ilmari Jokinen auttoi todistusasiassa antamalla arvosana kuusi, mikä mahdollistaisi hakemaan Jumpalle Helsinkiin. Hakemus jäi kuitenkin tekemättä keväällä 1959, olin armeijassa enkä juuri pystynyt harjoittelemaan pääsykoetta varten.

Toinen vaihtoehto oli kansakoulunopettajan ammatti. Se olisi edellistä monipuolisempi ja antaisi myös urheilulle tilaa. Opettajankoulutusta oli monessa paikassa Helsingistä aina Ouluun saakka. Kun keskustelin isän kanssa asiasta, hän ehdotti Jyväskylää. Toisena vaihtoehtona oli Helsinki, jota pohdin moneen kertaan. Kuitenkin lähetin hakemukseni Jyväskylään.

Kolmas vaihtoehto oli kaupallinen ala. Se merkitsi hakemista kauppakorkeakouluun Helsinkiin. Sen antama kolmivuotinen koulutus tähtäsi ekonomin tutkintoon. Se viittaisi kiinnostukseen pankkialaa kohtaan. Tilasin materiaalia kauppakorkeakoulun opinnoista ja pääsyvaatimuksista. Mielessä oli kyllä oma lyhytaikainen työ osuuskassassa, jossa olin ehtinyt nähdä myös työn varjoisaa puolta. Käväisi mielessä myös Joensuussa toimiva kauppaopisto, jonka kautta voisi päästä nopeammin työelämään. Kolmesta vaihtoehdosta toteutui opetusala, kun minut hyväksyttiin Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun opiskelijaksi syyslukukauden 1959 alusta. Eipä silti, kumpikin vaihtoehto pysyi mielessä seuraavat vuodet. Kaupallinen ala tuli lähelle keväällä 1962. Voimistelunopettajan tutkinto ajankohtaistui, kun liikunnanopettajien koulutus alkoi Jyväskylässä 1963.

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun kehitys

Jyväskylän opettajankoulutuksella on pitkät perinteet. Maamme ensimmäinen kansakouluseminaari aloitti toimintansa Jyväskylässä vuonna 1863. Se oli yhteisseminaari, joka koulutti sekä nais- että miesopettajia. Koulutus kesti neljä vuotta. 1900-luvun alussa voimistui keskustelu ylioppilaspohjaisesta kansakoulunopettajankoulutuksesta. Se eteni komitean kautta seminaariopettajien kokoukseen ja lopulta vuonna 1912 Jyväskylän kesäyliopiston toiminnan aloittamiseen. Keskustelun taustalla oli mallit Lehrerhochschule Saksasta ja Teacher College USA:sta. (Nurmi 1984, 24 - 25.)

Asian lopullinen ratkaisu tapahtui 1930-luvun alussa. Silloin ministeriö pyysi kouluhallitusta laatimaan ehdotuksen opettajakorkeakoulun perustamista. Ehdotuksessa O. Mantereen ja Kaarlo Oksalan suunnitelma Jyväskylän seminaarin muuttamiseksi korkeakouluksi sai kannatusta muita enemmän. Taloudellisesti tiukkana aikana erillinen korkeakoulu olisi Mantereen ja Oksalan ehdotuksen mukaan halvempi ja myös koulutuksen kannalta parempi kuin sijoittuminen osaksi yliopistoa. Vuonna 1934 hyväksyttiin laki Jyväskylän kasvatusopillisesta korkeakoulusta. Se erosi monin kohdin seminaarista (Nurmi 1990, 24):

1. Korkeakoulu on tiedekorkeakoulu, sen tehtävä on harjoittaa ja edistää kasvatus- ja opetusopin tutkimusta.
2. Sen opettajakuntaan kuuluu professorit. Heti alkuun perustettiin kolme professorin virkaa ja kymmenen korkeakoululehtorin virkaa. (Halila 1950 IV, 301.)
3. Opetus on yhteistä naisille ja miehille; ei erillisiä osastoja.
4. Luokkaopetuksen sijaan luento-opetus laajenee huomattavasti.
5. Korkeakoulu on opetusministeriön alainen, ei kouluhallituksen kuten seminaari.
6. Kansakoulunopettajankoulutus ei ole enää umpikuja.

Vuodesta 1944 lähtien oli mahdollista suorittaa kasvatustieteiden kandidaatin ja tohtorin tutkintoja (Asetus 5/1944). Ensimmäinen kasvatustieteiden kandidaatin tutkinto tuli valmiiksi vuoden 1946 alussa ja ensimmäinen väitöskirja toukokuussa 1949. Seminaarin toiminta päättyi vuonna 1937. 1930-luvulla kasvatusopillinen korkeakoulu toimi opettajakorkeakoulumaisesti, mutta muutos tiedekorkeakouluun näkyi selvästi 1940-luvun puolivälin jälkeen. (Nurmi 1990, 29.)

Korkeakoulu sai uudet rakennukset 1950-luvulla ja seminaarirakennukset kunnostettiin. Korkeakoulun tiedeperusta laajeni vuonna 1958, kun filosofinen tiedekunta perustettiin. Miten se vaikutti korkeakouluun, oli hyvin mielenkiintoista, kun aloitin opintoni vuotta myöhemmin eli syyskuun 1. päivänä 1959.

Ensimmäinen vuosikurssi

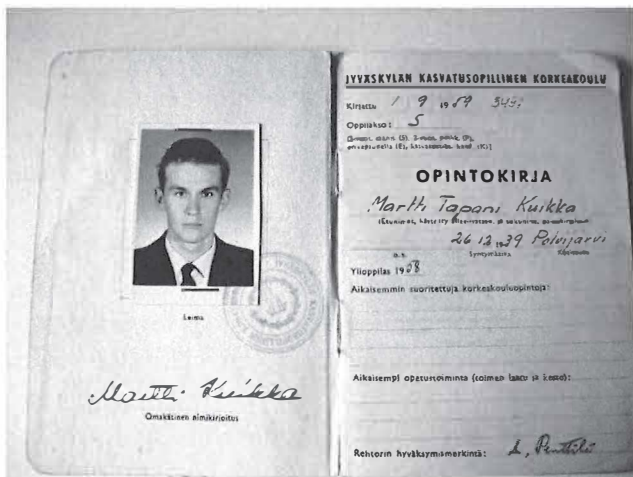
Matka Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun opiskelijaksi alkoi Polvijärveltä elokuun 31. päivänä 1959. Matkalaukku ja ”jenkkikassi” urheiluvarusteita mukana lähdin ensin Mertasen linja-autolla Joensuuhun ja sieltä puolilta päivin Jyväskylän junaan eli ”lättähattuun”. Matka oli toki erilainen kuin edellinen käynti heinäkuun pääsykokeissa. Juna oli Jyväskylässä kuuden tunnin matkan jälkeen kello 18 jälkeen. Taksi vei Harjun taakse Kortesuonkatu 46:een, olin perillä. Rouva Liimatainen oli vastassa omakotitalossa, josta oli varattu alakerran kulmanhuone kahdelle opiskelijalle. Matti Rautjoki oli tullut jo aikaisemmin ja kertoi talon tavoista. Siitä alkoi opiskelijaelämä ensin sängyn petaamisella ja teen keitolla ja totuttelulla ajatukseen, ettei komppanian päivystäjä huuda kello kuuden herätystä ja komenna pesulle kuten yli 330 kertaa aikaisemmin oli tapahtunut.

20. Jyväskylän rautatieasema, tärkein asema opiskelijalle vuosina 1959 - 1961.

22. Asunto-osoite Kortesuonkatu 46, Liimataisen omakotitalo. Korkeakoululle oli 15 minuutin kävely matka.

23. Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun opintokirja vuodelta 1959. Rehtorin hyväksymismerkintä.

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun avajaiset pidettiin syyskuun 1. päivänä 1959. Rehtori, professori Aarni Penttilä piti avajaispuheen. Yksi puheen keskeisistä aiheista oli korkeakouluun pääseminen, mikä ei enää ollut mikään itsestään lankeava oikeus. Sen oli Keski-Suomalainen laittanut rehtorin puheen otsikoksi. Rehtori Penttilän mukaan kasvatusopillinen korkeakoulu ei pystynyt ottamaan edes puolta siitä opiskelijamäärästä, joka oli tänä kesänä ilmoittautunut halukkaaksi aloittamaan opintojaan korkeakoulussa. Sama koski niin opettajanvalmistuslaitosta kuin filosofista tiedekuntaa. Puhuja totesi, että suunnilleen samanlainen tilanne lienee useimmissa muissa korkeakouluissamme. Hän arvosteli numerus clausus-menettelyä opiskelijoita valittaessa: ”... tämä ankara seula oli erittäin vakava isku opiskelijalle.” Hänen mielestään pyrkimyksenä on kansakunnan henkisten voimavarojen kehittäminen ja jalostaminen niin laajassa mitassa kuin mahdollista. Tällaiseen kulttuuripoliittiseen yhteyteen ei mikään numerus clausus sovi. Tosin opettajanvalmistuksen osalta opetusministeriö määrittelee opiskelijamäärät eri laitoksille, joita ne eivät voi muuttaa.

Rehtori Penttilä oli huolissaan vuonna 1958 perustetun filosofisen tiedekunnan opettajaresursseista, jotka eivät olleet riittävät millään muotoa ja ehdotti valtiovallalle lisättäväksi varoja jo seuraavassa budjetissa. Toinen huoli kohdistui opettajanvalmistuslaitokseen, joka tarvitsee oman johtajan. Hän suositti Oulun yliopiston mallia, jossa kasvatusopin professori on ko. viranhaltija.

Rehtori Penttilä puuttui puheessaan myös ajankohtaiseen keskusteluun yleissivistävän koulun pituudesta. Kansainvälisten vaikutuksen myötä oli lehdistössä alettu keskustella 9-vuotisesta koulusta kaikille yhteisenä opintajona. Penttilän mukaan voisi luopua oppivelvollisuuslaista ja lyhentää koulunkäyntiä ilman että toimenpide aiheuttaisi mitään mainittavia vahin-

koja. Osin tämä näkökulma kytkeytyy kouluhaluttomuuteen, ”koulunivouteen”, jota tulee vastustaa kaikkialla myös opettajanvalmistuksessa. Se ei ole kuitenkaan kovin laajalle levinnyt, sitä vastaan tulee taistella.

Puheensa lopuksi rehtori Penttilä esitti yleisen ohjeen kaiken korkeakouluksamme tapahtuvan työskentelyn pohjaksi. Se on suhtautumistapa opetustyöhön, jota Uno Cygnaeus piti välttämättömänä. Penttilä viittaa Emma Irene Åströmiin, joka oli Jyväskylän seminaarissa Uno Cygnaeuksen oppilaana ja valmistui kansakoulunopettajaksi 1869. Emma Åström kirjoitti muistelmissaan Uno Cygnaeuksen käsityksen koulusta: ”Koulu on temppele, pyhä paikka.” Penttilä korostaa: ”Sävyttäköön tällainen ajatustapa niin korkeakoulun opettajien kuin oppilaiden työtä alkavana lukukautena.”

Penttilän puheessa näkyy Uno Cygnaeuksen traditio, joka eli voimakkaana juuri Jyväskylässä. Siitä ovat osoituksena kunniakäynti Uno Cygnaeuksen patsaalla joka vuosi lokakuun 12.päivänä. Cygnaeus-koulu oli Jyväskylässä, samoin Cygnaeus-katu, kuten monessa muussa kaupungissa. Rehtori Penttilä oli huolissaan myös kahdesta puusta, jotka olivat vaarassa uusien tiesuunnitelmien takia. Toinen oli Cygnaeuksen 100-vuotisjuhlien kunniaksi 1910 istutettu tammi ja toinen Jyväskylän seminaarin päättyessä istutettu ns. seminaarin kuusi. Kaiken rakentamisen keskellä rehtori Penttilä kuitenkin toivoi, että ”voimme pitää tällaista työn, hengen hehkun lippua korkealla siitä huolimatta, että kaivinkoneet pyöriivät ympärillämme ja möyriivät maata ja jalkamme saattaa vajota puolisääreen liejuun”. Rehtorin puheen jälkeen loppurukouksen piti professori Martti H. Haavio ja lopuksi veisattiin virsi.

Lukuvuoden alkajaiset kiinnittyivät Cygnaeus-traditioon niin koulutusarvojen kuin muotojen puolesta. Hengen palo näkyy Jyväskylän korkeakoulun tunnuksessa, jonka keskelle on kuvattu soihtu. Jyväskylän yliopistossa oli tuolloin 900 opiskelijaa. Uusia ylioppilaita tuli 160 kansakoulunopettajakoulutukseen, entisiä oli 160 eli koulutus oli kaksivuotinen. Erityisopettajakoulutukseen tuli 23, kansalaiskoulunopettajan koulutukseen 25. Filosofinen tiedekunta, joka oli aloittanut 1958, kasvoi nopeasti, 220 aikaisemmin aloittaneen lisäksi oli 173 uutta opiskelijaa. Tiedekunnassa oli myös 40 opiskelijaa suorittamassa erikoistutkintoja. Kasvatustieteen kandidaatin tutkintoa opiskeli yli 100 opiskelijaa. Opettajankoulutuksessa opiskelu oli pitkälti kurssimaista ja tiivistä. Tiedekunnan puolella opiskelu oli pitkälti opiskelijan oman suunnitelmallisuuden varassa, kuinka paljon luentoja ja tenttejä kukin pyrki suorittamaan lukuvuoden aikana.

Opiskeluolosuhteet olivat erittäin hyvät. Korkeakoulualue muodosti selkeän kampuksen, jonka sisällä opetus ja opiskelu tapahtui. Varsinkin opettajakoulutus oli keskittynyt kokonaan tälle alueelle eikä siirtyminen opetuspaikasta toiseen vienyt aikaa. Harjoituskoulu oli samalla alueella. Kampusta täydensi sopivasti ruokala Lozzi, asuntola. Keskuskentän toisella puolella oli kaksi urheilurakennusta ja uimahalli.

Kun syyskuun alussa 1959 ensimmäinen vuosikurssi alkoi, oli mielenkiintoista huomata, että monia tuttuja oli joukossa. RUK:n Pst-joukkueesta olivat Kalevi Inha ja Lauri Niiranen samasta tuvasta. Polvijärven keskikoulun luokkatovereista Maila ”Manta” Turpeinen aloitti samalla kurssilla. Koska Jyväskylällä oli keskellä maata, meitä opiskelijoita oli kaikista maakunnista, niin Pohjanmaalta kuin Karjalasta tai Turun seuduilta. Se näkyi meidän puhettavassamme, murteet tulivat hauskasti esiin, mutta iso ongelma oli, että harjoituskoulussa piti käyttää ns. kirjakieltä tai yleiskieltä. Murre oli tavaltaan paitsiossa, joskin me opettajiksi tulevat käytimme omaa murretta, kun harvoin tilaisuus sattui, ettei ollut arvostelevia opettajia paikalla.

Kurssin vahvuus oli 80 nais- ja 80 miesopiskelijaa. Se oli melkoisen paljon. Samaan aikaan toimi Helsingin, Turun ja Oulun ylioppilaspohjaiset valmistuslaitokset ja kansakouluseminaarit. Yksi syy lienee ollut suuret ikäluokat 1950-luvulla, tarvittiin lisää sekä opettajia että kouluja.

Ensimmäinen opintovuosi oli teoreettispainotteinen, tosin monia käytännön oppiaineita sisältyi kuuden päivän viikko-ohjelmaan. Osassa oppiaineissa oli sekä luennot että harjoitukset eli demonstraatiot. Opiskelijan näkökulmasta ei ollut mitään vapaa-ajan ongelmia. Sunnuntaina moni suunnisti harmonin ääreen soittoläksyä opiskelemaan. Meille monelle harmoninsoitto oli uusi asia. Siihen joutui panostamaan melkoisesti, urakkana oli 50 virttä ja tietty määrä koululaulujen säestyksen osaamista. Käytännössä opiskelu oli vaihtelevaa. Meidät oli jaettu 20 hengen ryhmiin kuin nais- kuin miesopiskelijat vanhaan 1863 seminaarikäytännön malliin. Tyypillinen maanantai alkoi oman ryhmän kuvaamataidon opetuksella, jota ohjasi Mikko Asunta (s. 1909). Hänen opetuksensa oli hyvin käytännön läheistä keskittyen tiettyihin perusasioihin, joita kansakoulun piirustuksen opettaminen edellytti. Omalla kohdallani kuvaamataito ei ollut suosikkiaineita, eikä sitten keskikoulun Ella Raskin jälkeen kukaan ollut avannut tätä taiteen aluetta, ei edes lyseossa. Asunnalla oli tapana tietyn väriteeman jälkeen laittaa meidän työt luokan taululle arvioitavaksi. Siinä erottui selvästi, ketkä olivat ”tehneet” opetuksen mukaan, keiden työ oli taas sinnepäin. Jälkimmäiseen ryhmään minä kuulin. Mutta Mikko Asunta oli myös pedagogi. Kun taas kerran vesiväriä oli luokan edessä, huomasin että olin värittänyt oman työni eri tavoin kuin muut, en ilmeisesti ymmärtänyt annettuja ohjeita. Joku kiinnitti siihen huomiota ja antoi ymmärtää, että se oli väärin toteutettu. Halusin vajota maan alle. Mikko Asunta katsoi työtä ja sanoi: ”Tässä työssä värit on toteutettu tarkoituksellisesti juuri näin, se on tekijän ratkaisu”. Se oli minulle loistava kommentti ja samalla koin, että hän ei halua masentaa, vaan ohjata eri tavoin haparoivia opiskelijoita, tässä tapauksessa minua.

Lehtori Mikko Asunnan kanssa tunsin tekeväni yhteistyötä. Sen taustalla oli, että hänen poikansa Anssi oli ollut samassa Pst-joukkueessa RUK:ssa. Silloin tällöin hänestä juteltiin. Toinen tärkeä asia oli urheilu, jota Asunta

arvosti. Olin mukana korkeakoulun pesäpallojoukkueessa, joka voitti samana syksynä opettajankoulutuslaitosten Suomen mestaruuden. Asunta onnittelee seuraavalla oppitunnilla mestaruudesta. Sama toistui, kun syksyllä 1960 olin korkeakoulun joukkueessa voittamassa pesäpallon akateemista Suomen mestaruutta. Ottelu pelattiin Jyväskylän maineikkaalla Harjun kentällä.

Liikunnan lehtori Lasse Vepsäläinen (s. 1909) oli aloittanut JKK:ssa vuonna 1949. Hän oli tunnettu valmentaja. Hän oli vastannut Helsingin Olympiakisoihin valmentautuneen soutu- ja melontajoukkueen valmennuksesta, joka tuotti kaikkiaan neljä kultamitalia. Mm. Sylvi Saimo voitti naisten 500 metrin melontakisan. Vepsäläinen loi uskoa soutajiin ja melojiin ja sai heihin tarpeellisen itseluottamuksen. Ensimmäisellä luentotunnilla hän kyseli meidän miesopiskelijoiden urheilutuloksia ja valitsi 10 opiskelijaa vastaamaan oman ryhmänsä liikunnasta hänen apunaan. Se oli samalla luottamus- ja samalla vastuutehtävä. Kun Harjulla pidettiin korkeakoulun yleisurheilun mestaruuskilpailut, nämä ryhmien johtajat vastasivat siitä, että jokaisessa lajissa oli ryhmästä riittävä määrä osanottajia. Se ei ollut helppo tehtävä, koska kaikki eivät pitäneet liikunnasta. Vaikein oli saada 10–12 osanottajaa 100 metrin viestiin, joka oli ryhmien välinen. Muistan kerran, kun sain vasta kentän portilta yhden oman ryhmän jäsenen käännetyttyä monen puheen jälkeen juoksemaan puuttuva osuus. Ellei näin olisi tapahtunut, ryhmänvetäjällä ei ollut mitään selitettävää. Näissä asioissa Vepsäläinen oli hyvin tarkka.

Oma liikuntaharrastus toi mukanaan erittäin hyvän yhteistyön Vepsäläisen kanssa. Niin pesäpallo, yleisurheilu kuin koripallo olivat usein esillä ja Vepsäläinen pyrki osaltaan auttamaan niin paljon kuin voi. Korkeakoulun pesäpallojoukkue menestyi. Vepsäläinen pyrki monipuolisuuteen. Korkeakoulun kampuksella oli uimahalli, joka oli myös liikuntatunneilla käytössä. Kaikkien tuli osata uida, varsinkin Pohjanmaan pojilta se vaati aluksi ahkeruutta ennen kuin taito oli hallussa. Monipuolisuus näkyi talvella hiihdon, mäkihypyn ja luistelun harrastuksena. Mäkihypyn koulutuksessa tavoitteena oli mäkituomarin ”pätevyys” josta yksi mäkituomareista kävi luennoimassa. 1960-luvun taitteessa ainoa hyppyrimäki oli Taulumäellä, Laajavuori tuli huomattavasti myöhemmin. Siellä käytiin käytännössä tutustumassa tuomariarviointiin. Joku erehtyi kysymään, pitääkö hankkia mäkisukset. Vepsäläinen vastasi omaan tapaansa: ”Kyllä mäkisukset täytyy hankkia, mutta ei tarvitse hypätä”. Vepsäläinen järjesti meille uimakoulun, jossa voi suorittaa uimakandidaatin tutkinnon. Innokkaimmat suorittivat uimaopettajakurssin ja saivat asianmukaisen todistuksen. (Ks. Nurmi 1984, 44 - 45.)

Soiton opiskelu oli minulle uutta. Sain soitonopettajaksi Aale Bergiuksen, joka oli hyvin tarkka täti-ihminen. Hänellä oli monipuolinen kokemus omalta alaltaan, olihan hän opiskellut Saksassa jo 1920-luvulla. Hän oli toiminut Jyväskylän seminaarin opettajana 1915 - 1937 ja korkeakoulun soitonopettajan vuodesta 1934 lähtien. Hän määräsi virsisoittoa varten säestyskirjan

ja perusteli sen hyvin käytännöllisesti. Siinä oli valmiina neliäänisen kuoron stemmat. Olin itse toisen ehkä helpomman säestyskirjan kannalla, mutta minkäs hänelle mahtoi. Samanlainen keskustelu käytiin myös koululaulujen säestyskirjan kohdalla. Onneksi hän suostui ehdotukseeni ja yhteistyö jatkui.

Aale Bergiuksella oli jo sen verran ikää, että hän saattoi ”nukahtaa” kesken soiton. Mutta hän kuunteli kuitenkin tarkasti, menikö virsi nuottien mukaan. Jos yritin ohittaa jonkun nuotin, hän heräsi ja pyysi aloittamaan alusta. Hänellä oli meitä hitaasti oppivia aika monta. Monesti mietimme, miten olisi mahdollista vaikuttaa häneen, jotta voisimme selvittää urakasta, mutta emme löytäneet sopivia keinoja. Hän otti kukat vastaan kohteliaasti jne. Oma soitotutuntini oli välittömästi maanantaina Asunnan tunnin jälkeen, joka tarkoitti aina sunnuntaista harjoittelua. Välillä vaikutti siltä, että viereisen huoneen soitonopettaja Timo Mäkinen suhtautui soittoon enemmän opiskelijaa ymmärtäen.

Varsinainen musiikinlehtori Olavi Ingman (s. 1903) kävi kanssamme oman laulukirjansa laulut hyvin tarkkaan. Ts. hänen suhteellisen yleisesti käytetty laulukirja tuli meille tutuksi kaikkine hienouksineen. Opetukseen kuului myös harjoittelu laulunjohtamiseen, joskin vähäisessä määrin. Hänellä ei ollut kovin innostavia kommentteja meille, joista osalle laulunopetus ei ollut suosituimmasta eikä parhaimmasta päästä. Tämän tietäen hän oli huolissaan laulunopetuksen tulevaisuudesta kansakouluissa ja surkutteli tätä tilannetta paikoin ääneen meille. Kurssiohjelmaan kuului myös koko kurssin yhteinen kuorotunti, jossa oli tavallaan sekakuoro. Kukin ryhmä harjoitti stemmansa ja yhdessä seminaarin vanhassa juhlasalissa laulettiin tavallisimpia kuorolauluja. Sitä ohjasi tavallisesti tunnettu musiikkimies Jukka Hapuoja (s. 1914). Hän piti tarkkaa huolta kuoron äänialoista ja halusi, että kukin harjoittelisi ja opettelisi oman osansa huolellisesti. Lauluista ”Se oli yksi lauantaki ilta” syöpyi niin sopraanojen, altojen, tenoreiden kuin bassojen muistiin.

Opetusohjelmaan kuului myös luonnonopin demonstraatiot. Siinä heti lukukauden alkajaisiksi koettiin melkoinen tapaus, jolla olisi saattanut olla kohtalokkaat seuraukset. Meidän ryhmä oli korkeakoulun pihalla, kun ambulanssi tuli äänimerkki täysillä pihaan. Jotakin oli tapahtunut, mutta aluksi emme tienneet, mistä oli kysymys. Ryhmä jatkoi puuhastelua, toinen ambulanssi ajoi korkeakoulun eteen. Pian selvisi, että kemian harjoituksissa oli vahingossa sekoitettavat aineet väärin sijoitettu. Kun ne pantiin koeputkeen ja kuumennettiin, koeputki räjähti kasvoille. Ensimmäisen räjähdysen jälkeen tuntia jatkettiin, mutta toisen jälkeen opetus keskeytettiin. Lehtori FK Nevanlinna pelästyi perinpohjaisesti. Mutta seuraavien ryhmien kohdalla tilanne varmistettiin moneen kertaan eikä uusia vahinkoja sattunut. Onneksi onnettomuus ei aiheuttanut kenellekään näkökyvyn menetystä ja vähitellen myös kasvoissa jäljet peittyivät ja arpeutuivat.

Luonnonoppiin kuului myös eläintiede. Siihen sisältyi mm. kalan elimistön tarkka tutkimus. Jokaisen piti tuoda kala, särki tai ahven tunnille. Kun analysoitiin sen elimistöä, kirjattiin tiedot tästä ruutuvihkoon. Lehtori FT Valovirta (s. 1907) ohjasi ruutuvihkon oikeaan käyttötapaan. Lempinimensä ”Milli-Villen” mukaisesti hän kertoi tarkasti otsikoiden paikat, kolme ruutua ylhäältä ja kolme täyttä ruutua vasemmasta reunasta täytyi pääotsikon alkaa. Lehtori tarkasti jokaisen vihkon ja vaati, että kaikki tekevät samalla tavalla. Voi sitä onnetonta, jolla oli ruudut laskettu väärin. Jälkeenpäin ajatellen se oli hauskaa, mutta välillä oli huumorintaju loppua.

Lehtori FT Väinö Pajunen (s. 1906) otti kemian tentin vastaan ja oli varsinaisesti laskennon lehtori. Hän oli oma laskennon opetusoppi, joka tentittiin. Hänellä oli oma huumorinlajinsa. Hän saattoi joskus todeta, miten opettaja tietää enemmän kuin oppilaat, mutta ei opettajan tarvitse kaikkia tietoja paljastaa. Jotain voi jättää itselleenkin.

Tohtori Lauri Ervi (s. 1915) oli mielenkiintoinen persoona ja luennoitsija. Hänen luennollaan tutustuimme tarkkaan viljalajeihin ja niiden erilaisiin siemeniin. Jostain syystä monisteveikot olivat iskeneet silmänsä Ervin luentoihin ja pientä korvausta vastaan lähes kaikki hankkivat ”valmiin” monisteen, joka oli laadittu edellisen kurssin luentojen pohjalta. Asia ei voinut pysyä kauan salassa, koska Ervi alkoi kiinnittää huomiota siihen, miten yli sata opiskelijaa kääntää luentomuistiinpanojen sivuja yhtä aikaa. Ervi ei tiennyt aluksi mitä sanoa, jatkoi kuitenkin luentoa ja pyysi luentomonistetta itselleen. Kaikki arvasivat, mitä tapahtui seuraavan viikon luennolla. Ervi kritisoi ko. luentomonisteen lukuisia virheitä ja vääriä tietoja ja piti mahdottomana, että pelkällä luentomonisteella voisi tentistä selvitä. Luentomoniste oli Jyväskylässä maan tapa siihen aikaan, sitä käytettiin pitkissä luentosarjoissa. Kahden tai kolmen opiskelijan muistiinpanot koottiin yhteen monisteeseen, kirjoitettiin vahalle ja monistettiin. Taisipa myöhemmän kasvatustieteen professorin Jouko Karin luentomuistiinpanot olla monen monisteen pohjana, siksi selkeästi hän oli kirjannut pääasiat ylös.

Jyväskylän korkeakoulun rehtori Aarni Penttilä oli suomen kielen professori. Korkeakoulun hallinto on pieni, sillä rehtorin apuna toimi yksi kanslisti. Rehtori Penttilä loi korkeakouluun miellyttävän ilmapiirin, joka välittyi meille opiskelijoille. Rohkenin jopa viikon opiskelun jälkeen mennä hänen vastaanotolleen ja pyytää kahden päivän vapaata osallistuakseni Joensuussa Pohjois-Karjalan piirin nuorten yleisurheilun mestaruuskilpailuihin. Hän suhtautui leppoisasti vasta opiskelunsa aloittaneeseen nuorukaiseen ja antoi suostumuksensa. Asia nyt ei olisi kuulunut hänelle, sillä rehtorilla oli tärkeämpääkin tekemistä. Lähtiessäni hän toivotti hyvää matkaa ja ”tulkaa terveenä takaisin”. Tuo urheiluloma osoittautui hankalaksi, koska muutamassa ryhmäkokoontumisessa oli nimenhuuto eikä kukaan ilmoittanut minua jo opintonsa aloittaneeksi. Poisjäävien tilalle oli tapana syyskuussa kutsua varasijoilta opiskelijoita.

Rehtori Penttilä piti meille luentosarjan Mikael Agricolasta ja aloitti hänen aapiskirjansa runosta: ”Oppe nyt vanha ja noori, joilla on sydhen toori... Koko lukukauden ajan hän käsitteli tätä runoa ja ehti vain nuo kaksi säettä ko. runosta. Säkeisiin liittyi niin monia näkökohtia, joita hän halusi valottaa. Luentosarja oli todella mielenkiintoinen ja perustui tutkimukseen. Hänen esitystapansa oli verkkaisen pohtiva ja piti mielenkiinnon vireillä koko ajan oman arvioni mukaan. (Ks. Nurmi 1984, 67 - 68.) Se on jäänyt mieleen yhtenä yliopistoluennon parhaista esityksistä. Rehtori Penttilä oli kiinnostunut monista korkeakoulun toiminnoista mm. koripallosta, jonka otteluja hän ehti silloin tällöin seuraamaan. Taisi olla maajoukkueen vierailu, kun häneltä pyydettiin kommenttia ottelun jälkeen koripallosta. Yksi hänen kommentistaan oli: ”Ovathan ne pitkiä roikaleita.”

20a. Rehtori Aarni Penttilä seurasi myös uintikilpailuja yhdessä lehtori V. Pajusen (oikealla) ja Olavi Porrin kanssa.

Toinen äidinkielen opettaja oli Ahti Rytönen (s. 1899). Hän oli hyväntahtoinen lehtori, jolla oli aikaa paneutui opiskelijan asiaan. Varsinkin toisena opiskeluvuonna, kun opetusharjoittelu oli vuorossa, Ahti Rytönen saattoi parikin tuntia keskustella kokelaan kanssa oppitunnista, tosin siihen sisältyi ensimmäisellä kerralla kysymykset sukutaustasta ja kotipaikkakunnasta. Hänen kansatieteen luentoja oli seuraamassa niin opettajiksi valmistuvat kuin suomenkielen pääaineopiskelijat. Rytöksen klassinen lause oli: ”Porrosorsa lijoksessa ryplätti”, mutta mistä oli kysymys. Rytöksen luentosar-

ja alkoi syyskuun 9. päivänä 1959 ja päättyi 16.12. Opintokirjan mukaan Rytkönen arvioi suorituksen laatumääreellä 3, eli menestys oli erinomainen. (Ks. Nurmi 1984, 55 - 56.)

Jyväskylän korkeakoulun kansakoulunopettajan koulutuksen opetussuunnitelma oli opiskelijan kannalta hyvin laadittu. Sen erityispiirteenä oli, että kasvatus- ja opetusopissa, psykologiassa ja erityispedagogiikassa oli mahdollista suorittaa approbatur-arvosana ja jatkaa opintoja toista tutkintoa varten. Kasvatus- ja opetusopin professorina oli Martti H. Haavio (s. 1897). Hän luennoi syyslukukaudella 1959 siveellisestä kasvatuksesta maanantai-illan luennolla. Opiskelijan kannalta se oli hankala paikka, koska maanantaina opetus oli alkanut kello 8 ja jatkunut koko päivän, siksi poissaolajakin sattui. Martti H. Haavio oli löytänyt oman pedagogisen tavan luennoida. Hän tuli luentosaliin ja istuutui pöydän taakse. Hän otti taskustaan luentopaperit ja alkoi luennoida (eli lukea). Näin luento alkoi ja jatkui samalla tavoin loppuun saakka. Sen päätteeksi hän taittoi luentopaperinsa, pisti ne povitaskuun ja poistui luentosalista. Hyvin harvoin hän kirjoitti nimiä taululle. Huumoria hän ei juuri harrastanut. Tällainen luentotapa sopi minulle hyvin, sain parhaat luentomuistiinpanot Jyväskylän ajalta.

Haavio lähti siitä, että opiskelijat ovat tulleet kuuntelemaan hänen luentojaan, jotka hän oli hyvin valmistellut. Siksi hän ei sietänyt tai ymmärtänyt, jos opiskelijat keskustelivat luennon aikana. ”Te häiritsette minua, siirtykää toiseen paikkaan”, hän kerran laushti. Luennon loputtua hän sanoi: ”Anteeksi, että hermostuin.” Hänen luentonsa liittyi kristillis-humanistiseen traditioon, joka heijastui hänen kaikessa muussakin toiminnassa. (Ks. Pitkänen 1984.)

Psykologian opetus oli kolmen opettajan tehtävänä. Professori Martti Takala (s. 1924) oli psykologian oppituolin haltija ja piti psykologian peruskurs- sin. Hän avasi monia käytännöllisiä näkökulmia psykologian kenttään, mutta luentojen muistiinpanojen tekeminen tuotti meille vaikeuksia, vaikka asiat olivat mielenkiintoisia. Olihan psykologiassa mahdollista suorittaa approba- tur-arvosana ja jatkaa eteenpäin. Tohtori Veikko Heinosen epäkiitollisena teh- tävänä oli pitää psykologian alkeiskurssi meille, jotka emme olleet lukeneet oppikoulussa tätä oppi ainetta. Alkeiskurssi sijoittui ensimmäiseen syksyyn ja luentopäivän jälkeisiin tunteihin eli kello 20 - 22. Heinonen pyrki tukemaan aloittelevia opiskelijoita parhaansa mukaan, vaikka ao. tieteenalan käsitteet eivät meille kovin hyvin vielä tuossa vaiheessa auenneet. Kolmas opettaja oli silloinen liseniaatti Isto Ruoppila (s. 1935). Hän pyrki osin hyvin käytän- nöllisiin koejärjestelyin ja sovellutuksin perehdyttämään psykologian koulu- sovellutuksiin. Ne olivat mielenkiintoisia esimerkkejä, joskin meitä ilmeisesti kiinnosti enemmän käytännön esimerkit kuin niiden tieteellinen perusta. Sen verran psykologia tempasi mukaansa, että sain psykologian approbatur-arvo- sanan suoritettua heinäkuun 31. päivänä 1962 Veikko Heinoselle.

Erityispedagogiikasta vastasi professori Niilo Mäki (s. 1902). Hän tunsi erittäin hyvin oman alansa ja piti meidän mielenkiinnon vireillä monilla käytännön läheisillä esimerkeillä. Kaikilla korkeakoulun opettajilla oli oma puhetapansa, niin myös Niilo Mäellä. Hänen peruskurssinsa antoi pohjan muille erityispedagogiikan opinnoille. Tietynlainen leppoisa huumori heijastui luentoihin. Puhuessaan oppilaista, joilla oli vaikeuksia oppimisessa, hän saattoi sanoa: ”Hän on Luojalta saamassa.” Ymmärsimme hyvin, mistä oli kysymys. Opintoihin kuului myös tutustuminen erilaisiin Jyväskylän ympäristössä oleviin erityislaitoksiin, mm. Pernasaaren poikakotiin.

Kasvatus- ja opetusopin demonstraatiot olivat silloisen lisensiaatin Veli Nurmen (s. 1928) vastuulla. Hänellä oli takanaan opettajankoulutus ja monia opettajavuosia, joten hän tunsi hyvin kansakoulun käytännön työn. Hän oli tekemässä väitöskirjaa opettajankoulutuksen historiasta ja oli näin perehtynyt tämän alueen traditioihin, kuten Uno Cygnaeuksen jne. Hänen opetuksensa tempasi meidät mukaansa ja monet käytännön viitteet perustuivat hänen monipuoliseen elämän kokemukseensa.

Suullinen esitystaito oli luonnollisesti opettajankoulutuksen keskeisimpiä aloja, niin Lahja Salonen asian meille usein esitti. Hänen tehtävänsä oli tehdä meistä hyviä esiintyjä puhetaidossa. Jostain syystä aina hänen oppinsa ja meidän opiskelijoiden ajatukset eivät kulkeneet samansuuntaisesti. Hänen mielestään me suomalaiset olemme liian jäykkiä esiintymisessämme emmekä osaa joustavasti liikkua, esimerkin hän otti Suomen ja Brasilian jalkapallo-ottelusta, jota hän oli seurannut. Brasilialaiset olivat suomalaisia paljon edellä. Puhetaito on vaikea laji. Hän kävi seuraamassa opetusta harjoituskoulussa ja toi sieltä huolestuttavia esimerkkejä oppitunneille.

Monelle meille miesopiskelijoille oli suurimpia yllätyksiä korkeakoulun opintojen ensimmäisenä vuonna tekniset käsityöt. ”Lankku” eli lehtori Erkki Tammisalo oli laatinut sekä metalli- että puutöitä varten pitkän listan, joka jokaisen opiskelijan oli tehtävä. Toisella vuosikurssilla tuli tehdä näytetyö. Meidän ryhmälle oli käsityöt lauantaiaamuna 8 - 12. Elettiin kuusipäiväistä opetusviikkoa. Mutta ei neljä tuntia riittänyt monella meistä mihinkään. Lauantaipäivä venyi pitkäksi ja muinakin päivinä kävimme, kun tilaa työsaleissa oli. Metallityöt lähtivät yksinkertaisista raudantaivutuksista ja päättyivät rautasahaan ja äänirautaan. Viimeksi mainitun tekeminen lähti sahaamalla sopivan mittainen pala teräslaattaa ja sitten sahan ja smirkelin avulla saada ääniraudalle oikea muoto ja lopulta sävelkorkeus, yksiviivainen a. Metallipuolella mestari Lahtinen oli taitava mies myös ohjaamaan meitä varsin aloittelijoita näissä töissä. Kun äänirauta oli oikeassa sävelkorkeudessaan, siihen lyötiin tanssilla A-kirjain. Äänirauta oli kuulunut aikaisemmin myös kansakouluseminaarien opetusohjelmaan jopa niin, että miesopiskelijat tekivät sen naisopiskelijoille.

Puutöiden puolella aloitettiin helpoista töistä ja päädyttiin aina jakkaraan ja lääkekaappiin. Siinä tulivat tutuiksi kaikki tavallisimmat puuntyöstötavat ja liitokset. Erityisesti matalasta jakkarasta tuli monelle meistä painajainen sekä liitosten että varsinkin lakkauksen osalta, kun siihen yritimme saada kauniin lakkapinnan. Se edellytti monta kertaa lakkausta ja hiontaa. Lääkekaappi oli tarkoin määritelty niin kokonsa kuin liitosten osalta, erilaiset sinkkaukset tuottivat päänvaivaa, koska lehtori Tammisalo tarkasti lääkekaapin ns. puupintaisena ennen maalausta valkoiseksi. Lisäksi lääkekaappiin lyötiin sopivaan kohtaan stanssilla kirjain. Se esti kaapin siirtämisen seuraavalle sukupolvelle. Taisipa lehtori pitää kirjaa, missä vaiheessa opiskelijat olivat omissa töissään, ettei niitä teetätetty ulkopuolisilla. Huhujen mukaan tällaista tapahtui, mutta tiedä häntä. Omalta osaltani sain puu- ja metallityöt tehtyä ja laadittua niistä tarkat työpiirustukset ensimmäisen vuoden aikana. Myös puupuolella oli mestari valvomassa, mutta pikemmin koneiden käyttöä, taso- ja oikohöylää jne. Käsityötiloissa olivat myös tulevat lastentarhanopettajat opettelemassa omia töitään. Pienimuotoisten töiden viimeistelyssä käytettiin usein hiontakonetta, jota kutsuttiin myös ”Eben-höyläksi”, siksi pitkät jonot tälle koneelle usein oli.

Kansakoulunopettajan koulutukseen kuului Jyväskylässä kirjastohoidon kurssi. Sen piti meille Pekka Raittila (s. 1923), joka oli toiminut korkeakoulun kirjastonhoitajana ja kirjastohoidon opettajana vuodesta 1954 alkaen. Hän oli tullut ylioppilaaksi Joensuun lyseosta 1941. Hän suorittanut teologian lisensiaatin tutkinnon 1949. Tämän kurssin tarkoituksena oli antaa sivutoimisen kirjastonhoitajan pätevyys eli liittyi näihin ammatillisiin opintoihin. Meidät koulutettiin jatkamaan kansakoulunopettajien aloittamaa työtä. Laitoksen kirjasto oli pieni, mitään ATK-laitteita ei tietenkään ollut. Siksi hän kiinnitti erityistä huomiota kirjasta laadittavan informaatiokortin muotoon ja sisältöön. Periaatteessa koulukirjasto oli jokaisella koululla, siksi tulevan opettajan piti olla selvillä silloisista luokitusjärjestelmistä. Pekka Raittila jatkoi opintoja, väitteli tohtoriksi ja toimi apulaisprofessorina Helsingin yliopistossa 1990-luvulla.

Helge Pohjolan-Pirhonen (s. 1919) kantoi vastuuta korkeakoulun historian ja yhteiskuntaopin opetuksesta vuodesta 1954 alkaen. Hän oli väitellyt tohtoriksi vuotta aikaisemmin. Hänen tutkimuksensa oli suuntautunut Suomen keskiajan historiaan. Hän luennoi historian opetusopin hyvin yleispiirteittäin. Hän piti myös muita luentosarjoja, joissa hänen tutkimusotteensa tuli selvemmin näkyviin. Hänen analyttinen otteensa saattoi vaikuttaa yksitotielta, mutta runsas asiasisältö korvasi tämän puutteen.

Opiskeluympäristö tuki kuusipäiväistä opiskeluviikkoa. Monet toiminnat tapahtuivat korkeakoulun kampuksella, luentosalit ja muut tilat olivat uudessa päärakennuksessa.

14a. Ryhtilä, varhaisempi liikuntarakennus.

14b. Uusi liikuntarakennus, jossa pelattiin mm. koripallo-ottelut (1959-1961).

15. Kampuksen uimahalli (valkoinen) ja toinen liikuntarakennus, jossa pidettiin liikuntatunnit ja pelattiin mm. lentopallo-ottelut. Etualalla kampuksen keskuskenttä.

16. Opiskelijaravintola Lozzi ja sen takana opiskelija-asuntola.

17. Käsityörakennus eli ”paja”, nykyinen Villa Rana.

18a. Jyväskylän seminaarin päärakennus, nykyinen Seminarium.

18b. Seminaarin juhlasali 1930-luvun asussa.

18c. Seminarium-rakennuksen juhlasali 2010.

19. Syksyinen tie korkeakoululle.

21b. Harmooninsoitto oli keskeinen osa koulutusta. Tässä rakennuksessa (nykyinen Historica) toimivat soitonopettajat ja me opiskelijat niin soittotunneilla kuin viikonloppuisin. Monelle saattoi tulla mieleen: ”Ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää”.

Arkkitehti Alvar Aallon suunnittelema korkeakoulukampuksen uusi osa valmistui 1950-luvulla. rakennukset edustivat uutta aikakautta. Korkeakoulun uusi juhlasali oli suuri ja tarvittaessa se voitiin erottaa kahdeksi luentosaliksi. Kun omalla kurssillani oli 160 opiskelijaa, se edellytti suuria luentosaleja, joita oli päärakennuksessa useampia. Päärakennus oli suunniteltu hyvin toimivaksi, sillä korkeakoulun uusi kirjasto oli uuden päärakennuksen yhteydessä. Myöskin siirtyminen harjoituskouluun oli joustavaa, sillä päärakennuksesta pääsi suoraan sisäkäytävää pitkin koulun tiloihin. Urheilukenttä oli keskellä kampusta. Sen toisella puolen olivat liikuntarakennukset ja uimahalli. Tavallaan urheilukentän toisella puolella oli opiskelijaravintola ”Lozzi” ja opiskelijoiden asuntalorakennus.

Modernin arkkitehtuurin rinnalla toimivat opiskeluympäristönä myös seminaarin entinen päärakennus ja muut rakennukset. Pääosa niistä oli rakennettu vuosina 1879 - 1883. Päärakennuksen ohella valmistui viisi punatiilirakennusta ja kuusi puurakennusta. Ne muuttivat aikanaan Jyväskylän kaupunkikuvaa ratkaisevasti. Halilaa lainaten ”korkeat tiiliset seminaarirakennukset loistivat kuin Akropolis Ateenassa” (Halila 1963, 130 - 140). Ateena-nimi on sittemmin jäänyt elämään yhtenä Jyväskylän nimityksenä.

Meidän kurssille pidettiin luentoja ja osa musiikkitunneista seminaarin päärakennuksen juhlasalissa eli nykyisessä Seminariumissa. Juhlasalis-

sa avautui 1920-luvun klassismi. Erityinen huomio kiintyi juhlasalin friisien teksteihin. Sen tunnetuin lause jäi mieleen: ”Vaeltaja sano Suomelle, että sen nuorison parasta tässä harrastetaan.” Friiseihin oli kirjoitettu myös kaksi lyhyempää tekstiä: ”Valoa kansalle” ja ”Scientia est potentia” (Tieto on valtaa). Toinen tunnusomainen piirre olivat raamatunlauseet, joita oli kahdeksan merkittyinä lyhenteinä, esimerkiksi Saarn. 12:1. ”Ja muista Luojaasi nuoruudessaasi ennen kuin pahat päivät tulevat.” Vuosina 2007 - 2010 Seminarium korjattiin ja restauroitiin. Sen tavoitteena oli säilyttää ja samalla palauttaa rakennukseen eri aikoina toteutettuja tyyllillisiä kerrostumia ja uusia pintoja ja talotekniikkaa.

Käsityöt olivat päärakennuksen välittömässä läheisyydessä. Vaikka opetusta riitti maanantaista perjantaihin lähes aamusta iltaan ja lauantaina käsitöitä, oli tavallista käydä pari kertaa päivässä syömässä ”Lozzissa”. Kun moni meistä pojista oli tullut suoraan armeijasta, ehdittiin luennon väliajalla eli alle 15 minuutissa nauttia ateria, muki maitoa, etu- ja jälkiruoka ja palata samassa ajassa luennoille. Loman jälkeen meni pieni viive ennen kuin tottui oman ”Lozzin” ruokatarjontaan. Annoksen hinta oli syksyllä 1959 1.20 markkaa eli opiskelijan kukkarolle sopiva hinta. Päivän ruokakulut sai parhaimmillaan tai pahimmillaan puristettua kahteen Lozzin ateriaan eli 2 x 1.20, siis 2.40 markkaa. Kun meistä opiskelijoista suuri osa eli kotoa tulevan taloudellisen tuen varassa, koetettiin tulla sen budjetin mukaisesti toimeen.

Kurssimaisuus merkitsi ensimmäisellä vuosikurssilla sitä, että päivät venyivät pitkiksi. Meidän ryhmällä maanantai alkoi kello 8 Mikko Asumnan piirustustunnilla ja jatkui soitto-tunnilla ja iltapäivä luennoilla aina kello 20 saakka. Professori Haavion luento oli ajoitettu kello 19 - 20. Samanlaisia päiviä oli muitakin. Olimme kuusipäiväisessä opiskeluviikossa eli maanantaiaamusta kello 8 lauantain kello 13 saakka. Maanantaipäivän aamulla lähdin Korttesuonkadulta kello 7.30 ja palasin illalla Haavion luentojen jälkeen 20.30 eli päivän pituus oli 13 tuntia. Voisi arvioida, että tuntimäärä nousi 50 - 60 tunnin työviikoksi. Kävipä syyslukukauden alussa niin, että osa psykologian perusteiden luennoista oli kello 20 - 22. Voidaksemme seurata psykologian peruskurssin luentoja meidän oli päästävä perille psykologian perusteista niin luentojen kuin kirjatentin myötä.

Oiva Jurvanen in memoriam

Syyslukukaudella oli yksi vapaa viikonloppu eli pyhäinpäivä marraskuun alussa. Sen käytännön merkitys oli hakea ”talvivaatteet kotoa” eli syksy alkoi kääntyä talven puolella. Ruska alkoi olla ohi ja järvet saivat jääpeitteen. Kun meidän kurssimme aloitti taas opinnot, yksi oli poissa. Oiva Jurvanen, Joensuun lyseon poikia, ei palannut jatkamaan opintojaan. Syyshyinen järvi

oli vaatinut uhrin, kuten ylioppilaskunta muistokirjoituksessaan kertoi. Tunsin Oivan jo lyseon ajoilta, yhdessä tulimme valintakokeisiin ja yhdessä aloitimme opinnot. Hän oli lahjakas opiskelija ja valinnut itselleen sopivan elämäntehtävän. Puolustusvoimissa hän oli suorittanut lentäjäkurssin. Oli erittäin vaikea käsittää Oivan poismenoa, sillä kuolema oli jotenkin vieras käsite tässä ympäristössä, jossa päivästä toiseen oli rinnan työtä tehty, kuten muistokirjoituksessa pohdittiin Oivan poismenoa. Miksi näin tapahtui, en ole löytänyt vastausta vieläkään.

Opinnot jatkuvat

Miksi me jaksoimme viedä tiukan opintovuoden lävitse? Useimmat meistä olivat nuoria 19–22 -vuotiaita. Koulutus oli kaksivuotinen, sen tavoite oli konkreettisesti koko ajan esillä. Jokainen opintosuoritus liittyi kahden vuoden kokonaisuuteen. Valinnaisuutta ei juuri ollut ellei joku aloittanut cum laude -opintoja tiedekunnan puolella. Opetuksesta melkoinen osa oli ryhmäopetusta, mikä tavallaan piti mukana koko ajan. Opiskelutovereista jäi minulle hyvin miellyttävä kokemus. Tenttejä oli paljon, mutta ne olivat pääosin luennon ja/tai yhden kirjan tenttejä ja siten helpompi suorittaa kuin 4 - 5 kirjan kokonaisuudet. Opiskeluun liittyivät myös luentomonisteet. Ne valmistuivat ao. luennon loppuvaiheessa muutaman opiskelijan luentomuistiinpanojen pohjalta. Käytännössä ne useimmiten riittivät tentistä suoriutumiseen. Oli myös edellisen vuoden monisteita, joihin joku lehtoreista suhtautui hyvin kriittisesti, kun oli tarkastanut sisällön. Ne olivat monistuskoneella vahakselta tehtyjä paperimonisteita. Niiden hinta oli opiskelijaystäväallinen, toki teki- jätkin saivat korvauksen suuren menekin ansiosta.

Korkeakoulun ylioppilaskunta

Jokainen vakinaisesti opiskeleva opiskelija kuului ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunnan tarkoituksena oli edistää hyviä tapoja ja järjestystä opiskelijain keskuudessa sekä tukea heidän pyrkimyksiään. Nämä lähtökohdat tarjosivat ylioppilaskunnalle hyvin väljän toimintavapauden. Opiskelijat jakaantuivat osakuntiin, jotka järjestivät osin omia illanviettoja, osin kaikille avoimia. Ylioppilaskunta oli verraten pieni 1960-luvun taitteessa. Sen jäsenet tunsivat toisensa luentoja, ”Lozzin” ja osakuntien myötä. Oli syksyllä 1959 opiskelijajuhlilla esillä ehdotus, että päivällä tervehdimme opiskelutovereita hei ja kello 22 jälkeen hips. Oli myös todisteita tämän tavan toteutumisesta. Opettajakoulutuksen opiskelijat hankkivat heti ensimmäisen lukuvuoden alussa vihreän verryttelypuvun. Puserossa komeili JKK. Vuosikurssin tun-

nus (I/II) häipyi vähitellen. Ylioppilaskunta kunnioitti itsenäisyyspäivää niin kunniaavartioin sankarihautoilla kuin illan suussa soihtukulkueella. En tiedä, mistä tarttui lause mieleen 1960-luvun taitteessa: ”Marssikaamme vielä, kun voimme.” Soihtukulkueeseen osallistui yli 300 opiskelijaa. Oliko siinä kaijuja Unkarin kansannoususta vuonna 1956?

28a. Osakuntien yhteinen pikkujoulu Lozzissa. Oikealla pöydän päässä tonttulakeissaan Martti Kuikka ja vastapäätä Rauno Mäkelä, Kaija Taskinen ja Arja Aaltonen. Oiva Jurvanen on juuri tulossa pöytään.

28b. Itsenäisyyspäivän soihtukulkue.

Poliittiset tunnukset ja poliittinen toiminta ei siihen aikaan ollut näkyvää, vaikka pinnan alla oli liikettä, sillä poliittisten järjestöjen nuorisotoiminta oli alkanut aktivoitua 1950-luvun alkupuolella. Veli Nurmi (1984, 117) viittaa siihen, miten ylioppilaskunnassa alkoi näkyä uudenlaista liikehdintää 1960-luvun paikkeilla, kun vuonna 1958 perustetun filosofisen tiedekunnan opiskelijamäärä alkoi olla suurempi kuin opettajankoulutuslaitoksen. Osmo Rinta-Tassi totesi vuonna 1960, ettei kahden opintosuunnan ylioppilaskuntatoiminta ottanut oikein sujuakseen. Pian kuitenkin tultiin tutuiksi, löydettiin yhteiset toimintatavat ja ryhdyttiin puhaltamaan samaan hiileen, jatkoi Rinta-Tassi optimistista arviointiaan. (JKK 1960, 51.) Nurmen mukaan suomalaisen ylioppilasmaailman tietynlainen herääminen alkoi juuri Keski-Suomesta. Hän totesi, että varsinainen poliittinen toiminta oli vielä taka-alalla, ehkä kuitenkin kytymässä jo pinnan alla. Nurmi valittiin 1960-luvun alussa ylioppilaskunnan puheenjohtajaksi ja hän tunsu sen kautta ajankohtaiset virtaukset (Nurmi 1998, 117 - 118). Tuon ajan opiskelijana oma käsitykseni on samansuuntainen. Ylioppilaskunnan lehdessä suunnan muutos oli näkyvässä. Niitelmässä joulukuussa 1960 kysyttiin, onko JKK:n ylioppilas aktiivinen – aatteeton. (Niitelmä 4/1960.) Vuoden 1961 ylioppilaskunnan lehdissä painopiste oli muuttunut. Pääosa artikkeleista koski korkeakoulupolitiikkaa ja ylioppilaskunnan tehtävää korkeakoulujen uudistamisessa.

Opettajasta kulttuurityöntekijä

Kirjoitin artikkelin Jyväskylän kansakouluseminaarin opiskelijoiden harrastustoiminnasta 1920 - 1930-luvuilla. Vaikka silloin seminaari toimi kuusi päivää viikossa ja oppituntien määrä nousi 30:een, opiskelijat ottivat osaa monenlaiseen harrastustoimintaan. Kun kysyin 1920-luvulla opiskelleelta, miksi harrastustoiminta oli niin vilkasta, hän vastasi: ”Harrastustoiminta oli vapaaehtoista ja hyvä vastapaino tiiviille opiskelulle. Kukin sai valita omat alansa, olipa kyse musiikista, urheilusta tai aatteellisista kerhoista. Ne eivät olleet numeroarvostelun kohteena, siksi hän oli mukana. Kun maalta tulee seminaariin ja saa todella kehittä itseään, totta kai on valmis moneen harrastukseen. Kun seminaari kesti viisi vuotta, oli todella aikaa kerhotoimintaan.” Omana yhteenvetona totesin, että tulevista kansakoulunopettajista koulutettiin kulttuurityöntekijöitä. (Kuikka 1985.)

Maakuntakerhoista osakunniksi

Jyväskylän kansakouluseminaarin perinnettä jatkoi Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun ylioppilaskunta. Sen oma julkaisu oli 1960-luvun taitteessa nimeltään Niitelmä ja 1962 lähtien Jyväskylän ylioppilaslehti. Ylioppilaskunnan tarkoitus määriteltiin hyvin yleisesti: Tarkoitus on edistää ylioppilaiden henkisiä, fyysisiä ja taloudellisia harrastuksia. Opiskelijoille järjestetään kulttuurikilpailuja sekä tilaisuuksia eri urheilumuotojen harrastamiseen.

Ylioppilaskunnassa toimi (1960) neljä osakuntaa, jotka syntyivät aikaisemmista maakuntakerhoista. Suurin osakunta oli Itä-Suomen osakunta, jonka jäsenet olivat enemmän tai vähemmän karjalaisia savolaismielisiä opiskelijoita. Se syntyi savo-karjalaisesta kerhosta. Osakunnan inspektorina oli lehtori Ahti Rytönen, mainio kansanperinteen taitaja. Osakunnan toiminta haki muotojaan osin karjalaisesta osin savolaisesta perinteestä lähtien kalakukkoilloista erilaisiin illanistujaisiin ja karonkkatapahtumiin. Toinen osakunta Me pohojalaaset jatkoi maakuntakerhon toimintaa. Vuonna 1960 valittiin ensimmäiseksi inspektoriksi lehtori FT Eero Valovirta. Vuonna 1961 osakunnan kuraattoriksi valittiin harjoituskoulun opettaja, maisteri Erkki Niskanen. Osakunta keskittyi alkutaipaleella illanviettoihin ja osakuntien välisiin kilpailuihin. Kun pohojalaaset voittivat verenluovutuskilpailun, he varottelivat: ”Äläkää sekootako pulloja, jottei vahava veri tekis vahinkoa heiverösis suanis.”

SSO eli Sisä-Suomen osakunta muuntui hämäläis-keskisuomalaisen kerhon pohjalta. Sen inspektorina oli professori Martti Takala. Erilaiset vappuriehut, karkaustanssit sekä olut- ja makkaraillat kokosivat jäseniä. Suurin osa heistä asui kotonaan. Siksi yhteyttä oli haettu Helsingin ja Turun yliopiston vastaaviin osakuntiin. Neljäs osakunta, joka perustettiin oman kurssimme aikana, oli LSO eli Lounaissuomalainen osakunta. Osakunnan inspektorina oli professori Niilo Mäki ja kuraattorina maisteri Veli Nurmi. Toiminta näkyi mm. rukouslaurantai-illan yleisöjuhlanä, kerhoiltoina, musiikkiharrastuksena ja aktiivisena osanottona ylioppilaskunnan tilaisuuksiin. Vaikka nämä osakunnat pyrkivät kehittämään omaa toimintaansa, vallitsi Jyväskylässä avoimien ovien käytäntö. Osakuntaillanviettoihin olivat tervetulleita kaikki ylioppilaskunnan jäsenet ja tällä tavoin tutustuminen toisiin opiskelijoihin oli helppoa, olihan Lozzi paitsi ruokailupaikka myös osakuntien toiminnan keskipiste.

Kerhotoiminta jatkui

JYKY eli Jyväskylän ylioppilaiden Kristillinen Yhdistys keskittyi toiminnassaan adventti- ja rukouslauantaitilaisuuksien ohella virsiseuroihin ja yhteisiin jumalanpalveluksiin. Yhdistys rakensi yhteistyötä Helsingin ja Tampereen yhdistysten kanssa. Hyvin olennainen yhdysside muihin opettajanvalmistuslaitoksiin olivat jokavuotiset hiljaiset päivät, jotka kokosivat useita satoja osanottajia. Maanantai-iltaisina oli säännöllisesti raamattutunti, joissa alustajina toimivat mm. pastori E. Rintala ja ylioppilaspastori Jaakko Palomurto. Myös professori Martti Haavio oli mukana tässä toiminnassa. Muistan kevätlukukaudelta 1961 valmistuville opettajille iltatilaisuuden, jossa hän kertoi opettajan työn lähtökohdista ja opettajana olemisesta.

Ylioppilaiden raittiusasioista kantoi huolta JYRY eli Jyväskylän Ylioppilaiden Raittiusyhdistys. Teeiltojen rinnalla ohjelmaan kuului retkiä luontoon niin patikkamatkoina tai hiihtoretkinä talvella. Vaikka jäseniä ei ollut paljokaan, keväinen Päijänne-ristely houkutteli runsaan määrän osaottajia.

Reserviupseerikerhon tarkoituksena oli isänmaallisen innostuksen ylläpitäminen opiskelijoiden keskuudessa. Vain 15 vuotta oli kulunut toisen maailmansodan päättymisestä eikä rauhantila ollut jatkunut kovinkaan monta vuotta. Melkoisen osa miesopiskelijoista oli suorittanut asevelvollisuuden ja käynyt RUK:n. Kerho oli järjestämässä ja tukemassa mm. Yrjö Jylhä-juhlaa, Taipaleen juhlaa, Upseerien hengellisiä päiviä. Myös vuosijuhlien kunnia ja lippuvartion järjestäminen sankarihaudoille ja sankaritauluille oli kerhon toiminnassa.

Shakin harrastajat perustivat myös oman kerhon 28.1.1960, jolloin lisensiaatti Heikki Kirkinen lausui kerhon avaussanat. Ylioppilaskunta avusti kaikkein välttämättömimmän välineistön hankinnassa, jotta saataisiin peli-illat ja kilpailut järjestettyä. Matti Aho oli ensimmäinen puheenjohtaja, hänen jälkeensä valittiin Tarmo Parvela. Opettajakunnasta oli johtokunnasta lehtori FK Veikko Nevanlinna. Heikki Kirkinen oli päässyt ylioppilaaksi Joensuun lyseosta 1949. Hän oli suorittanut lisensiaatin tutkinnon 1958 ja väitteli Helsingin yliopistossa 1961. Joensuun lyseosta tuli v. 1959 eli meidän kurssille minun lisäksi Viljo Asikainen, Urpo Nykänen, Oiva Jurvanen, Teuvo Pirhonen. Kuudes, Raimo Toropainen oli varasijoilla, mutta hän valitsi kuitenkin voimistelunopettajan koulutuksen. Aika monta tuli samasta koulusta eli Joensuun lyseosta.

Piirustuskerhon vetäjänä ja tukijana oli lehtori Mikko Asunta. Lukuvuoden 1959 - 1960 ohjelmassa oli muovailutyöt ja seuraavan lukuvuonna öl-

Hyvärymaalaus. Korkeakoulussa pidettiin kulttuurikilpailut, jonka kuvataide-sarjoihin kerhon jäsenet osallistuivat hyvällä menestyksellä. Kerhon voimavarat punnittiin, kun se otti järjestääkseen opettajanvalmistuslaitosten kuvataidepäivät. Menestys seurasi myös tällä foorumilla.

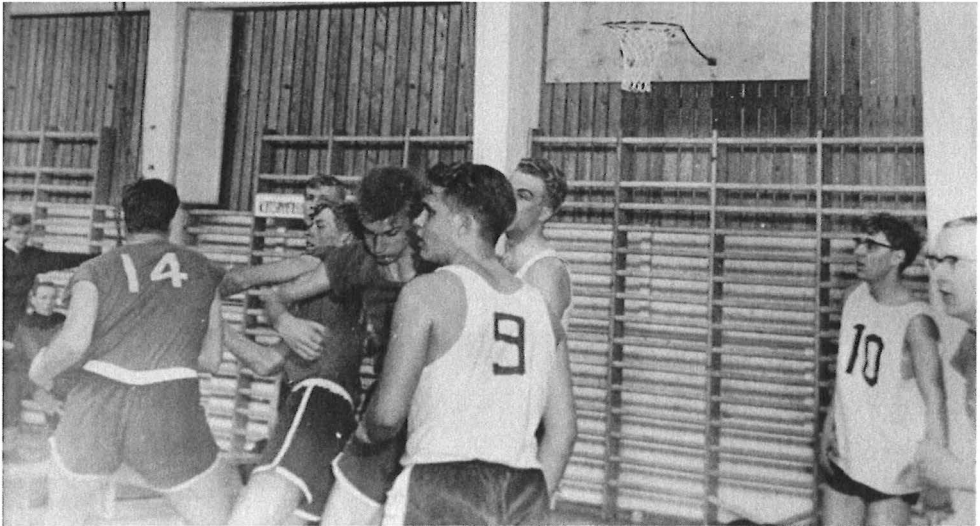
Meidän kurssi oli myös urheilijoiden kurssi. Yleisurheilussa, uinnissa, hiihdossa tuli menestystä kursimme poikien ja tyttöjen ansiosta. Palloilu oli kuitenkin suosituin laji. Pesäpallossa oli kurssin poikia voittamassa 1959 opettajanvalmistuslaitosten ja 1960 akateemista Suomen mestaruutta. Mukana olivat Antti Kettunen, Kalevi Inha, Martti Kuikka. Koripallossa voitimme 1961 opettajanvalmistuslaitosten Suomen mestaruuden. Mukana olivat Ranno Mäkelä, Kalevi Inha, Martti Kuikka. Koripallossa korkeakoulun joukkueessa (Jyväskylän Ryhti) oli mukana Kalevi Inha ja Martti Kuikka. Joukkue sijoittui maakuntasarjassa toiseksi 1961 ja nousi syksyn 1961 karsintojen perusteella porrasta ylempiä eli Suomi-sarjaan.

24a. Opettajanvalmistuslaitosten pesäpallon Suomen mestarit 1959. Vasemmallalla lehtori Lasse Vepsäläinen, eturivissä: Kalevi Inha, Kustaa Rasku lukkari (Nurmon Jymy), Eero Salkola, toinen rivi: Tapani Knuutinen, Martti Kuikka, Jouko Vaisalo, kolmas rivi: Seppo Suuronen (Jyväskylän Kiri), Osmo Meilahti, Armas Latikka (Nurmon Jymy). Mestaruussarjan pelaajia oli kolme: Rasku, Suuronen ja Latikka.

24b. Lehtori Lasse Vepsäläinen onnittelee voittanutta joukkuetta.

25. Keväällä 1961 järjestettiin Jyväskylässä opettajanvalmistuslaitosten mestaruusottelut. Kuva on Jyväskylän ja Helsingin opettajakorkeakoulun välisestä kiivaasta ottelusta. Kuka saa levypallon? Pelaajat vasemmalta: Raulo Mäkelä (JKK), Ilkka Simolin (JKK), Simolinin takana oleva pelaaja Juha "Watt" Vainio (Helsinki), Martti Kuikka (JKK), J. Kalliomaa (Helsinki), A. Wikström (Helsinki) ja Matti Somerto (10, Helsinki). Juha Vainio valmistui opettajaksi ja omistautui sitten musiikille. Hän oli ollut ehdolla nuorten maajoukkueen koripallojoukkueeseen.

26. Jyväskylän joukkue voitti kaksipäiväiset kisat ja mestaruuden. Vasemmalta: Rauno Mäkelä, Martti Kuikka, J. Seppälä, Eero Mertjärvi, Kalevi Inha, Antti Kettunen, S. Mäkeläinen ja Ilkka Simolin. Mestarit saivat Olli Särkän suunnitteleman palkinnon Koripallopoika.

27a. Myös Helsingin yliopiston voimistelulaitos kävi pelaamassa Jyväskylän Ryhtiä eli Jyväskylän korkeakoulun joukkuetta vastaan. Joukkueeseen kuului sekä OKL:n että tiedekuntien opiskelijoita. Kuvassa kaukoheitto irttoa vastustajan kädestä, Ryhdin puolustus on valppaana ja numero 10 Simolin, numero 3 Kuikka, numero 6 Keijo Kulha, numero 14 E. Mertjärvi. Kulhan takana on vastustajan K. Oksanen ja taustalla tuomari Risto "Ripa" Parviainen, joka paremmin tunnetaan moninkertaisena Suomen mestarina Jyväskylän Kirin pesäpallojoukkueessa. Keijo Kulhan pääaine oli historia, josta hän myös väitteli ja toimi mm. päätoimittajana Helsingin Sanomissa.

27b. Myös kurssimme tytöt pelasivat koripalloa. Kaija on heittämässä vapaaheittoa, Arja (10) ja Hilja (8) ovat varmistamassa korinalustaa.

Kaiken kaikkiaan korkeakouluuika tarjosi melkoisen hyvät mahdollisuus harrastaa erilaisia asioita, jotka kiinnostivat. Aikaa oli niukalti, vain kaksi vuotta. Pääasiana oli kuitenkin kaikessa toiminnassa selvittää opinnoissaan kaikissa oppiaineissa. Verrattuna 1920- ja 1930-lukuun harrastustoiminta ei ollut niin monipuolista, mutta se antoi mahdollisuuden keskittyä muutamaan ja sitä kautta saada niitä rakennusaineita, joita itse kukin tunnisti tarvitsevansa.

Hyvin tärkeä osa meidän opiskeluympäristöä oli Ylioppilaiden Terveystieteiden keskus (YTHS:n) palvelut, jotka helpottivat monta asiaa. Sieltä sai lähetteen niin hammaslääkärille kuin jatkotutkimuksiin keskussairaalaan. Tosin kaksi opiskeluvuotta oli niin tiivis paketti, että koetimme pysyä terveenä monipuolisen liikunnan ja harrastustemme turvin.

Maatalousharjoittelu

Ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen oli monella meillä edessä ns. maatalousharjoittelu. Sen tarkoituksena oli perehtyä maatalouden elinkeinoon käytännön tasolla kuukauden ajan. Koska kaksivuotiset opettajakoulutuslaitokset olivat kaupungeissa, tarkoitus oli avartaa opiskelijoiden käsityksiä ko.

elinkeinosta, joka kuului osaltaan kansakoulun opetussuunnitelmaan. Se oli yhtä tärkeä niille, jotka sijoituivat kaupunkikouluihin kuin niille, jotka menivät maaseudun kouluille opettajiksi. Tosin vapautuksen saivat ne opiskelijat, jotka tulivat maanviljelijäperheistä. Jokaisen piti laatia harjoittelukertomus ja esittää todistus kuukauden ajasta.

En saanut vapautusta harjoittelusta, vaikka olin ollut kesäisin sukulaisten maataloilla töissä perunanpanossa ja -nostossa ja heinätoivissa, mutta ei se pahitteeksi ollut. Sovin enoni Heikki Räsäsen kanssa, että aloitan juhannuksen jälkeen työt Räsälässä, äitini kotitalossa. Harjoittelukertomukseen tuli kuvata myös tilan historia lyhyesti. Räsästen suku oli asunut silloisella paikalla (1960) 1820-luvulta lähtien. Anders Olofsson Räsänen oli mennyt naimisiin Leena Samulintytär Mustosen kanssa ilmeisesti 1820-luvulla ja tullut taloon kotivävyksi. He saivat tilan perintötilaksi 20.6.1853.

Sotien jälkeen Räsälässä asuivat isovanhemmat ja kaksi enoani, Aulis ja Heikki perheineen. Vanhempi eno Aulis muutti 1952 perheineen vaimon kotitalolle. Heikki perheineen hoiti kotitilaa.

*29. Räsälän tuparaken-
nus kuvattuna puutar-
han puolelta omenapui-
neen ja marjapensai-
neen (kuva 1980-luvul-
ta). Tämä on syntymä-
kotini.*

*30. Räsälän pihapiirin
aittarakenmus. Nukuin
keskimmäisessä aitas-
sa erittäin hyvin päivän
heinätyön ja saunan
jälkeen.*

Maatalousharjoittelu eli ”kasakkana oleminen”, kuten naapurit sitä nimitivät, alkoi tuvan katon korjaamisella. Pärekatto kaipasi paikkaamista. Pian kuitenkin alkoi kesän varsinainen urakka eli heinätyöt. Siihen aikaan tehtiin Räsälässä kuivaa heinää ts. heinä niitettiin, nostettiin kuivamaan seipäille ja ajettiin latoihin ja osa pihalatoon. Koska enoni huolehti lähes yksin heinäniitosta, se merkitsi hänelle pitkiä työpäiviä. Hän nousi varhain niittämään, jotta seivestäjille olisi töitä heti aamusta alkaen. Aamupäivällä seivästäminen oli rankempaa kuin iltapäivällä, jolloin heinä oli ehtinyt jo kuivua. Heinänteko oli luonnollisesti kiinni säästä, sateinen päivä keskeytti heinänteon pariksi päiväksi tai pitemmäksikin ajaksi. Kesä 1960 oli hyvä kesä. Sateisia päiviä ei ollut montakaan. Heinäntekoa oli paitsi pihanurmella myös kauempana pelloilla. En oppinut juuri koko kesänä niittämään, tosin suurimman osan niittämisestä eno teki hevosen vetämällä niittokoneella, mutta käsin niittämistä oli ihan tarpeeksi. Niittokoneen leveä terä osui joskus kiveen, pitkä terä oli vietävä sepän pajalle hitsattavaksi. Vaikka tällaisia viivytyksiä oli, Räsälän heinät saatiin heinäkuussa latoihin talven varalle.

Jotta työnteko luistaisi, Räsälässä oli seuraavanlainen ruokajärjestys: aamulla teetä tai kahvia, kello 9 aamiainen, kello 11. 30 tee tai kahvi, kello 15 puolinen, kello 17 tee ja kello 21 iltapala. Käytännössä se osoittautui hyvin toimivaksi. Varsinkin kuumina päivinä heinätyö keskeytyi sopivin väliajoin eikä välttämättä tiettyä määrää ollut päivän tavoitteena. Muistan, kun yhtenä iltana oli selvä sateen uhka ja yritimme saada pihanurmelta kaikki seipäät tyhjäksi ja heinät latoon. Tehtiin täysiä kuormia ja alkoi näyttää siltä, että kaikkia ei saada kuitenkaan ennen sadetta. Silloin enoni vain totesi: ”Eiköhän se tältä päivältä riitä.” Työnteko lopetettiin ja mentiin saunaan kuten heinäpäivinä aina. Sattui kuitenkin niin, että tuolloin alkanut sade jatkui seuraavina päivinä ja loput heinät saatiin vasta parin viikon jälkeen pihalatoon.

Tällainen maatalousharjoittelu tarkoitti kokopäiväistä ulkona oloa. Se oli välillä rankkaa, mutta kun välillä oli muitakin apumiehiä töissä, työ sujui. Olin loukannut oikean jalan nilkan jo talvella siten, ettei se antanut kunnolla juosta, vain hölkätä. Räsälän metsistä ja läheiseltä Sarvivaaran mäen rinteiltä löysin sopivan lenkkipolun, jota kävin ennen saunaan usein juoksemassa. Polku oli pehmeä, tosin epätasainen, mutta sopiva hölkkäämiselle. Huomasin että vähitellen oikean jalan nilkka parantui ja pystyin täysivauhtiseen juoksuun. Eli heinätyö ja jatkuva liikkeelläolo olivat parantaneet luonnollisella tavalla nilkan. Unta ei tarvinnut illalla odotella, heinätyö teki tehtävänsä.

Opettajankoulutukseen kuulunut maatilaharjoittelu oli mielekäs opintojakso. Maaseutu oli minulle tuttu muutenkin, mutta vasta työn teko kertoi sen suunnitelmallisuuden, josta oli kesällä pidettävä kiinni. Enoni oli käynyt Siikasalmen maanviljelyskoulun ja tunsikin sen perusteella maatalouden ja maatilan kehittämissuunnitelmat.

Kesälomaa oli jäljellä harjoittelun jälkeen yksi kuukausi, joka oli tarpeen toista opintovuotta varten.

Hei, tuleeko meistä opettajia

Viimeistään toisen vuosikurssin syyslukukauden alussa havahduimme todellisuuteen, meistä tulee OPETTAJIA. Tämä on toinen opiskeluvuosi, jolloin kaikki asiat on saatava hoidettua loppuun, jotta ensi kesäkuussa olisi mahdollisuus hakea OPETTAJAN VIRKAA. Tämä oli kaksivuotisen koulutuksen etu ja haitta. Sen etuna oli selkeä kaksivuotinen koulutus. Sen haitta oli, ettei ehtinyt moneen asiaan perehtyä kunnolla. Tentejä oli paljon, isoja ja pieniä, vaikeita ja helppoja, eri aineiden opetusoppeja jne.

Toisen vuosikurssin pääasia oli opetusharjoittelu korkeakoulun harjoituskoulussa, joka noudatti kansakoulun opetussuunnitelmaa. Kullakin opettajakokelaalla oli viisi opetusvuoroa ja kussakin kaksi opetettavaa oppiainetta. Opetettavia aineita ei voinut valita, vaan ne ilmoitettiin viikkoa ennen uuden opetusvuoroa alkua. Lukuvuoteen mahtui yksi kuuden viikon vapaavuoro. Sen aikana useimmat meistä pojista koettivat saada tehdyksi ns. näytetyön ja samalla hoitaa opintojen rästiin jääneitä asioita kuntoon. Kelpoisuustodistusta ei saanut, elleivät kaikki opintosuoritukset olleet suoritettu. Kerrottiin, että muutamia opiskelijoita olisi työskennellyt ”Lankun pajassa” kesäkuun aikana joinakin vuosina. Lainaan Veli Nurmen kuvausta: ”Ikkunasta näkyi ja kuului, kuinka poika höyläsi, höyläpenkillä istui tyttö ja gramofoni soi toisella penkillä.” (Nurmi 1984, 88.)

Kun harjoituskoulu toimi kello 9 - 14, korkeakoulun opetus sijoitettiin aamuisin kello 8 - 9 ja iltapäivällä 14 -20. Koska opetusharjoittelu oli ohjattua toimintaa, jokaisen opettajakokelaan tuli ennen varsinaista oppituntia tehdä tuntisuunnitelma ja näyttää se ao. oppiaineen lehtorille. Se oli aikaa vievää toimintaa, koska jokainen oppitunti suunniteltiin erikseen. Kuuden viikon mittaisen opetusvuoron oppiaineet ja niiden aiheet sai tietää ennen vuoron alkua. Jokaisella oppitunnilla ao. luokan opettaja oli aina paikalla, usein myös oppiaineen lehtori ja oman kurssin kokelaita. Harjoittelun pääosa oli luokilla I–VI ja yksi vuoro jatkoluokilla. Oppitunteja ei voinut siirtää, vaan piti olla paikalla, ellei ollut erittäin sairas. Kun kysyin kerran urheilumatkan takia maanantain tunnin siirtoa, se ei onnistunut, vaan luokanopettaja ilmoitti, että on syytä hankkia parempi sijainen kuin te. Kukaan ei ole seppä syntyessään. Opetus oli harjoittelua 25 oppilaan luokissa. Jokaisesta tunnista sai palautetta kunkin lehtorin ja luokanopettajan mukaan. Tietyiltä ristiriidoilta ei vältytty, kokelas tiesi sen tasan tarkkaan. Kurssin sisällä pyrittiin pitämään solidaarisuus-liikettä yllä, oman kurssin kokelaan tuntia ei saa moittia, sitä tuli sen sijaan tarpeeksi lehtorien puolelta.

Oma opetusharjoitteluni alkoi kolmannella luokalla äidinkielen, tarkemmin lukemisen opetuksella. Ohjaava opettaja oli lehtori Ahti Rytönen ja hänen kannustavat sanansa. Oppitunnin jälkeen hän jutteli leppoisaan tapansa ja kiinnitti huomiota myönteisiin piirteisiin. Toinen opetusharjoitte-

lun oppiaine oli liikunnan opetus. Ulkokuva oli muuttumassa sisäliikunnaksi. Ulkona pesäpallon opettaminen oli tuttua puuhaa, mutta sisällä tilanne oli toinen. Yhden tunnin teemaan sisältyi pukkihyppy, joka on sinänsä hyvin helppo laji. Kuitenkin Vepsäläinen piti ennen tuntia tärkeänä, että oppilaiden suoritusta ja turvallisuutta tarkkaillaan erityisesti. Se tarkoitti, että pukin takana oli riittävän suuret matot ja että suorituksen aikana olin tukemassa jokaista hyppääjää. Luokalla oli yksi poika, jolle pukkihyppy tuottaisi vaikeuksia. Hän ei ollut liikunnallinen kaveri, ehkä ylipainoakin, mutta mukana liikuntatunneilla. Tein hänestä itselleni avustajan, joka huolehti pukin toisella puolella matoista ja teki oman lyhyen suorituksen matalan pukin yli. Jännitti melkoisesti, mitä Vepsäläinen sanoo koko tunnista. Hän oli hyvin tyytyväinen koko tuntiin, kaikki saivat liikkua omien edellytystensä mukaan. Yllätys oli, että Vepsäläinen sanoi, että tämä tulee näyttää koko kurssille eli näytetunti. Näin myös tapahtui. Koko kurssi lähes 80 oli seuraamassa voimistelutuntia ja oma jännitykseni oli huipussaan. Kaikki meni hyvin. Taisipa em. pojan äiti olla tuntia seuraamassa. Liikuntatunnin perimmäinen tarkoitus oli ohjata liikkumaan eikä lannistaa ja samalla ottaa erilaiset oppilaat huomioon. Itse olin kiitollinen Lasse Vepsäläisen tuesta liikuntavuoron aikana. Hän piti tarkkaa huolta, että opettajakokelas pitää hyvää huolta oppilaiden turvallisuudesta niin liikuntatunnille mentäessä ja poistuttaessa kuin liikuntatuntien aikana. Hän puuttui tiukasti asiaan, jos huomasi tässä puutteita. Osa liikuntatunneista pidettiin kampuksen ulkopuolella Hippoksella ja Harjun kentällä.

Kolmannessa opetusvuorossa minulla oli uskonto ensimmäisellä luokalla. Lehtori Matti Sainio (s. 1914) piti meille aineen opetusopin luennot Martti Haavion kirjan ”Koulun uskonnonopetuksen rakenne ja henki” perusteella. Luento oli ns. kommentoiva luento, hän keskittyi muutamiin kirjan pääasioihin ja valaisi niiden taustoja ja yhteyksiä. Opetusharjoittelussa hän ohjasi keskittymään raamatunkertomusten sisältöön. Ensimmäistä tuntisuunnitelmaa näyttäessäni Matti Sainio totesi: ”Ei tässä mitään saarnoja tarvita” ja veti kynällä yli tuntisuunnitelman yhteenvetokappaleen, jota itse pidin tärkeänä. (Ks. Nurmi, 1984, 46 - 51.)

Sattuipa opetusvuoron aikaan, että koripallo-ottelussa minulta murtui yksi kylkiluu, jonka takia keskussairaalassa vedettiin leveä heftaside kehon ympäri. Yskiä en saanut enkä oikein innostua mistään vähään aikaan. Kerroin asiasta Sainiolle, joka omaan persoonalliseen tapaansa ihmetteli ja kysyi, pystyttekö oppituntia pitämään, vastasin myöntävästi. Kun sitten vähää myöhemmin tapasimme harjoituskoulussa, hän loihe lausumaan: ”Mites invalidi jaksaa?” Jaksoinhan minä ja pidin kaikki opetusvuoron tunnit. Edellisen kurssin mukaan Sainio ei sietänyt urheilijoita ensinkään. Sen sijaan hän antoi paremmat arvosanat ampujille ja latinan lukijoille. Hänen oma lajinsa oli pistooliammunta. (JKK 1960, 50.)

Koululuokissa oli vihreät liitutaulut. Epävarmalla kokelaalla oli tapa hah-

motella vihreällä liidulla ohuet viivat ja vahvistaa ne oppitunnin aikana. Niin harjoituskoulussa kun oltiin, oppilaat tunsivat monia meidän kikkoja. Niin sattui, että välitunnilla olin ohuelti piirtänyt taululle kertomuksen kuvan. Yksi oppilaista kulkee aivan taulun vierestä ja huomaa ”peitepiirroksen” ja ilmoittaa kaikille: ”Ope on piirtänyt sen valmiiksi.” Niin oli kokelaan yllätys paljastettu.

Yksi hankalimpia opetusvuoroja oli laulunopetus monen mielestä. Selainen sattui myös minulle. Sain opetettavat laulut, joita kaikkia en tuntenut eikä ne olleet Ingmanin kirjassa, jota Ingman oli ryhmätunneilla käynyt lävitse. Onneksi kämppäkaveri Matti oli musikaalinen, hänellä oli haitari, jonka avulla hän opetti minulle puuttuvat laulut, joita en osannut. Yksi niistä oli ”On suuri sun rantas autius.” Uuden laulun opetukseen kuului opettajan oma esitys pohjana, jonka jälkeen koko luokka tuli harjoitteluun mukaan. Laulun opetustaito oli kiinni laulunumerosta, joten korkeisiin arvosanoihin ei minulla ollut mahdollisuuksia. Työnjako oli sellainen, että Olavi Ingman tarkasti tuntisuunnitelmat ja hänen vaimonsa Elli Ingman seurasi oppitunnit pääosin. Oppituntiin kuului säveltapailua ja musiikkioppia. Olavi Ingman ei aina tuntunut ymmärtävän, että osalle meistä musiikin teoria ei ollut tuttu, vaikka saatoimme pitää musiikista ja käydä konserteissa. Siksi opetus oli välillä kuin tervanjuontia. Eikä oppituntien arviointi tilannetta parantanut. Olisi odottanut pedagogisempaa otetta ohjaukseen, jossa kokelasta olisi tuettu eikä vain osoitettu osaamattomuus.

Lehtori Timo Mäkinen (s. 1919) piti meille luentosarjan musiikin historiasta ja suurista linjoista. Hän avasi musiikin rikkaan maailman hyvin persoonallisella tavalla. Hän kertoi suurten säveltäjien teoksista, niiden taustoista ja merkityksestä. Vaikka hän saattoi syventyä ehkä liikaakin yhteen säveltäjään, hänen pohdintansa oli mielenkiintoista kuultavaa. Erityisesti jäivät mieleen saksalaisen Richard Wagnerin sävellykset, joille hän antoi arvoa, mutta hän pohti Wagnerin yksityiselämän ja sävellysten yhteyksiä tavalla, joka sai minut mieteliääksi.

Lauluvuoron jälkeen minulla oli opetettavana aineena tekninen käsityö. Pahaksi onneksi kyseessä oli metallitöiden opetus. Poikien käsitöiden valmistuminen oli kiinni siitä, miten ahkerasti he tekivät töitä ja miten koneet pysyivät kunnossa, varsinkin porakone tuntui oikuttelevan. Kovin innokasta ei polkien harrastus ollut, monissa asioissa piti auttaa kädestä pitäen ja välillä tuntui siltä, että olisi paras tehdä itse. Toukokuun loppu oli hämmöttämässä ja töiden piti olla valmiita. ”Lankku” tapansa mukaan katseli päältä töiden tekoa ja kehotti kokelasta keskittymään ohjaukseen. Siinä oli vähän sellainen periaate, kun hänen luennolla esittämässä lauseessa. ”Jos poika ei pysty höyläämään lautaa sileäksi, opettaja tekee sen muutamalla vedolla.”

Opetusharjoittelua seurasi myös lehtori Veli Nurmi. Hän oli odotetuin vierailija. Hän kertoi jokaisella kokelaalle oppitunnin parhaat puolet ja tuki ko-

kelasta monesti aika tiukassa ristipaineessa, jota eri arvostelijat ylläpitivät. Ristipaine oli henkisesti välillä erittäin rankkaa. Se näkyi väsymyksenä ja keskustelunaiheena, jonka pääkohta oli opintojen keskeyttäminen. Vaikka olimme nuoria ihmisiä ja alamme valinnea, seitsemänpäiväinen viikko teki tehtävänsä toisena opiskeluvuonna, vapaapäiviä ei ollut.

Opetusharjoittelussa sattui kaikenlaista. Kerran uskonnon lehtori kulki harjoituskoulun käytävällä ja ihastui yhdestä luokasta kuuluvaan oppilaiden raikuvaan lauluun. Hän oitis sopivassa tilaisuudessa mainitsi asiasta musii-kin lehtorille. Kun sitten Lozzissa kysyimme tunnin pitäjältä, millä ilveellä hän sai luokan laulamaan noin mahtavasti. Hän totesi, että koko opetusvuoron ajan luokka ei ollut kovin innostunut laulusta. Tunnin päätteeksi hän oli ehdottanut, että lauletaan kilpaa: opettaja vai luokka laulaa railakkaammin. Luokka tietysti halusi laulaa kokelaan suohon, siitä syntyi melkoinen esitys, joka kuului käytävälle. Toinen inhimillinen tapaus sattui yhdelle kurssimme pojista. Hän aloitti kello 9 oppitunnin normaalisti. Lehtori Pajunen tuli luokkaan kuuntelemaan. Kun oppitunti oli jatkunut tovin, kokelas kääntyi häntäänntyneenä Pajusen puoleen ja sanoi: ”Voisiko lehtori jatkaa tuntia, minulta jäi asunnolle sähkölevy päälle” ja lähti luokasta. Välituntivalvonta kuului myös kokelaan tehtäviin, kaikkien oppilaiden tuli olla ulkona. Kokelasvalvoja pyysi yhtä oppilasta poistumaan käytävältä ulkopihalle. Asianomainen ei näyttännyt heti poistuvan. Valvoja uudisti pyyntönsä, mutta sai vastaukseksi: ”Kuule, minä olen sinun kurssitoverisi!”

Opetusharjoittelun rinnalla jatkuivat luennot. Syksyllä 1960 Martti H. Haavio luennoi opetussuunnitelmien kehityksestä. Se oli yksi osa kasvatustieteen approbatur-arvosanaa. Haavio erehtyi syyslukukaudella kyselemään, onko teille kerrottu opetusharjoittelun säännöistä. Tietysti vastaukseksi tuli, ettei oltu kerrottu. Haavio antoi yleisiä ohjeita niin koulun säännöistä, käyttäytymisestä ja pukeutumisesta. ”Ei sinne ole sopivaa mennä ’sotamaalauksessa’,” hän totesi kommentissaan.

Suullinen esitystaito on nyt lehtori Ossian Leisimon (s. 1925) vastuulla. Hänellä oli takanaan sekä suomalainen että saksalainen sotilaskoulutus, mutta missään vaiheessa se ei tullut opetuksessa esille. Pikemmin hän pyrki ohjamaan meitä vapautuneeseen ilmaisuun, joka perustuu rentouteen. Hänen tunneillaan oli silloin tällöin rentoutumisharjoituksia. Hän pyrki kohtelemaan meitä yksilöinä, joille hän halusi antaa tukea niin puhetilanteissa kuin luokkaopetuksessa. Opettajana hän oli avoin ja ystävällinen asiantuntija. Julkista puhetta harjoittelimme korkeakoulun juhlasalissa. Oma aiheeni oli aamuhartauden pito puhujakorokkeelta. Tilaisuus jännitti, vaikka puheen ei tarvinnut olla pitkä. Jännitys kohosi ennen palautetta, se oli kuitenkin myönteisiä puolia korostavaa. Pidin hyvänä palautteena sitä, että Leisimo pyysi puheeni itselleen.

Annika Takala piti lapsipsykologian kurssin, joka oli tuiki tarpeellinen.

Siihen liittyi myös oppilastarkkailu. Viimeksi mainittu tema oli kasvatusopin harjoituksissa, kävimme seuraamassa oppitunteja tarkkailemalla viittaus- ja kysymysjakautumia, mihin opettajan huomio kiinnittyi tunnin aikana ja miksi. Todella laajan oppilastarkkailukertomuksen jokainen opettajakokelas teki ns. maaseutuharjoittelun yhteydessä. Harjoittelu toteutettiin jossakin maaseudun pienessä kansakoulussa, jossa oli yhdysluokkia. Oppilaiden joukosta yhdessä vakinaisen opettajan kanssa valittiin yksi oppilas, josta laadittiin ko. kertomus. Siihen liittyi pari testiä, ainekirjoitus, kotikäynti kyselylomakkeineen.

Veli Nurmi oli kasvatusopin tunneilla antamassa ohjeita testien pisteyttämisessä ja tulkinassa. Oppilaskertomus oli mielenkiintoinen työ kokonaisuudessaan, tosin maaseutuharjoittelu kesti vain kaksi viikkoa, joten sen pitempään en voinut oppilaan toimintaa seurata. Hyvin usein haastattelu tehtiin oppilaan äidin kanssa, isät olivat töissä. Analyysivaiheessa tuli vastaan, ettei isää oltu haastateltu, mikä olisi antanut toisenlaista tietoa oppilaan koulunkäynnistä.

Teknisen käsityön kurssiin kuului näytetyön teko. Tästä työstä täytyi ensin tehdä työpiirustus, jonka lehtori hyväksyi. Vaativimpiin töihin liittyi korkeamman arvosanan tavoittaminen, kirjoituspöytä lakkauksineen ja täyskiillotuksineen oli yksi näistä. Työ piti ensin näyttää puuvalmiina lehtorille ja sitten voi suorittaa lakkauksen. Oma valintani oli vuodesohva. Se johtui siitä, että olin kyllästynyt lyhyisiin vuodesohviin, joissa olin saanut unta haeskella. Siinä piti olla tarpeeksi pituutta ja leveyttä. Arvelin, että se olisi väliaikainen nukkumapaikka myös omalla koululla, jos sinne seuraavana syksynä olisi suuntautumassa. Mahongin sijasta valitsin teak-viilutuksen, joka vaati lähinnä huonekaluöljypinnan hoidoksi. Sain sen maaliskuussa kevättalvella valmiiksi, mutta arvosana ei ollut kovin korkea. Kuulunhan siihen enemmistöön, joka tekee, mitä osaa, enkä siihen vähemmistöön, joka tekee, mitä haluaa. Pääasia oli, että työ valmistui.

Kaikesta tiiviistä korkeakoulun opetuksesta ja opetusharjoittelusta huolimatta oli aikaa myös urheilulle. Sitä oli mahdollisuus harrastaa niin paljon kuin ehti. Syksyllä (1960) saimme kootuksi korkeakoulun pesäpalljoukkueen silloisista ja aikaisemmin valmistuneista opiskelijoista akateemisen pesäpallon loppuotteluun, joka pelattaisiin Jyväskylän Harjun kentällä. Saimmekin koottua hyvän joukkueen ja voitimme ESO:n (Etelä-Suomalaisen Osakunnan) joukkueen selvin numeroin. Se oli mahtava voitto. Edellisenä syksynä opettajankoulutuslaitosten Suomen mestaruus, nyt akateeminen mestaruus. Jyväskylän Kirin pelaajista Seppo Suurosella ja etenkin Risto ”Ripa” Parviaisella oli ratkaiseva osuus voiton saamisessa.

Toinen voitto tuli keväällä 1961 pelatussa koripalloturnauksessa, joka koki opettajankoulutuslaitosten parhaat koripallojoukkueet. JKK:lla oli hyvä joukkue, joka oli menestynyt myös koripallon maakuntasarjassa. Menestys

jatkui myös tässä ottelusarjassa, joka käytiin kahden päivän ajan. Voitimme epävirallisen Suomen mestaruuden koripallossa.

Urheiluun riitti aikaa iltaisin ja viikonloppuisin. Erityisesti tiistai oli täysi päivä. Aamuluento oli 8 - 9, sen jälkeen 9 - 14 meni opetusharjoitteluun omien tuntien pitämiseen tai valmistamiseen tai tuntien kuunteluun. Iltapäivällä oli 14 - 16.30 liikuntatunnit omalla ryhmällä ja iltaluennot 17 - 19 ja joskus 19.45 tai sen jälkeen koripallotreenit. Koripallotreenin jälkeen kävimme usein uimassa. Uimahalli oli harvinainen laitos yliopistojen kampuksella. Meille se oli verraton paikka. Kun sitten kävelin raikkaassa ulkoilmassa Kortesuonkadulle, Harjun kello osoitti jo 22. Ei tarvinnut yhtenä unta hokutella, kun pääsin nukkumaan.

Paitsi omia lenkkejä teimme kämppäkaverin Matin kanssa silloin tällöin ns. Tuomiojärven lenkin, eli lähdimme Kortesuonkadulta kohti Laajavuorta ja kiersimme Tuomiojärven Palokan ja Taulumäen kautta kotiin. Sovittiin, että se, joka ehdottaa, saa myös pitää huolta, että lenkki tulee tehtyä 1.5 tunnissa. Osa oli reipasta kävelyä, osa oli hölkkää. Siinä haihtuivat monet päivän tai viikon ”murheet”. Nämä lenkit tehtiin iltaisin ja varta vasten hyvää yöunta varten. Kämppäkaveri oli myös hyvä hieroja. Em. koripalloturnauksen väliajalla kävin Matin hierottavana Kortesuonkadulla, se teki todella hyvää, koska koripallo vaatii hyvää fyysistä kuntoa ja rentoutta.

Aika kului nopeasti, tuli toukokuun loppupäivät 1961.

Publiikista juhlavaksi päätöstilaisuudeksi

Toukokuun 30. päivänä 1961 olivat Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun 27:nneen toimintavuoden päättäjäiset. Tämä keskiviikko oli aurinkoinen kesäpäivä. Asunnossani Kortesuonkadulla yritin sovittaa päälleni ”riippukua”, joka oli muutamassa vuodessa käynyt vähän pieneksi, mutta ainoana mustana pukuna sen oli toimitettava juhlapuvun virkaa valkoisen paidan ja juhlakravatin kanssa. Matkalla korkeakoululle oli ilmassa pientä tai suurempaa jännitystä, olikohan kaikki kurssit tulleet sittenkään suoritetuksi. Kurssitovereiden kanssa yritimme monena päivänä ennen ilmoitettua päätöstilaisuutta käydä ilmoitustaululla katsomassa tietoja hyväksymisestä tai puuttuvista suorituksista. Mutta kovin niukalti löytyi hakemiamme tietoja, siispä rohkeasti korkeakoulun juhlasaliin päätöspäivänä.

Korkeakoulun rehtori professori Aarni Penttilä piti päätöstilaisuudessa mielenkiintoisen puheen, jossa hän aikaisempaan tapaan historialliseen traditioon nojaten kertoi päätöstilaisuuden luonteen muuttumisesta aikojen kuluessa. Hyvin mielenkiintoinen osa rehtori Penttilän puheessa oli uuden filosofisen tiedekunnan opintomenestyksen arviointi. Tiedekunta oli perustettu 1958 ja toiminut näin vasta kolme vuotta. Rehtori Penttilä tarkasteli tutkinto-

jen lukumäärien valossa, miten opiskelu oli sujunut. Vaikka hän oli esittänyt aikaisemmin ja toisti sen tässä puheessa, että ko. tiedekunnan resurssointi oli jäänyt pahasti suunnitelmista jälkeen, hän katsoi, että opiskelu uudessa tiedekunnassa on lähtenyt hyvin liikkeelle ja täyttänyt ne odotukset, jotka siihen on asetettu.

Perinteisesti yliopistot ja korkeakoulut ovat jakaneet tutkintotodistukset publiikissa lukuvuoden mittaan. Publiikki on merkinnyt ”avoimen ovien” päivää, jolloin julkisesti todetaan opiskelijan suoritukset ja annetaan niistä todistus. Nyt kuitenkin toukokuun 30. päivänä publiikki oli muuttunut juhlavaksi päätöstilaisuudeksi, kuten Keski-suomalainen uutisoi korkeakoulun tilaisuudesta. Samassa numerossa Keski-suomalainen kertoi uusista ylioppilaista kuvin ja nimiluetteloin. Samainen päivä oli niin kansa- kuin oppikoulujen lukuvuoden päätöspäivä, jonka jälkeen alkaisi kolmen kuukauden kesäloma.

Toukokuun 30. päivän juhlavassa päätöstilaisuudessa rehtori totesi eri tutkintojen suorittajat:

- 9 kasvatustieteiden kandidaattia
- 35 humanististen tieteiden kandidaattia
- 158 kansakoulunopettajaa
- 23 erityisopettajaa
- 20 kansalaiskoulun opettajaa
- eli yhteensä 272 tutkintotodistusta.

Oma kurssini 1959 - 1961 oli aloittanut 160 opiskelijan voimin. Yhden meidän kurssilaisen, Oiva Jurvasen, elämäntyö oli päättynyt tapaturmaisesti ensimmäisen vuosikurssin alussa. Oma kurssini oli opiskellut loistavasti kahden vuoden ajan. 158 oli suorittanut kansakoulunopettajan tutkinnon. Se kertoo hyvin järjestetystä opetuksesta ja samalla meidän opiskelijoiden sitoutumisesta kaksivuotiseen opiskeluun, tulosten valossa se onnistui.

Puheensa jälkeen rehtori jakoi meille todistukset kansakoulunopettajan tutkinnon suorittamisesta. Siinä oli jännityksen paikka, kun etukäteistietoa kaikkien suoritusten hyväksymisestä ei ollut. Omien tietojeni mukaan olin suorittanut kaikki oppiaineet. Tieto piti paikkansa. Todistukset jaettiin aakosjärjestyksessä. Itse kelpoisuustodistus muistutti melko lailla koulun todistusta, Todistuksessa on arvosana käytöksestä opiskeluaikana ja myös huolellisuudesta. Tällaista arvosanaa en tavannut myöhemmin, kun sain yliopistossa suorittamistani tutkinnoista todistuksen. Todistuksessa olivat kaikki 22 oppiainetta ja niiden arvosana. Nämä arvioinnit herättivät aikanaan keskustelua, koska esimerkiksi kasvatustieteiden ja opetusopin, psykologian ja suojelu- ja parantamisopin suoritukset edellyttivät vuoden ja puolitoista vuotta opintoja, kun kotitaloudessa oli vain kahden kirjan tentti, mutta arvosana oli saman arvoisen mukainen. 22 oppiaineen arvosanan perusteella laskettiin keskiarvo.

Omassa todistuksessa keskiarvo oli 8.1. Toinen arvosana johon huomio kiintyi välittömästi todistuksen saamisen jälkeen, oli opetustaidon arvosana. Tätä arvosanaa ihmettelin kaikkein eniten.

Kun kaikki tutkintonsa suorittaneet olivat saaneet todistuksensa, juhlallinen tilaisuus päättyi. Kun kelpoisuustodistus oli kädessä, se oli erittäin merkittävä päivä. Yksi tutkinto oli nyt suoritettu kahdessa vuodessa. Juhlapuku päällä palasin takaisin asunnolle Kortesuonkadulle ja aloin vähitellen pakata tavaroita lähteäkseen kotiin Polvijärvelle. Olo oli helpottunut, kesäloma oli alkamassa. Kotiväen tuki oli ollut korvaamaton apu kaksivuotisen opiskelun aikana. Isän terveydentilassa alkoi olla merkkejä, että olisi harkittava eläkkeelle jäämistä. Hänellä oli ikää 59 vuotta ja halu jatkaa työelämässä, mutta lääkärien arviot viittasivat enemmän eläkkeelle siirtymiseen.

Opetustaidon arvosana kiinnosti aikanaan ja kiinnostus jatkoi aina vuoteen 2008 saakka, jolloin Jyväskylän Maakunta-arkistossa tutustuin, miten opetustaidon arvosana oli kohdallani määräytynyt. Asiakirjan mukaan opetustaidon arvosana määräytyi 14 arvioitsijan antaman arvosanan keskiarvon mukaan. Arvioitsijat olivat oppiaineen lehtori luokanopettajat, kasvatustieteen ja puhetaidon lehtorit. Korkein arvosana oli liikunnan lehtori Lasse Vepsäläisen antama 9.5 ja matalin musiikin lehtorin O. Ingmanin 7.7. Toisin sanoen opetustaidon arvosana oli sama kuin laulunumero. Minusta se oli epäoikeudenmukaista, laulun opetus on muutakin kuin laulamista. Kun minulle todettiin, että en osaa laulaa oikealla sävelkorkeudella enkä oikeassa sävelajissa, oli vaikea motivoida harjoituskoulun laulutunneilla. Toki minä pidän laulamisesta ja musiikista yleensä. Muut harjoituskoulussa opetustaitoani arvioineet olivat lehtorit Ossian Leisimo, V. Pajunen, Matti Sainio, Erkki Tammisalo, Helge Pohjolan-Pirhonen, Ahti Rytönen, Veli Nurmi. Harjoituskoulun opettajista arvioivat O. Nöjd, Hanna Kankainen, Elsa Lahtinen, K. Segerberg ja K. Ranta.

Miksi opetustaidon arvioinnit vaihtelivat näinkin paljon, 9.5:stä 7.7:ään? Selityksiä on monenlaisia, lähtien opettajakokelaiden erilaisista kyvyistä ja päätyen arvioivien opettajien tuiki erilaisiin arviointiasteikkoihin. Kun siihen liittyvät tunneskaalat (pärstäkertoimet) ja ennakkoluulot (tytöt ovat parempia kuin pojat) ei ole ihme, että opetustaidon arvosanan poistamista on ajettu koko 1900-luku. Toki tätä numeroa oli mahdollista korottaa, mutta aniharva sitä koetti.

Kun 1960-luvulla haettiin kansakoulunopettajan virkaa, johtokunnat laativat hakijoista luettelon, johon merkittiin kunkin todistuksen keskiarvo ja opetustaidon arvosana, vertailuluku muodostettiin niiden summasta. Hyvin usein suurimman vertailuluvun saanut hakija valittiin virkaan. Johtokunnalla oli kuitenkin pieni mahdollisuus tehdä toisenlainen ehdotus ja perustella se, kuitenkin vertailuluvusta ei saanut poiketa kuin 0.5. Tällainen ”tieto” on jäänyt mieleen noilta ajoilta.

Kurssijulkaisun antimet

Tuskin oli päästy hämmästelemästä kelpoisuustodistusta ja sen numeroita. Kun saimme kurssijulkaisun käteemme. Jokainen itseään kunnioittava JKK:n kurssi tekee sellaisen, se on kunnia-asia. Kun syksyllä 1960 asiasta keskusteltiin, kaikki pitivät asiaa erittäin tärkeänä, mutta kukaan ei juuri tarjoutunut sen tekijäksi. Eräänlaisen suostuttelun, pakottamisen ja lopulta huuto-kannatuksen keinoin valittiin vastuuhenkilöt. Näin muodostui toimitus: Teuvo Pirhonen, Terttu Heinämäki ja Erkki Hirvisuo, kronikoista huolehti Pasi Vahtera, ilmoituksista Pertti Pakkanen, taloudesta Sirkka-Liisa Kinnari ja kannesta Pentti Tulla. He myös tekivät kurssijulkaisun, mikä heidän kunnia-akseen tässä mainittakoon.

Kurssijulkaisun antimia ovat tietysti kronikat, joissa kuvataan kunkin karaktääri, mukana on me opettajat ja Ebe:n kurssi. Näihin antimiin kuului myös eräänlaiset saatesanat opettajiltamme. Tässä otan mukaan keskeisiä näkökohtia. Rehtori Penttilä lyhyissä sanoissaan kiinnitti huomiota siihen, miten opettajan työ on jatkuvasti muuttuvaa ja vaihtuvaa, sillä oppimäärät muuttuvat ja ennen kaikkea opetettavat muuttuvat ja vaihtuvat. Opettajan työ on sen vuoksi jatkuvasti täynnä uusia tilanteita, täynnä uusia kysymyksiä. Toistuvatkin tilanteet ja kysymykset on monesti mahdollista hallita uudella ja aikaisempaa paremmalla tavalla. Opettajan työ on loputon intellektuaalisen toiminnanhalun työmaa. Penttilä korosti: ”Jos saavutamme siihen oikean suhteen, voimme tuntea ponnistustemme keskellä työn antamaa henkistä tyydytystä ehkä suuremmassa määrässä kuin useimmilla muilla elämänaloilla.” Penttilä piirsi sanoillaan toisenlaisen opettajakuvan kuin perinteisesti.

Matti A. Sainio pohti väärin ymmärrettyjä didaktiikan periaatteita hausalla tavalla. Hän toteaa heti aluksi, että ”kasvatusopillisessa romuvarastosamme säilytettävästä kamasta joutaisi ensimmäisenä tunkiolle heitettäväksi nk. yleinen opetusoppi sellaisena kuin sitä nykyisin opetetaan”. Näin hän kyseenalaisti induktion, havainnollisuuden ja omatoimisuuden periaatteet, jotka olivat johtamassa opetuksen aivan väärille urille. Mikko Asunnan saatesanoissa puhutaan taiteesta. Hän suhtautuu kriittisesti pari vuotta aikaisemmin vallinneeseen suuntaukseen, jolloin maalaustaiteessa voi saavuttaa ainakin kuuluisuutta pelkällä huiskimisella. Taidemuseot ovat täynnä roiskimalla tehtyjä maalauksia ja kehykseen pingotettuja rättejä paikatuista perunasäkeistä lähtien. Taiteen kiertokulkua ei voi verrata ympyrään, vaan spiraaliin. Moderni realismi ei enää tavoittele samoja päämääriä kuin edeltäjänsä viime vuosisadalla. Asunta pohtii oman aikansa pyrkimystä johdattaa katsoja luonnon kauneusarvoille, ei vaan tavanomaisesti ja vain maapallon pinnalla pysyen. Tämä suuntaus, informalismi, pitää lähtökohtanaan luontoa sellaisenaan, sen mikro- ja makroilmiöt, tai puoleksi mielikuvituksellinen porautuminen materiaan, sen sisuksiin ja syövereihin. Vuosi 1961 näyttää olevan

informalistinen, ensi vuodesta ei kukaan voi tietää mitään. Asunnan mukaan taide hakee, niin kuin ennenkin, ajan rytmiä ja sen parasta ilmaisutapaa. Sen kiihko on vain suurempi kuin ennen ja sen levottomuus enteilee jatkuvia mullistuksia itse taiteen käsitteessä.

Veli Nurmi kirjoitti opettajan työn mielenkiintoisuudesta. Monilla luennoillaan hän pohti samaa teemaa oman monipuolisen opettajakokemuksen perusteella. Hän esitti heti alkuun olettamuksen, jonka mukaan jokainen opettajantehtävänsä elämänurakseen valinnut henkilö olisi ainakin jonkin verran kiinnostunut koulutyöstä. Tätä olettamusta on varmaan pohdittu jälkeenkin päin moneen kertaan meidän kurssin keskuudessa. Hän analysoi hyvin käytännöllisiä näkökohtia opettajan työstä, sen rutinoitumisesta ja päivittäisestä toteuttamisesta.

Samalla Veli Nurmi antoi hyvin ajankohtaisen viitteen. Hän kirjoitti: Koulutyön ja opetuksen tutkimus on maassamme vielä alkuvaiheessa (vuosi 1961). Sen edistämiseksi voisivat opettajat tehdä paljonkin työtä joko tutkimusten avustajina tai itsenäisinä tutkijoina. Nuoret opettajat, tutkikaa koulua ja opetuksen historiaa, tutkikaa ja tutkistelkaa oppilaita, oppikirjoja, opetussuunnitelmia ja opetusmenetelmiä. Siihen antaa uusi kansakouluasetuskin mahdollisuuden. Ilman erityisharrastuksia tulee varsinainen leipätyö aina silloin tällöin raskaantuntuiseksi. Näin Nurmi jatkoi: ”Monien harrastusten lisäksi voi jonkun aineen tai joidenkin aineiden järjestelmällinen opiskelu antaa lisäinnostusta koulutyöhönkin. Pääasiaksi jää, että pyritään eteenpäin, entistä täydellisempään tietoon ja taitoon kouluelämän vaikeilla, mutta mielenkiintoisella alalla.”

Edellä mainitut viitteet menivät ilmeisen hyvin perille omaan kurssiimme. Epävirallisen selvityksen mukaan noin puolet kurssilta valmistuneista miesopettajista oli 1960-luvun puolivälissä siirtynyt muihin tehtäviin kuin koulun. Moni kasvatustieteen professoreista ja apulaisprofessoreista oli 1960-luvulla suorittanut opettajantutkinnon. Sama jatkui 1970-luvulla, kun opettajankoulutuslaitoksiin perustettiin em. virkoja. Viranhakijalta edellytettiin opettajankoulutuslaitoksen opettajantutkintoa, vaikka se ei ollut virallisissa vaatimuksissa, koska opettajankoulutuksen tunteminen oli ainakin lisäansio.

Ahti Rytönen käsitteli kansatieteellisessä artikkelissaan kalastusta ”Kaaresuvannon apajilla”. Se on todellisen asiantuntijan laatima kuvaus kalastajista, kalastusvälineistä, kaloista ja kalaruuista ja niihin liittyvistä nimistä ja nimien alkuperästä. Artikkelin lähtökohtana on kaaresuvantolaisen Kalle Kotavuopion kanssa monina päivinä käyty keskustelu, jossa juteltiin Kaaresuvannon entisistä ja nykyistä seikoista ja asioista, varsinkin entisistä.

Kurssikirjassa oli opettajien ja toimihenkilöiden tiedot. Tärkein osa oli luonnollisesti kronikat. Pasi Vahteran tehtävänä oli koota kaikki ja keskustella ao. opiskelijan kanssa sisällöstä ennen julkaisemista. En nyt tiedä, kuinka moni halusi muuttaa tekstiä, mutta varmaan joitakin oli. Omalta osaltani en muuttanut tekstiä.

Kuikka, Martti Tapani, 21. Polvijärvi. Koska olen sellainen monitaitoinen velikulta, sanoi kronikoitsija saavansa mahanpuruja runsaudenpulan takia. Siihen minä, jotta "kai on..." Lopuksi päätimme laittaa, että olen kori- ja pesäpallisti ym. urheilija, niin vältimme runsaudenpulan. Silti olen varsin huumorintajuinen. Ikävä vain, että he eivät aina ymmärtäneet huumoriani.

34b. Kurssiarviointi valmistuvasta opettajasta 1961.

Näin vuosien 1959 - 1961 kansakoulunopettajan opinnot olivat saaneet päätöksensä. Muistoksi jäivät oman kurssin opiskelijat. Oma ryhmä DE osallistui luonnollisesti kaikkiin kilpailuihin, milloin ryhmienväliseen uintikilpailuun, milloin jalkapalloon lätäkköisellä raviradalla, milloin taas hiihdettiin jne.

Tämän kuuluisan DE-ryhmän jäseniä olivat minun ohellani Pertti Kuosmanen (Suonenjoki), Pentti Kuusela (Kemi), Simo Laaksonen (Pori), Vilho Lahtinen (Lapua), Ari Laulajainen (Teuva), Jukka Lehesvirta (Kouvola), Raimo Liimalainen (Kannonkoski), Tapio Lindqvist (Jyväskylä), Pauli Miettinen (Säynätsalo), Raimo Miettinen (Tuusniemi), Rauno Mäkelä. (Tampere) ja Erkki Nieminen (Korpilahti). Siinä olivat eri maakunnat edustettuina: Pohjois-Karjala, Savo, Satakunta, Pohjanmaan, Keski-Suomi, Häme.

Kesä 1961

Pohjoismainen kiertue

Tuskin olin ehtinyt käydä kotona Polvijärvellä, kun oli palattava Jyväskylään ja lähdettävä kiertämään pohjoismaiden pääkaupunkeja ensin Turusta Tukholmaan, sieltä Osloon ja Kööpenhaminaan ja paluu Tukholman kautta kotimaahan. Matkan virittäjä oli oikeastaan lehtori Lasse Vepsäläinen. Hänen mielestään korkeakoulun naisten ja miesten koripallojoukkueet ansaitsevat yhteisen matkan hyvin menneen talvikauden jälkeen. Se olisi tavallaan myös jäähyväismatka, sillä koripallojoukkue hajoaa kesän aikana, kun osa siirtyy työelämään eikä ole enää joukkueessa mukana.

Matka onnistui hyvin, vaikka paikoin jouduttiin improvisoimaan muutamia asioita. Tukholmassa ei ollutkaan majoitus kunnossa, mutta lukuisten

soittojen jälkeen niin Suomeen kuin eri puolille Tukholmaa, meille järjestyi hieno majoitus Solnan urheiluopistolle, joka on todella viihtyisässä ympäristössä. Englantilaisia urheilijoita oli parasta aikaa siellä harjoitusleirillä, huomio kiintyi pitkään juoksijaan Gordon Piriehen, joka haki kesäkuntoa upeilla lenkkipoluilla. Oslossa olimme ylioppilaskylässä pari päivää. Holmenkollen ja Vigelandin puisto herättivät ansaittua ihastusta. Kööpenhamina osoittautui viehättäväksi kaupungiksi kaikin puolin, niin huvipuisto kuin kaupungin kadut. Ihmiset olivat ystävällisiä kaikkialla. Kielitaitokin kokeiltiin koulu-ruotsin perusteella, tiukkaahan se teki, kun tanskankieleen ei tahtonut korvata tottua. Hymyllä selvittiin monesta paikasta. Kööpenhaminan asemalla muutammat vanhemmat Nato-upseerit tervehtivät meitä Mannerheim-nimellä, kun kuulivat suomea puhuttavan. Saksankieli ei ollut käyttökelpoinen, siksi lähellä sotaa oltiin. Myös pelivarusteet meillä olivat mukana.

31. Yhteinen matka alkoi Turusta kohti Nyköpingiä aurinkoisessa säässä.

32. Yövyimme viihtyisässä Bosön urheiluopistossa.

34a. Kööpenhaminassa viihdyimme huvipuistossa ja Tivolin monissa peleissä ja esityksissä.

33. Oslossa tutustuimme Holmenkollenin maisemiin ja Vigelandin taidepuistoon.

Kööpenhaminassa oli tiedossa koripallo-ottelu sikäläisiä joukkueita vastaan. Ottelut käytiin urheilupuistossa asfalttipäällysteisellä koripallokentällä. Yllätys oli, että saimme vastaan tanskalaiset huippujoukkueet. Tytöt hävisivät ottelun reilusti eikä meillä pojillakaan ollut mitään sanansijaa, kun vastassa oli Tanskan mestaruuden voittanut joukkue. Peli oli varovaista senkin takia, että kaatuminen kentällä merkitsi ”asfaltti-ihottumaa” eli vammoja. Onneksi niitä ei monta sattunut. Matka oli tosi mielenkiintoinen, joka kaupunkiin osui yllätyksiä ja vastoinkäymisiä, joista kuitenkin selvittiin. Turusta palasin Jyväskylään ja sieltä kotiin. Matkaa tuli Kööpenhaminasta Polvijärvelle lähes 3 vuorokautta.

Kesä oli edessä. Siihen liittyi kaksi isoa asiaa: paikanhaku ja jatko-opinnot. Korkeakoulu oli syyttänyt tieteen tai tiedon soihdun kuin korkeatunnuksessa. Mieli veti jatko-opintoihin.

Opettajan työ vai jatko-opinnot

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu oli rakentanut erinomaisen järjestelmän, joka tuki meidän opiskelijoiden jatko-opintoja. Kansakoulunopettajan koulutuksen monet peruskurssit olivat ao. tieteen perusopintoja, joita voimme jatkaa kolmantena lukukautena kesällä eli kesäyliopistossa aina laudatur-arvosanaan saakka. Niinpä matkustin kesäkuussa 1961 Jyväskylään

ja ilmoittauduin opiskelijaksi täydentämään opintojani. Siihen kuului kasvatusoppia, psykologiaa, erityispedagogiikkaa. Kuitenkin eniten aikaa kului korkeakoulun kahviossa, kun kurssitovereita kertyi niin luennolta kuin kaupungilta kertomaan kuulumisia milloin viran hausta, milloin opinnoista. Aikaa kului parhaimmillaan 5 - 6 tuntia päivässä. Pian kesälukukauden jälkeen huomasin, ettei näin pääse eteenpäin, jos joutuu matkustamaan kauempaa Jyväskylään. Joensuussa toimi 1960-luvun alussa kansakouluseminaari, ei korkeakoulu. Kun ennen valmistumista kävin asiasta keskustelemassa professori Haavion kanssa, hän sanoi kuultuaan suunnitelmastani palata kotiseudulle. ”Ei siellä ole juuri mahdollisuuksia jatkaa opintoja”.

Kesäkuun matkan jälkeen palattuani Polvijärvelle alkoi paikanhakuprosessi. Mielessä oli ensimmäisen vaihtoehtona Polvijärven kansakoulu, olihan silloin 24 kansakoulua kotikunnassa. Minulla oli muita vaihtoehtoja mielessä. Hakemuspaperien teko vei aikaa, koska ne oli kirjoitettava koneella. Kirkonkylästä 7 kilometrin päässä oli Kupinpuron koulu, jonka johtokunnalle lähetin hakupaperit. Hakijoita ei ollut paljoa, mutta en päässyt ensimmäiselle sijalle. Kansakouluntarkastaja yleensä vahvistaa vaalin johtokunnan esityksen mukaan. Seuraavana vuorossa oli saman matkan päässä oleva Haapovaaran kaksiopettajainen kansakoulu. Lähetin johtokunnalle hakupaperit. Samalla oli mielessä myös Imatra, josta Kosti-Heikki Lahti otti yhteyttä ja tarjosi opettajan paikkaa Imatralta ja samalla Imatran Palloveikkojen jäsenyyttä. Seura pelasi mestaruussarjassa. Pitkään mietin myös Jyväskylän tilannetta, olin tutustunut jyväskyläläisiin opettajiin ja samalla olisi mahdollista jatkaa pesäpalloa jossakin paikallisessa seurassa. Tätä vaihtoehtoa oli puoltamassa tieto, että liikunnanopettajien koulutus siirtyy Helsingistä Jyväskylään ja näin antaisi samalla mahdollisuuden jatkaa opintoja liikuntatieteessä.

Tilanne ei ollut mitenkään helppo. Kun kesällä 1961 opiskelin Jyväskylässä, sen vaihtoehto alkoi painaa vaa’assa yhä enemmän. Sitten tuli tieto, että Haapovaaran kansakoulun johtokunta oli asettanut minut ensimmäiselle sijalle ja todennäköisesti tarkastaja vahvistaisi vaalin. Se olisi vakinainen paikka, mikä oli yksi merkittävä etu, sillä kansakoulunopettajia valmistui jo runsaasti. Imatran ja Jyväskylän vaihtoehdot olisivat ainakin aluksi tilapäisiä virkoja ja eräällä tavalla epävarmoja. Saisihan kuitenkin virkavapautta tarvittaessa opintoja varten. Tuossa vaiheessa tuli myös Joensuu mukaan vaihtoehtoihini, olinhan pelannut pesäpalloa jo viisi vuotta joensuulaisessa seurassa, mutta siitä ei tullut sen selvempää heinäkuussa 1961.

Kun tekeväälle sattuu kaikenlaista, niin minullekin. Olin unohtanut päivätä ansioluetteloni, koska hakemuksia tuli lähetettyä muuallekin. Tarkastaja O. I. Laineen kanta oli, että puuttuvan päiväyksen takia hakemus ei ole pätevä. Viittasin siihen, että jos mukana olevista asiakirjoista selviää samat asiat, hakemus voidaan katsoa oikeaksi. Viittasin samalla siihen, että hakemus ei voi olla kolmea kuukautta vanhempi, koska olen saanut opettajapätevyys-

den 30.5.1961. Laine sanoi siirtävänsä asian viransijaiselle. Niin elin melkoisessa jännityksessä, miten tässä käy. Vt. tarkastaja hyväksyi ja vahvisti johtokunnan vaalin ja nimitti minut Haapovaaran koulun opettajan virkaan 1.8.1961 alkaen. Aina voi miettiä, minne olisin em. vaihtoehtoista suuntautunut, jos ei olisi virkaan valittu. Elämä on enemmän kuin jos.

Kävin viran ratkettua tutustumassa Haapovaaran kouluun aikaisemman opettajan Juhani Pajulan kanssa. Koulu oli rakennettu siten, että opettajien asunnot olivat talon päätyosissa ja keskellä olivat luokat ja koulun keittiö. Piharakennuksessa oli puuvarasto, WC:t ja navettana aikanaan palvellut varastotila. Pihapiiriin kuului pieni sauna. Koulun länsipuolen rinteessä oli puutarha, jossa oli omenapuita ja marjapensaita. Koulun suunnitelmista kävi ilmi, että koulupihan jatkeeksi oli suunniteltu pieni urheilukenttä. Koululla oli sähkövalot, mutta tärkeä yhdysväline puhelin puuttui. Koulun lähellä maantien laidassa oli kyläkauppa. Koulu sijaitsi erittäin kauniissa karjalaisessa vaaramaisemassa, sen pihasta avautui laaja panoraama vaaroineen ja järvineen. Kaksiopettajaisessa koulussa valittiin toinen opettaja johtajaksi. Jostain syystä naisopettaja ei halunnut tätä tehtävää, vaikka hän oli virkaiältään vanhempi. Hän oli perheellinen ja siirtyi eteläpäädyn suureen asuntoon ja minun asuntoni oli pohjoispäässä huone ja keittiö.

Ensimmäinen koulupäivä omalla opettajauralla alkoi syyskuun 1. päivänä 1961. Päivä oli perjantai, elettiin kuusipäiväistä kouluviikkoa. Luokat olivat yhdistettyjä luokkia, toisella opettajalla I III ja minulla IV–VI -luokat, oppilaita oli 32. Yhdistetty luokka oli melkoinen haaste jo lukujärjestyksen laadinnan takia, miten sovittaa yhteen eri vuorokurssit. Apua sain toki muilta opettajilta, mutta paljon aikaa kului, ennen kuin lukujärjestys syntyi. Yhteisiä tunteja olivat laulu, käsityö ja liikuntatunnit. Yritin jatkaa kesälukukauden opintoja, mutta aika ei tahtonut riittää koulunpitoon ja lukemiseen. Silloin päätin ottaa heti lokakuun virkavapautta saadakseni kesällä aloitetut opintojaksot päätökseen, Se ei koulun kannalta ollut hyvä ratkaisu, mutta oli parempi jatkaa nyt kuin vasta seuraavana kesänä. Ensimmäinen kuukausi oli täysin opettamisen oppimista. Samalla kun pidin suullista opetusta toiselle osalle luokkaa, oli valmisteltava toiselle osalle omatoimista opiskelua. Jos kyseessä oli laskentotunti hiljaiselle puolella, oli myös katsottava, että oppilaat pääsivät eteenpäin laskutehtävissä. Ellei joku päässyt, oli häntä autettava. Osa selvisi omatoimisesti, osa ei. Samalla huomasin pian, että hiljainen puoli alkoi seurata suullista opetusta, kun oli esimerkiksi historian tai maantiedon tunti. Joka tapauksessa opettajalle kertyi koko ajan tarkistettavaa vihkotyötä yllin kyllin, varsinkin kun niissä oli korjattavia kohtia.

Siirryin lokakuussa Jyväskylään opiskelemaan. Heti alkuun oli kasvatus-tieteen kurssin sisäänpääsytentti, jonka onneksi selvitin. Opinnot etenivät, olihan kirjastot tutut ja sai keskittyä. Mutta kuukausi oli lyhyt aika. Marraskuun 1. päivänä palasin opettajan työhön. Lokakuuhun sijoittui pesäpal-

lo-ottelu akateemisesta Suomen mestaruudesta, jonka olimme voittaneet edellisenä vuonna. Ottelu käytiin Helsingin kuuluisalla Hesperian kentällä. JKK:n joukkue oli heikentynyt viimevuotisesta. Heikkotasoisessa ottelussa hävisimme Eteläpohjalaiselle osakunnalle 1 - 6. Olin tullut tähän lauantaina lokakuun 14. päivän otteluun Jyväskylästä aamukoneella tentin jälkeen ja ehtinyt juuri ja juuri otteluun. Matkani jatkui vielä samana iltana lentäen Vaasaan, josta aamulla matkustin Kurikkaan. Siellä jatkui korkeakoulun koripallojoukkueen eli Ryhdin turnaus pääsystä ylempään eli Suomi-sarjaan. Se oli vilkas viikonloppu.

Kohti joulujuhlaa

Kun palasin opettajantehtävään, minua odotti yllätys, oppilaat olivat kirjoittaneet viransijaisen aikana aineen aiheesta: Opettajani. Tarkoitus oli, että näitä aineita ei minulle näytetä, koska oletettavasti useimmat kuvasivat poissaolevaa opettajaa. Sain ne myöhemmin luettavakseni, ne olivat loistavia kommentteja noin kuukauden kestäneen opettajakauden asioista ja henkilöstä. Se oli oikea psykoanalyysi. Toinen opettaja varoitti, että joulujuhlan valmistelu oli syytä aloittaa hyvissä ajoin, on valittava joulunäytelmä ja joululaulut jne. Joulukuun oli vielä monta viikkoa, jos nyt aloitetaan, voi joulun asioihin kyllästyä ennen joulua. Aika pian huomasin kuitenkin, miten viikot kuluivat nopeasti. Joulunäytelmä löytyi Opettajan lehdestä. Jokaiselle on keksittävä ohjelmaa juhlaa varten. Oli hankittava rekvisiittaa jne. Samaan aikaan oli pidettävä eri oppiaineissa kokeita, jotka antaisivat pohjaa joulutodistukselle. Välillä alkoi näyttää siltä, että koulun joulujuhla oli kylän jouluajan juhlallinen avaus kuin joulukatu kaupungissa. Kerrottiin aikaisemmista joulujuhlista. Edeltäjäni oli musiikkimiehiä ja rakentanut pitkälle musiikin varaan. Kaksi laulutuntia viikossa marras- ja joulukuun ajan menivät joululaulujen harjoittamiseen. Äidinkielen tunnit olivat osin joulunäytelmän sisäänajoa.

Joulukuun 20. päivänä joulujuhla pidettiin. Luokat yhdistettiin yhdeksi avoimeksi tilaksi, jotta kaikki mahtuisivat sisään. Tutut jouluvirret aloittivat tilaisuuden, joka jatkui niin joulutarinoiden ja joulurunojen kautta joulunäytelmään. Joulujuhla päättyi todistusten jakoon. Joulujuhla pidettiin illan suussa hämärän jo laskeutuessa tienoolle. Koulun kaikki valot oli sytytetty ja loistivat mäen päällä ja kutsuivat kyläläisiä yhteiseen juhlaan.

Yllättävän paljon erilaista tekemistä kertyi joulukuuhun ja viimeisiin päiviin ennen joulujuhlaa. Joulutodistusten kirjoittaminen ei ollut mikään helppo tehtävä, miten tuntiosaaminen ja kokeet otetaan huomioon. Yksi todistuksista oli sujahtanut arkistokaapin laatikoiden taakse, ennen kuin kolmen tunnin etsinnän jälkeen löysin vähää ennen joulujuhlan alkua. Ensimmäinen lukukausi oli takana.

Juhlan jälkeen tuli pohjaton väsymys, joululoma oli vähintäänkin tarpeen nuorelle opettajalle. En juuri ollut montakaan yötä koulun asunnolla, vaan asuin kotona vanhempien luona. Matka sujui milloin kävellen, linja-autolla tai polkupyörällä ja talvella myös suksella. Matkaa oli maantietä myöten 7 kilometriä.

Opetusta ja opiskelua

Kevään koulutyö alkoi tammikuun 8. päivänä 1962 normaalilla koulupäivällä. Tammikuu oli pakkasten aikaa, koulun uunit eivät välttämättä olleet kaikkein tehokkaimpia, mutta onneksi lämmintä riitti. Syksyllä oli tullut kouluun uusi keittäjä, joka käytti hyväkseen keittiön uunia laatikkoruokien valmistamisessa. Ne maistuivat erinomaisesti niin pakkaspäivinä kuin myöhemmin hiihtopäivinä. Kevätlukukausi oli paljon pitempi kuin syyslukukausi, siksi muutaman päivän hiihtoloma oli paikallaan. Koulut saivat vapaasti järjestää lomapäivät kunhan huolehtivat siitä, että 200 työpäivää kertyy lukuvuoden mittaan. Koulujen yhteisiä tilaisuuksia olivat kulttuurikilpailut ja urheilukilpailut. Sitä varten talvella pidettiin hiihdossa karsintakilpailut. Ne olivat hieman erilaiset kuin aikaisemmin. Kunnan liikunnanohjaaja Heikki Viding kävi antamassa hiihdon opetusta niin tekniikan kuin voitelun osalta. Hän piti tärkeänä erilaisia harjoituksia mm. sauvoitta hiihtoa. Siksi karsintakilpailussa yksi osa oli pieni lenkki ilman sauvoja ja pitempi normaali sauvahiihto. Kaikki oppilaat eivät tästä pitäneet, koska se edellytti pitäviä suksia.

Kevään rytmin keskeytti jälleen virkavapaus maaliskuussa. Halusin päästä opinnoissani eteenpäin. Kävin kyllä aikaisemmin tenttimässä Jyväskylässä, mutta tulokset eivät olleet hyviä. Tenttipäivä oli lauantai, oli palkattava sijainen ja matkustettava yötä myöten Jyväskylään. Toinen merkittävä asia, joka oli kypsynyt kevään aikana, oli ratkaistava: joko viranhoito tai päätoimiseksi opiskelijaksi ryhtyminen. Asia ei ollut kuitenkaan helppo ratkaista. Pidin koulutyöstä, vaikka elettiinkin kuusipäiväistä viikkoa. Yhdysluokka IV–VII toi mukanaan paljon kotityötä, mutta ensimmäinen kouluvuosi on aina sisäänajoa. Moni kollega oli sitä mieltä, että oli paras lähteä heti, kun voi, sillä varsin pian nuori opettaja ”sidotaan” tai hän sitoutuu moneen erillaiseen tehtävään paikkakunnalla, josta irtautuminen olisi entistä vaikeampaa. Toisaalta vakinainen virka houkutteli pysymään samalla koululla, kun ensimmäinen vuosi oli ohi. Isäni painotti vakinaista virkaa ja sen tuomaa vakinaisuutta. Talvella olin kuitenkin suuntautumassa teologian opintoihin, joi- ta voi suorittaa Helsingin yliopistossa. Pääsiäisen aikoihin tapasin Joensuussa tuttuja lyseolaisia, jotka olivat aloittaneet teologiset opinnot ja sain heiltä paljon tietoa opintojen kulusta ja mahdollisuuksista opiskella. Teologian opinnot painottuivat aluksi kielten opintoihin, jotka edellyttivät päätoimista

opiskelua. Latina, heprea ja kreikka olisivat minulle uusia kieliä, matematiikan linjalla ei Joensuun lyseossa näitä luettu. Tämän ristiriitainen tilanteen ratkaisuksi tuli tiedot Seinäjoen kesäyliopistossa annettava em. kielten opetuksesta kesäkuussa 1962. Jätin asian kypsymään, päätin mennä Seinäjoelle ja siellä arvioida, miten asia voidaan ratkaista.

Samaan aikaan puntaroinnin kanssa oli huolehdittava opetustyöstä Haapovaaran kansakoulussa. Kun palasin kouluun maaliskuussa, oli koulujen väliset hiihtokilpailut jo pidetty. Liikuntatunneilla oltiin aina ulkona joko suksilla tai jalkapalloa pelaamassa. Pisin koulumatka taisi olla 4 kilometriä, kaikille tuli ulkoilua ihan riittävästi.

Kevään suuria tapahtumia oli äitienpäiväjuhla. Vaikka se ei ollut joulujuhlan kaltainen iso juhla, se oli merkittävä. Sitä varten harjoitettiin runoja, luentaa ja ennen muuta tuttuja ja tuntemattomia äitienpäivän lauluja. Juhla oli sunnuntaina äitienpäivänä ja sai suuren suosion. Tosin osa oppilaista vierasti tulla sunnuntaina koulun juhlaan. Sen lopullinen toteutus vei sunnuntaipäivän, pääsin vasta illalla onnittelemaan omaa äitiäni.

Tarkastajan käynti

Jokaisen maaseudun opettajan yksi hämmästyksen aihe oli kansakouluntarkastajan käynti koululla, tarkoitan erityisesti pieniä kansakouluja. Edeltäjälteni sattui tapaus, jossa koululaiset tulivat ilmoittamaan kouluun tultuaan, että Laine tulee päivällä käymään. Ts. hän oli kansakouluntarkastaja O. I. Laine. Seuraavien tuntien aikana korjattiin monta asiaa niin koulukirjoista, vihkoista ja yleisestä järjestyksestä. Kun auto kaartoi koulun pihaan, oli jotakin saatu valmiiksi. Autosta nousi kyllä Laine, mutta valokuvaaja Laine, joka oli kuvausmatkalla sielläpäin. Edeltäjäni huokasi enemmän kuin syvään, minkä myös oppilaat panivat merkille.

Mutta minun tapaukseni oli erilainen. Kesken oppitunnin joku koputti ovelle ja luvan saatuaan astui sisään. Ulkonäöstä päätellen hän oli kansakouluntarkastaja O. I. Laine, kuten hän itsensä esitteli. Hän sanoi aluksi seuraavansa opetusta. Yritin jatkaa siitä, mihin oltiin jääty eli työllistää hiljaista puolta ja jatkaa suullista opetusta toiselle ryhmälle. Seuraavalla välitunnilla Laine antoi palautetta: ”Eikö siellä Jyväskylän korkeakoulussa ole opetettu yhdistetyn luokan työtapoja? Vastasin, että harjoituskoulussa ei ollut kuin yksi yhdysluokka, enkä ollut opetusharjoittelussa siinä luokassa.

Tähän tapaan keskustelu jatkui. Yritin kertoa, että olen ensimmäistä vuotta opettajana enkä koe tuntevani kaikki yhdistetyn luokan opetusmenetelmiä. Seuraavaksi hän pyysi näyttämään niin lasku- kuin ainekirjoitusvihkot. Ne eivät hänen mielestään olleet siinä kunnossa kuin pitäisi. Totesin olleeni kaksi kertaa virkavapaalla enkä sen vuoksi ollut niistä huolehtinut, sillä minulla

on sijainen opettajana.

Seuraavalla oppitunnilla Laine seurasi opetusta ja teki merkintöjä. Tunnin lopussa hän halusi kuulla luokan laulutaitoa. Karjalan kunnalla sujui hyvin, samoin joku toinen laulu. Laulut ilmeisesti olivat kuitenkin oikean suuntaisia. Laine sanoi, että oppilaat voisivat pitää loppupäivän vapaata. Sitten päästi varsinaiseen asiaan. Laine oli antamassa lausuntoa Jyväskylään, jonne olin hakenut kansalaiskoulunopettajan koulutukseen. Kerroin hakuperusteeni ja painotin, että kasvatustieteen ja psykologian opinnot ovat kesken, siksi haluaisin hoitaa ne päätökseen yhdessä em. jatkokoulutuksen kanssa. Koska olin myös johtajaopettaja, hän tarttui myös niihin asioihin. Käytiin tarkastamassa ulkovarastot, halkopinot ja sauna. Oli jo maaliskuu ja lumi oli sulattanut halkopinon toiselta puolen ja pino oli osin kaatunut. Kattotikkaat olivat saunan takana maassa. Miksi te ette ole koulun johtajana huolehtinut näistä, Laine kysyi. Kerroin, että toinen opettaja asui vakinaisesti koululla ja käytti ulkovarastoja ja saunaa. Itse olen ollut enimmäkseen ajat pois koululta enkä yövy kuin ehkä kerran viikossa. Olen ymmärtänyt, että käyttäjä vastaa niiden hoidosta. Laine oli kuitenkin virkansa ja lain puolesta eri mieltä. Keskustelu jatkui muistakin asioista samaan tapaan. Laine katsoi lainkirjaimen läpi ja minä käytännön.

Kun tarkastaja oli lopulta lähtenyt, olin saanut oppitunnin koulun johtajana ja opettajan tehtävistä. En kokenut tätä käyntiä niinkään totisena työohjauksena aloittavalle opettajalle, vaan 1860-luvun tapaan työn kritiikkinä ja tarkastuksena. Kun minulla olisi kenties yli 39 virkavuotta edessä, ei tuollainen tarkastus antanut minkäänlaisia eväitä omaan opetukseen ja työn kehittämiseen koulussa. Samalla en yhtään ihmetellyt, että monet opettajat turhautuivat tähän työhön ja muuttivat alaa.

Keskusteltuani myöhemmin yhden kurssitoverini kanssa opettajan työstä oli olemassa selvitys, jonka mukaan noin 60 % oman kurssimme pojista oli 1960-luvun puoliväliin mennessä eli neljä vuotta valmistumisen jälkeen muissa kuin kansakoulunopettajan tehtävissä.

Oma arvio kouluvuodesta

Ensimmäinen kouluvuosi oli koko ajan koulutyön opettelua niin opetuksen järjestämisessä kuin sen toteuttamisen kanssa. Koulutus oli antanut hyvän perustan, jolta oli hyvä jatkaa. Olen ollut jälkepäin tyytyväinen, että olin käytännön kouluongelmien keskellä yhden kouluvuoden virkavapauksista huolimatta. Nuorena opettajana hakee itselleen tilaa itsensä kehittämiseen niin opiskelun kuin erilaisten harrastusten muodossa. Muutos vilkkaasta korkeakoulusta ja sen toimintojen piiristä hiljaiselle kaksiopeettajaiselle kyläkoululle oli välillä hyvin rankka. Veli Nurmi korosti aikanaan meille, että opet-

tajan hyvä keskittyä omaan työhön, mutta samalla hänellä tuli olla joku tai joitakin muita kiinnostuksen kohteita, jotta hän voisi olla tyytyväinen elämäänsä.

Huomasin kuitenkin, että omalta kannaltani oli ratkaistava, mikä on tulevien vuosien pääasiat, koulutyö vai opiskelu.

Jotta pääsisin opinnoissa eteenpäin, päätin syksyllä ottaa virkavapautta lokakuuksi. Olin ehtinyt hoitaa virkaa kuukauden. Jyväskylässä suoritin pakollisia kursseja ja yritin tenttiä kasvatusopin cum laude -arvosanan kirjoja. Palasin opettajan työhön ja pyrin jatkamaan tenttimistä. Kevätlukukaudella olin toistamiseen virkavapaana opintoja varten. Sain taas osan suoritettua, mutta osa jäi. Huomasin, että tällaisesta järjestelystä kärsii sekä koulutyö että opiskelu. Oli mietittävä ja tehtävä valinta. Asia ei kuitenkin ollut helppo ratkaista, pidin koulutyöstä, vaikka elettiin kuusipäiväistä kouluviikkoa. Yhdysluokka IV VII aiheutti paljon vihkotyötä, mutta ensimmäinen kouluvuosi oli sisänaajoa. Toisaalta kollegat sanoivat, että oli paras lähteä heti, kun voi, sillä pitempi aika tuo mukaan erilaisia tehtäviä.

Juhlien merkitys oli monesti siinä, että tapasin kylän väkeä, oppilaiden vanhempia ja sain vaihtaa heidän kanssaan kuulumisia. Toukokuussa, jolloin alkoi olla jo valoisaat illat, kävin kaikkien johtokunnan jäsenten luona kylässä. Se oli todella mielenkiintoinen kierros, oli kerrankin ilta aikaa puida koulun asioita ja vastata moniin kysymyksiin. Mieltä lämmitti yhteinen saunailta ja oikea rukiinen leipä iltateellä. Kultaavatko muistikuvat, mutta oppilaiden kanssa ei ollut ongelmia, joista olisi tarvinnut vanhempien kanssa puhua. Luokassa oli työrauha koko lukuvuoden.

Kansakoulun lukuvuoden päättäjäiset toukokuun 31. päivänä olivat yllättävän pieni juhla. Siihen ei harjoitettu juuri uutta ohjelmaa, vaan koottiin aikaisemmin opitusta. Kaikki oppilaat, yhteensä 52, mahtuivat yhteen luokkaan vanhempien kanssa, joita tuli muutamia paikalle. Tärkein hetki oppilaiden kannalta oli kevättodistusten jako. Omalta kannaltani eli opettajan kannalta joutui pohtimaan monia asioita. Tässä yhdysluokassa ei jäänyt aikaa oppilaan yksilölliseen ohjaamiseen, siksi joutui miettimään, miten olisi ehtojen antaminen. Yhtenä keskeisenä asiana oli juuri laskennon opetus, vaikka siihen olin kiinnittänyt huomiota aikaisemmin. Pystyisikö oppilas kesän aikana ilman ohjausta kertaamaan kotonaan keskeiset asiat vai ei. Toisaalta yhden oppiaineen takia luokalle jättäminen olisi tuskin hyvä ratkaisu. Kun kuitenkin oppilaan silloiset edellytykset tulisi ottaa huomioon, tilanne ja mielenkiinto voi muuttua myöhemmin. Kasvaminen ja oppiminen eivät ole lineaarinen tapahtuma, vaan kullakin oppilaalla on oma yksilöllinen aikataulu. Ennen muuta mieleeni jäi, miten vähän minulle opettajana jäi aikaa kullekin oppilaalle, vaikka luokassa oli vain 32 oppilasta. Päädyin kuitenkin ehtojen antamiseen muutamille oppilaille. Osa heistä jatkaisi seuraavana syksynä kansalaiskoulussa. Ajatuksenani oli, että laskennon harjoittelu kesän aikana

olisi auttamassa seuraavan luokan opintoja.

Toteutuivatko em. ajatukset? Uusi opettaja ei halunnut järjestää ehtolaiskuulusteluja, vaan vaati minua pitämään kuulustelut ennen koulun alkua elokuussa. Minun ei olisi ollut pakko suostua, mutta menin sinne kuitenkin. Pidettyt kokeet osoittivat, että kesä ei ollut tuonut juuri uutta oppilaiden laskennon taitoihin. Hyväksyin kuulustelun ja toivoin kuitenkin, että he ahkerosivat seuraavana lukuvuonna enemmän ja kirjoitin ehdot suoritetuksi. Ehkä tämä oli parhaimpia päätöksiä ensimmäisen työvuoteni aikana.

Toinen asia liittyi keskikoulun pääsykokeisiin kesäkuussa. Suosittelin 4 - 5 oppilaalle osallistumista pääsykokeisiin, mutta vain kaksi osallistui eikä kumpikaan päässyt keskikouluun. Tulos harmitti jälkepäin melko lailla, sillä oman kokemukseni mukaan he olisivat menestyneet keskikoulussa. Tosin silloin sisään otettiin vain yksi luokka eli 40 oppilasta. Pyrkijöiden määrä oli kohonnut 1960-luvun alussa jo suureksi, sillä pääsykokeisiin sai osallistua niin neljännen, viidennen kuin kuudennen luokan jälkeen.

Kesäopinnot

Heti koulutyön päättymisen jälkeen hakeuduin kesäkuussa Seinäjoen kesäyliopistoon lukemaan teologian peruskursseja nähdäkseni, mistä oli kysymys ja samalla saadakseni miettimisaikaa. Ensimmäiset kaksi viikkoa olivat rankkoja, kahdeksan luentotuntia päivässä eli hepreaa ja kreikkaa sekä laajat esikäsitteiden peruskurssit. Meitä opiskelijoita oli toistakymmentä, joista osa oli lukiolaisia, osa ylioppilaita ja osa opettajia. Kesän aikana keskustelut kypsyttivät ratkaisuun, että anon eroa kansakoulunopettajan virasta ja lähdän Helsinkiin lukemaan teologiaa. Kun kotona asiasta keskusteltiin, isä painotti, että opettajan virassakin voi monia asioita tehdä. Tiesin isäni kannan, sillä hän oli suunnitellut eläkkeelle jäämistä eikä näin ollen voinut enää auttaa opintojeni kustantamisessa. Tiesin sen ja koetin vakuuttaa isälle, etten ole suunnitellut opintoja Joensuun tai Jyväskylän malliin hänen avullaan, vaan yritän hoitaa toisella tavoin.

Kuukausi Seinäjoen opintojen jälkeen eli heinäkuussa jatkoin Jyväskylän korkeakoulussa kasvatusopin cum laude -arvosanan proseminaarilla, jota johti tohtori Pentti Pitkänen. Alunperin minun piti olla tohtori Jussi Isosaaren proseminaarissa kesäkuussa, mutta Seinäjoen opintojen vuoksi se siirtyi. Oma aiheeni oli ”Luokkani sosiaaliset suhteet”. Esitelmän aineiston olin koonnut onneksi toukokuussa. Olin väsynyt tähän työ- ja opintoputkeen, siksi esitelmän teko oli työlästä. Aihe sinänsä oli mielenkiintoinen ja liittyi opettajan työhön. Sain kuitenkin esitelmän valmiiksi ja myös hyväksytysti suoritetuksi. Sen jälkeen olisivat vielä kirjatentit, jotka siirsin suoraan syksyn ohjelmaan.

Kun opintosuunnitelma oli valmis, anoin eroa Haapovaaran kansakoulun opettajan virasta. Tarkistin myöhemmin johtokunnan pöytäkirjasta, että asia oli käsitelty ja paikka pantu haettavaksi. Seuraava toimenpide oli hakea koulun asunnosta tavarat pois heinäkuun aikana. Tuttava kylänmies tuli traktorilla avuksi. Istuin juhlallisesti traktorin peräkärjessä, jossa olivat heteka, kaksi tuolia, pöytä ja muutama metri hyvää koivulautaa. Näin päättyi viranhoito Haapovaaran kansakoulussa.

Kun elokuu 1962 alkoi, olin virkaa vailla oleva kansakoulunopettaja, jolla oli tosin opintosuunnitelma valmiina, mutta muut asiat olivat ratkaisematta niin opintopaikan kuin talousasioiden osalta.

35. Helsingin yliopiston päärakennus.

3. UUSI YLIOPISTO JA UUDET SUUNNITELMAT

Helsingin yliopisto (1962 - 1970)

Helsingin yliopisto ja opettajankoulutuksen kehitys

Suomessa yliopiston vastuun opettajankoulutuksesta voi katsoa alkavan 1780-luvulla Turun akatemiassa, jossa professori Henrik Gabriel Porthan alkoi pitää luentoja ja kuulusteluja kasvatusopissa oppikoulun opettajiksi aikoville ylioppilaille. Porthanin ansiota on myös pedagogisen seminaarin perustaminen vahvistamaan opettajankoulutusta. Se toimi vuosina 1805 - 1825. Kun keskustelu opettajankoulutuksen kehittämiseksi alkoi uudelleen 1840-luvulla, myös Helsingin yliopisto tuli selvästi esille. Vuonna 1852 perustettiin yliopiston kasvatus- ja opetusopin professorin virka, jonka vastuualue oli opettajankoulutus. Monien ehdotusten joukossa esitettiin, että yliopisto ottaisi vastuun myös tästä koulutuksesta. Se ei kuitenkaan toteutunut. Oppikoulunopettajien koulutuksessa 1860-luvulla normaalikoulu Ranskan esikuvan mukaan olisi käytännön opetusharjoittelun toteuttaja. Koulutoimen ylihallitus hallinnoi heti toimintansa alusta eli vuodesta 1870 lähtien opettajien virkoihin liittyviä asioita mm. kelpoisuusehtoja. Näin ollen kasvatus- ja opetusopin professorin vastuulle jäi kasvatus- ja opetusopin luennot ja kuulustelut eli kehittää oman tieteenalansa tutkimusta ja tutkintovaatimuksia. Oppikoulun opettajan kelpoisuusehtoihin kuului kasvatusopin alimman arvosanan eli approbatur-arvosanan suoritus. Toinen vaihtoehto oli suorittaa ns. virkatutkinto, joka edellytti kahden lukukauden opetusharjoittelua normaalilyseossa ja laajan kasvatusopin kirjallisuustentin suorittamista. Nämä käytännöt olivat voimassa vielä 1970-luvulla.

Vuoden 1922 seminaarikomitea pyrki selvittämään kansakoulunopettajankoulutuksen yhteyttä Helsingin yliopistoon. Hyvin keskeinen asia oli kansakoulunopettajien jatkokoulutus eli koulutuksellisen umpikujan poistaminen. Komitea ehdotti, että opettajatutkinnon perusteella voisi opiskella yliopistossa ja suorittaa akateemisen tutkinnon. Yliopiston vastauksissa näkyy selvästi, että komitean ehdotusta ei sellaisenaan voitaisi ottaa käytäntöön. Professori Albert Lilius ehdotti ylioppilastutkinnon suorittamista seminaareissa ja sitä kautta avautuisi tie yliopistoon. Asia ei edennyt, mutta toteutui kahdella tavalla. Kansakoulunopettajat opiskelivat Jyväskylän kesäyliopistossa, jonka opetuksesta Helsingin yliopiston professorit vastasivat vuodesta 1912 lähtien. Toinen tie oli opettajien oma korkeakoulu, joka aloitti toimintansa Jyväskylässä 1934. (Kuikka 1978, 168 - 172.) Asiaan palattiin 1960-luvun koulukeskusteluissa ja suunnitelmissa.

Numerus clausuksen puristuksessa

Kesäopintojen jälkeen olin melkoisen väsynyt, yhtään kunnan lomapäivää viikosta puhumattakaan ei ollut. Elokuu 1962 toi lisähuolia. Uusi tieto oli Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ilmoitus pääsykokeista. Syyslukukauden 1962 alussa saavat ilman pääsyttutkintoa aloittaa teologian kandidaatin tutkinnon opinnot ne opiskelijat, jotka ovat suorittaneet Helsingin yliopistossa tai sitä vastaavassa korkeakoulussa jonkin muun, vähintään humanististen tieteiden kandidaatin tutkintoa vastaavan loppututkinnon, ilman pääsyttutkintoa saavat aloittaa myös ne ylioppilaat, jotka ovat saaneet ylioppilastutkinnossa yleisarvosanan laudatur tai jotka ovat cum laude approbatur yleisarvosanalla suorittamassaan tutkinnossa saaneet reaaliokokeessa vähintään cum laude approbatur-arvosanan. Muiden teologiseen tiedekuntaan pyrkivien ylioppilaiden on suoritettava kirjallinen pääsykoe, joka järjestetään syyskuun 11.päivänä 1962. Se oli melkoinen muutos aikaisempaan, koska ko. pääsykoetta ei järjestetty, vaan ylioppilaat ilmoittautuivat tiedekuntaan. Kansakoulunopettajan tutkinto, jonka olin suorittanut Jyväskylän kasvatustieteiden tiedekunnassa, oli korkeakoulututkinto, mutta sitä ei pidetty verrannollisena yliopiston omiin tutkintoihin, vaikka asiasta oli keskusteltu 1920-luvulta lähtien opettajankoulutusta koskevissa komiteoissa.

Muutos aiheutui siitä, että ylioppilaiden määrä oli 1950-luvun lopussa ja 1960-luvun alussa kasvanut vuosittain 800 - 1000. Esimerkiksi teologisessa tiedekunnassa opiskelijoiden määrä nousi 399:stä 730:een vuosina 1957-1963 ja valtiotieteellisessä tiedekunnassa 1080:stä 2037:ään (Strömberg 1990, 525 - 526). Vuoden 1962 asetus antoi yliopiston konsistorille mahdollisuuden päättää vuotuisesta sisäänotosta. Siksi teologinen ja valtiotieteellinen tiedekunta järjestivät pääsykokeen syksyllä 1962. Teologisen tiedekunnan pääsykokeeseen kuului kolme kirjaa, joista osa oli lukion oppikirjoja.

Matkustin Helsinkiin hyvissä ajoin ennen pääsykoetta. Sauli-sedän kanssa olin aikaisemmin sopinut, että voin tulla hänen luokseen kokeiden ajaksi. Sedän työvuorojen aikana luin hänen kotonaan, muulloin kirjastossa. Koska koe oli ratkaiseva, siihen oli luettava kunnolla. Tenttikirjat eivät sinänsä olleet vaikeita, mutta usein kysymykset olivat. Niin oli nytkin. Tentin jälkeen olin kovin epävarma tuloksesta, joka luvattiin 2-3 päivän kuluttua. Tilanne oli nyt toisenlainen kuin edellisellä syksynä, jolloin aloitin opettajan työn pienessä kyläkoulussa Polvijärven Haapovaarassa. Lähtö ei ollut helppo ratkaisu, mutta nyt olin Helsingissä. En juuri entuudestaan tuntenut Helsinkiä. Olin käynyt keskikoulun luokkaretkellä toukokuussa 1955 ja osallistunut Suurkisoihin kesällä 1956. Ne antoivat jonkinlaisen kuvan kaupungista. Jännitys kohosi koko ajan, aloin jo miettiä toisia vaihtoehtoja, olihan Jyväskylän korkeakoulussa mahdollisuus jatkaa. Kolmannen päivän iltapuolella menin yliopiston päärakennuksen ala-aulaan, jossa teologisen tiedekunnan ilmoi-

tustaulu oli. Samaan aikaan oli tuloksia etsimässä toinenkin pyrkijä, jolla oli mukana matkalaukku kuin vertauskuvana poislähtemisestä. Tuloslista kertoi, että molempien nimi löytyy tuloslistasta. Paha sanoa, että meistä molemmista tuli myöhemmin professoreita, vaikka emme sitä silloin tienneet ja vaikka ”ahtaan portin” kautta pääsimme yliopistoon. Voi vain todeta, että ylioppilastodistuksen perusteella laadittu ennuste meni kummankin kohdalla täysin pieleen, niin kuin monen muun kohdalla. Myös alemman pistemäärän ylioppilaskirjoituksessa saaneet voivat päästä yliopistoon. Olo oli luonnollisesti helpottunut, kun kävelin pois päin yliopistosta pitkin Aleksanterinkatua. Kesän teologiset opinnot Seinäjoella eivät menneet hukkaan. Jyväskylän kasvatustopin opinnot oli nyt mahdollista saada päätökseen. Kenties opettajan tutkinnosta voisi joissakin kursseissa olla apua. Syyslukukaudella 1962 aloitti 80 mies- ja 79 naisteologia opintonsa. Hyväksytyjen määrä oli hieman pienempi kuin edellisenä vuonna eli 159.

Helsingin yliopisto

Teologisen tiedekunnan 11. 9. 1962 toimeenpanemassa karsintakuulustelussa on hyväksytty seuraavat henkilöt:

Aaltonen, Lauri Kalle Johannes; Ahonen, Eila Anneli; Anttila, Simo Matti Elias; Fredriksson, Leif Erik; Haapamäki, Kyllikki Kaarina; Halme, Jyrki Olavi; Heiskanen, Maija-Liisa; Hirvonen, Anneli Rita-Merja; Holma, Sakari Iisak; Isotalo, Jarmo Tapani; Kalola, Viljo Antero; Kälpeläinen, Toivo Eemeli; Kolehmainen, Matti Antero; Komulainen, Raili Aila Anneli; Koskiniemi, Sirkka-Liisa; Kuikka, Martti Tapani; Kuvaja, Ritva Mirjam; Kärkkäinen, Eila Maria Anneli; Laakso, Esa Aänis Kalevi; Laitila, Risto Ilmari; Leskelä, Seija Päivikki; Lähteelä, Hilkka Annikki; Malkamäki, Arvi Kustaa; Muilu, Juhani Kustaa; Mustonen, Helmi Elina; Nikkilä, Pertti Sulevi; Partanen, Jouko Ensio; Paukkunen, Heikki Antero; Rohkimainen, Anja Kaarina; Saarilehto, Mikko Ilkka; Salo, Helvi Margareta; Siljamäki, Esa Mauno; Tarri, Matti Markku; Tarvainen, Irma-Liisa Helena Kyllikki; Tiilikainen, Risto Matti; Virtanen, Mauri Arvio; Vähä-Sipilä, Matti Aaro August.

36. Teologisen tiedekunnan pääsykokeen tulokset 11.9.1962.

N:o 2420

4.

Opintokirja

Martti Tapani Kuikka

Syntynyt *26* p:nä *joulu* kuuta 19 *39*
4718 Merkitty Helsingin yliopiston kirjoihin *2819* 19 *62*

Koulu: *Joensuu Lyseo*

Osakunta: *Karjalainen*

Tiedekunta tai osasto: *Teologinen*

XXVI 706

Martti 274

15.000. I.G.O. 639—66/13

38b. Helsingin yliopiston opintokirja 1962.

39. Ensimmäisen vuoden opiskelijat Jorma Ilvonen ja Martti Kuikka.

Olin päässyt vakinaiseksi opiskelijaksi Helsingin yliopistoon, maan suurimpaan yliopistoon. Yksi kesän tavoitteista oli toteutunut. Ero edellisen syksyn alkuun oli todella suuri. Joka tapauksessa omat jatko-opintoni olivat saaneet vakiintuneen käänteen. Nyt tavoitteena oli akateeminen loppututkinto.

Ensimmäiset opintovuodet

Opintojen aloitus kulki teologisen tiedekunnan kanslian kautta. Dekaanin Aimo Nikolainen antoi todistuksen tiedekuntaan hyväksymisestä ja samalla kirjoitti nimen tiedekunnan matrikkeliin. Helsingin yliopistossa oli traditio, jonka mukaan yliopiston rehtori tapaa uudet opiskelijat ja antaa heille opintokirjan. Näin menetteli myös rehtori Edvin Linkomies. Rehtorin vastaanotolla miesopiskelijalla oli oltava tumma puku ja naisopiskelijalla samoin tumma puku, ei housupukua. Vahtimestari valvoi kuuluvalla äänellä järjestyttämistä ja ohjasi ryhmän kerrallaan rehtorin huoneeseen. Rehtori Linkomies piti lyhyen puheen, jossa hän painotti mm., että jokaisella opiskelijalla tuli olla oma vakaumus. Se auttaa jäsentämään omaa elämäntähtäystä. Miksi hän painotti tätä asiaa? Rehtori Linkomiehen yliopistokäsitystä on luonnehdittu klassis-humboldtilaiseksi, koska hänen mielestään yliopisto toteutti parhaiten kansallista tehtäväänsä toimimalla traditioittensa ja klassisten ihanteiden mukaisesti. Hän piti tärkeänä poliittista puolueettomuutta. Yliopistolla on aatteellinen tehtävä, joka nousee yksilön kautta ja merkitsee uskoa ihmisen positiivisiin voimiin, jotka lopulta vievät voiton. Itse asiassa tämä tradi-

tio uusien ylioppilaiden tapaaminen jäi hänen kohdallaan viimeiseksi. Hänet valittiin syksyllä yliopiston kansleriksi, mutta hänen elämäntyönsä päättyi seuraavan vuoden syyskuussa. (Klinge 1990, 209, 220, 224 - 236, 239 - 240.)

Samalla voisi kysyä, nousiko Linkomiehen korostama vakaumus tärkeäksi hänen aikaisemman poliittisen toiminnan perusteella. Opiskelijaradikalismi näkyi yliopistossa huomattavasti myöhemmin.

Puheen jälkeen rehtori Linkomies toivotti menestystä opinnoissa ja jakoi uusille opiskelijoille opintokirjat. Se oli juhlallinen tilaisuus ja traditiona merkittävä osa opintojen aloittamisprosessia. Sen jälkeen uudet opiskelijat ilmoittautuivat osakunnassaan, joka huolehti fuksikasvatuksesta. (Klinge 1990, 236.)

Olin aloittanut teologiset opinnot jo Seinäjoella ja saanut siellä suoritettua osan ensimmäisen vuoden opinnoista. Syyslukukauden opinto-ohjelmaan kuului kaksi luentosarjaa ja heprean ja latinan kurssit. Syksy oli kuitenkin melko tiivis, sillä yritin samalla suorittaa keskeen jääneet arvosanaopinnot Jyväskylään. Onneksi tenttikirjat olivat nyt helpommin saatavilla kuin Polvijärvellä. Hekrean opettajana oli apulaisprofessori Esko Haapa, joka oli jo Seinäjoella ollut ohjaamassa kreikankielen saloihin. Hän oli yksi parhaimmista yliopistopedagogeista, joka jaksoi lempeästi ja kärsivällisesti selvittää niin sanojen kuin kieliopin tulkintaa. Sen sijaan latinanopettaja T. Pekkanen ei hevin ymmärtänyt opiskelijoiden huonoa valmistautumista tai poissaoloja. En ollut lukenut latinaa aikaisemmin, siksi opintovuodesta uhkasi tulla latinavuosi kokonaan, joka välillä turhautti ja välillä jopa innosti. Aloitimme kuuluisasta lauseesta: *Sicilia est insula*. Käänsimme: *Sisilia on saari, johon Pekkanen vastasi: ”Aivan oikein.”* Käännös oli onnistunut, mutta menestys ei jatkunut myöhemmin yhtä hyvin.

Teologisiin esikäsitteisiin kuului kulttuurihistoriaa, psykologiaa, filosofian historiaa ja uskontojen historiaa. Olin suorittanut psykologian arvosanan Jyväskylässä. mikä osaltaan korvasi em. psykologian kurssin.

37. Helsingin yliopiston kirjasto: keskeinen opiskelijan työpaikka.

38a. Kansallisarkisto oli opiskelijan työpaikka tutkimusprosessin aikana.

Seinäjoen teologiset opinnot vaikuttivat myös siihen, että voin siirtyä ensimmäisen vuoden kevätlukukaudella jo toisen vuoden opintoihin, Osa opiskelijoista oli aloittanut kevätlukukaudella 1962 ja meidät Seinäjoella aloitaneet liitettiin tähän ryhmään. Miksi tässä vaiheessa koulutusta pyrittiin nopeuttamaan? Se johtui osin siitä, että kirkon piirissä puhuttiin tulevasta työntekijäpulasta 1960-luvun loppupuolella. Kevätlukukaudella pääsin seuraamaan Vanhan professori Aarre Lauhan Vanhan Testamentin eksegetiikan luentoja psalmeista. Luennot olivat hyvin suosittuja monestakin syystä. Hänellä oli leppoisa tapa luennoida ja tulkita psalmien sanomaa käännöksen pohjalta. Toinen syy oli hänen kertaustapansa. Viimeisellä luennolla hän katsoi ilmoittautuneiden listaa omasta muistivihkostaan ja valitsi sieltä opiskelijan, jonka tuli tulla kateederille Lauhan viereen, lukea psalmin kohta ja kääntää se suomeksi. Kertaus kesti tunnin. Jos joku ei uskaltanut tulla, ei saanut luentoja suoritetuksi. Kun tunti oli kulunut, 17 - 20 opiskelijaa oli käynyt kateederilla kääntämässä heprean tekstiä ja onnistunut. Lauha hyväksyi kaikki muutkin, vaikka he eivät olisi käännöstehtävää näin julkisesti suorittaneet. Oma kokemus oli, että oli pakko valmistautua huolellisesti, voi olla että joutuu kateederille. Myöhemmin kerran näin tapahtui, onneksi selvisin siitä, vaikka jännitys oli korkealla. Saattoipa joskus käydä niin, että opiskelija luki heprean tekstin aivan oikein, mutta kääntämisessä sattui kömmähdys, opis-

kelija oli opetellut suomeksi ulkoa ao. tekstit ja sujuvasti ”käänsi”, kunnes Lauha huomautti, että käännös lähti kaksi riviä liian aikaisin. Koko vanhojen kielten opetuksen tarkoitus oli, että teologian opiskelija omaa riittävät taidot perehtyä Raamatun ja muun antiikin ajan teksteihin.

Toinen mielenkiintoinen luento oli tohtori Eino Wilhelmsin Markuksen evankeliumista. Sen teki mielenkiintoiseksi näkökulma, mikä on alkuperäisen tekstin ja sen erilaisten tulkintojen välinen suhde. Hänellä oli mukanaan useita kommentaareja eli selitysteoksia, joiden keskinäistä tulkintaa hän poh-ti luennollaan. Oman mielenkiintonsa oli silloisen dosentin Martti Parvion kurssilla, jossa perehdyttiin 1500 - 1700 -lukujen käsialoihin. Sehän oli historian ja kirkkohistorian tutkimuksen ehdoton lähtökohta.

Koulutukseen kuului myös puhetekniikan ja äänifysiologian kurssit. Sehän oli olennainen valmius opettajan työssä. Kaarlo Marjanen, tunnettu alan asiantuntija, katsoi Jyväskylän kaksivuotisten opintojen riittävän näiden kurssien suorittamiseksi ja antoi Jyväskylän merkintöjen perusteella arvosa-nan kiitettävä. Tämä merkintä vapautti samalla paljon viikkotunteja, ja sain keskittyä latinaan, josta jo Linkomiehen opetuksesta oli kuulunut melkoisia tarinoita. Pekkanen piti vaatimuksista liian tarkoin kiinni. Hänen kurssinsa oli ns. munkkilatina eli teologinen latina, joka vaadittiin niiltä, joilta puuttui latinan pro exercitio -kokeen suoritus. Tämä oli varmempi tie päästä eteen-päin, koska kandidaatin tutkintoon vaadittiin yhden kielen pro exercitio -suoritus.

Terveisiä pääkaupungin yliopistosta

Joululomalla 1962 Karjalan Maan toimittaja ha-lusi tehdä haastattelun polvijärveläisistä opiske-lijoiista, jotka olivat palanneet kotiseudulle jou-lulomaa viettämään. Hän haastatteli Marja Liisa Vehviläistä ja minua (Karjalan Maa 1962). Haastattelu koski lähinnä opintokokemuksia. Omaan haastatteluun pujahti yksi virhekin, val-mistuin opettajaksi 1961 ja ehdin olla vuoden opettajana. Lyhyessä haastattelussa heijastuu kolmenlaisia kokemuksia:

”En pidä suurkaupungin hälinästä, opiske-luaikani siellä on vain välttämätön erämaatai-val. Kaipaan maaseutua toisilleen läheisine ih-misineen.” Se kuvaa tilannetta, että en ole so-peutunut Helsinkiin, mieli palaa takaisin maalle. Kaikki oli tavallaan tilapäistä.

40. Karjalan Maan haastattelun lehtikuva.

”Eniten kärsin opettajien ja meidän opiskelijoiden välisestä suhteesta. Olemme opettajille vain nimiä, emme ihmisiä. Ja kuinka paljon tarvitsisimmekaan henkilökohtaista neuvontaa tulevaa ammattiamme silmälläpitäen!” Tässä näkyy selvästi massaluennot, joita syksyllä teologisen perusteiden osalta oli riittävän paljon. Opiskelu oli vain tenttimistä enkä sitä kovinkaan mielekkäänä pitänyt. Itse asiassa ns. ryhmäopetus alkaisi vasta kolmannella ja neljännellä vuosikurssilla, jolloin opiskelijatoverit tulevat tutuksi. Koska en asunut ns. ylioppilaskodeissa, joita oli teologian opiskelijoita varten, en juuri tuntenut montakaan, vain Seinäjoella opiskelleet olivat vanhoja tuttuja.

Kolmas kohta herätti jälkipyykkiä. ”En kuulu osakuntaan; se ei ole antanut minulle mitään. En siis ole tutustunut toisiin pohjoiskarjalaisiin.” Se ei pitänyt paikkaansa kahdessakaan mielessä. Tarkoitukseni oli sanoa, etten ehtinyt ottaa osaa osakunnan toimintaan, mutta asia oli kääntynyt aivan toiseksi. Opiskelin syyslukukaudella myös Jyväskylän kasvatusopillisessa korkeakoulussa kasvatustieteitä. mikä vei melkoisen osan ajankäytöstä. Toisaalta tunsin karjalaisen osakunnan toimihenkilöitä, monet heistä olivat Joensuun lyseon poikia, osa luokkatovereita. Jälkipyykki käytiin sanomalehdissä. Yksi osakunnan kannattajista loukkaantui ko. kohdasta ja totesi, ettei tuollaista saisi sanoa, koska se aiheuttaa väärinkäsityksiä. Osakunnalla on merkittävä tehtävä yliopiston rinnalla. Joululomalta palattuani tapasin osakunnan jäseniä ja asia selvisi puolin ja toisin. Eräs tuttu osakuntalainen sanoi, että olet aivan oikeassa, osakunnan toiminnassa oli paljon muuttamisen varaa. Se pyörii liiaksi samojen henkilöiden ja toimintamuotojen ympärillä. Oli hyvä, että se tuli esille. Niin tai näin, kummallakin oli omat näkökulmansa.

Ensimmäisen vuoden kevätlukukausi oli tiukempi kuin syksy. Monet päivät istuin kirjastossa tenttejä lukien ja ihmetellen kielten suurta osuutta. Kuitenkin tenttilukeminen tuotti tulosta. Latinankurssin tuli suoritettua hyvin tiedoin. Teologinen alkututkinto hyvin arvosanoin ja varsinaiset aineluennot antoivat paljon perustietoa. Rahatilanne oli pysynyt tiukkana, olin suunnitellut töihin menoa kevätlukukaudeksi, mutta samalla muistin edellisen vuoden kokemukset opiskelusta työn ohella, työhön meno jäi.

Teologiseen koulutukseen kuului myös ns. seurakuntaharjoittelu. Tavallisesti se suoritettiin kesäisin seurakunnissa nuorisohjaajan tehtävissä. Näin se tapahtui, kun sovin Polvijärven seurakunnan kanssa 2,5 kuukauden nuorisotyöntekijän pestistä kesäksi 1963.

Ensimmäisenä lukuvuonna koko kurssi oli samoilla luennoilla. Seinäjoella opintonsa aloittaneet tunsivat toisena, suurin osa meistä jatkoi Helsingissä. Helsingissä toimi useita ns. herätysliikkeiden ylioppilaskoteja, joissa asui melkoinen määrä opiskelijoita. Tutustuminen tapahtui tätä kautta. Näiden kotien välillä käytiin 1960-luvulla pesäpallo-otteluita, jotta fyysinen puoli ei unohtuisi. Yhden ylioppilaskodin eli konviktin pojat voivat kutsua tuttavansa sunnuntailounaalle, mitä vieraanvaraisuutta sain nauttia. Kodin isänä

teoksesta. Silloin paras vastaus oli lyhyt: kysymyksen asiaa ei käsitellä teoksessa. Tämä vastaus oli täyden kuuden pisteen arvoinen. Jos joku yritti vastata yleisiä asioita kuvaillen, sai yleensä tenttiä teoksen uudelleen.

Syksy 1963 oliluentopainotteinen. Professori Aarre Lauha luennoi Jeremian kirjasta ja professori Aimo Nikolainen puolestaan pastoraalikirjeistä. Uuden testamentin opintoihin liittyi Eino Wilhelmsin luento Markuksen evankeliumista. Näiden eksegetiikan luennoilla paneuduttiin Raamatun teksteihin niin kääntämisen kuin tulkinnan näkökulmasta. Aikahistoriallinen tausta oli koko ajan näkyvässä. Kirkkohistoriassa professori Mikko Juva luennoi 1700-luvun Suomen kirkkohistoriaa. Luennot olivat selkeitä ja erittäin mielenkiintoisia. Monelle opiskelijalle ne merkitsivät uutta tietoa usein suppeiden koulun oppikirjojen sijasta. Aatehistoria nivoutui luontevasti henkilöhistoriaan. Dosentti Martti Parvion peruskurssin luento täydensi kirkkohistorian kehityslinjoja.

Mainittujen viiden luentosarjan ohella opintoihin sisältyi kolme hyvin käytännön läheistä kurssia, joissa näkyi hyvin selvästi ammatillinen painottuminen. Urho Vapaavuori piti puhetaidon kurssin, mikä täydensi Kaarlo Marjasen puhetekniikan kurssia. Tarmo Nuotio vastasi kahden lukukauden mittaisesta kirkkolaulun kurssista, joka kuului tutkintovaatimukseen. Siinä käytiin lävitse keskeisimmät jumalanpalvelukseen liittyvät messulaulut. Ensio Kuula opetti käytännöllisen kirkkoherranviraston hoidon kurssin, joka kesti samoin kaksi lukukautta. Kahdeksan luennon täyttämä syyslukukausi tiukentui entisestään, kun pyrin tenttimään joka kuukausi tiedekuntatentissä.

Teologian kandidaatin tutkintoon kuului kuusi oppiainetta, joissa jokaisessa oli suoritettava vähintään approbatur, yhdessä cum laude ja pääaineessa laudatur. Aloitin Vanhan testamentin eksegetiikasta. Luentojen lisäksi alimpaan arvosanaan kuului 5 - 6 kirjaa. Onneksi opiskelijakirjasto toimi hyvin ja sain tenttikirjat lainaksi. Syksy oli työntäyteinen, joka kuukausi oli 5 - 7 kirjan tentti. Huomasin, että luentoja oli liikaa, mutta vain tenttimällä oli mahdollista päästä eteenpäin. Se merkitsi jokapäiväistä istumista kirjojen ääressä joko kotona tai kirjastossa. Se oli pitkäjänteistä työtä, jossa ei juuri vapaa-aikaa ollut. Koska lukeminen oli itsestä kiinni, oli jaksettava perehtyä asioihin, jotka eivät olleet aikaisemmin tuttuja. Uutta ja osin ristiriitaisista tietoa tuli jatkuvasti vastaan. Teologia on luonteeltaan monitieteinen opinäla, joka tieteelliseen totuuteen pyrkiessään käyttää erilaisia lähestymistapoja. Kun tutkimustulokset johtavat aina tulkintaan, monen opiskelijan elämäntutkimus joutuu kovalle koetukselle. Kukin joutuu miettimään, lähtekö prosessiin mukaan vai ei. Opiskelijatraditiossa eli tarina sorsasta, joka sukeltaa ja nousee kauempana pintaan. Onko opiskelija samanlainen, säilyttää oman näkemyksensä ja sukeltaa läpi opintojen ja nousee pintaan opintojen päätyttyä tutkintotodistus nokkasaan.

Opintokirja kevätlukukaudelta 1964 kertoo, että olin mukana kymmenellä luentosarjalla ja kurssilla. Kun samaan aikaan pyrin suorittamaan Novum-tentin, se oli melkoinen urakka. Onneksi luentosarjojen kertaukset olivat huhti-toukokuussa. Professori Lauhan ohella Ilmari Soisalon-Soininen käsiteli Vanhan testamentin tekstien sisältöä ja sanomaa. Hän oli hyvin perusteellinen ja samalla analyttinen tulkitsija, jonka elämäkokemus tuli paikoin näkyviin. Uutena tuli professori Lauri Haikolan luento: Laki ja evankeliumi. Se liittyi hänen oppialaansa teologinen etiikka ja uskonnonfilosofia. Se kuului varsinaisesti seuraavan lukuvuoden ohjelmaan. Ammatillisiin kursseihin kuului Ensio Kuulan jatkama kirkkoherranviraston hoidon kurssi, sitä täydensi seurakuntahallinnon kurssi, joka oli lukukauden mittainen. Hyvin mielenkiintoinen osa opinto-ohjelmaa oli psykiatrian kurssi, jonka J. Rekola piti erityisesti teologian ylioppilaille. Siihen ei sisällynyt tenttiä, mikä lisäsi entisestään mielenkiintoa. Luennoitsija kävi psykiatrisen sairaalan näkökulmasta erilaisia näkökulmia lävitse ihmisen kohtaamisessa ja hoidossa. Kyseessä ei ollut uskonnolliset kysymykset, vaan koko ihmisen ongelmat riippumatta, millä käsitejärjestelmällä hän niistä kertoo. Sielunhoito ja mielenterveyden hoito ovat lähellä toisiaan.

Tammikuun alusta lähtien lukeminen keskittyi Uuteen testamenttiin eli Novum-tenttiin. Se oli päivittäistä paneutumista kreikankieliseen tekstiin. Kun olin lukenut 1.5 kuukautta, menin apulaisprofessori Haavan puheille sopiakseni tenttiajasta lähipäiviksi. Haapa katsoi almanakkaansa ja sanoi, että siihen on hyvä varata valmistautumisaikaa ja ehdotti tenttiä kolmen viikon kuluttua. Eipähän siinä ollut muuta neuvoksi kuin palata kolmen viikon päästä tenttiin. Haavan ehdotuksessa kuului selvästi kokemuksen ääni. Niin seuraavat kolme viikkoa istuin ja luin, luin ja istuin. Tenttipäivä tuli ja menin Haavan vastaanotolle. Hän pyysi kääntämään kahdesta eri kohdasta. Kääntäminen onnistui kohtalaisesti, mutta kielioppi ei ollut auennut, vaikka olin hänen opissaan ollut. Kuitenkin Haapa katso sen riittäväksi ja hyväksyi tentin. Yli kahden kuukauden lukeminen oli tuottanut myönteisen tuloksen. Esko Haapa oli niitä pedagogeja, joiden vaikutus oli valtava. Hänen tapansa opettaa ja aloittaa joka lukuvuosi alkuopetuksen opiskelijoille, joista suurin osa ei ollut lukenut aikaisemmin hepreaa tai kreikkaa, oli esimerkillinen. Hän ei kiirehtinyt eikä moittinut alussa kangertelevia opiskelijoita. Tällainen kannustava ilmapiiri loi positiivisen motivaation myös näiden kielten opintoihin. Kun maaliskuussa (1964) kävelin ulos kirkkaaseen kevätpäivään suoritusmerkintä opintokirjassa, oli kuin aurinko olisi paistanut entistä kirkkaammin ja ilma ollut tavallista raikkaampi.

Toukokuun tenttien jälkeen oli vuorossa käytännön seurakuntaharjoittelu nuoriso-ohjaajana kotiseurakunnassa Polvijärvellä jatkui edellisen kesän tapaan.

Pääaineen valinta

Viimeistään kolmannen opintovuoden aikana opiskelijan oli valittava pääaineensa. ts. oli ratkaistava, oliko tavoitteena oppikoulun opettajanpätevyys tai joku muu. Pääaineen laudatur-opintoihin pääsy edellytti cum laude -opintoja. Kun professori Erkki Kansanaho aloitti luentonsa, hän korosti, että käytännöllinen teologia on teologian kruunu. Samanlaisen vastauksen olisivat muutkin professorit antaneet, jos heiltä olisi kysytty. Kun professorin tehtävänä oli luennoida omalta alaltaan, Kansanaho ei yksilöinyt luentosarjan aiheita. Se koski jumalanpalveluksen eli messun rakennetta ja sisältöä. Professori Haikolan ohella Lennart Pinomaa luennoi etiikan periaatteista. Pinomaa nojautui Luther-tutkimuksiin, joita hän pohti luennoissaan. Hänellä oli tapana liittää nykypäiväisiä kommentteja esitykseensä, joihin hän ei välttämättä odottanut vastauksia. Kerran hän ihmetteli maailman poliittista tilannetta, ja totesi, että kyllä Neuvostoliitto on kristillinen maa. 1960-luvulla näkökulma oli varsin harvinainen, mutta nyt 2000-luvulla tuskin moni väittäisi vastaan.

Puhutaan hajamielisistä professoreista kaikenlaista. Pinomaa tuli muutama kerran luennolla nahkahansikas kädessään. Arvoitus selvisi myöhemmin, sillä hänellä oli niin hankala reumatismi, että se vaati lämpimän käsineen. Kansanahon ja Pinomaan ohella professori Osmo Tiirilä oli kolmannen opintovuoden luennoitsijoita. Hän oli tunnettu vaativana tentaattorina, jolle jo approbatur arvosanan suorittaminen tuntui vaikealta. Tiirilällä oli tapana pitää silloin tällöin ns. vapaa luento, jolloin kuulijat saivat esittää kysymyksiä tieteenalalta tai ajankohtaisista uskonnollisista tai kirkollisista asioista. Ne olivat erittäin suosittuja, jonne piti varata paikka melkein etukäteen. Vielä suositumpia niistä tuli, kun Tiirilä erosi kirkosta. Näillä luennolla asiasta kysyttiin ja Tiirilä kertoi oman näkemyksestä avoimesti. Päällimmäisenä aiheena oli Suomen kirkon silloinen tila ja suunta. Mutta nyt jälkeenpäin on vaikea analysoida, mitä kaikkea Tiirilän toimintaan liittyi tuona aikana. Yhdeltä puolen hän oli hyvin herkkä. Tiirilä kertoi, että häntä pyydettiin puhumaan yhteen Helsingin kirkkoon. Hän suostui empimisen jälkeen. Ennen tilaisuutta hänelle oli lähetetty kirje, jossa oli ollut kehoitus: (vapaasti lainaten) puhujan tulee käsitellä kristillisiä arvoja myönteisessä valossa. Tiirilä koki tämän kohdan niin hankalana, että muistaakseni peruutti menonsa. Joka tapauksessa Tiirilästä keskusteltiin julkisuudessa hyvin laajasti. Siinä sivuttiin myös kysymystä pappiskoulutuksesta ja yliopiston tehtävästä.

Teologian professoreita valittiin myös Suomen kirkon johtoon. Syksyllä 1964 professori Aarre Lauha valittiin Helsingin hiippakunnan piispaksi. Ennen virkaan astumistaan hän pyrki hoitamaan oppiaineensa asiat aina opintomerkintöjä myöten. Silloin ei ollut ATK-tiedostoja, vaan suuria mustia vaha-

kantaisia vihkoja, joihin suoritukset oli merkitty. Olin suorittanut kaikki opintojaksot Vanhan Testamentin cum laude approbatur -arvosanaa varten ja sain siitä merkinnän opintokirjaan. Samaan aikaan muutamilla opiskelijoilla arvosana oli vähää vaille. He pyysivät mahdollisuutta suorittaa. Lauha totesi, että hän on enää kolme päivää virassa ja voi sinä aikana ottaa suorituksia vastaan. Kun opiskelija hieman empi Lauha vastasi: ”Onhan tässä aikaa lukea kaksi päivää ja kaksi yötä ja tulla tenttiin.” Todella Lauha otti vastaan tenttejä ja antoi merkintöjä vielä 30.10.1964, hän astui piispan virkaan seuraavana päivänä.

Kevätlukukaudella 1965 olin jo valitsemassa pääaineeksi käytännöllisen teologian. Perusteena oli se, että uskonnonopetus kuului sen piiriin, silloiselta nimeltä kateketiikka. Osallistuin dosentti Onni Kurvisen johtamaan laudatur-seminaariin. Esitelmän aiheeksi valitsin J. H. Herbartin käsitys uskonnonopetuksesta. Sitä varten raahasin kotiin seitsemän paksua kirjaa herbartilaisuudesta Helsingin kaupunginkirjastosta. Esitelmä perustui näiden kirjojen tietoihin ja artikkeleihin. Tiililän jälkeen professori Seppo Teinonen luennoi ja kuulusteli dogmatiikkaa. Opinala kiinnosti minua melko lailla, tentin approbatur-arvosanan ja sain cum laude approbatur -arvosanan valmiiksi toukokuussa 1965 hyvin tiedoin. Pinomaan luentosarja oli muuttunut systemaattisen teologian seminaariksi, mikä oli tarpeellinen suorittaa oppikoulun opettajaviran vaatimusten takia.

Teoreettisten opintojen rinnalla kulkivat käytännölliset harjoitukset. Tohtori Mauri Larkio johti homileettis-liturgia harjoituksia NMKY:n salissa. Siihen kuului aktiivinen osanotto sekä kahden jumalanpalveluksen liturgisen osan ja kahden saarnan pitäminen. Jokaiseen osaan liittyi kritiikki tai palaute. Se saattoi johtaa välillä hyvin tiukkaun keskusteluun liturgian eri osista tai saarnan sisällöstä. Harjoitusten pitäjällä oli välillä vaikeuksia saada keskustelu kääntymään tunnekokemuksista asialinjalle. Tällaisesta palautteesta harvalla teologian opiskelijalla oli kokemusta, se oli siksi uusi, että se aiheutti monenlaisia kysymyksiä. Kukin laati myös yhden kirjallisen saarnan, jossa tuli analysoida erilaisia sisällöllisiä painotuksia yhdestä saarnatekstistä ja kirjoittaa niistä yksi valmiiksi saarnaksi. Myös katekeettiset harjoitukset eli opetusharjoittelu kuuluivat koulutukseen. Sen pitäjä Eila Aihonsaari tarkasti etukäteen tuntisuunnitelmat ja johti keskustelua oppitunnin jälkeen. Oppitunnit pidettiin Kaisaniemen kansakoulussa. Minulle tämä oli tavallaan vanhan kertausta eikä mitään uutta tullut esille. Lehtori Yrjö Knuutila järjesti Säätytalon yhteen saliin luentosarjan, jossa eri alojen asiantuntijat vierailivat. Mm. Matti Joensuu kävi kertomassa kirkon perheneuvontatyöstä. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman ajankohtainen kuva kirkon työmuodoista.

Psykologiaa

Oppikoulun uskonnonlehtorin viroissa oli tavallista yhdistää uskonto ja psykologia samaan virkaan. Niin oli Joensuun lyseossa 1950-luvulla ja sama käytäntö näytti jatkuvan 1960-luvulla. Mistä tämä yhdistelmä sai alkunsa, en tiedä. Eräs käytännön syy oli psykologian pieni tuntimäärä, se ei antanut mahdollisuuksia lehtorin virkaan. Mutta tilanne ei ollut selvä. Nimenomaan psykologien taholta oli esitetty tällaisten virkojen lakkauttamista, koska uskonto ja psykologia eivät sovi yhteen erilaisen tiedepohjan vuoksi. Osin se heijastuu 1960-luvun muutospainetta kouluopetuksen muuttamiseksi ja uskonnonopetuksen kritiikistä. Joka tapauksessa kelpoisuusehtoihin kuului psykologian cum laude-arvosana. Olin suorittanut Jyväskylän korkeakoulussa psykologian approbatur-arvosanan, jonka Pirkko Saarinen siirsi opintokirjaan 18.5.1966.

Teologian opinnoissa varsinaiset luennot olivat päättyneet. Alkoi laudatur-seminaarien aika, olin mukana professori Haikolan ja dosentti Onni Kurvisen seminaareissa. Sain suoritettua lehtori Knuutilan johtamat konferenssit ja myös katekeettiset harjoitukset (arvosana laudatur) joulukuussa 1965. Mauri Larkion homileettiset ja liturgiset harjoitukset päättyivät samoin joulukuussa 1965. Kuopion kesäyliopistossa tentin kirkkohistoriaa professori Kauko Piriselle. Yhden kirjan osalta kävi niin, etten päässyt kysymykseen kiinni, mutta vastasin muutamalla rivillä. Arvelin ensin väärää kysymystä, mutta vika oli lukijassa, olin lukenut väärän kirjan 1500-luvun kirkkohistoriasta. Kun syksyllä suoritin sen uudelleen, Pirinen kutsui suulliseen ja ihmetteli kesän tenttiä. Kerroin oman erehdykseni, jolloin Pirinen totesi: ”Miten se on mahdollista?”. Arkistomiehen ja kirkkohistorian tutkijan mielestä sellaista ei saisi tapahtua. Onneksi sain sen suoritettua seuraavassa tentissä. Pirinen tarkasti kaikki suoritukset ja kirkkohistorian cum laude approbatur -arvosana oli valmis syyskuussa 1965.

Syksyn 1965 pääaine oli psykologia. Professori R.O. Viitamäki luennoi persoonallisella tavallaan kliinisestä psykologiasta. Hänellä oli tapana kysyä kesken luennon keneltä tahansa, mikä on tämä peruskäsite, jota nyt tarvitaan. Se piti kuulijat jännityksessä koko ajan. Jos vastausta ei tullut, Viitamäki suureleisesti ihmetteli, kuinka te olette voineet suoriutua approbatur-arvosanasta. Hänellä oli muitakin käytäntöjä, jotka eivät enää myöhemmin olisi olleet mahdollisia. Hän oli luennot valmistanut hyvin käytännön esimerkkejä myöten. Tosin tieteenalan terminologia oli hänen luentobravourinsa.

Professori Arvo Lehtovaara luennoi perinnöllisyyspsykologiasta, jotka perustuivat kaksostutkimuksiin ja toivat monia mielenkiintoisia havaintoja yksilön kehityksestä ja ympäristön vaikutuksesta. Lehtovaaralla oli rauhallinen luentotapa, pikemmin hän kertoi ja jutteli kuin lateli informaatiota lukijakuntaan. Kolmas psykologian professori Kai von Fieandt oli havaintopsy-

kologian asiantuntija, joka oli julkaissut aiheesta tenttikirjan. Vaikka kuunte-
lin luennot tarkkaan ja alleviivaten luin kirjan, en päässyt hänen aivoituksis-
taan perille. Tentissä tunsin sen liiankin selvästi, mutta tapahtui ihme, hyväk-
syttyä a, se riitti tällä kertaa. Kolmen luentosarjan ohella osallistuin J. Vil-
kumaan cum laude -opintojen psykometriikan harjoituksiin. Tilastotiede oli
vahvasti ottanut psykologian opetuksen haltuunsa, siksi se kuului olennaise-
na osana opintoihin ja opinnäytteisiin.

Tuntiopettaja Heinolan seminaarissa

Yllättäen huomasin yliopiston taululla ilmoituksen uskonnon viran-
sijaisuudesta Heinolan seminaarissa. Lehtori Laulikki Vesa halusi päästä
osittaiselle virkavapaudelle kuukauden ajaksi opiskelua varten. Otin häneen
yhteyttä, kyseessä olisi seminaarin I–III luokkien uskontotunnit. Kun olin it-
sekin kiinni opinnoissa, sovittiin neljästä päivästä: kaksi viikon alussa ja lo-
pussa. Välillä kävisin Helsingissä luennoilla ja harjoituksissa. Asunto oli val-
miina. Heinolan seminaari kiinnosti melko tavalla, olinhan valmistunut neljä
vuotta sitten opettajaksi, nyt halusin nähdä, miten kansakouluseminaari toi-
mi. Ajat sopivat ja työ alkoi.

Heinolan seminaarin johtaja oli Antero Valtasaari. Hän oli kulttuuri-
ihminen ja pyrki varsinaisen opetuksen rinnalle kehittämään erilaista harras-
tustoimintaa mm. näytelmäkerhoa. Lehtorit ottivat viransijaisen vastaan ys-
tävällisesti ja ohjasivat laitoksen käytäntöön. Harjoituskoulu oli viereisessä
rakennuksessa, minne oli helppo pistäytyä, vaikka Laulikki Vesa hoiti itse
opetusharjoittelun. Monet lehtorit tulivat tutuiksi viikkojen aikana, niin Urpo
Oksanen, Pekka Rautamaa, Jouko Lapintie, Liisa Kuningas, Salmiset, L.
Vesterinen jne. Lauantaina minulla oli oppitunti iltapäivällä 13 - 14, olimme
kuusipäiväisessä viikossa. Toisena lauantaina olin opettajanhuoneessa kak-
sistaan musiikin lehtori Leo (Leksa) Härkösen kanssa. Puheltiin niitä näitä.
Teitittelin lehtori Härköstä kuin tapana oli. Yhteinen juttu luisti niin hyvin,
että lehtori Härkönen ehdotti sinun kaappoja: Minä olen Leo. Kun kerroin
seuraavalla viikolla tutuille, he hieman ihmettelivät, sillä usein kului melkoi-
nen aika moisen tuttavuuden solmimiseen.

Tuntien valmistaminen vei melkoisesti aikaa, enhän ollut opettanut kan-
sakouluseminaarin oppikursseja. Pidin siellä opettamisesta, ikäerokaan oppi-
laisiin ei ollut kovin suuri. Seminaari oli yhteisseminaari, nais- ja miesopis-
kelijoita valmistumassa opettajiksi. Käytännöllinen puoli järjestyi vaivatto-
masti, asuin ruokalarakennuksen yläkerrassa. Aamulla kävin aamupuurolla
ruokalassa ja päivällä lounaalla ja kello viiden maissa uudelleen. Seminaa-
rissa elettiin tavallaan murroskautta. Päätös peruskoulun tulosta oli edus-
kunnassa tehty, nyt oli kysymys opettajankoulutuslaitosten asemasta. Muu-

tos väreili ilmassa, lakkautuvatko seminaarit kokonaan vai muuttuuko niiden toiminta uusien suuntaviivojen mukaisesti. Millaisia olisivat suuntaviivat, siitä ei ollut tarkkaa käsitystä. Tästä huolimatta minulle muodostui käsitys kehittyvästä seminaarista. Useat opettajat luennoivat uusista opetusmuodoista. Moni oli mukana uusia oppikirjoja suunnittelemassa ja kirjoittamassa. Kaikki tällainen toiminta loi innostavan ilmapiirin.

Kun opettajat kokoontuivat silloin tällöin keskustelemaan iltateen ääreen, sain olla mukana. Ne avasivat monta uutta asiaa koulupäivästä virallisen kuvan rinnalle. Kun olin poislähdössä, kävin kiittämässä rehtori Antero Valtasaarta tästä erinomaisesta tilaisuudesta. Oli mielenkiintoista kuulla hänen kertovan uusista suunnitelmista, sillä hän oli ollut pitkään opettajankoulutuksen kanssa tekemisissä. Tosin tuossa vaiheessa syksyllä 1965 monet suunnitelmat olivat vielä avoimia. Viransijaisuuden jälkeen vierailin myöhemmin monta kertaa seminaarissa. Olin siellä katsomassa Antero Valtasaaren ohjamaa näytelmää Seitsemän Veljestä.

Heinolan seminaarin toiminta päättyi v. 1973. Kouluhallituksen koulutuskeskus aloitti sen tiloissa seuraavana vuonna. Seminaarin opettajista osa jäi eläkkeelle, osa siirtyi muihin opettajankoulutuslaitoksiin jatkamaan työtään.

Opinnot jatkuvat

Olin saanut kaikki seminaarit ja luennot suoritettua. Kevätlukukaudella oli vuorossa psykologian cum laude -suoritus luentojen muodossa. Professori Lehtovaara luennoi lapsipsykologiaa mukavalla tavalla. Hän tuli luentosaliin matkalaukku mukanaan, josta nosti esille tarpeen mukaan erilaisia aiheeseen liittyviä esineitä ja tarinoi niiden käytännön sovellutuksista.

Samaan aikaan yritin suorittaa saksan pro exercitio -koetta, joka ei ollut syyslukukaudella onnistunut. Opiskelu ei ollut vain suorittamista, vaan siihen liittyi muutakin. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö piti huolta opiskelijoiden terveydenhoidosta ja oli siinä erittäin tärkeä tekijä. Aina silloin tällöin kävin lääkärin puheilla sairauden takia. Kevätlukukaudella osallistuin saksan harjoituskirjoituksiin, joiden läpäiseminen edellytti pääsyä loppukokeeseen. Harjoituskirjoitus oli noin tunnin mittainen. Kun menin luentosaliin, tunsin olevani hieman väsynyt, mutta ei juuri muuta. Saimme harjoituskirjoituksen ja aloimme kukin kirjoittaa vastausta. Pian minulla alkoi tulla sahalaitaista kuviota näkökenttään. Se alkoi supistaa näkökenttää, en enää pystynyt lukemaan tekstiä. Lopulta näkökenttä meni aivan pimeäksi, en nähnyt mitään. Se oli migreeniä, joka saattoi tulla yllättäen. Painauduin käsien varaan kirjoitus-alustaa vasten ja mietin, mitä nyt pitäisi tehdä, mitä nyt tapahtuu. Muutaman ajan kuluttua raotin silmiäni ja ihmeekseni huomasin, että näkökenttä alkoi muuttua. Aloin nähdä, ikään kuin sain näköni takaisin. Samassa alkoi pään-

särky tulla yhä voimakkaammaksi. Katsoin kelloa, minulla oli aikaa vielä 20 minuuttia yrittää vastata harjoituskirjoituksen tekstin käännökseen. Sen tein, mutta lopputulosta en muista. Migreenikohtaus vei lääkärin juttusille. Kerroin, että meillä äitini puolelta oli taipumusta tähän sairauteen. Hän antoi ohjeita ja täsmälääkkeen reseptin. Lääkärin puheista huolimatta em. migreenikohtaus jäi pelottavana mieleen. Aikaisemmin sellaista samanlaista ei ollut esiintynyt. Oletin, että hyvä urheilukunto pitää migreeni poissa, mutta nyt oli muutettava omaa käsitystä. Myöhemmin sitä esiintyi, mikä johtui stressistä, liikarasituksesta tai tarpeellisen levon puutteesta. Tosin aina ei selitystä löytynyt.

Tentit jatkuivat joka kuukausi 4 - 6 kirjan pakettina. Koska luentoja oli vähän, pystyin keskittymään lopputentteihin kunnolla. Samaan aikaan olin hakemassa aihetta laudatur-työtä varten. Se ei ollutkaan niin yksinkertainen asia kuin olin suunnitellut.

Kesä 1966 oli Kuopion kesäyliopiston aikaa, olin jälleen saksan pro exercitio- ja latinan vastaavan kokeen kimpussa. Asuin Polvijärvellä ja viikot Kuopiossa. Vaimo matkusti Kuhmoon odottamaan esikoisen syntymää, jota odotettiin heinäkuun alkupuolella. Se oli jännityksen aikaa, oli pakko jättää latina pois ja keskittyä saksaan.

Jännitys laukesi heinäkuun 4. päivänä, Kuikan perheeseen syntyi reipas tyttö. Pääsin parin päivän jälkeen häntä katsomaan. Se oli onnellinen hetki, kesä oli lämmin ja kaunis. Kasteessa hän sai nimen Heli Maria, jälkimmäisen nimen äitini Aini Marian mukaan. Lämmin kesä antoi monille päiväunille olla ulkona vaunuissa. Toinenkin jännitys laukesi, kun sain saksan kielikokeen suoritettua. Se ei ollut enää kantona kaskessa, tie avautui kohti opintojen loppuvaihetta eli laudatur-työtä ja lopputenttejä.

Viimeinen lukuvuosi

Menin syksyllä ennen perhettä Helsinkiin. Yhtä aikaa opintojen kanssa kulki pinnasängyn teko Helille. Se oli hidasta, kun oli käytössä vain pieni käsipora, höylä, vasara ja puukko. Sänky valmistui, alakerran naapuri valitti välillä myöhään yöhön jatkunutta ”pientä” melua. Sänky tuli valmiiksi.

Laudatur-työ oli nyt edessä. Olin aluksi suunnitellut tekeväni sen pyhäkoulutyön historiasta ja kävin rovasti Taipaleen puheilla. Vähitellen kuitenkin selvisi, etten pääse aiheessa eteenpäin, oli syytä vaihtaa aihetta. Seuraava aihe nousi koulun uskonnonopetuksen historiasta. Samaan aikaan oli kuitenkin valmisteilla Taimo Iisalonen väitöskirja koulujen uskonnonopetuksesta 1843 - 1881 ja Kalevi Tammisen väitöskirjat 1900-luvun koulun uskonnon opetussuunnitelmista. Oli jälleen vaihdettava painopistettä. Se oli opettajakoulutuksen historia. Aimo Halilan, Jussi Isosaaren ja Veli Nurmen tutki-

musten perusteella aloin kiinnostua uskonnonopetuksesta Jyväskylän seminaarin alkuvuosina, seminaari aloitti v. 1863. Veli Nurmen opastuksella pääsin kiinni seminaarilaisten muistiinpanoihin, mikä ratkaisi asian. Tätäkin aihetta joku epäili liian kapeaksi, mutta päätin yrittää. Laudatur-työn pituus olisi n. 100 sivua, siksi tarkoitus oli lähteä Jyväskylän seminaarin taustasta ja toiminnan alusta liikkeelle ja edetä sopivan kokonaisuuden mukaan. Aihe oli valittu.

Perhe tuli Helsinkiin syyskuun lopulla. Pyrin lomittamaan opinnot ja perheen ajan. Jatkoin psykologian opintoja. Professori R. Viitamäki jatkoi kliinistä psykologiaa, professori von Fieandt keskittyi kehityspsykologiaan, dosentti J. Hirvas analysoi differentiaalipsykologiaa. Luentojen rinnalla oli myös harjoituskurssi eli Praktikum I. Luentojen määrä oli sopiva syksyn aikatauluun nähden.

Kandidaatin tutkinnot

Kevätlukukausi 1967 oli erittäin rankka lukukausi. Kolmen tieteenalan eteenpäin vieminen ja loppuunsaattaminen oli tavoitteena. Tavoitteen perusteluna oli suorittaa syksyllä 1967 oppikoulun lehtorin virkaan vaadittava opetusharjoittelu eli auskultointi. Se edellytti, että kaikki yliopistosuoritukset olivat valmiit. Oli puhetta perheessä muuttaa pois Helsingistä, kuitenkin nyt olisi tilaisuus opiskella ja suorittaa auskultointi Helsingissä, jälkimmäinen tie valittiin.

Teologian puolella loppututkinnon saaminen edellytti nyt sekä laudaturtyön valmistumista että lopputenttien suorittamista. Yllättävän paljon kertyi tenttejä kevätlukukauteen. Laudatur-työ valmistui kevätlukukauden alussa; jätin sen tiedekuntaan helmikuussa ja valmistauduin maaliskuun 9. päivän pro gradu -kokeeseen. Kun tutkielman alussa oli epäilty aiheen suppeutta, kertyi konekirjoitettuja sivuja 179. Käsikirjoitus oli huomattavasti lyhyempi. Pituus yllätti myös konekirjoittajan, joka ehdotti että laudatur-työn voi jättää myöhemmäksi. Halusin kuitenkin työn valmiiksi ja hankin toisen konekirjoittajan jatkamaan loppuun saakka. Itsekin vielä korjasin parina viime päivänä ja yönä lopullista tekstiä. Se valmistui ajoissa. Pro gradu-kokeen jälkeen olivat vuorossa lopputentit. Kaikki onnistui pääaineessa. Professori Martti Parvio kirjoitti 16.5.1967 laudatur-arvosanan erinomaisin tiedoin. Yrjö Knuutila kirjoitti merkinnän kristillisestä nuorisotyöstä, Tarmo Nuotio piti kokeen virsi- ja messulaulussa arvosanalla magna cum laude approbatur. Tämä arvosana tuntui hyvältä. Meillä oli piano kotona, mutta kovin paljon en uskaltanut messusävelmiä harjoitella, koska naapurit eivät välttämättä ymmärtäneet, mistä oli kysymys.

Professori Nikolainen piti tentin Uuden Testamentin tuntemisesta. Se tapahtui tiedekunnan istuntosalissa lukukauden lopulla. Hän otti sisään 8–10 opiskelijaa ja teki jokaiselle kysymyksiä. Kaikilla oli takanaan ns. Novum-tentti eli kreikankielisen Uuden Testamentin suoritus, kahden lukukauden luennot ja approbatur-arvosanan kirjatentit. Kukin silloisista teologian opiskelijoista oli varmasti lukenut UT:n moneen kertaan lävitse. Opiskelijaperinteen mukaan oli paras istua tentaattorin lähellä, näitä opiskelijoita hän harvemmin reputti, koska usein aloitti helpoilla kysymyksillä. Nikolainen edellytti nopeita vastauksia, aikaa ei ollut juuri miettiä. Ellei vastausta tullut, saattoi kuulla hankaliakin kommentteja. Parin kolmen kyselykierroksen jälkeen selvisi, kuka hyväksyttiin, kenen piti tulla uudelleen. Jälkeenpäin olen miettinyt, miksi vastauksia ei tullut. Tenttiin mennessä oli ahdistava ilmapiiri. Nikolainen saattoi luennolla kertoa esimerkkejä, mitä teologian ylioppilas ei osannut: ”Eihän ylioppilas osannut Isä meidän rukoustaakaan.” Aivan varmasti kaikki osasivat, mutta jännitys vei tiedon muistista. Sinänsä hyvin keskeinen teologian osa jäi tästä syystä avautumatta ja suoritus approbatur-arvosanaan.

Psykologian puolella professori von Fieandtin luennot auttoivat keskeisesti opintojen etenemistä. Hyvin mielenkiintoinen oli silloisen lisensiaatti Risto Näätäsen cum laude -arvosanaan kuuluva proseminaari. Kukin osanottaja laati esitelmän, joka perustui kokeelliseen aineistoon tai kirjalliseen aineistoon. Oma aiheeni oli psykologian oppikirjat 1800-luvulla. Se liittyi

Kevät lukukaudella				vuonna 1967	
Ilmoittautumispäivä	Opettajan nimi	Oppiaine	Lopettamispäivä	Menestyminen harjoituksissa ja kuulusteluissa	Suoritettuja opinnäytteitä
19.1.	u. Sicaas	Personaalinen	8.5.	Kert. 142 Kot.	Selmaan jrs et.
6.2.	u. Sicaas	Kehitys ps	"	Kert. 143 + perust. yllä.	14.7. 1966 (Kurjir)
7.2.	Väntänen	Psyh. l. persoon.	27.4.	luonnittelukäyt.	H. L.
18.1.	Sivonankari	Kans. tait. harj.	6.5.	(27) 7. k. k. k.	
26.1.	Hyttinen	Harjoit. I	29.5.	Kilakil - oikeus	1.8.67 jrs gradua 9.3.1967
		Teologian kandid.		2. Tammenmies	uragrua cum laude
		Teologian kandid.		(2) 1.4.	approbatur. H. L.
		Teologian kandid.		Kans. teologian	Harjoittelu
		Teologian kandid.		luokatur (v. t.)	kuistellinaja opinnäyte.
		Teologian kandid.		16.5. 1967	9.5.67 yllä. vuorok.
		Teologian kandid.		Onsario	Suoritettu koe #nenkäytössä
		Teologian kandid.		Teol. etiikka	arvosanalla #. #. #. cum laude a.
		Teologian kandid.		ypinä uskonno.	sekä virsi- ja messuleulussa
		Teologian kandid.		filosofia	arvosanalla, #. #. #. cum laude a.
		Teologian kandid.		Cum laude (v. t.)	9.5. 1967
		Teologian kandid.		16.5. 67 oppimateria.	Tammi-Nastio
		Teologian kandid.		Lauri Heikkilä	Finland Institute

ILMOITTAUTUI
11. I. 1967

38c. Kevätlukukauden 1967 opintosuoritukset.

osin Jyväskylän seminaarin tutkimukseen ja oppikoulun oppikirjoihin. Aihe oli houkutteleva, koska se antaisi mahdollisuuden jatkaa psykologian laudatur-arvosanaan. Montakaan vastaavaa työtä ei ollut tehty. Näätänen itse teki samaan aikaan väitöskirjaansa ja vaikutti proseminaarin istuntojen aikana paneutuneen siihen työhön, koska keskustelu sujui välillä ilman seminaarin pitäjää. Hän oli välillä omissa ajatuksissaan. Hänen väitöskirjansa edellytti pitkäjänteistä keskittymistä tarkkaan tulosityyksiin. Hän ihmetteli, kun tutkimusapulaiset eivät jaksaa keskittyä, kun hän itse jaksaa. Niin tai näin, esitelmäni tuli suoritetuksi ja hyväksytyksi. Kun kaikki suoritukset oli tehty, menin hakemaan merkintää professori Kai von Fieandtilta. Hän katsoi opintokirjaan ja sanoi hyväntahtoisesti: ”Tänä keväänä on tullut paljon opintosuorituksia. Mahtuu tälle sivulle myös psykologia cum laude approbatur yleinen linja hyvät tiedot.” Hän onnitteli opintosuorituksista ja toivotti hyvää kesää.

Teologian kandidaatin opinnot olivat nyt suoritettut. Jätin opintokirjani notaari Lujaselle, joka tarkasti opintokirjan merkinnät. Teologisen tiedekunnan tutkintojen päätöstilaisuus eli ”publiikki” pidettiin toukokuun 25. päivänä 1967. Se oli suurin siihen astisista tiedekunnan ”publiikeista”. Aluksi dekaani Aimo T. Nikulainen piti puheen, jossa hän korosti yhteiskunnan tarvitsevan entistä enemmän teologisen koulutuksen saaneita henkilöitä. Jotta tämä voitaisiin taata, olisi perustettava toinen teologinen tiedekunta Suomen yliopistoihin. Nikolainen viittasi myös teologisen tiedekunnan uuteen tehtävään, joka liittyi suunnitellun uuden peruskoulun uskonnon aineenopettajan koulutukseen. Samanaikaisesti jatkui pappispula luterilaisessa kirkossa. (Kotimaa 26.5.1967.)

”Publiikissa” jaettiin todistukset kahdelle teologian lisensiaattitutkinnon ja 68:lle teologian kandidaatin tutkinnon suorittaneelle. Tämänkertaisen publiikin erityispiirre oli, että ensimmäisen kerran naisteologioiden määrä (35) oli suurempi kuin miesteologioiden (33). Toinen erityispiirre oli, että ensimmäisen kerran myös adventtikirkon jäsen suoritti teologisen tutkinnon Helsingin yliopistossa. Kansakoulunopettajia oli kaksi, Pentti Pelkonen ja Martti Kuikka. Luokkatoverini Kari Kuitinen sai samassa publiikissa tutkintotodistuksen. Jälkeenpäin huomio kiintyy myös nimeen Jukka Paarma, joka sai teologian kandidaatin tutkintotodistuksen samassa publiikissa. Vuonna 1962 aloitaneista (159) suoritti loppututkinnon 137 (86%), josta miesteologeja oli 73 (91 %) ja naisteologeja 64 (81%). Opintonsa keskeyttäneitä oli 22 (13,8%).

Jälkeenpäin arvioiden teologian kandidaatin tutkinto oli liian laaja. Monessakaan opintokokonaisuudessa ei ollut mahdollista syventyä tarkemmin mielenkiintoisiin kysymyksiin. Jos aikoi selviytyä noin viidessä vuodessa, oli pakko tyytyä pinnallisempaan tietoon. Vain pääaineen opinnot olivat tässä mahdollisuus. Toki luennot auttoivat osin tilannetta, mutta tenttikirjojen määrä oli liian suuri. Se johti mm. tenttikysymysluetteloihin kustakin oppi-

kirjasta. Osa opettajista lienee tiennyt niiden olemassaolosta. Kustakin kirjasta saattoi olla 12 - 15 kysymystä, joihin lukeminen keskitettiin. Kirjallisten tenttien rinnalla käytettiin jonkin verran suullisia tenttejä. Aikaisemmin käytäntö oli ollut monituntisten tenttien pitäminen pienelle opiskelijaryhmälle kerrallaan. Kerrotaan, että opiskelija oli tullut ao. professorin luokse sopimaan tenttiajasta, tämä oli kysynyt, kuinka kauan opiskelija on lukenut tenttiin. Opiskelija vastasi: ”Kuukauden.” Professori jatkoi: ”Luekaa vielä toinen kuukausi ennen kuin tulette tenttiin.” Oliko taustalla tentaattorin oma kokemus vai opiskelijan ohjaaminen syvään tietoon, en tiedä.

Mitä nyt eteen?

Dekaani Nikolainen oli kiinnittänyt huomiota publiikkipuheessaan, että Suomessa on pappispula. Sillä hetkellä vain Tampereen ja Helsingin hiippakunnat saivat tarvitsemansa määrän papiksi vihittäviä. Keskustelu naispappeudesta oli kyllä alkanut, mutta se ei vielä toteutunut. Naisteologeja valmistui jo enemmän kuin miehiä, kuten em. publiikki kertoi. Suurin osa valmistuneista miesteologeista hakeutui kirkon tehtäviin. He lähettivät hakemuksensa tuomiokapitulille, joka kantoi vastuuta seurakuntien papeista. Hakemuksen sisältyi todistus teologian kandidaatin tutkinnosta ja vokaatio. Tämä tarkoitti, että seurakunta antaa vokaation eli kutsuu papin virkaan, johon tuomiokapituli hänet määrää. Juhlallisessa aktissa papiksi vihittävä vannoo pappisvalan ja myös virkavalan.

Osa nais- ja miesteologeista hakeutui tutkinnon jälkeen auskultoimaan normaalilyseossa. Se kesti kaksi lukukautta ja oli suoritettava, jos aikoi opiskoulun opettajaksi. Hakemukset osoitettiin tuolloin kouluhallitukselle. Lähetin sinne oman hakemukseni. Kouluhallitus valvoi edelleen auskultointia.

Oma valintani auskultoinnista Helsingissä oli oikeastaan harkinta-ajan ottamista. Toisaalta olin tutustunut seurakuntatyöhön kahden kesän verran ja tunsin sen muutakin kautta. Toisaalta opettajan ammatti houkutteli yhtä lailla, olinhan saanut opettajankoulutuksen, vaikka oletin, ettei se vaikuttaisi enää myöhemmin. Olinhan tosin ollut vuoden kansakoulutyössä. Siihen liittyi toki myös opettajankoulutus, johon olin saanut ajankohtaisen kosketuksen Heinolan seminaarissa. Mutta ratkaisu ei ollut vain minun, vaan perhepiirissä asiasta puhuttiin. Yksi vaihtoehto olisi Polvijärven keskikoulu, josta käsin voisin suorittaa virkaan vaadittavan auskultoinnin, mutta kovin epävarmalta sekin vaikutti. Samaan aikaan tuli tietoja pappispulan vähenemisestä ja virkojen määrä ja tiedekunnan opiskelijamäärä olivat tasoittumassa, 1960-luvun lopulla valmistuisi enemmän teologian kandidaatteja kuin olisi avoimia virkoja. Nämä tiedot vaikuttivat myös omaan harkinta-aikaani, olisi myös tulevan peruskoulun ja lukion opettajavirkoja mahdollista hakea.

Syksy 1967: arkea ja juhlaa

Teologian tutkinnon jälkeen jatkoin kohti humanistista tutkintoa. Psykologian cum laude -opinnot olivat pitkälle kevätlukukaudella. Kasvatustieteen cum laude -arvosanan olin suorittanut Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa. Menin todistuksen kanssa kasvatustieteen professorin Matti Koskenniemen luo ja esitin, että Jyväskylän cum laude -suoritus voitaisiin siirtää Helsingin yliopiston opintokirjaan ja näin koota tutkinto. Professori Koskenniemi katsoi todistusta ja totesi, että se ei käy sellaisenaan. Se ei vastaa nykyisiä tutkintovaatimuksia. Sanoin, että kyseessä on siirto toisesta korkeakoulusta toiseen enkä aio jatkaa kasvatustiedettä. Mutta professorin mielestä aikaisempaa cum laude -arvosanaa olisi täydennettävä huomattavasti. Olin todella tyrmistynyt. Olin kahden vuoden ajan suorittanut Jyväskylässä ko. arvosanaa, se oli vaatinut niin kesä- kuin talvilukukausien opiskelua ja palkatonta virkavapautta. Se oli ollut taloudellisesti ja ajallisesti rankka urakka. Oletin että korkeakoulujen tutkintovaatimukset vastaavat toisiaan. Tästä puhuttiin yleisesti, mutta minun kohdallani se ei pitänyt paikkaansa. Harkitsin asian jättämistä sikseen. Helsingin vaatimukset olivat täynnä erilaisia harjoituskursseja tentittävien kirjojen lisäksi. Kukin harjoituskurssi kestäisi koko lukukauden. Kävin kuitenkin kaikki harjoituskurssit kevätlukukaudella 1967 ja päätin täydentää loputkin osat. Nämä kurssit tiukensivat kevään 1967 äärimmilleen, koskaan en uskonut moista tenttimäärää tulevan. Jatkoin syyslukukaudella ja sain professori Koskenniemeltä merkinnän kasvatustieteen cum laude approbatur -arvosanasta 13.12.1967. Se oli jo toinen kerta, kun suoritin saman arvosanan.

Auskultoinnin ”pakkopulla”

Auskultoinnin historia palautuu 1840-luvulle, jolloin J.V. Snellman oli huolissaan oppikoulun tilasta ja erityisesti opettajankoulutuksesta. Hän vaati opettajankoulutuslaitoksen perustamista. Vuosi 1848 tunnetaan ”hullun vuoden nimellä”, koska eri maissa radikaalit pyrkivät muuttamaan yhteiskuntaa. Suomessa ei tällaisia aatteita haluttu leviävän, siitä Venäjä piti huolen. Vuoden 1850 sensuuriasetus rajoitti sanan vapautta, julkaista sai vain suomenkielistä kirjallisuutta talouden ja uskonnon alalla. Mielenkiintoista tässä poliittisessa tilanteessa oli, että Helsingin yliopistoon perustettiin suomen kielen lehtori (1848) ja professorin virka (1851). Vuotta myöhemmin perustettiin kasvatustieteiden ja opetusopin professorin virka teologiseen tiedekuntaan. Sen ensisijaisena tarkoituksena on opettajankoulutuksen kehittäminen. Samaan aikaan haettiin oppia ulkomailta. Uno Cygnaeus teki vuonna 1859 laajan ul-

komaanmatkan pohjoismaihin ja Keski-Eurooppaan ja laati perusteellisen matkakertomuksen. Sen ansiosta senaatti pyysi häntä laatimaan ehdotuksen kansakoululaitoksen aikaansaamiseksi niin hallinnon, sisäisen rakenteen ja kansakoulun opettajien koulutusta varten vuonna 1860.

Oppikoulun puolella haettiin vastaavalla tavalla oppia ulkomailla. Stipendiaattien ehdotus tähtäsi normaalilyseon perustamiseen lähinnä Ranskan mallin mukaan. Kun Jyväskylän seminaari aloitti vuonna 1863 Uno Cygnaeuksen johdolla, Helsinkiin perustettiin ruotsinkielinen normaalilyseo vuonna 1864. Sillä oli kolme tavoitetta: 1) toimia opetussuunnitelmien mallikouluna 2) kehittää opetusmuotoja 3) toimia harjoittelukouluna, jossa tulevat oppikoulunopettajat suorittavat auskultoinnin. Em. professorin tuli antaa suuntaviivat tälle toiminnalle. Kun koulutoimen ylihallitus (kouluhallitus) aloitti toimintansa vuonna 1870, keskusvirasto alkoi hallinnoida auskultaatiota. Se määritteli opettajavirkojen kelpoisuusehdot, joihin kuului siitä lähtien auskultaatio. Tästä syntyi mielenkiintoinen jännityskenttä, kuka lopulta päättää auskultoinnin suuntaviivoista. Yllättävää oli, että kouluhallitus ja normaalilyseo pitivät kiinni omasta mandaatistaan. Näin ollen alunperin opettajankoulutusta ohjaamaan perustettu professori syrjäytettiin, hänen tehtäväkseen tuli kasvatusta ja opetusopin tutkimuksen vastaanottaminen. Sen nimenä oli aluksi virkatutkimus, myöhemmin approbatur-arvosana. Yliopisto jäi tässä asiassa opettajankoulutuksen ulkopuolelle, kun kouluhallitus piti hallintoasiat käsissään ja normaalilyseo auskultoinnin käytännöllisen toteuttamisen. Ko. professorin päätehtäväksi tuli oman tieteenalan kehittäminen niin arvosanojen kuin perus- ja jatkokoulutuksen osalta. Edellä kuvattu työnjako jatkui keskeytyksettä 1960-luvulle saakka.

Helsinki sai suomenkielisen normaalilyseon vuonna 1873, kun normaalilyseo siirrettiin sinne toimittuaan sitä ennen Hämeenlinnassa. Olin varannut syyslukukauden 1967 kokonaan auskultoinnille Tyttönormaalilyseossa, johon kouluhallitus määräsi minut. Tyttönormaalilyseo oli Töölössä Runeberginkadun varrella, nykyisin se on osa Kauppakorkeakoulua. Anoin sekä uskonnon että psykologian oppiaineiden opetusta oppiakseni jotain. Jälkeenpäin selvisi, että olisi riittänyt yksikin oppiaine pätevyyden saavuttamiseksi. Auskultointiin kuului harjoitustuntien pitoa ja kuuntelua, yleisiä luentoja ja ainekonsferensseja. Tämä kokonaisuus vei tuhattomasti aikaa eikä poissaoloja tai tuntien siirtoja juuri sallittu. Rehtori Simola piti tärkeänä oppituntien valmistamista ja samalla kielsi yhteydenpidon koulun oppilaisiin.

Syyslukukauden auskultoinnista ei tässä kannata kertoa. En kokenut harjaantumista opetustyöhön tai koulunpitoon. Tältä osin lukukausi meni hukkaan, oli kuin olisin tutustunut vuonna 1867 alkaneseen oppikoulun opettajan pedagogiseen koulutukseen. Se siitä!

Maisteripromootion paluu

Syksyllä 1967 oli Kotimaa-lehdessä ilmoitus teologisen tiedekunnan promootiosta, johon liittyi myös maisteripromootio. Tarkemmat tiedot annettaisiin syyskuussa pidettävässä kokouksessa. Kokousilta oli sattumalta vapaa, joten menin tilaisuuteen. Paikalla oli vain muutama asiasta kiinnostunut. Lehtori Yrjö Knuutila otti asiat haltuunsa ja ehdotti maisteriaktin toimikunnan perustamista, jotta asia menisi eteenpäin. Valmisteluun kuului maisterisormuksen suunnittelu, varsinaisen juhlapäivän ohjelman valmistelu niin päivä- kuin iltajuhlan varten. Siihen kuului myös sormusneidon valinta.

Teologian maisteri on vanha keskiaikainen arvonimi, joka on ollut poissa käytöstä pitkän aikaa. Teologinen tiedekunta päätti ottaa sen uudelleen promootioon. Yliopistotradition mukaan maisterin arvonimi annetaan nimenomaan juhlallisessa promootiossa yliopistollisen tutkinnon suorittaneille. Se on arvonimenä osa tutkintoa. Toimikunnalla oli vastuu niin maisterin diplomin ja varsinkin uuden maisterisormuksen suunnittelusta ja huolehtimisesta, että sormus valmistuisi hyvissä ajoin ennen promootiota. Aikaa ei ollut kovinkaan paljon.

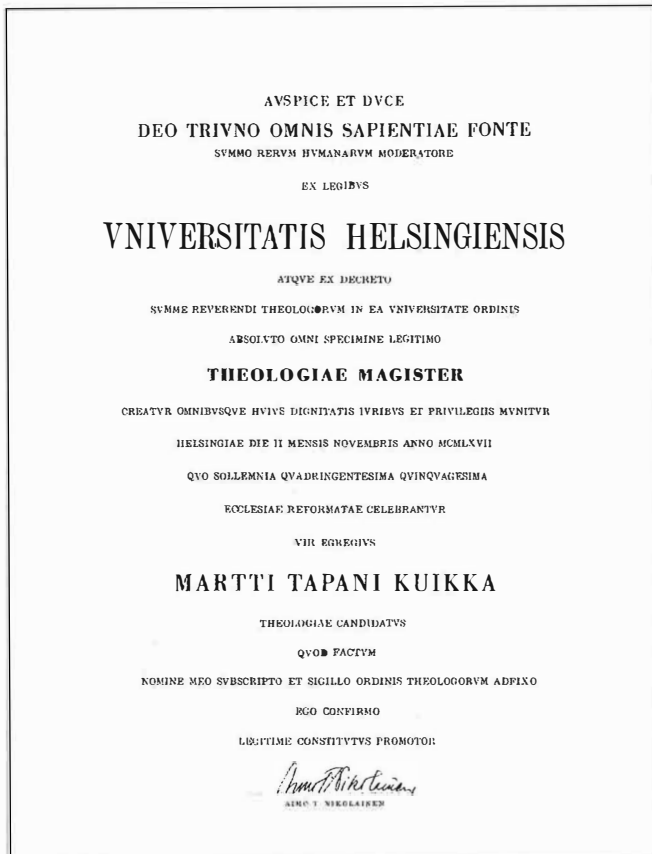
Sormusneidon valinta on oma prosessinsa. Yliopistotraditiota noudattaen valinta kohdistuu promootorin perheeseen. Siksi toimikunta vieraili promootori professori Aimo T. Nikolaisen kotona ja pyysi abitura Lea Nikolaista promootion sormusneidoksi. Promootori ja abitura Nikolainen antoivat myönteisen vastauksen. Sen jälkeen siirryimme käynnin epäviralliseen osaan eli kahvipöytään, jossa promootioasioista keskusteltiin yksityiskohtia myöten.

Varsinainen maisteripromootio aloitti akateemisen juhlapäivän marraskuun 2. päivänä 1967. Promootio oli yliopiston pienessä juhlasalissa, jonne oli kutsuttu tiedekunnan opettajia, kandidaattien omaisia ja opiskelutovereita. Varsinaisessa juhlakulkueessa saapuivat vihittävät kandidaatit sormusneidon ja promootorin seuratessa. Maisterin arvon sai 78 kandidaattia, joista 44 oli läsnä. Johann Sebastian Bachin Fuuga soi kulkueen saapuessa ja asetuessa paikoilleen. Promootori professori A. T. Nikolainen piti puheen tuleville maistereille maisterin arvonimen taustasta ja merkityksestä. Hän painotti, miten maisterin arvo on jotain suurempaa ja arvostetumpaa kuin kandidaatin tutkinto. Puhetta seurasi pääakti eli maisterin arvomerkkien jakaminen. Sen aluksi luettiin latinankielinen diplomi, joka oli keskeinen osa promootiota ja liitti sen vuosisataiseen yliopistotraditioon. Maisterit saapuivat aakkosjärjestyksessä kateederin eteen. Sormusneito abitura Lea Nikolainen antoi maisterisormuksen ja promootori diplomin onnitteiden kera.

Juhlallinen akti jatkui Matti Kolehmaisena johtaman kvartetin esittämällä kahdella latinankielisellä laululla. Juhlaan kuului myös puhe promootorille, opettajille ja juhlayleisölle, jonka piti maistereiden puolesta teologian mais-

43. Promootion sormusneito abitura Lea Nikolainen ja (oikealla) promoottori professori Aimo T. Nikolainen, (vasemmalla) teologian maisteri Martti T. Kuikka.

42. Teologisen tiedekunnan promootio 1967: teologian maisterin todistus.

teri Raija Sollamo. Myös tämä on olennainen osa promootiota.

Juhlayleisö ja vihityt maisterit siirtyivät yliopiston pienen juhlasalin lämpöön, jossa juhlallinen akti jatkui. Sen aloitti kunnianosoitus promootorille, jolle teologian maisteri Raili Pentikäinen ojensi kukkakimpun. Sormusneito, abitura Lea Nikolainen sai kultaisen ranneketjun, johon oli kiinnitetty maisterisormuksen kanta Kristus-monogrammeineen. Teologian maisteri Martti Kuikka luovutti lahjan sormusneidolle.

Maisteriakti oli näin palannut teologisen tiedekunnan promootioperinteeseen. Se haki muotoaan, kuitenkin kaikki sen keskeiset osat olivat samat kuin vuosisatoja sitten yliopistopromootiossa. Juhlaväki siirtyi iltapäivällä yliopiston suureen juhlasaliin, jossa oli tohtoripromootio. Tasavallan presidentti ja Rouva Urho Kekkonen kunnioittivat juhlatilaisuutta läsnäolollaan (Promootio 1967, 8 -). Sen jälkeen juhlakulkue johti jumalanpalvelukseen Tuomiokirkkoon. Juhlapäivä päättyi promootioillallisiin.

Olin suorittanut kaikki arvosanat humanististen tieteiden kandidaatin tutkintoa varten ja ilmoittauduin publiikkiin. Se on juhlatilaisuus, johon valmistuvat opiskelijat ja heidän omaisensa kutsutaan. Siihen tavallisesti kuuluu lyhyt (onnittelu)puhe ja todistusten jako ja opintokirjojen palautus.

Publiikki oli maaliskuun 8. päivänä 1968. Puhetta en muista, mutta todistuksen annon erityisesti. Niitä oli jakamassa yliopiston aktuaari Antero Manninen, joka julkisuudessa tunnettiin radion tietokilpailuista viisasten kerhon jäsenenä ja herra X:n nimellä. Hänelle oli kehittynyt melkoinen kättelyrutiini. Hän antoi tutkintotodistuksen ja opiskelija otti sen vastaan. Manninen piti niin kauan kiinni opiskelijan kädestä, kunnes hän oli löytänyt pöydältä opiskelijan opintokirjan ja antanut sen opiskelijalle. Näin seremonia eteni koruttomasti.

Sattui erinomaisesti, että isäni oli käymässä Helsingissä ja pääsi seuraamaan publiikkia. Tilaisuuden jälkeen siirryimme lähellä olevan NMKY:n ravintolaan juhlakahveille. Siitä muodostui pitkä perinne, vietin myöhemmin omat merkittävät juhlat samassa paikassa.

Virka: tp.ap.pp. assistentti

Kevätlukukauden 1968 alussa sain valmiiksi kirkkohistorian laudatur-arvosanan. Professori Mikko Juva otti vastaan Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian osuuden ja professori Kauko Pirinen yleisen kirkkohistorian osuuden. Laudatur-arvosana vaadittiin oppikoulun vanhemman lehtorin pätevyYTEEN. Kevätlukukaudella kiinnostuin myös psykologian laudatur -opinnoista ja aloitin Risto Näätäsen praktikum-kurssilla. Psykologiassa oli mahdollista valita ns. koululinjan laudatur -opinnot, joka oli teoreettisempi kuin toinen käytännön toimintaan johtava linja. Tutkintovaatimukseen kuului myös

kolmen kuukauden harjoittelu psykologian alalla. Tällä valitsemallani linjal-
la se oli mahdollista suorittaa psykologian laitoksella. Se osoittautui käytän-
nössä mahdolliseksi, koska siihen kuluisi koko kesä eikä sitä perheen kesä-
loman takia voitu toteuttaa.

Kun olin syyslukukaudella 1967 auskultoimassa Tyttönormaalilyseossa, hakeudu-
in samalla professori Parvion johtamaan jatkokoulutusseminariin eli lisen-
siaattiseminaariin. Se sujui opetusharjoittelun rinnalla ihan hyvin paitsi pari kertaa. Jouduin neuvottelemaan yliopettaja Kivekkään kanssa har-
joitustuntien ajoista, kun ilmoitin osallistumisestani em. lisen-
siaattiseminaariin. Pyyntööni suostuttiin pitkin hampain, koska auskultointi piti olla nume-
ro yksi ja muut sen jälkeen. Se johti siihen yhden kerran, että pidin jopa kaksi har-
joitustuntia peräkkäin samana aamuna, mitä syvästi ihmeteltiin tai ehkäpä paheksuttiin. Joka tapauksessa osallistuin jatko-opintoihin, auskultointi päät-
tyi joulukuussa 1967.

Kevätlukukaudella 1968 professori Martti Parvio otti puheeksi yhden
seminaari-istunnon jälkeen, että käytännöllinen teologia tarvitsee yhden as-
sistentin syyslukukauden 1968 alusta. Hän kysyi mielipidettäni tähän tehtä-
vään. Sanoin harkitsevani muutaman päivän ja ilmoittavani perheneuvoston
kannan. Se osoittautui myönteiseksi ja ilmoittauduin em. assistentin virkaan
ottamatta tarkemmin selvää palkasta ja assistentin viran pituudesta. Se mer-
kitsi jäämistä Helsinkiin ja oli riski monessakin mielessä. Kun keväällä sel-
visi, että kyseessä oli ns. tp. ap. pp. assistentin virka, eli tilapäinen alemman
palkkaluokan puolipäiväinen virka, palkka ei olisi kovin korkea. Keväällä
tuli avuksi kuitenkin Helsingin opettajakorkeakoulu ja rehtori Martti Ruutu,
joka tarjosi tuntiopettajan tehtäviä syksystä 1968 alkaen. Taloudellinen tilan-
ne helpottui huomattavasti, vaikka jatkuvuudesta ei ollut tietoa.

Assistentin työt alkoivat syyskuussa 1968 samaan aikaan kun Helsingin
opettajakorkeakoulun opetus. Assistentin työ muodostui silloin lisen-
siaatti- ja laudatur-seminaarin avustamisesta ja ohjauksesta, tutkielmien ja opinto-
jen ohjaamisesta sekä erilaisten lausuntojen valmistelusta. Assistentin tär-
kein tehtävä oli oman tutkimuksen tekeminen tavoitteena lisen-
siaattitutkin-
to ja väitöskirja. Myöskin tutkinnonuudistus oli osana toimenkuvassa. Se
oli myös sen ajan sanelema. Vasemmistoradikaalien iskulause oli ”Yliopis-
to ja koululaitos on vieraantunut yhteiskunnasta”. Ne ovat yhteiskunnan ul-
kopuolella. Siksi yliopiston hallintoa, tutkintoja ja opetusta on uudistettava.
Se koski kaikkia tiedekuntia yhtä hyvin teologista kuin filosofista tiedekun-
taa. Hallinnonuudistus keskittyi mies ja ääni-periaatteeseen. Teologinen jat-
kotutkinto rakentui lisen-
siaatin ja tohtorin tutkintoon. Kritiikki kohdistui li-
sen-
siaatin tutkintoon, joka haluttiin poistaa ja tohtorin tutkintoon, jonka si-
sältö haluttiin uudistaa. Tutkinnonuudistus teologisessa tiedekunnassa säilyt-
ti edelleen saman jatkotutkimomallin. Yksi vankka peruste oli, että lisen-
siaattitutkinto edistää ja tukee tohtorintutkintoa.

44a. Vanha ylioppilastalo.

Marraskuun 25. päivän iltana 1968 olin palaamassa yliopistolta töistä pitkän Aleksanterinkatua. Vanhan ylioppilastalon edessä oli koolla melkoinen määrä ihmisiä. Ihmettelin poliisin läsnäoloa. Kysyin poliisilta, miksi hän oli paikalla. ”Täällä on mielenosoitus, jota olemme valvomassa” kuului vastaus. Vähän ajan päästä meni vanhan ylioppilastalon ulko-ovesta väkeä sisään ja kokoontui juhlasaliin. Tilanne ylioppilastalon ulkopuolella oli jännittynyt. Seurasin tilannetta. Yhdessä vaiheessa juhlasalissa räjähti savupommi. Poliisit kävivät tarkastamassa tilanteen. He vastasivat paikalla olevien turvallisuudesta, kukaan ei saisi joutua hengenvaaraan. Jos tilanne juhlasalissa muuttuisi pahempaan suuntaan esimerkiksi savupommien takia, poliisi tyhjentäisi rakennuksen.

Mistä oli kysymys? Helsingin yliopiston ylioppilaskunnalla oli tarkoitus viettää vuosipäivän juhlia ylioppilastalolla. Kun HYY:n hallitus totesi tilanteen, se päätti, ettei ylioppilastaloa tyhjennetä voimatoimin, vaan vuosipäivän juhla pidetään muualla. Juhlapaikaksi tuli Konservatorion juhlasali. Tilaisuuden juhlapuhuja oli presidentti Urho Kekkonen. Laura Kolbe toteaa, ettei ylioppilastalon valtaajat lannistaneet juhلاميeltä, sillä ylioppilastalon konserttitanssiaisiin osallistui valtauksen päättymisen jälkeen seuraavana päivänä tuhat ylioppilasta (Kolbe 1990, 324).

Vanha ylioppilastalo sijaitsee keskellä Helsinkiä, siksi se oli median suosikkikohte. Siellä radikalismi näkyi 1960-luvun jälkipuoliskolla ylioppilasteatterin ja monen muun tapahtuman myötä. Toisaalta myös radikalismi tar-

vitsi mediaa levittämään erilaisia tarinoita. Yksi niistä oli konkreettinen sisään meno rakennukseen. Yksi tarina lähti siitä, että valtaajat rikkoivat ulko-oven väkivalloin ja menivät sisälle. Toinen tarina lähti siitä, että ulko-oven ikkunat rikkoutuivat, kun kaikki yrittivät yhtä aikaa sisään. Kolmannen tarinan mukaan joku sisällä ollut ylioppilasteatterin näyttelijöistä avasi ulko-ovet. Olipa asia miten tahansa, 'Vanhan valtauksesta' tuli elävä klassikko, johon palattiin jatkuvasti. Vuonna 1968 radikaaliryhmät olivat pieniä. Kysyttiin, mikä oli mielenosoituksen merkitys, valloittaa oma talonsa. (Ks. Klinge 1990, 295 - 305.)

Vuoden 1968 jälkeen ylioppilasradikalismi muutti muotoaan, sen kannattajat pyrkivät jäseniksi erilaisiin ylioppilasjärjestöihin ja oppilaitoksiin. Osa hakeutui yliopistoon ja korkeakouluihin, kuten Helsingin opettajakorkeakouluun. Myös teologisessa tiedekunnassa käytiin keskustelua niin hallinnon uudistuksesta kuin opetussuunnitelman muuttamisesta.

Onko liseniaattityö valmis?

Teologinen tiedekunta oli syksyllä 1968 Helsingin yliopiston päärakennuksessa ylimmässä kerroksessa, jossa oli myös tiedekunnan kirjasto. Professoreilla oli omat työhuoneet, joissa assistentit voivat pitää vastaanottotunnit. Aina ne eivät sattuneet eri aikaan, vaan samaan aikaan työhuoneen puheliimeen tuli puhelu niin professorille kuin assistentille. Mutta onneksi tällaisia sattui harvemmin.

Heti alusta alkaen pidin työstäni. Takanani olivat tuoreet opinnot ja tein tutkimustyötä. Opiskelijat tulivat vähitellen tutuiksi ja sitä kautta oli helppo tehdä yhteistyötä. Oma ohjaustyöni liittyi lähinnä apulaisprofessori Pentti Lempiäisen laudatur-seminaariin ja osin myös professori Parvion johtamaan liseniaattiseminaariin. Assistentin tuli perehtyä käsiteltäviin laudatur- ja väitöskirjasuunnitelmiin ja pyrkiä löytämään olennaiset kohdat. Samalla huomasin selvästi, että seminaarit antoivat melkoisen panoksen omaan tieteelliseen ajatteluun niin tutkimusaiheen sisältöjen kuin metodisten kysymysten osalta. Välillä tuntui siltä, että vastuuta jaetaan assistentille enemmän kuin jaksaa ottaa. Samalla säännöllinen tieteellinen seminaarityöskentely totutti keskittymään pääasioihin, tosin muodollista puoltakaan unohtamatta.

Teologian liseniaatin tutkinnon suorittamisen lähtökohtana oli teologian kandidaatin tutkinto, jossa tuli olla vähintään kahdessa teologisessa oppiaineessa laudatur-arvosana, Omassa tutkinnossani (27.5.1967) olivat vaaditut suoritukset käytännöllisessä teologiassa sekä teologisessa etiikassa ja uskonnonfilosofiassa erinomaisin tiedoin. Myöhemmin suoritin kirkkohistorian laudatur-arvosanan, johon kuului yleinen kirkkohistoria ja Suomen ja Skandinavian kirkkohistoria. Laudatur-arvosanan lisäksi tuli olla yhdessä oppiai-

nessa cum laude approbatur-arvosana.

Lisensiaattitutkintoon kuului kaksi kielten pro exercitio-koetta, joista toisen piti olla latina. Myöhemmin latinan vaihtoehdoksi tuli joku ”moderni” kieli, kuten englanti tai saksa. Yhden pro exercitio-kokeen olin suorittanut saksankielessä. Sen sijaan ns. ”munkkilatinan” kurssi ei riittänyt, vaan oli suoritettava pro exercitio-koee. Sen suorittaminen osoittautui hyvin hankalaksi ja uhkasi viivyttää ratkaisevasti opintoja. Latinan suoritus edellytti niin kieliopin kuin sanaston hyvää tuntemusta. Ratkaiseva helpotus tuli vuonna 1969, kun latinan kokeeseen sai tuoda sanakirjan mukanaan. Tämä humanistinen muutos pelasti minut. Isossa latinan sanakirjassa olivat niin sanat kuin sanonnat käännettyinä latinasta suomeksi. Se auttoi ratkaisevasti.

Lisensiaatin tutkintoon kuului tutkielman ohella laajat kirjatentit kahdessa teologisessa oppiaineessa. Pääaineeni oli uskonnonpedagogiikka ja toisena Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian suppeampi oppimäärä. Teologisten oppiaineiden lisäksi jokaisen tuli suorittaa riittävät (tieteelliset) opinnot muilla tieteenaloilla. Riittäviksi opinnoiksi hyväksyttiin laudatur-opinnot yhdessä tai cum laude kahdessa oppiaineessa. Kohdallani hyväksyttiin vuonna 1968 suoritettujen humanististen tieteiden kandidaatin opinnot. Kasvatustieteen laudatur-arvosanan sain valmiiksi marraskuussa 1971, vastaanottaja oli professori Matti Koskenniemi.

Lisensiaatin tutkinto oli laaja-alainen tutkinto, joka vei aikaa enemmän kuin mitoitettu kolme vuotta. Ennen kuin lisensiaattitutkimuksen tekeminen voi alkaa, tutkimussuunnitelma käsiteltiin professorin Parvion johtamassa lisensiaattiseminaarissa. Opponentteina toimivat yksi assistenteista ja yksi jatko-opiskelijoista. Tutkimussuunnitelman hyväksyminen oli tärkeää, koska se oli tarpeen apurahoja haettaessa. Professori Parvion jatkokoulutusseminaarissa pidettiin keskustelupäiväkirjaa, johon kukin vuorollaan kokosi keskustelun pääkohdat. Se ei ollut virallinen pöytäkirja, vaan käsiteltyjen asioiden muistiinmerkintä.

Olin tehnyt laudatur-työn aiheesta Jyväskylän seminaarin uskonnonopetus vuosin 1863–1881. Se valmistui maaliskuussa 1967. Se oli mielenkiintoinen tutkimus, jossa virallisten asiakirjojen ohella oli mahdollista hyödyntää seminaarilaisten luentomuistiinpanoja. Niiden perusteella rakentui kuva uskonnonopetuksen tavoitteista ja sisällöistä. Sen pituus oli käsikirjoituksena 120 sivua, mutta laajeni puhtaaksikirjoitusvaiheessa 179:ään sivuun. (Kuikka 1967.) Halusin jatkaa samasta aiheesta ja syventää aihetta muiden kansakouluseminaarin osalta.

Jotta kosketus uskonnonopetukseen säilyisi, olin myös tuntiopettajana Helsingin va. opettajakorkeakoulussa lähinnä opetusharjoittelun ohjaajana. Vuosina 1968 - 1969 uskonnonopetus oli peruskoulu-uudistuksessa jatkuvasti esillä ollut aihe. Olin mukana kahdessa kehittämisseminaarissa vuonna 1969. Kirkon kasvatustieteiden keskus oli aktiivinen ja järjesti uskonnon ope-

tuksen didaktiikan seminaarin tammikuun 2. - 4. päivinä. Sen tarkoituksena oli saada aikaan uskonnonopetuksen uusi opetusoppi, jota voitaisiin käyttää niin opettajankoulutuksessa kuin keskiasteen oppilaitoksissa. Didaktiikan seminaari rakentui alustusten varaan, joissa näkyi uskonnonopetuksen sekä oppiainekseen keskittyminen että opetusmuotojen kehittäminen. Seminaarin tuloksena ilmestyi myöhemmin Uudistuva uskonnonopetus -niminen opetusoppi (1972). Opettajavalmistustilain uskonnonopettajat ja paikallinen kristillinen opettajayhdistys järjestivät neuvottelukokouksen Jyväskylässä syyskuussa 1969. Sen keskeisenä teema oli turvata uskonnon lehtorien ja uskonnonopetuksen asema opettajankoulutuksen muuttuessa 1970-luvulla. Kehittämishankkeista pidettiin tärkeimpinä jatko-opiskelun järjestämistä kansakoulunopettajille ja yhteistyöstä uskontoa opettavien opettajien yhdistysten välillä. Keskustelussa käsiteltiin myös opettajavalmistuksen ja normaalilyseoiden yhteistyötä ja opetussuunnitelmien muutospainetta. (Selostus neuvottelukokouksesta 20. - 21.9.1969).

Professori Parvion liseniaattiseminaarissa aiheeni käsiteltiin ja hyväksyttiin. Hyödynsin laudatur-tutkielman aineiston ja täydensin kahden ruotsinkielisen seminaarin eli Tammisaaren (perustettu 1871) ja Uudenkaarlepyyn (perustettu 1873) osalta. Ajankohta oli mielenkiintoinen, sillä 1960-luvulla oli jo suunnitelmia kansakouluseminaarien lakkauttamisesta. Siksi vieraillessani Tammisaaren ja Uudenkaarlepyyn seminaareissa, niiden arkistoissa ja kirjastoissa sain tutustuin paikalliseen koulukulttuuriin. Jyväskylän ja kahden ruotsinkielisen seminaarin vertailu toi selvästi esiin, miten vaikutteet Keski-Euroopasta tulivat Jyväskylään suoraan Uno Cygnaeuksen ja hänen kollegojensa kautta, kun taas ruotsinkielisiin seminaareihin Ruotsin kautta mm. oppikirjojen välityksellä.

Vaikka liseniaattitutkimuksen valmistumiselle ei asetettu takarajaa, sitä esimiesten taholta saatettiin kysäistä kuin ohimennen. Olin alkanut kerätä lähdeaineistoa kesällä 1968 käydessäni vielä toimivassa Tammisaaren seminaarissa. Aineiston keruu jatkui koko lukuvuoden 1968 - 1969 ja kesällä 1969. Aloin kirjoittaa syksyllä 1969 ja jatkoin joululomalla ja sain valmiiksi maaliskuussa 1970. Kun lasketaan laudatur-työ mukaan, jonka teon aloitin syksyllä 1966, kirjoitusvaihe oli samanlainen, kirjoitin tekstin kolmeen kertaan.

Liseniaattityön otsikkona oli Uskonnon opetussuunnitelman muotoutuminen maamme kansakoulunopettajaseminaareissa vuosina 1856 - 1879 (Kuikka 1970). Se oli uskonnonpedagoginen tutkimus teologian liseniaatin tutkintoa varten. Tämä nimike korosti uskonnonpedagogiikan itsenäistymistä käytännöllisen teologian rinnalle. Laitokselle oli perustettu uusi oppiaine uskonnonpedagogiikka ja sitä varten professorin virka. Sen ensimmäinen haltija oli Kalevi Tamminen, jonka kaksi väitöskirjaa vuodelta 1967 koskivat Koulun uskonnonopetuksen opetussuunnitelmien kehitystä 1900-luvun alusta vuoteen 1939.

Lisensiaattityöni oli laaja, yhteensä 309 sivua. Käsikirjoituksen puhtaak-sikirjoitus oli taitavaltakin konekirjoittajalta melkoinen työ. Tutkimuksen loppuunsaattaminen otti varsin lujille parin viimeisen päivän ja yön aika-na ja kirjapainon kansituksen kanssa. Halusin kuitenkin saada sen valmiiksi. Työprosessin aikana en ollut virkavapaana, vaan tein sitä viikonloppui-sin ja öisin. Kaikkiaan aikaa tähän lisensiaattitutkinnon ensimmäisen osan valmistumiseen oli kulunut kolme vuotta. Olin aika väsynyt, kun vein tutki-muksen tiedekuntaan. Notaari Lujanen soitti heti perään ja pyysi laatimaan anomuksen tiedekunnalle lisensiaattityön hyväksymisestä. Tein välittömästi anomuksen ja vein sen notaarille.

Lisensiaattityön tarkastustilaisuus pidettiin käytännöllisen teologian lai-toksella. Se oli muuttanut yliopiston päärakennuksesta Radiotalon viereen Fabianinkadulle. Lausunnonantajat olivat paikalla, professori Tamminen ja dosentti Paavo Kortekangas. Viimeksi mainittu oli ollut uskonnonopettajani Joensuun lyseossa 1957 - 1958. Tarkastustilaisuus alkoi kahvin juonnilla kel-lo 14. Aikataulu oli minun kannaltani tiukka, koska minun piti ehtiä junaan 16.30, seminaari alkoi 14.15. Oman puheenvuoroni jälkeen aikoi varsinainen tarkastus. Aluksi oli esillä muodollinen puoli. Äidinkielen asu sai moitteita. Kerroin, että laudatur-arvosanan suorittanut opiskelija oli tarkastanut äidin-kielen, mutta se ei tyydyttänyt lausunnonantajia. Samoin puututtiin moniin suoriin lainauksiin, joita olin tekstiin liittänyt. Kerroin, että laudatur-työhön verrattuna olen vähentänyt niiden määrää melkoisesti. Ne ovat alkuperäi-siä lähteitä. Keskustelu koski enemmän tutkimuksen alkupuolta kuin muuta osaa. Keskustelun päätteeksi kumpikin lausunnonantaja sanoi harkitsevansa lausunnossaan tarkemmin tutkimukseni hyväksymistä. Tulkitsin tämän yh-teenvedon sellaiseksi, että tutkimuksen hyväksyminen ei ollut varmaa. Mie-liala oli matalalla, kun kiirehdin junalle matkustaakseni Joensuuhun. Muu perhe oli mennyt jo edellä.

Vanhempani asuivat silloin Joensuussa. Tarkoitukseni oli käydä kotipitä-jässä Polvijärvellä keskustelemassa keskikoulun uskonnon lehtorin virasta. Itse asiassa olin kolmen tien haarassa. Yksi johti Polvijärvelle, josta koulu-lautakunnan puheenjohtaja Viljo Simanainen oli ottanut yhteyttä ja kysynyt suunnitelmiani. Siksi kävin hänen kanssaan keskusteluja niin asuntokysy-myksestä kuin viran hoitoon liittyvistä asioista. Vähän myöhemmin lähetin hakupaperit. Toinen tie oli jatkaa assistentin virassa, olinhan saamassa lisen-siaattitutkinnon valmiiksi, mutta viran jatkaminen näytti epävarmalta. Kol-mas tie olisi ehkä Helsingin opettajakorkeakoulu, jonne tuntiopettajien sijas-ta suunniteltiin uskonnon lehtorin virkaa. Sekin minua kiinnosti, mutta mi-tään varmaa tietoa ei tuolloin ollut.

Palasin perjantaisen lisensiaattityön tarkastuksen jälkeen seuraavana maa-nantaina Helsinkiin. Puhelin soi, professori Tamminen soitti ja pahoitteli per-jantain istuntoa. Kumpikaan tarkastaja ei ollut lukenut työtä lävitse kunnolla

ennen tarkastusta, siitä johtui painotus tutkielman alkupuolelle. Vaikka tutkielmassa oli paljon huomautettavaa, molemmat lausunnonantajat esittivät kuitenkin sen hyväksymistä tiedekunnalle. Luonnollisesti olin tyytyväinen myönteiseen lopputulokseen, sillä olin ollut assistenttina vasta vajaa kaksi vuotta ja lisensiaattitutkimus ilman virkavapauksia oli valmis. Erittäin pettynyt olin toisen lausunnonantajan tutkimukseeni tekemiin merkintöihin, osa oli täysin asiattomia, niissä ei ollut jälkeäkään korrektista tavasta ja toisen työn kunnioittamisesta. Jos olisin kirjoittanut samat kommentit esimerkiksi tenttivastaukseen, tuskin niitä olisi otettu vastaan muuna kuin loukkauksena.

Polvijärveltä tuli huonoja uutisia. Hakupapereista puuttui kouluhallinnon tutkinto, jota en ollut suorittanut. Näin ollen en ollut pätevä, minua ei voitu valita. Jälkeenpäin se oli pettymys, olihan kyseessä tuttu paikka, olihan kesämökki Höytiäisellä jne. En yksinkertaisesti tiennyt kouluhallinnon tutkinnosta, mutta sitä ei voinut suorittaa ja täydentää jälkeenpäin. Se tie oli tukossa. Kolmas tie eli opettajakorkeakoulun virka näytti sittenkin menevän myönteiseen suuntaan kesän 1970 aikana. Kouluhallitus, joka tiesi opettajankoulutuksen muutoksesta, ei halunnut perustaa uusia virkoja toiminnan loppuajaksi. Tosin suurin osa viroista oli vuoden sitoumuksella. Rehtori Martti Ruutu sai kouluhallituksen vakuuttuneeksi uskonnon lehtorin viran tarpeellisuudesta niin perus- kuin täydennyskoulutuksen takia. Hän otti kesän aikana yhteyttä ja kertoi kouluhallituksen päätöksestä. Virka alkaisi syyskuun alusta 1970. Olin erittäin iloinen Martti Ruudun ilmoituksesta, vaikka opettajakorkeakoulu oli väliaikainen oppilaitos, jonka toiminta päättyisi 3 - 4 vuoden kuluessa.

Käytännöllisen teologian laitoksella laudatur-seminaarit päättyivät toukuussa. Apulaisprofessori Pentti Lempiäisen johtamassa erinomaisessa seminaarissa oli keskitytty hengellisiin laulukirjoihin, mikä liittyi moniin erilaisiin herätysliikkeisiin ja organisaatioihin. Seminaari oli minulle avartava kokemus monella tavoin.

Teologinen tiedekunta sai lausunnot ja hyväksyi tutkimukseni lisensiaatin tutkintoa varten. Samaan aikaan aion suorittaa keväällä lisensiaattitutkintoon kuuluvia kirjatenttejä uusien tutkintovaatimusten mukaisesti, jotka tiedekunta oli hyväksynyt. Tiedekunta vahvasti tehdyn tutkinnonuudistuksen mukaan oppiaineet. Omalla kohdallani se merkitsi, että en suorittaisi käytännöllisen teologian, vaan uskonnonpedagogiikan mukaan. Sen opintosuunnitelma astuisi voimaan 1.8.1970. Koska olin assistenttina ollut niitä laatimassa, ehdotin, että voisin aloittaa opintosuoritukset uusien vaatimusten mukaan keväällä ja jatkaa kesällä ja syksyllä ja saada syyslukukaudella tutkinnon valmiiksi. Ilmeisesti opintosuunnitelmani tyydytti esimiestäni ja sain aloittaa valmistautua kirjatentteihin. Tutkinnonuudistus oli oikeaan osunut ratkaisu, sillä kirjatenttien määrää vähennettiin ja valinnaisuutta lisättiin. Aikaisemmat vaatimukset olivat laajoja kirjatenttejä sisältäviä kokonaisuuksia, joiden suorittaminen pääkaupungin ulkopuolisille jatko-opiskelijoille oli hyvin

hankalaa, koska kirjoja oli saatavilla vain muutamissa Helsingin kirjastoissa.

Huhtikuussa 1970 suunniteltiin oman assistenttuurin työvelvollisuutta syyslukukaudeksi 1970. Siihen sisältyi

- Laudatur-seminaari 2 + 2 t, seminaarin valmistelutehtävät 4 + 4 t
- Liseniaattiseminaari 1 t
- Departmentti ja muut kokoukset ja iltakoulut 1
- Tenttivalvonta, 1
- Uskonnon pedagogiikka ja yleisen teologian opetukseen liittyvät tehtävät, kirjeenvaihto ja kortistonhoito 5, yhteensä 24 viikkotuntia.

Tämä oli tavallaan merkinä, että assistentin työ jatkuisi syyslukukaudella 1970. Uutta toimenkuvassa oli yleisen teologian suuri osuus. Yleinen teologia oli syntynyt opettajankoulutusta varten, kansakoulunopettajat ja koulutuksessa olevat opiskelijat voivat suorittaa sen erikoistumiskursseilla. Siihen liittyi myös didaktinen osa, johon kuului perehtyminen uskonnonopetuksen opetusmenetelmiin joko opetusharjoittelun tai muiden käytännön harjoitusten muodossa.

Liseniaattityön jälkeen vuorossa olivat kirjatentit. Uudet tutkintovaatimukset olivat helpottaneet huomattavasti kirjojen osuutta, ja sain suorittaa uusien mukaan. Joka tapauksessa tenttiminen veisi syksyyn saakka. Luin tentteihin niin hyvin mahdollista ja yleensä ne menivät hyvin. Mutta yksi kirja tuotti vaikeuksia: Mikko Juvan Rajuilman alla. Vararehtoriksi nimitetyn professori Mikko Juvan sijasta tentin otti vastaan nyt professoriksi 1.4.1970 nimitetty Paavo Kortekangas. Hänen viranala oli nykyajan kirkkohistoria ja kirkkososiologia.

Luin Juvan kirjan 5 - 6 kertaan ja tein jäsennyksiä, mutta tentaattorin mielestä en osannut vastata kysymyksiin tai panna ”oikeita asioita”. Reputin elokuun ja myös syyskuun tentissä. Kortekangas kutsui suulliseen kuulusteluun. Kerroin myös omasta valmistautumisestani ko. tenttiin. Taisin mainita, että liseniaattitutkinto tätä kirjaa vaille valmis. Tentaattori katsoi minua epätoivoisesti, mutta teki hienon pedagogisen ratkaisun. Hän hyväksyi tentin, vaikka en kirjaa ”osannut” tentissä. Kiitin tästä ratkaisusta, joka helpotti ja nopeutti liseniaatin tutkinnon valmiiksi saamista. Sain tutkintotodistuksen 28.9.1970 eli kolme päivää ennen assistentin viran päättymistä yliopistolla. Täytyy vielä lisätä, että se oli ensimmäinen teologisen tiedekunnan liseniaattitutkinto, jonka pääaineena oli uskonnonpedagogiikka.

Assistentin tutkimustyön päätavoite oli luonnollisesti väitöskirja ja tohtorin tutkinto. Sen jälkeen toisella saman laajuisella ja tasokkaalla tutkimuksella oli mahdollista hakea dosentuuria ja jatkaa tutkimustyötä ja pyrkiä professoriksi. Tämä oli sen ajan kuvaus uran kehityksestä eli ”uraputkesta”. Olin kuitenkin jo siirtynyt opettajankoulutuslaitokseen, jossa tavoitteet olivat huomattavasti käytännöllisemmät.

Mitä assistenttiaika antoi?

Jälkeenpäin nousee selvemmin näkyviin perehtyminen teologiseen tutkimukseen ja sen tekijöihin, jotka kantoivat seuraavina vuosina vastuun niin omasta tutkimuksestaan kuin uuden tutkijapolven kouluttamisesta. Siinä ilmenevät erilaiset koulukunnat ja monet persoonalliset intriigit, jotka vaikeuttivat työskentelyä ja myönteisen ilmapiirin syntymistä. Se saattoi näkyä siinä, ettei assistentin tutkimustyötä tuettu tai työntekijät asetettiin paremmuusjärjestykseen meidän assistenttien mielestä mielivaltaisesti.

Silloinen assistenttikunta oli monessa mielessä aktiivista. Väitöskirjoja valmistui: Heikki Räisänen 1969, Jouko Sihvo 1969, Tuomo Mannermaa 1970 jne. Jokainen väitöstilaisuus oli samalla juhlatilaisuus, joka jatkui illalla karonkalla ja seuraavana päivänä asianomaisen kotona. Assistentteja kutsuttiin harvoin karonkkaan. Toinen aktiivisuuden paikka oli assistentin toimenkuva ja siihen liittyvät työt eli suomeksi sanottuna edunvalvonta. Jälkimmäinen aktiivisuuden muotoa ei silloisten professorien piirissä pidetty aina välttämättä positiivisen asiana. Assistenttien ehdotuksiin suhtauduttiin epäillen. Muistan kuulleen kysymyksen, kuka on aloittaja tai lakkokenraali jne. Jaakko Eleniuksen ja Juha Sepon aktiivinen yhteys Assistenttiliittoon pantiin merkille. Yksi olennainen kysymys oli assistentin työmääräykset. Esimerkkinä on oma virkamääräys, 1.9.1968 - 31.12.1968, miten työt jatkuvat sen jälkeen, oli aivan auki. Onneksi työmääräystä muutettiin 1.11.1968 alkaen tp. ap. kp. eli tilapäinen, alemman palkkaluokan kokopäiväinen virka. Määräykset saattoivat olla vain kahden kuukauden mittaisia. Kun yksi assistenteista ihmetteli näitä lyhyitä määräyksiä, saattoi tulla ihan kyyninen vastaus: ”Ei oikein tiedetä, mitä pitemmällä määräyksellä tekisit, voisit vielä tulla ylpeäksi”. Tosin yliopistolla oli rahaa palkkaukseen käytettävissä, mutta työmääräyksen antaminen oli monesta asiasta kiinni. Joka tapauksessa näitä asioita pohdittiin ja neuvoteltiin. Työkulttuuri oli muuttumassa.

Professorin virkaanastujaiset olivat suuri juhla, jossa laitoksen väki oli kokonaisuutena mukana niin varsinaisella luennolla kuin iltakaronkassa. Kansanahon jälkeen astui vuonna 1969 käytännöllisen teologian professorin virkaan Martti Parvio, joka oli hoitanut virkaa tekeväenä 1966 - 1969.

Assistentin virka oli jatkokoulutusvirka. Siksi assistenttiaikana muodostui pääasiaksi lisensiaattitutkielman teko ja lisensiaattitutkinto. Silloisessa assistenttikunnassa oli tietynlaista solidaarisuutta. Assistentteina oli silloin Mika Viljanen, Heikki Kirjavainen, Tuomo Mannermaa, Juha Seppo, Jaakko Elenius, Risto Lauha, Jouko Sihvo, Raija Sollamo, Eero Huovinen. Tässä joukossa huumorillakin oli omat piirteensä. Kun assistenttiporukka keitti tavaliseen tapaan päiväkahvia ja nautti sen pullan kera, usein kahvia jäi pannuun, mutta se kaadettiin pois. Saattoi siinä sattumalta tulla professori paikalle ja

ihmetellä, miksi ette hänelle jättäneet. Vastaukseksi saattoi tulla: ”Parempi maassa kuin jumalattoman suussa.”

Joka tapauksessa assistentin virka oli ohi. Se oli näyttänyt hyvä ja huonot puolensa. Laitoksen virkabudjetti ei näyttänyt tuovan uusia virkoja tiedekuntaan lähivuosina, oli valittava uusi työ.

44b. Uutinen teologisen tiedekunnan tutkinnon suorittaneista 1970.

HELSINGIN YLIOPISTO

Teologinen tiedekunta

TEOLOGIAN LISENSIAATIN tutkinnon on suorittanut teol. maist., hum.kand. Martti Kuikka.

TEOLOGIAN KANDIDAATIN tutkinnon ovat suorittaneet kansak.op. Liisa Iso-Hirvelä sekä ylioppilaat Raija Kainulainen (o.s. Turtainen), Pirjo Lämsiluoto (o.s. Suominen), Kari Pokela ja Anneli Tolvanen (o.s. Paananen).

TIEDEKUNNAN VALINTAKOKEESSA 25. 9. 1970 on hyväksytty Leena Eloranta, Hannu Helavuori, Erkki Huttunen, Seppo Isotalo, Martti Kananen, Heimo Kemppi, Raimo Kittilä, Simo Koivunen, Pentti Lindström, Päiviö Mustonen, Matti Paavilainen, Jorma Parviainen, Ulla Penttilä, Hannu Rahikainen, Kari Rokka, Jukka Simoila, Raija Turunen, Asko Typpö, Tapani Virtala, Marja-Liisa Vähsärjä (o.s. Myllyaho), Keijo Välsänen ja Carita Yli-Vakkuri.

45. Helsingin väliaikainen opettajakorkeakoulu (kuva vuodelta 2010).

4. OPETTAJANKOULUTTAJAN TYÖ

Helsingin opettajakorkeakoulu (1970 - 1974)

Helsingin opettajakorkeakoulun kehitys

Sotien jälkeen ylioppilaspoijaista kansakoulunopettajakoulutusta laajennettiin Jyväskylän ohella perustamalla opettajakorkeakoulut Helsinkiin vuonna 1947, Turkuun vuonna 1949 ja Ouluun vuonna 1953. (Ks. Nurmi 1990.) En-teellisesti Helsingin opettajakorkeakoulun nimeen liitettiin määre väliaikainen. Vaikka opettajakorkeakoulua yritettiin vakinaistaa sen toiminnan aikana vuosina 1947 - 1974, se ei onnistunut. Se haittasi tietyllä tavalla kehittämishankkeita, koska pitkäaikaisten suunnitelmien toteuttaminen ja opettajien virkojen määrä olivat jatkuvia ongelmia. Vuonna 1952 väliaikainen sana poistettiin tutkintotodistuksesta erityisesti opiskelijoiden vaatimuksesta. Ensimmäisenä toimintavuonna 1947 - 1948 kaikki opiskelijat olivat miehiä; heitä oli 73. Seuraavana syksynä, vuonna 1948 opiskelijoiksi valittiin myös naisia (45) ja miehiä (18). (Nurmi 1990, 41 - 47, 118.)

Ensimmäisenä rehtorina toimi tohtori, sittemmin professori Martti Hela aina vuoteen 1954. Nämä vuodet olivat vaikeat niin opettajien työn, hajallaan olevien opetustilojen ja opiskelijoiden opintojen kannalta. Helan jälkeen valittiin rehtoriksi tohtori, sittemmin professori Martti Ruutu, joka toimi vuosina 1954 - 1974. Hän oli viimeisen vuoden virkavapaana hoitamassa yliopistossa professorin virkaa, jonka tehtävänä oli tulevan opettajankoulutuslaitoksen suunnittelu. Myös Martti Ruutu joutui 1960-luvulla rehtorina taistelemaan opettaja korkeakoulun säilyttämisen puolesta ja sai ponnisteluilleen tukea. Hänen laatimansa kehittämissuunnitelmat tähtäsivät sekä opettajien peruskoulutukseen että täydennyskoulutukseen. Opettajakorkeakoulun alusta pitäen opiskelijat suorittivat arvosanaopintoja yliopistoon; suosituimpia olivat kasvatustieteet ja psykologia. Varsinkin luokanopettajan opintoihin kuuluvat erikoistumisaineet, joita oli laajimmillaan 15, mahdollistivat em. suunnitelmien toteuttamisen. Vuosina 1967 - 1974 oli 1355 kansakoulunopettajaa hankkimassa lisäpätevyyttä.

Kun tulin tuntiopettajaksi Helsingin opettajakorkeakouluun vuonna 1968, alkoi samanaikaisesti peruskoulun luokanopettajien kolmivuotinen koulutus. Varsinainen lehtorin viran hoito alkoi syksyllä 1970.

Tuntiopettajasta lehtoriksi

Siirtyminen Helsingin yliopiston ainelaitoksesta Helsingin opettajakorkeakouluun oli siirtymistä samalla teoriasta käytäntöön. Säännöllinen oppijakso oli kaksivuotinen (HOKK tk 1969 - 1970). Kolmivuotinen koulutus alkoi 1968. Vuoden 1970 - 1971 toimintakertomuksessa oli oikea nimike toisin sa-

noen kolmivuotinen valmistus antaa peruskoulun luokanopettajanpätevyyden. (ks. Nurmi 1990, 39 - .)

Rehtori Martti Ruutu kehitti opettajakorkeakoulun toimintaa tehokkaasti. (Ks. Kuikka 2009.) Varsinaisen säännöllisen koulutuksen ohella opettajakorkeakouluun voi hakea luokanopettajan tutkintoa suorittamaan ylimääräisinä opiskelijoina alemman kandidaatin tutkinnon tai vastaavan tutkinnon suorittaneita. Heidän opintoaikansa oli lyhyempi, aineyhdistelmästä riippuen keskimäärin 1,5 vuotta. Hakeutuminen tapahtui kouluhallituksen kautta, joka käytännössä valitsi opiskelijat. Kolmas koulutusryhmä oli kansakoulun (peruskoulun) englannin ja ruotsinkielen aineenopettajat, joille järjestettiin pedagoginen koulutus. Se oli tarkoitettu HuK ja FK-tutkinnon suorittaneille. Hakeutuminen tapahtui kouluhallituksen kautta. Kahden viimeksi mainitun ryhmän määrä oli verraten pieni. Neljäs opettajaryhmä koostui kansakoulunopettajain jatkokoulutukseen hakeutuvista, joille järjestettiin eri opetusaineissa ja alkuopetuksen pedagogiikassa ns. erikoistumiskursseja lukukausittain. Rehtori Ruutu oli vuonna 1967 yhdessä kouluhallituksen kanssa aloittanut tämän koulutuksen ja saanut ne laajennetuksi 14 oppiaineeseen. Hän oli saanut aikaan sopimuksen Helsingin yliopiston ainelaitosten kanssa, jonka mukaan erikoistumisopintoihin liittyvä alin yliopistollinen arvosana eli approbatur suoritetaan yliopiston määrärahan turvin. Tuossa vaiheessa approbatur-suoritus ei oikeuttanut suoraan jatkoon, kuten Jyväskylän korkeakoulussa.

Kun aloitin opettajakorkeakoulussa päätoimisena lehtorina, aloitin tutussa oppilaitoksessa. Olin ollut tuntiopettajana kahtena edellisenä vuonna. Rehtori Martti Ruutu oli jo tuona aikana ”resuneerannut” meidän uusien opettajien kanssa leppoisissa merkeissä. Se tarkoitti illanistujaisia hyvän kahvin ja teen kanssa. Martti Ruutu tavallaan alusti illan teeman, jonka ympärillä vapaa keskustelu sitten liikkui. Siinä tuli esille erilaisia mielipiteitä, mutta se ei keskustelua haitannut. Samalla se oli työnohjausta, jossa Ruutu hahmotteli opettajankoulutuksen suuntaviivoja. Se oli ilmeisen oikeaan osunut työnohjaus, koska opettajankoulutuksen murros jatkui. Kaksivuotinen koulutus oli juuri päättynyt. Lukuvuonna 1970 - 1971 valmistuivat ensimmäiset luokanopettajat kolmivuotisen opetussuunnitelman mukaisesti. Mutta kesällä 1970 oli valmistunut opettajankoulutuksen yliopistollista kehittämistä koskeva mietintö, jonka mukaan luokanopettajankoulutus laajentuisi nelivuotiseksi. Vuonna 1971 eduskunta hyväksyi lain opettajankoulutusta varten, joka vahvisti em. suunnitelman. Tämän lain mukaan oli tarkoitus siirtää kaikki opettajankoulutus akateemiseksi yliopistoissa tapahtuvasti. (Laki 1971, HOKK tk 1970 - 1971.)

Opettajakorkeakoulun rehtorina toimi FT Martti Ruutu jo vuodesta 1954 lähtien, vararehtorina oli liikuntakasvatuksen lehtori Yrjö Nora. Heidän rinnallaan toimi korkeakoulunlehtorit Meri Ollikainen ja Yrjö Yrjönsuuri ja soitonopettaja Aune-Martti Roiha. Päätoimisia lehtoreita olivat myös Mai-

ja Larmola (äidinkieli), Irene Kristiansen (englanti ja ruotsi), Lahja Salonen (suullinen esitystaito), Veikko Poijärvi (maantieto ja luonnonhistoria) Hilka Ärölä (käsityö sekä ympäristöoppi ja askartelu), Marjut Laitinen (musiikki), Paul Rihu (kuvaamataito). Opettajakunta oli melkoisen suuri, sillä siihen kuuluivat rehtori, korkeakoulun päätoimiset opettajat ja tuntiopettajat sekä harjoitteluluokkien opettajat. Kasvatusaineiden lehtori kasvatustieteiden tohtori Päivi Oinonen siirtyi eläkkeelle lukuvuoden 1970 - 1971 alkaessa. Kasvatusaineiden opetuksesta vastasivat rehtori Ruutu ja kasvatustieteen laitoksen opettajat ja tuntiopettajat.

Monien koulutusryhmien läsnäolo merkitsi, että Helsingin opettajakorkeakoulu oli melkoinen koulutuskeskus. Sen sain havaita jo ensimmäisen lukuvuonna 1970 - 1971. Omaan työkuvaan liittyi luentoja erikoistumiskursseilla ja peruskoulutuksessa ja opetusharjoittelun suunnittelua ja ohjausta, joka tapahtui Maunulan kansakoulussa 10 kilometrin päässä Helsingin keskustasta. Opiskelijoiden määrä oli helmikuussa 1971 yhteensä 320. Enemmän kuin opiskelijamäärä aiheutti ongelmia opetustilojen vähyisyys. Vaikka opetusta järjestettiin kello 8 alkaen ilta 19 saakka, oli ilta-päivän tunnit kaikkien hankalimmat järjestää. Vahtimestari Varis oli monta kertaa vaikeuksissa, kun liian moni halusi luennoida ilta-päivällä. Kysyin kerran, miten hän on selvinnyt monina vuosina. Hän vastaili vähän kaarrelleen: ”Sovitellen aikoja. Mutta joskus hyvin harvoin, lähdin käymään kahvilla kello 14 jälkeen.”

Miksi opettajakorkeakoulu toimi näin monipuolisesti? Se johtui rehtori Martti Ruudusta, joka kehitti omaa laitostaan ja samalla opettajankoulutusta monella tavoin. Tämä kehittämisen idea siirtyi lehtoreihin, joiden työajasta melkoinen osa kului niin peruskurssien ja erikoistumiskurssien opettajien ja opetuksen järjestämiseen. Helsingissä oli eri alojen asiantuntijoita, jotka tulivat mukaan opettajakorkeakoulun toimintaan. Kansalaistaidon erikoistumiskurssilla saattoi olla tuntiopettajia 20 ja musiikin vastaavalla kurssilla 25. Ei ihme, että osa kansakoulunopettajista suoritti kaksi erikoistumiskurssia, toisen syys- ja toisen kevätlukukaudella. (Ks. Nurmi 1990, 108 - 117.)

Omaan toimenkuvaani kuului uskonnon erikoistumiskurssi, jossa osanottajat suorittavat yleisen teologian approbatur-arvosanan ja osallistuivat didaktiseen osaan. Jälkimmäiseen kuului opetusharjoitteluun osallistuminen ja oppituntien pito. Tämä herätti kentällä toimineista opettajista monia kysymyksiä, eikö heillä ole tarpeeksi opetuskokemusta. Oppituntien pitäminen, jota seurasivat nuoret opiskelijat ja kokeneet opettajat, painottui enemmän siihen, miten samaa aihetta voidaan opettaa eri tavoin. Oppitunnilla nähtiin yksi didaktinen ratkaisu, mitä muita vaihtoehtoja meillä on käytettävissä? Oma ajatukseni liittyi siihen, että opetuksesta ei tulisi rutiinia, vaan 30 vuoden aikana opettaja voisi pohtia eri teitä tavoitteeseen. Kuitenkin välillä näytti siltä, että tuntien jälkeisessä keskustelussa tämä ajatus ei mennyt perille.

Tässä yksi esimerkki:

- Tunnin pitäjä: Olen usein opettanut tällä tavalla, eikö se ole oikein.
- Oma kommenttini: Varmasti olet tehnyt oikein, mutta nyt tämän kurssin aikana on mahdollista pohtia, voisiko sen tehdä toisilla tavoilla, se riippuu Sinusta itsestäsi, haluatko kokeilla muita tapoja oman kokemuksen mukaan ottaen.
- Tunnin pitäjä: Kyllä minä nyt ymmärrän, että nämä vaihtoehdot tarkoittavat, että opetin asian väärin.
- Oma kommentti: Vaihtoehdot eivät tarkoita huonoa opetusta, vaan pikemmin aiheen syventämistä eri tavoin. Uskonnonopetus ei ole yhden opetusmetodin oppiaine. Tuskin tekemällä tietyllä samalla tavalla päästäisiin aina tavoitteisiin. Kukin opettaja on oma persoonallisuutensa.

Erikoistumiskurssien merkitys oli nähdäkseni myös siinä, miten nyt valmistuvat tulevat opettajat ja kentällä työskennelleet olivat vuorovaikutuksessa, joka konkretisoitui opetusharjoittelussa. Elävä luokkatilanne oli heikkouksistaan ja haitoistaan huolimatta parempi kuin sama asia kirjasta luettuna tai kuvaruudulta katsottuna.

Yleisen teologian approbatur-arvosana ei välttämättä ollut helppo suorittaa, varsinkaan kentän opettajille. Arvosanan eri osiin kuului sekä luentoja että kirjatenttejä. Teologisen tutkimustiedon kohtaaminen nosti usein monia kysymyksiä esille, jossa joutui miettimään, mistä tässä asiassa Vanhassa testamentissa oli oikein kysymys. Onneksi tällaisista asioista voitiin keskustella luennolla, mutta monesti siihen tarvittiin aikaa, koska teologinen tieto kosketti myös kunkin oman uskonnollisen käsityksen perusteita. Erikoistumiskurssi ei sinänsä ollut ajallisesti tiukka, vapaa-aikaa jäi. Siksi kurssit olivat monelle opettajalle myös helpotus.

Ns. opiskelijaradikalismi oli nostamassa päätään 1960-luvun puolivälin jälkeen Helsingin yliopistossa, eikä opettajakorkeakoulukaan jäänyt siitä siivuun. Sen vaikutus ei näkynyt kovin selvästi vielä lukuvuonna 1970 - 1971, mutta viitteitä näkyi peruskurssin opiskelijoissa. Uskonnon peruskurssiin kuului sekä luennot että ryhmäkohtaiset demonstraatiot, joissa tarkasteltiin eri teemojen opettamista. Varsin pian kuitenkin selvisi, että monessa ryhmässä tapahtui ”kahtiajako”. Osa oli kiinnostunut teemojen opetuksesta, osa halusi keskustella perusteista. Oli kysymys uskonnonopetuksen yleisistä perusteista ja konkreettisista aiheista. Mm. Raamatun ns. ihmekertomukset herättivät melkoisen keskustelun, johon kaksi tuntia ei riittänyt ja jatkettiin seuraavalla kerralla. Osa oli tyytymätön, kun varsinaiseen opetukseen ei päästy, miten ko. teema käsitellään oppitunnilla.

Ylioppilaskunnan toiminnassa edettiin aikaisemman tradition mukaan. Syksyn ohjelmaan kuului kunniakäynti Uno Cygnaeuksen haudalla ja Alek-

sis Kivi-juhla. Fuksiaiset olivat lokakuun lopussa. Marraskuussa vietettiin Chrysanthemun-juhlaa ja joulukuussa oli puurojuhla. Kevään ohjelmaan kuului maaliskuussa Kalevala-juhla ja vuosijuhla. Kalevala-juhlassa oli vieraina opetusministeri Meeri Kalavainen ja myös turkulaisia OKL:n opiskelijoita. Myös kerhotoiminta jatkui. Taide- ja musiikkikerho kokosivat opiskelijoita. Paul Rihu johti edellistä ja Marjut Laitinen jälkimmäistä. Hän kokosi kuoron, johon tulivat mukaan niin nais- kuin miesopiskelijat. Kuorolla oli paikkansa yhteisissä juhlissa. Myöskin kokonaisilmaisun kerho ja suullinen esitystaito vetivät osanottajia puoleensa. Liikuntaharrastus liittyi säännöllisiin tunteihin osallistumisena syys- ja talvipäiviin. Ristin koulu toimi yhtenä piirinä ja piti yhteyttä muiden opettajankoulutuslaitosten opiskelijoihin ns. hiljaisten päivien myötä, joissa uskonnolla oli keskeinen sija. Opettajakorkeakoulussa pidettiin viikoittain aamuhartaus, johon osallistuminen oli vapaaehtoista.

Lukuvuosi päättyi juhlapäivään toukokuun 31. päivänä 1971, jolloin jaettiin ensimmäiselle peruskoulun luokanopettajiksi valmistuneille todistukset. Juhlapäivä alkoi jumalanpalveluksella läheisessä Johanneksen kirkossa. Juhlapäivää edeltävänä iltana oli ns. laitumellepäästöjuhla, jonka juuret ulottuvat 1960-luvulle. Tästä juhlasta vastasivat opettajakorkeakoulun opettajat yhdessä Maunulan opettajien kanssa. Juhlaharjoitukset alkoivat ennen toukokuun puolta väliä ja jatkuivat lähes esityspäivän iltaan saakka.

Uutta oli myös opettajakorkeakoulun opettajien ”pestaautuminen” seuraavalle lukuvuodelle. Rehtori Ruutu pyysi opettajia käymään kansliassa ennen kesälomalle lähtöä ja kirjoittamaan nimensä tyhjälle A4-arkille. Se oli sitoumus seuraavaksi lukuvuodeksi.

Jo kevätlukukaudella 1971 oli tullut tieto uusista suunnitelmista opettajankoulutuksen järjestämisessä Helsingissä. Vuoden 1971 opettajankoulutuslain mukaan opettajankoulutus yhtenäistetään ja liitetään yliopistojen yhteyteen. Opettajatutkinnosta tulee akateeminen tieteellinen perustutkinto. Vaikka toisena vaihtoehtona oli opettajakorkeakoulujen säilyttäminen itsenäisinä laitoksina, opettajakorkeakoulu tulitaiisiin siirtämään Helsingin yliopiston yhteyteen perustettavaan opettajankoulutuslaitokseen, joka vastaa peruskoulun luokanopettajankoulutuksesta ja aineenopettajankoulutuksen pedagogisesta valmistuksesta.

Tieto siirtymisestä yliopiston yhteyteen aiheutti opettajakorkeakoulun opettajissa melkoisen muutoksen aikaisempaan verrattuna. Lakiin tuli siirtymäsäädös, jonka mukaan muodollisen kelpoisuuden omaavat opettajat, joilla on vähintään kaksi virkavuotta koulussa, siirretään uusiin virkoihin opettajankoulutuslaitoksessa. Kaikilla silloisilla opettajilla ei ollut muodollista kelpoisuutta ja ainoa mahdollisuus oli ryhtyä opiskelun kautta hankkimaan tarvittavat suoritukset. Omalla kohdallani se merkitsi jälleen suunnitelmia

väitöskirjan laadinnasta ja tohtorin tutkinnon suorittamisesta, mikä takaisi työn jatkumisen opettajankoulutuksessa. Jos kesä 1970 oli mennyt lisensiaattitenttien takia ”pilalle”, sama jatkui nyt lähdeaineiston hankinnassa 1971 ja 1972 kesällä. Kaikkien suoritusten tuli olla valmiina vuoden 1973 alussa. Jälleen olin samassa tilanteessa kuin aikaisemmin vuoden 1968 jälkeen, töiden jatkuminen oli epävarmaa. Samaan aikaan koko koululaitoksessa oli valtava muutos. Lapin lääni siirtyi ensimmäisenä lukuvuonna 1972 - 1973 peruskoulujärjestelmään. Se tarkoitti myös opettajavirkojen uudelleen arviointia kaikissa kunnissa. Lisäksi kansakouluseminaarien lakkaaminen samanaikaisesti opettajakorkeakoulujen kanssa toi mukanaan opettajien siirto-ongelman, mihin esimerkiksi lakkaavan Heinolan seminaarin opettajat sijoitetaan. Opettajien tilanne oli mahdollisimman epäselvä.

Lisensiaatista filosofian tohtoriksi

Lukuvuoden 1972 - 1973 aloittivat pääsykokeet eli opiskelijavalinnat, jotka pidettiin elokuussa. Valintakokeen yksi osa eli opetustuokion arviointi poikkesi edellisistä vuosista ratkaisevasti, sillä ensimmäisen kerran opettajakorkeakoulun ylioppilaskunnan edustajat osallistuivat opetustuokioiden arvostelulautakuntiin ja arviointiin. Ylioppilaskunta sai valita kymmenen toisen vuosikurssin edustajaa, joista rehtori valitsi yhden kuhunkin arvostelulautakuntaan. Se oli sen ajan demokratisoitusyrityksiä, joissa opiskelijat osallistuivat laitoksen eri toimielimiin. Se ei välttämättä herättänyt opettajakunnassa pelkkää hyväksymistä, koska tietynlaisia merkkejä politikoinnista oli ollut jo edellisinä vuosina. Opetustuokiot pidettiin Maunulan kansakoulussa, jossa ensimmäisenä aamuna oli informaatiotilaisuus, johon kaikkien arviointilautakuntien jäsenten tuli osallistua. Aikaisemmin kussakin arviointilautakunnassa oli kolme opettajajäsentä, nyt kaksi opettajaa ja yksi opiskelijajäsen. Kukin lautakunnan jäsen antoi itsenäisen arvioinnin numeroina, yhteistä keskustelua ei sallittu.

Pohdintaa ja keskustelua nostatti se, että osa arviointilautakunnan opiskelijajäsenistä oli poliittisesti sitoutuneita tietyn suunnan kannattajia. Oliko niin, että näissä poliittisissa järjestöissä valmennettiin opiskelijoita opettajakorkeakoulun valintakokeisiin aina käytettäviä testejä myöten. Annettiin-ko arviointilautakunnassa korkeat pisteet ”omille” ja muille matalammat? Tällaisesta ei ollut kuitenkaan näyttöä, tosin joidenkin kohdalla opettajien ja opiskelijoiden arvioinnit erosivat huomattavasti toisistaan. Oliko se tarkoituksellista, oli vaikea selvittää.

Uudenlainen valintakoemenettely herätti jälkeensä monenlaista keskustelua. Opettajakunta ei välttämättä ollut kokonaan sen kannalla, opiskeli-

jat kannattivat. Mutta huhut alkoivat kiertää, Helsingissä ilmestyi monenlaisia iltapäivälehtiä, joissa oli tilaa opiskelijoiden ajatuksille ja suunnitelmille. Median ohella viitattiin myös eduskuntaan, jossa voitaisiin esittää kysymys opettajankoulutuksen valintojen oikeudenmukaisuudesta. Vaikka valinta-asioita ei lopulta iltapäivälehdissä eikä eduskunnassa paljon käsitelty, opetusministeriö puuttui asiaan. Se lopetti tämän kokeilun eikä opiskelijoita seuraavana vuonna voitu valita arviointilautakuntiin. (Nurmi 1990, 120.)

Kesällä 1972 minulla alkoi lääkkeiden käyttö nielurisojen tulehtumisen takia muodostua jokaviikkoiseksi. Lääkäri ehdotti leikkausta, se voisi helpottaa oloa ja vähentää tulehduksia. Näin sitten tehtiin. Menin Mehiläisen sairaalaan perjantaina elokuun 25. päivänä 1972. Leikkauspäivän sopiminen johtui myös siitä, että Olympiakisat alkoivat Münchenissä lauantaina 26. päivä elokuuta 1972. Kun leikkauksen jälkeen saisin sairaslomaa kaksi viikkoa, saisin seurata kisoja kaikessa rauhassa. Toinen tarkoitus oli aloittaa väitöskirjan tekstin kirjoittaminen. Leikkaus tehtiin paikallispuudutuksena Mehiläisen sairaalassa. Seuraavana päivänä huonosti nukutun yön jälkeen pääsin sairaalasta kotiin kisoja seuraamaan.

Kahden viikon sairasloma muodostui hyvin ratkaisevaksi väitöskirjan kannalta. Pääsin sen aikana hyvään alkuun kirjoitustyössä ja opin jaksottamaan osakokonaisuudet. Päivän rytmi oli suunnilleen sellainen, että aamupäivällä tein kaksi jaksoa klo 9 - 11, 12 - 14. Kisalähetys alkoi kello 14 jälkeen ja kesti 20 - 21 saakka. Sen jälkeen kävin lähdeaineistoa lävitse ja kirjoitin kello yhteen, joskus kahteen saakka yöllä. Aamulla työ jatkui 9–10 maissa.

Olympiakisoissa kiinnosti minua erityisesti yleisurheilu. Siitä oli saatu hyvät näytöt ennen kisoja Suomi-Ruotsi maaottelussa, varsinkin Pekka Vasalan ja Lasse Virenin ja Juha Väätäisen, kaksinkertaisen Euroopan mestarin, suoritukset. Pekka Vasala on pikkuserkkuni isäni suvun puolelta. Olen tuntenut hänet pikkupojasta lähtien ja tunsin hänen vanhempansa. Suomen yleisurheilun suurimpia päiviä oli, kun Lasse Viren ja Pekka Vasala voittivat yhden tunnin sisällä Münchenin stadionilla kultamitalit, Viren 5000 metrin ja Vasala 1500 metrin juoksussa. Kotona koko perhe jännitti kumpaakin kilpailua ja ilo oli ylimmillään, kun voitto tuli tiukan taistelun jälkeen. Lasse Virenin voitto perustui taktiseen ylivoimaan ja Pekka Vasalan loistavaan juoksukuntoon ja pitkään kiriin ennen Keinoa. Luonnollisesti tällä kaikella oli myönteinen vaikutus myös omaan kirjoitustyöhöni.

Münchenin kisojen tragiikka liittyi panttivankiterrorismiin ja sen väkivaltaiseen purkautumiseen, jossa ihmistä sai surmansa. Sille ei löydy selitystä.

Parin viikon sairasloma teki hyvää, kun palasin töihin syyskuun 12. päivänä. Samana ilta oli Ristin koulun tilaisuus, jossa olin mukana. Puhuminen oli vähän hankalaa, mutta muuten oli hyvä olo.

Miksi jatkoin samaa aihetta kuin lisensiaatintyössä, vaikka olin opiskellut käyttäytymistieteitä, kasvatustieteitä ja psykologiaa ja tutustunut myös toisella tavoin (paradigmoilla) tehtävään tutkimukseen. Näin jälkepäin siihen löytyy muutama peruste. Olin jo liian pitkällä uskonnonopetuksen historian tutkimuksessa, varsinkin sen osuus suomalaisessa kansakoulunopettajan-koulutuksessa kiinnosti minua. Kun jatkoin tutkimustani vuoteen 1896, tuli vastaan hyvin mielenkiintoiset vuosikymmenet 1880- ja 1890-luku, joissa jännitteet poliittisesti ja koulutuksen kannalta kasvoivat koko ajan ja joita Venäjä yritti ratkaista 1899 ns. helmikuun manifestilla. Toiseksi tunsin oman aineistoni perusteella tutkimuksen peruslinjat. Oli helppo kirjoittaa, kun tiesi olevansa ”oikealla tiellä”. Tutkimusekonomisesti minulla ei olisi ollut mitään mahdollisuutta tehdä yhdessä vuodessa toisesta aiheesta väitöskirjan ta-soista tutkimusta, jonka halusin olevan valmis, kun opettajakorkeakoulun opettajien kelpoisuutta ja siirtoa harkitaan.

Yksi juonne liittyy professori Matti Koskenniemeen. Suoritin hänelle kasvatustieteen laudatur-arvosanan erinomaisin tiedoin 11.12.1971. Hän hyväksyi laudatur-työksi lisensiaattityöni. Suullinen tentti liittyi mielenkiintoisesti Saksan politiikkaan 1930-luvulla. Tentin jälkeen hän kertoi opettajankoulutuslaitoksen suuntaviivoista ja uusista viroista: ”Töitä on tulossa.” Yhteistyö jatkui sitten professori Eelis Aurolan kanssa, joka teki erittäin paljon hallinnollista työtä kevätlukukaudella 1973, palaan siihen myöhemmin. Yksi seikka on syytä mainita, pidin työstäni opettajankoulutuksessa. Oman koulutukseni perusteella tunsin sen käytännön toteutusta. Opettajakorkeakoulun kollegat antoivat mainion esimerkin erinomaisesta yhteistyöstä. Opettajankoulutus oli juuri uudistumassa suuntavivojensa mukaan, miksi en olisi siinä mukana.

Syyslukukausi 1972 jatkui erikoistumiskurssin ja peruskurssin opetus-harjoittelun kanssa. Luento-opetusta ei onneksi ollut. Vapaa-ajan ongelmia ei ollut. Väitöskirjan kirjoittaminen vei suurimman osan. Onneksi joululoman ajaksi ei tullut muita tehtäviä, vaan saatoin jatkaa kirjoittamista myös tammikuussa. Tosin kevätlukukaudella aikoi muiden tehtävien ohella luento-opetusta ja ryhmäharjoituksia. Ryhmäkeskusteluissa oli edellistä vuotta tiukempi tunnelma, sillä uskonnonopetus ei ollut suosittu aine, pikemmin osa opiskelijoista vaati sen poistamista ja korvaamista yhteiskuntatiedolla. Uskonto oli osa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Uskonnonopetusta varten ilmestyi uusi kirja Uudistuva uskonnonopetus, joka suomenkielisenä helpotti tenttimistä. Opettajakorkeakoulussa pidettiin viikoittainen aamuhartaus edelleen. Samoin opiskelijoiden Ristinkoulu toimi tänä lukuvuonna.

Kevätlukukauden 1973 suurin huoli työni kannalta oli väitöskirja. Kun en esittänyt sitä teologisessa tiedekunnassa, vaan filosofisessa tiedekunnassa, tuli eteen erivapauden anominen väitöskirjan esittämisestä. Professori Eelis Aurola hoiti asian ensin tiedekunnassa ja myöhemmin konsistorissa, se vei

aikaa kaksi kuukautta. Olin luvannut Eelis Aurolalle, että väitöskirjan käsikirjoitus on valmis helmikuun lopussa 1973. Kun yliopiston hallinto oli myöntänyt erivapauden, tein anomuksen väitöskirjan hyväksymisestä. Väitöskirjan otsikkona oli Uskonnonopetus maamme kansakoulunopettajaseminaareissa vuosina 1863–1895. Sen laajuus oli 411 sivua. Aurola sai nopeasti väitöskirjalle esitarkastajat: professori Aimo Halila ja dosentti Taimo Iisalon. Edellisen lausunto tuli 25.3.1973 ja Iisalon 27.3.1973. Kummankin lausunto oli painatuslupaa puoltava. Halilan lausunto oli lyhyt kaksisivuinen, mikä osin johtui ajankohdasta. Tämän jälkeen juttelin professori Eelis Aurolan kanssa mahdollisesta väitöstilaisuudesta ennen kesälomia. Aurola yhtyi tähän toivomukseeni, kunhan saadaan vastaväittäjä suostumaan vielä kevätkiireiden keskellä. Eelis Aurola sai suostuteltua professori Kalevi Tammisen tähän tehtävään ja ajankohdaksi toukokuun 30. päivän. Päivä oli keskiviikko, lämmin toukokuinen päivä.

Mutta ennen väitöstilaisuutta oli edessä muutamia muodollisuuksia. Yksi niistä oli karonkan järjestäminen, ravintolan ja vieraiden varaaminen. Tuohon aikaan ravintolat olivat hyvin varattuja. Onneksi Haagan ravintolassa oli vapaa kabinetti tällaista tilaisuutta varten. Sen yhteydessä toimi ravintolakoulu, joka antoi apua järjestelyissä. Karonkkavieraiden kutsumisessa oli perinteenä, että tiedekunnan professoreille toimitetaan väitöskirja ja samalla pyydetään karonkkaan. Kävin ensin teologisen tiedekunnan professoreiden luona, jotka olivat olleet opettajiani. Heistä professori Kauko Pirinen ja Pentti Lempiäinen ottivat kutsun vastaan. Karonkan juhlavieras on luonnollisesti vastaväittäjä. Kustos professori Eelis Aurola tuli mukaan. Kasvatustieteen laitokselta pyysin useita professoreita, mutta vain professori Erkki Niskanen ja Taimo Iisalo ja kollegani Pentti Holopainen pääsivät mukaan, monilla muilla oli aikaisemmin varatut tilaisuudet.

Väitöskirja pitää asettaa 10 päivää ennen väitöstilaisuutta julkisesti esille. Käytännössä se tapahtui siten, että ylivahtimestari pani väitöskirjat sille varatulle paikalle yliopiston päärakennuksen toisen kerroksen vitriinikaappiin. Kun menin vahtimestarin puheille väitöskirjani kanssa, hän kysyi tiukasti: ”Oletteko maksanut maksun?. Vastasin, etten tiennyt tällaisesta maksusta. ”No, sitten ette väittele”, jatkoi vahtimestari. Kysyin kuitenkin mahdollisuutta selvittää tästä tilanteesta. ”Jos käynte maksamassa yliopistoon kassaan ja tuotte kuitenkin minulle, asia voi järjestyä”, vahtimestari neuvoi. Yliopiston kassa oli samalla käytävällä, mutta suljettu. Koputin oveen useamman kerran, ennen kuin joku avasi oven. Kerroin asiani ja maksaminen ja kuitenkin saanti onnistui. Tämä maksu, as. ripustusmaksu, oli suuruudeltaan 7.50 markkaa (1.20 euroa). Palasin takaisin vahtimestarin luokse kuitenkin kanssa. ”No nyt asia voi järjestyä”, vahtimestari sanoi. Ojensin hänelle väitöskirjan, joka oli kirjoitettu A 4 kokoiseen muotoon. Siinä ripustaessaan väitöskirjaa hän kysyi: ”Missä väitöstilaisuus pidetään?” Kerroin sen olevan omalla laitoksella

kasvatustieteen laitoksen luentosalissa Fabianinkadulla. ”Vai aiotte väitellä minun selkäni takana, syrjäisessä paikassa”, vahtimestari jatkoi omaan tapaansa. ”Yritin kylä tänne päärakennukseen, mutta kaikki oli jo varattu”, koetin puolustautua. Hän ripusti väitöskirjan vitriinikaappiin nähtäville ja sanoi lopuksi: ”Nyt voitte väitellä.”

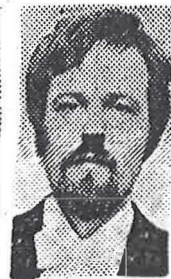
Väitöstilaisuus alkoi toukokuun 30.päivänä kello 12.15. Kustoksena oli professori Eelis Aurola ja vastaväittäjänä professori Kalevi Tamminen. Tilaisuus alkoi väittelijän puheenvuorolla, joka kesti 20 minuuttia. Pidin lektion aiheesta Historian opetuksen suuntaviivoja Jyväskylän seminaarissa 1860-luvulla. Se on julkaistu Kasvatuslehdessä 5/1973. (Kuikka 1973.)

Vastaväittäjä oli tehnyt tapansa mukaan perusteellista työtä ja pani miettimään monia asioita uudelleen. Yksityiskohtaisiin kysymyksiin lähdeaineiston sisällöstä en osannut vastata enkä tuossa tilanteessa kaikkea muistanut. Olin koonnut lähdeaineistoa seitsemän vuotta ja käyttänyt siitä osan laudatur-tutkimukseen ja lisensiaattitutkimukseen ja nyt kaikki väitöskirjaan. Lähdeaineisto oli todella laaja. Kustos Eelis Aurola halusi pitää tauon väitöstilaisuudessa ja näin menimme kahville laitoksen kahvihuoneeseen. Professori Urho Somerkivi tuli mukaan ja kysyi mm. olenko käynyt Tampereen koulumuseossa, sillä siellä olisi ollut lisääaineistoa. En ollut käynyt ja näin jälleen löytyi aukko väitöskirjassa. Tauon jälkeen väitös jatkui. Vastaväittäjä keskittyi pääasioihin ja vei keskustelua eteenpäin niiden mukaan. Saatuaan kaikki asiansa käsiteltä hään siirtyi loppuläusuntoon, jossa hään keskittyi tutkimuksen asioihin ja heikkoihin kohtiin. Hään päätyi esittämään väitöskirjan hyväksymistä opin- näytteenä filosofian tohtorin arvoa varten.

Väitöksiä

Heikkilä

Lehtovirta

Kuikka

Savilahden

Teknillisessä korkeakoulussa tarkastettiin torstaina dipl. ins. Sakari Heikkilän väitöskirja matemaattinen malli ja tietokone-ohjaus”. Vastaväittäjinä olivat prof. Olli Lokki ja vt. prof. Kai Liljus.

Lääketil. Erkki Lehtovirtan väitöskirja ”Obesity in Relation to Glucose Tolerance. A Cross-sectional Anthropometric and Retrospective Study on Helsinki Policemen” esitettiin julkisesti tarkastettavaksi Helsingin yliopistossa keskiviikkona. Virallisena vastaväittäjänä oli dos. Theodor Jakobson.

Teol. til. Martti T. Kuikan väitöskirja ”Uskonnonopetus Suomen kansakoulunopettajaseminaareissa vuosina 1863—1895” tarkastettiin Helsingin yliopistossa keskiviikkona. Virallisena vastaväittäjänä oli prof. Kalevi Tamminen.

Lääketil. Erkki Savilahden väitöskirja ”Suoliston immunoglobuliinit lapsuudessa” esitettiin julkisesti tarkastettavaksi Helsingin yliopistossa keskiviikkona. Vastaväittäjänä oli prof. Kauko Kouvalainen.

— ● —

52. Lehti-ilmoitus 30.5.1973.

Kiitin vastaväittäjää monipuolisesta keskustelusta ja pyysin niitä henkilöitä, joilla on muistutettavaa tutkimuksestani, pyytämään puheenvuoron kustokselta. Kustos totesi, että puheenvuoroja ei pyydetty ja päätti tilaisuuden. Aikaa oli kulunut lähes 2,5 tuntia. Ehkä väitöspaikasta johtuen yleisöä oli noin 20 henkeä.

Olo oli luonnollisesti helpottunut, kun väitöskirjaa esitettiin hyväksyttäväksi. Mutta väsymys alkoi hiipiä jo menomatalla Kannelmäkeen, vaikka karonkka oli vielä edessä Hotelli Haagassa. Kaikki kutsutut vieraat tulivat, eli karonkkapöydässä istui kahdeksan juhlijaa. Hotelli Haaga oli suunnitellut punaisen menu-listan päivämäärineen ja karttoineen. Karonkka sujui leppoisissa merkeissä. Oli ilo kiittää kaikkia mukanaolijoita sekä yhdessä että erikseen monenlaisesta avusta ja tukemisesta tutkimusprosessin aikana nyt, kun väitöskirja on onnellisesti valmistunut ja menossa hyväksyttäväksi. Vastauspuheet olivat kokeneiden yliopistomiesten ytimekkäitä tarinoita tutkimuksen ja tutkijan kentältä. Karonkka kesti noin kolme tuntia, kello 22 jälkeen olin valmis menemään kotiin ja nukkumaan.

Seuraava päivä oli opettajakorkeakoulun päivä. Siellä oli lukuvuoden päättäjäiset, ensin jumalanpalvelus Johanneksen kirkossa ja sitten juhla opettajakorkeakoululla. Kutsuin työtoverini iltapäivällä NMKY:n ravintolaan juhlimaan kanssani väitöstä. Rehtori Martti Ruutu kuvasi tilaisuuden luonteen vieraskirjaan. Opettajakorkeakoulun työtoverit iloitsevat uudesta kasvatustieteen tohtorista ja onnittelevat häntä ja perhettä. Rehtori Ruudun myötä oli mukana 11 kollegaa näillä juhlakahveilla.

Juhlat jatkuivat kotona kesäkuun 1. päivänä, kun aikaisemmat assistenttikollegat Voitto Huotari perheineen ja Esko Koskenvesa kävivät kahvilla. Olin iloinen myös sähkösanomista, sanomalehtien lyhyistäkin uutisista, onnittelekorteista ja yhteydenotoista. Kun pääsimme lomalle, juhlat jatkuivat vanhempieni luona Joensuun Koskikadulla. Erityisen iloinen olin voidessani kiittää äitiäni ja isääni heidän tuestaan monien vuosikymmenien aikana, ilman heidän jatkuvaa tukeaan en olisi tällaisia asioita saanut aikaiseksi. Heillä oli ollut viime vuosina omat huolensa ja sairautensa kannettavana, siitä huolimatta he tukivat koko ajan.

Tässä vaiheessa on syytä kertoa, mitä itse ajattelin tohtorin tutkinnosta. En ole opintojen alkuvaiheissa enkä myöhemmin asettanut tohtorin tutkintoa elämäni päämääräksi. Olen joka kerta, kun oli päätettävä opintojen jatkamisesta, miettinyt moneen kertaan, miksi jatkan opintojani. Kun sitten on yksi porras saavutettu ja itseluottamus kasvanut, olen tarkkaan miettinyt jatkoa. Siinä keskustelussa perheen kanssa on oltu avoimia, mitä se vaatii perheeltä ja mitä se antaa perheelle taloudellisen turvallisuuden ja muun toimeentulon kannalta. Ei ollut helppo vuonna 1968 todeta, että olin epäpätevä oppikoulun lehtorin virkaan, vaikka oli kolme tutkintoa takana. Samanlainen tilanne oli 1971, jolloin tuli tieto opettajakorkeakoulun päättymisestä ja mahdollises-

ta siirrosta yliopistoon, sillä olin laitoksen nuorin lehtori, täytinkö sittenkään kelpoisuusehdot. Siksi tohtorintutkinto oli tärkeä, koska se takaisi työn jatkuvuuden.

Väitöskirjan tekeminen puhtaasti tutkimusprojektien ulkopuolella on suuri riski. Se tiedetään, että kaikki eivät saa väitöskirjaa valmiiksi, kuka mistäkin syystä. Oma suunnitelmani oli edetä samaa tutkimusteemaa koko ajan laajentaen, ensin laudatur-työ ja pohdinta, sitten lisensiaattityö ja pohdinta jatkosta, ja lopulta väitöskirja. Jälkeenpäin voi sanoa, että väitöskirjan tekeminen olisi ollut huomattavasti helpompaa, jos ei olisi tarvinnut kuulla sellaisia kommentteja kuin että se on liian kapea ja tutkittu alue, ettet saa korkeaa arvosanaa, olisi parempi valita aihe, joka osoittaisi sinun hallitsevan muuta kuin historiantutkimusta... jne.

Muistan professori Mikko Juvan kaksi vastaanottoa. Kävin eräänä keski- viikkona hänen luonaan ja esitin hänelle tutkimukseni disposition. Hän luki sen ja kommentoi: ”Rakenne on selkeä, mutta lähdemateriaaliotsikot tulisi muuttaa tutkimusotsikoiksi, koska ne kertovat enemmän, tulkaa huomenna uudelleen”. Tein työtä käskettyä ja palasin seuraavana päivänä. Professori Juva luki uudelleen tutkimuksen disposition ja sanoi lopuksi: ”Mene ja kirjoita”. Siitä alkoi kirjoitusvaihe, joka tuotti lisensiaattityön. Kunnioitin hänen asiantuntemustaan ja ohjaustaan.

Vasta kesälomalle päästyäni tajusin, miten väsynyt todella olin. Kävin toukokuun puolivälissä kokeneen lääkärin luona kertomassa huoliani ja kysymässä rintakivusta. Hän tutki minut ja kyseli, mitä oli tapahtumassa. Sainoin, että väitöskirja on valmistunut ja väitös on kahden viikon päässä. Lääkäri kertoi havainnoistaan: ”Ei teidän sydämenne ole sen parempi kuin muiden ikäistenne eikä sen huonompikaan. Kirjoitan Teille lääkettä, joka hieman vähentää tuota rintakipua, jotta saatte asianne valmiiksi, mutta väitöstilaisuuden jälkeen menette ulos kävelemään ja hoidatte kuntoanne.” Tämän terveysreseptin panin toimeen kesäkuussa. Tosin eräs väitellyt kollega varoitti, että toipuminen saattaa kestää puoli vuotta, siksi lujille työ ottaa henkisesti. Jälkeenpäin voin vain sanoa, että se piti paikkansa.

Kesällä 1973 vietettiin aikaa Höytiäisen saarella. Se oli myös vanhempieni mielipaikka, jonne he tulivat Joensuusta hyvin mielellään. Vuoteen 1969 saakka he olivat asuneet Polvijärven kirkonkylässä, josta oli matkaa saareen noin 4 kilometriä. Kun he muuttivat Joensuuhun vuoden 1969 lopulla, matkaa kertyi huomattavasti enemmän. Kuitenkin isälläni oli aikaa kalastella ja äidilläni hoitaa marjapensaita ja mansikkamaata. Oli aikaa istua verannalla kaikessa rauhassa. Oma ”päätyöni” oli kesämökin rakentaminen Helille ja Hannulle.

Vt. rehtori ja viimeinen lukuvuosi

Opettajakorkeakoulun viimeinen lukuvuosi muodostui hyvin erilaiseksi kuin kaikki edelliset. Se johtui niin väliaikaisuudesta kuin tulevista muutoksista, jotka koskettivat kaikkia opettajia ja opiskelijoita. Elokuun keskeisin tapahtuma oli 20. - 24. päivinä 1973 pidetty pääsykoe, johon kutsuttiin kaksinkertainen määrä hakijoita, mikä oli mahdollista ottaa sisään lopullisessa valinnassa. Hakemukset tuli lähettää heinä-elokuun taitteeseen mennessä. Hakijoita oli yhteensä 965, joista naisia 763 ja miehiä 202. Uusia opiskelijoita valittiin lukuvuonna 1973 - 1974 48 nais- ja 32 miesopiskelijaa. Edellisenä vuonna hakijoiden määrä oli huomattavasti pienempi eli 538, joista naisia 423 ja miehiä 115. Kun opettajakorkeakoulu vuonna 1972 sai itse järjestää sisäänpääsykuulustelut, se kutsui niihin naisia 250, joista valittiin 40 ja 100 mieshakijaa, joista valittiin 24. Näin naishakijoista pääsi opiskelemaan tuolloin 9.5 % ja mieshakijoista 20.9 % eli joka viides. Lukuvuonna 1973 - 1974 pääsykokeisiin kutsuttiin kuitenkin yli kolminkertainen määrä naishakijoita eli 150 ja miehiä 100. Naishakijoista valittiin opiskelemaan 48 eli 6.3 % ja mieshakijoista 32 eli 15.8 %. Miesylioppilaiden oli helpompi päästä opettajakorkeakouluun kuin naisylioppilaiden.

Jo edellä olevat lukumäärät kertovat, että pääsykokeiden järjestäminen oli melkoinen urakka opettajakorkeakoululle ja Maunulan kansakoululle, jossa elokuussa 1973 pidettiin opetusnäytteet. Kukin hakija sai opetusaiheen, josta hänen tuli luokassa esittää 15 minuutin opetustuokio, joka arvioitiin. Pääsykokeisiin kuului myös haastattelu, jonka tavallisesti pitivät rehtori ja hänen apunaan 1-2 lehtoria. Heidän tuli kolmen neljän päivän aikana haastatella yhteensä 350 hakijaa, melkoinen urakka.

Myös minulle lukuvuosi 1973 - 1974 oli todella erilainen. Minut oli keväällä valittu vararehtoriksi, sillä aikaisempi vararehtori liikunnan lehtori Yrjö Nora oli jäämässä eläkkeelle 20 opettajakorkeakoulun virkavuoden jälkeen. Rehtori Martti Ruutu oli siirtymässä Helsingin yliopiston palvelukseen valmistelemaan opettajankoulutuslaitosta. Hän oli mukana myös opettajakorkeakoulun toiminnassa. Kuitenkin hän sairastui elokuussa ja pyysi minua vararehtorina hoitamaan pääsykokeet. Onneksi suurin osa opettajakuntaa oli ollut aikaisemmin pääsykokeissa, tosin neljän eläkkeelle tai toisiin tehtäviin siirtyneiden Aune-Martta Roihan, Meri Ollikaisen, Yrjö Yrjönsuuren ja Paul Rihun tilalle tulivat uudet opettajat.

Opettajakorkeakoulut pitivät omat valintakokeet tuohon aikaan yleisohjeiden mukaan, ei ollut yhteisvalintaa kuten myöhemmin. Opintosihteri oli koonnut rehtorin huoneen pitkälle pöydälle 763 naishakijan ja 202 mieshakijan todistukset. Lähtökohtana kutsuttujen valinnalle oli todistuksen keskiarvo ja ylioppilastodistuksen yleisarvosana. Sen mukaan kaikilla kutsutuilla naisylioppilailla oli yleisarvosana laudatur ja keskiarvo yli 9.3. Toisin sanoen

613 naishakijan paperit palautettiin myöhemmin, vaikka heidän joukossaan oli jo opetuskokemusta hankkineita ylioppilaita, jotka olivat jo tehneet ammatin valinnan, mutta eivät päässeet pääsykokeisiin. Mieshakijoiden ylioppilastodistuksen yleisarvosana oli cum laude. Kun hakijoiden kutsumisvalintaa tehtiin, mietin moneen kertaan, mitä muita vaihtoehtoja oli saada alasta kiinnostuneet ylioppilaat mukaan, vaikka heillä ei olisikaan laudatur-yleisarvosanaa ylioppilastodistuksessa.

Rehtori Martti Ruutu oli sairaalassa pääsykokeiden aikana. Kävin häntä tapaamassa, koska olin yksi haastatteluista enkä aikaisemmin ollut siinä mukana. Hän kertoi omia mietteitään valinnasta ja haastatteluista, millaisia asioita voisi ottaa esille lyhyen haastattelutuokion aikana. Hänellä oli pitkä kokemus ja oma selkeä näkemys haastattelun tarkoituksesta. Oli syytä pohdita, miksi hakija pyrkii opetuslalle, onko se vaihtoehto muille vai ammattivaihto tms. Se oli mielenkiintoinen tarinatuokio. Hän lupasi auttaa hakijoiden lopullisessa yhteenvetokokouksessa, mikä sitten tapahtuikin.

Kun kolmen päivän aikana kello 9 - 18 olin haastatellut melkoisen määrän hakijoita, sain samalla mielenkiintoisen kuvan hakijoiden omista ajatuksista ja kokemuksista. Ensimmäisen päivän iltana mietin moneen kertaan omaa vastuutani haastattelussa. Olen ratkaisevalla tavalla vaikuttamassa näiden nuorten ihmisten elämäntilanteeseen, sillä arviointini oli yksi ratkaisevista pisteistä, kun kokonaisarviota koottiin. Opettajakorkeakoulun valinta oli viimeisiä valintakokeita korkeakouluihin ja yliopistoihin; muut valinnat olivat olleet jo kesä- ja heinäkuussa.

Valintakokeen yksi osa eli opetustuokio, toteutettiin edellisen vuoden tapaan Maunulan kansakoulussa. Kussakin arviointilautakunnassa oli kolme opettajajäsentä. Informaatiotilaisuus pidettiin aikaisempaan tapaan ensimmäisenä koeaamuna. Kokeet jatkuivat kolme päivää. Sen jälkeen koottiin pistemäärät yhteenvetotaulukkoon, jossa olivat kaikki valintakokeeseen osallistuneet opiskelijat. Kun opettajien toimesta tarkasteltiin yhteenvetotaulukkoa, oli siinä viitteitä, että arviointinumeroita oli muutettu. Kuka oli tällaista tehnyt, ei selvinnyt. Ne, jotka olisivat voineet tehdä sen henkilökunnasta, kielsivät asian. Olipa asia miten tahansa, valintakokeen pistemäärät olivat ratkaiseva kriteeri. Jos valintapistemäärät olivat useamman opiskelijan kohdalla samat, oli ratkaistava, kuka tai ketkä valitaan. Rehtori Ruutu oli mukana lopullista valintaa ratkaistaessa. Hänellä oli tapana katsoa hakupapereita, joihin oli liitetty usein todistuksia vapaa-ajan toiminnoista ja harrastuksista. Koska peruskoulun luokanopettajan tehtäväkuva on monenlainen ja harrastustoiminta kuuluu koulun tehtäviin, ne saattoivat viime kädessä ratkaista valinnan. Saman kokonaispistemäärän saaneita ei lopullisessa valintaratkaisussa ollut montakaan. Jos joku hakija jäi varasijalle Edellä mainitun syyn takia, niin kuitenkin joka vuosi tuli peruutuksia, jolloin myös varasijoilla olevista moni pääsi aloittamaan opinnot.

Opettajakorkeakoulun viimeinen lukukausi alkoi syyskuun 3. päivänä 1973. Yhteinen alkajaiskirkko oli Johanneksen kirkossa kello 12 ja lukuvuoden avajaiset korkeakoulussa välittömästi tämän jälkeen kello 13, näin rehtori Martti Ruutu oli ilmoittanut edellisen lukuvuoden toimintakertomuksen päätteeksi. Näin myös tapahtui. Rehtori Ruutu halusi toivottaa niin opettajat kuin opiskelijat tervetulleeksi aloittamaan opintoja. Voi sanoa, että opettajakorkeakoulu toimi koulutuksen saralla entiseen tapaan. Uusia opiskelijoita otettiin kolmivuotiselle peruskoulun luokanopettajan oppijaksolle 64, joista naisia oli 40 ja miehiä 32. Opettajakorkeakoulussa jatkui edelleen kansakoulun (peruskoulun) englannin ja ruotsin kielen aineopettajien pedagoginen koulutus kahden lukukauden mittaisena. Kolmas oli kansakoulunopettajain jatkokoulutus ns. erikoistumiskurssien muodossa, joita järjestettiin eri oppiaineissa ja alkuopetuksessa. Kurssi oli lukukauden mittainen ja edellytti päätoimista opiskelua. Rehtori Ruutu halusi säilyttää tämän koulutuksen, koska se tuki myös peruskoulun luokanopettajien koulutusta eikä esimerkiksi supistanut sitä viimeisenä lukuvuonna. Rehtori Ruutu toimi 1.9.1973 lähtien professorina Helsingin yliopistossa tehtävänänsä valmistella uuden opettajakoulutuslaitoksen toimintaa, joka alkaisi 1.8.1974.

Kun opettajakorkeakoulun opettajakunta piti ensimmäisen kokouksensa syyskuun avajaisten jälkeen, uusia opettajia oli tullut eläkkeelle ja muihin tehtäviin siirtyneiden tilalle. Kaikki tiesivät, että lukuvuosi oli viimeinen. Se tarkoitti, että jokaisen opettajan kelpoisuus arvioidaan uudelleen, kun opettajakorkeakoulu siirtyy Helsingin yliopiston yhteyteen. Samalla kuitenkin opettajilla oli melkoinen opetusurakka, kun toiminta jatkui entisessä laajuudessaan. Tiedettiin, että myöhemmin syksyllä toimikunta, jonka tehtävänä oli opettajien siirtoasiat, ottaa jokaiseen opettajaan yhteyttä ja keskustelee asianomaisen kanssa. Toimikuntaa varten minun vt. rehtorina oli koottava tiedot opettajista ja heidän kelpoisuudestaan. Se ei ollut helppo tehtävä, koska kaikkien tietojen tuli perustua todistuksiin. Ilmeni kuitenkin, että asioita oli sovittu suullisesti, mutta kirjallista merkintää opintokirjasta ei löytynyt. Muistan, miten hankalia tilanteita syntyi puutteellisten tietojen takia. Olihan kyseessä työn jatkuminen opettajankoulutuksen piirissä. Onneksi toimikunta kävi kaikki asiakirjat lävitse, joita kukin opettaja toimitti, ja näin varmistui, että toimikunnalla oli kaikki tiedot käytettävissään. Tavallaan sama asia koski myös niitä Maunulan kansakoulunopettajia, jotka halusivat jatkaa opettajankoulutuksen piirissä. Maunulan kansakoulu oli harjoituskouluna 10 vuotta (1964 - 74) . Epävarmuutta aiheutti myös se, että toimikunnan tehtävänä ei ollut vain Helsingin yksikkö, vaan sen tuli ottaa huomioon muut lakkautuvat opettajankoulutuslaitokset. Opettajien siirto oli lähes jokaviikkoinen puheenaihe opettajakunnassa, eikä ihme, olihan kyse työn jatkumisesta.

Maunulan kansakoulu oli tavallinen helsinkiläinen kansakoulu, joka oli ottanut v. 1964 kantaakseen opetusharjoittelun tuomat tehtävät. Koulu toimi

kahdessa rakennuksessa, luokkia oli 20, kaikissa ei ollut kuitenkaan opetus-harjoittelua. Samaan ajankohtaan liittyi myös opetusharjoittelun uudistaminen, olihan peruskoulun luokanopettajan kolmevuotinen koulutus alkamassa vuonna 1968. Helsingin opettajakorkeakoulu järjesti rehtori Martti Ruudun ja tohtori Päivi Oinosen johdolla opetusharjoittelun ohjaajien kurssin 25.10.1966 - 28.7.1967. Siihen osallistuivat sekä opettajakorkeakoulun lehtorit että Maunulan kansakoulun opettajat. Se keskittyi koulutyön ja opetusharjoittelun kehittämistä koskeviin teemoihin. Niihin sisältyi niin teoreettista pohdintaa kuin käytännön sovellutuksia. Samalla kurssi antoi erinomaiset lähtökohdat seuraavien vuosien yhteistoiminnalle. (Raportti 1967.)

Kun seurasin kuuden vuoden ajan tämän kansakoulun toimintaa, huomasin, miten paljon täytyi kansakoulun toiminnan joustaa, jotta opetusharjoittelu voidaan viedä lukukausi lukukaudelta lävitse. Normaalin perusharjoittelun lisäksi erikoistumiskurssien opetusharjoittelu tapahtui Maunulan kansakoulussa. Koulun johtajana toimi Elias Turunen, joka suhtautui myötämieleisesti opetusharjoitteluun, meihin lehtoreihin ja jatkuvaan muutokseen. Perusharjoittelussa opetusvuoro kesti 5 - 6 viikkoa, jonka jälkeen seurasi uusi jakso, uudet opettajakokelaat tulivat harjoitteluluokkiin ja sen opetukseen. Luokanopettajat joutuivat joka vuoron alkaessa muuttamaan lukujärjestystä, koska sen piti sopia niin ohjaavan lehtorin kuin opetusharjoittelijan aikatauluun. Tällainen jatkuva muutos ei ollut oppilaiden kannalta miellyttävä asia, koska oppituntien paikat lukujärjestyksessä saattoivat muuttua eri päiville.

Opetusharjoittelu kesti maanantaista perjantaihin. Se saattoi alkaa kello 8 ja jatkua aina kello 13 - 14 saakka. Sen jälkeen oli kiire 10 kilometrin päähän opettajakorkeakouluun luentoja pitämään. Kaikilla, niin kuin minulla, ei ollut autoa, vaan oli luotettava kaupungin busseihin. Koulussa ei ollut erillisiä huoneita, joissa olisi voitu pitää kritiikki- tai palautekeskusteluja oppituntien jälkeen. Ne pidettiin välitunnilla luokassa, aikaa oli 5 - 10 minuuttia eli liian vähän. Tässä koulussa erilaiset havaintovälineet kuten magnetofonit joutuivat tiukalle, koska niitä käytettiin ahkerasti. Muistan yhden oppitunnin, jonka opettajakokelas oli rakentanut edellisenä iltana kokoamansa musiikkinauhan varaan. Hän oli tuonut ennen tuntia magnetofonin luokan pöydälle, mutta ei ollut ehtinyt sitä kokeilla. Kun tunti alkoi, oli tarkoitus siirtyä kuuntelemaan musiikkia, mutta ääntä ei tullut, vaikka kela pyöri. Hain kouluvarastosta toisen magnetofonin, mutta se ei pelastanut tilannetta. Lähdin hakemaan kolmannen, mutta sekään ei ottanut ääniraitaa eli ei toistanut musiikkia. Ilmeisesti opettajakokelaan ääninauha oli tehty erilaisella magnetofonilla, jonka ääniraitaa nämä kolme talon ”mankkaa”, ei suostuneet toistamaan. Opettajakokelas vei tunnin lävitse toisella suunnitelmalla ja oppilailla säilyi mielenkiinto koko ajan, kun luokan pöydälle kertyi kolme ”mankkaa” tunnin aikana.

Miten kaikki kuitenkin sujui?

Se perustui siihen, että kaikki joustivat oppituntien sijoittelussa, muutoksissa ja oppituntien pidossa. Kaikki tarkoitti ohjaavia lehtoreita, luokanopettajia, koulun johtajaa, opettajakokelaita ja oppilaita. Opettajakokelaat eivät olleet valmiita opettajia, vaan keräämässä kokemuksia omaa työtänsä varten. Osa luokanopettajista oli saanut koulutuksensa 1930-luvulla, mutta ei se sinänsä aiheuttanut ongelmia. Yhteistyö meidän ohjaavien lehtoreiden ja luokanopettajien välillä sujui hyvin. Välillä tuli pieniä painotuseroja, mutta niistä selvitettiin. Monia mieleenpainuvia repliikkejä jäi elämään. Matematiikan tunnin jälkeen eräs luokanopettaja antoi opettajakokelaalle palautetta: ”Kaikki, mitä te opettatte, ei mennyt sillä tavalla kuin oppikirjassa on tarkoitettu. Oli kyse uudesta matematiikasta. Ehkä oppilaatkaan eivät oppineet mitään.” Tähän opettajakokelas vastasi: ”Sittenhän ei ole tapahtunut mitään vahinkoa.” Luokanopettaja jatkoi: ”Minä opetan omalla tunnillani asiat uudelleen. Vaikka oppitunti meni näin, olisin kuitenkin valmis sijoittamaan oman poikani Sinun luokkaasi.” Hän oli pedagogi.

Vaikka Maunula oli tavallinen kansakoulu, pyrittiin koulussa viemään läpi erilaisia opetuskokeiluja. Yrjö Yrjönsuuri johti matematiikan opetusta uusiin suunnitelmien mukaan. Uskonnonopetuksessa pyrin ”irrottamaan” tunnit yhdestä oikeasta menetelmästä ja käyttämään monia erilaisia työtapoja. Yksi niistä oli suuryhmäopetus. Se jakaantuu kolmeen osaan: 1) suuryhmävaihe, jolloin usean luokan oppilaat ovat yhteisessä opetuksessa, 2) pienryhmävaiheessa luokat siirtyvät pienryhmätyöskentelyyn, jota opettaja ohjaa, 3) suuryhmäopetuksen toisessa vaiheessa kaikki luokat kerääntyvät yhteen ja esittivät pienryhmien työn tulokset. Tarkoitus on saada kokonaiskuva, jossa opettaja liittää tulokset yhteen. (Kuikka 1972.)

Kun opettajakorkeakoulu päättyi, päättyi myös opetusharjoittelu Maunulan kansakoulussa. Osa Maunulan luokanopettajista siirtyi Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitoksen II normaalikoulun ala-asteelle jatkamaan työtään. Heitä olivat Pentti Meriläinen, Paavo Jouppila, Sirkka-Liisa Keränen, Seija Hänninen, I. Harikoski.

Opettajakorkeakoulun syyskauteen vaikutti ylioppilaskunnan politisoituminen. Ylioppilaskunta seurasi valtakunnallista korkeakoulupolitiikkaa, jonka keskeisiä kysymyksiä oli hallinnon- ja tutkinno uudistus. Ylioppilaskuntaan kuului 218 jäsentä. Ajankohtaisen korkeakoulupolitiikan rinnalla oli kysymys opettajakorkeakoulun ylioppilaskunnan lakkauttamisesta ja liittymisestä uuteen organisaatioon. Ylioppilaskunnan aktiivisuus oli toki ilmennyt jo aikaisempina lukuvuosina. Syksyllä 1973 toimi ASS (Akateeminen Sosialisti Seura) opintokerhomuotoisena. Sosiaalidemokraatien jaosto aloitti toimintansa marraskuussa ja vakiintui keväällä opintokerhoksi. Liberaalit opiskelijat kokoontuivat ajankohtaisten asioiden merkeissä, joskaan varsinaista

puolueosaston jäsenyyttä ei ollut.

Ylioppilaskunnassa poliittinen järjestäytymistä ei koettu yksinomaan myönteisenä asiana. Syksyllä näytti siltä, että voimakkaat tunnelataukset heijastuivat sekä opiskelijoiden keskinäiseen yhteistoimintaan, että myös itse opetustilanteisiin. Opettajakunnan kokouksissa se oli jatkuvaa keskustelun aihe. Ihmeteltiin opiskelun ilmapiiriä. Osa halusi todella opiskella, osa halusi tehdä kaikesta politiikkaa. Se heijastui opettajakorkeakoulun opetuksen ja myös Maunulan kansakoulun opetusharjoitteluun. Muutamille opettajakokelaille piti melkein ”rautalangasta” vääntää, että kansakoulu toimii tiettyjen sääntöjen puitteissa, koulu on vastuussa paitsi oppilaille myös oppilaiden vanhemmille opetuksesta. Vastaus tuli hyvin nopeasti, yksi sen ajan sloganeista oli: ”Koululaitos oli yhteiskunnan ulkopuolella, siksi se pitää muuttaa.” Tällaista keskustelua käytiin eri oppiaineiden kohdalla koko ajan. Opettaja saa sanoa toki näkökantansa ja perustella, mutta hän ei voi tehdä koulusta omaa ideologista tehdasta, jossa oppilaat ovat välineitä. Koululaitoksen muuttaminen nousi pääosin marksilaisesta perustasta, joka näkyi vasemmistolaisien liikkeiden toiminnassa. Koulutus on avainasemassa yhteiskunnan muuttamisessa sosialistiseksi, sen tulee alkaa lastentarhasta ja jatkua yliopistoon ja aikuiskoulutukseen saakka.

Rehtori Martti Ruutu oli vuosina 1970 - 1973 keskustellut ylioppilaskunnan kanssa opettajakorkeakoulun hallinnosta ja tutkinnonuudistuksesta. Yksi hänen periaatteitaan oli, että ylioppilaskunta voi toimia omien sääntöjensä puitteissa, mutta yhteistyön edellytyksenä on, että laitoksen toiminta jatkuu häiriöttä. Lukuvuonna 1972 - 1973 opiskelijat olivat luentolokossa kaksi päivää ja huhtikuussa oli puolen päivän luentoseisaus. Kun nyt rehtori oli vaihtunut, sama keskustelu alkoi entistä suuremmalla innolla. Hyvin keskeinen kysymys ylioppilaskunnalle oli hallinto tai hallinnon muuttaminen. Yksi ehdotuksista lähti liikkeelle yleiskokouskäytännöstä, jossa jokaisella olisi yksi ääni ja johon osallistuisivat niin opiskelijat kuin opettajat. Kun yleiskokous tekee päätöksen, kaikkien tulee sitä noudattaa. Tätä varten minun vt. rehtorina olisi kirjoitettava paperi, jossa luovutan rehtorin vallan tälle yleiskokoukselle ja allekirjoitan päätökset. Näin rehtorista tulisi ”kumileimasin” ja demokratia voitaisi. Jotta yleiskokous voisi toimia, tulisi hyväksyä toimintasäännöt. Näitä oli pohdittu jo rehtori Ruudun aikana, mutta ne eivät olleet valmistuneet. Nyt tuli uusi yritys.

Kerroin oman kantani. Jotta em. malli toimisi, tulisi toimintasäännöt hyväksyä niin ylioppilaskunnassa ja opettajakunnassa, johon laskin mukaan myös Maunulan kansakoulun ja opettajakorkeakoulun tuntiopettajat. Tällaisen luettelon tekeminen ei ollutkaan yksinkertainen asia, kun sitä koetettiin kasata.

Toinen keskeinen kysymys oli tutkinnonuudistus, jonka tulisi ylioppilaskunnan mielestä tapahtua kurssineuvostojen muodossa. Se tarkoitti, että

jokaisella kurssilla olisi neuvosto, joka toimisi opettajien kanssa yhteistyö- ja kehittämiselimenä. Opettajakunnassa ei tällainen asia saanut kannatusta. Miksi? Osa opettajista vastusti poliittisista syistä, koska katsoi sen olevan kontrollielin. Osa oli epävarma sen käytännön toteutumisesta, kun esimerkiksi erikoistumiskurssilla saattoi 10 - 25 opettajaa olla antamassa opetusta. Miten kurssineuvosto toimisi? Osa opettajista oli saanut määräyksen vain syyslukukaudeksi. Osa katsoi, että työmäärä perusopetuksen ja erikoistumiskurssien järjestämisen kanssa oli jo liian suuri. Erilaisista perusteista johtuen kurssineuvostoasia ei saanut yksimielistä kannatusta. Lopulta maaliskuussa kevätlukukaudella 1974 ylioppilaskunta perusti omat kurssineuvostonsa eri kursseilla. Käytännön merkitys jäi vähäiseksi, koska ylioppilaskunnan toiminta loppui toukokuussa 1974.

Politisoituminen näkyi myös luennoilla. Varsin tavallista oli välikysymysten teko, josta seuraavassa pari esimerkkiä. Pidin kasvatustieteen peruskurssia. Luentoaiheena oli tavoiteoppiminen eli Mastery learning. Tuskin olin ehtinyt sanoa luennon aiheen, kun tuli ensimmäinen välikysymys: ”Oletko sen puolella vai sitä vastaan.” Vastasin: ”Vastaus varmaan selviää myöhemmin, kun kerron tämän asian perusteista.” Kasvatustieteen peruskurssi oli loppupuolella ja ehdotin loppukeskustelua, jossa voisi arvioida luennolla käsiteltyjen asioiden soveltumista koulun opetukseen. Se herätti yleistä kiinnostusta. Jotta kaikki ”ryhmät” olisivat saaneet omat edustajansa päätöspaneeleihin, luennoilla olleet valitsivat edustajansa kahden tunnin keskusteluun. Siinä tulivat vastakkaiset näkökohdat selvästi esille, joskin pahemmilta tunnekuohuilta vältyttiin.

Merkittävä muutos ylioppilaskunnan hallituksessa tapahtui 15.11.1973. Aikaisempi hallitus oli ollut vasemmistopainotteinen. Nyt valittu uusi hallitus oli oikeistopainotteinen. Siihen kuuluivat Riitta Jusslin puheenjohtajana (II kurssi), Sirkka Tamminen pääsihteerinä (I kurssi), Risto Patrikainen taloudenhoitajana (II), Veikko Helin tiedotussihteerinä (I), Auli Rissanen koulutussihteerinä (II), Päivi Lantta kulttuurisihteerinä (I), Erkki Helve ulkoasiainsihteerinä (I), Olli Eteläaho käytännöllisten asioiden sihteerinä (I) ja Raija Karonen sosiaalivastaavana (II). Muutos oli melkoinen, koska poliittiset tunnukset olivat vaalissa esillä. Se vaikutti myös ylioppilaskunnan yleiseen toimintaan, keskustelu oli aikaisempaa avoimempaa. Kumpikin osapuoli tiesi, ettei suuriin muutoksiin enää ollut mahdollisuuksia, sillä niin opettajakorkeakoulu kuin ylioppilaskunta olivat päättämässä toimintaansa ja valmistautumassa liittymään Helsingin yliopistoon. Hyvin olennainen tieto ja samalla tavoite oli, että opiskelijoiden tulisi suorittaa kaikki keskeneräiset opintojaksot kuluvan lukuvuoden loppuun mennessä eli käytännössä toukokuun 1974 aikana, jotta siirtyminen tapahtuisi juohevasti. Seuraavan lukuvuoden opettajista eikä opetusohjelmasta ollut tarkkaa tietoa; useimmat opettajat vaihtuivat.

Edellä mainitun ylioppilaskunnan hallituksen jäsenet tulivat minulle tutuiksi, koska opintojen ja hallinnon ohella oli yhteisiä tilaisuuksia. Risto Patrikainen ei ollut vain hallituksen jäsen, vaan ahkera opiskelija, joka tähtäsi jatko-opintoihin. Hänet valittiin sittemmin Joensuun normaalikoulun lehtoriksi. Hän jatkoi opintojaan väitöskirjaan saakka vuonna 1997.

Kevätlukukaudella 1974 laitoksen opettajilla oli erityinen huoli kolmannelta vuosikurssista eli valmistuvista opettajista, joiden tuli saada sekä opinnot että opetusharjoittelu suoritettua. Valmistuvalla kurssilla oli hyvä yhteishenki. He olivat jättäneet ylioppilaskunnan hallituksessa paikkansa nuoremille kursseille ja keskittyivät opintoihin. Suurin osa sai kelpoisuustodistuksen toukokuussa lukuvuoden päättäjaisissä. Olen heitä tavannut myöhemmin. Risto Ilmavirta ja Jorma Paavilainen hakeutuivat normaalikoulun lehtorin virkaan, Risto Hämeenlinnaan ja Jorma Savonlinnaan. Olen tavannut Juha Vuorisen Otavan kustannustoimittajana ja kasvatustieteen laitoksen laudatur-opinnoissa. Seppo Hovi oli jo silloin ilmiömäinen muusikko, joka johdatti kuulijat milloin musiikkiretkelle Keski-Eurooppaan, milloin tutun säveltäjän musiikkimaailmaan. Ei ihme, että Seppo Hovi on ollut television musiikkiohjelmien tuottaja ja esiintyjä viime vuosiin saakka.

Opettajakunnan yhteinen iltajuhla oli syyskuussa, kun opettajakunta järjesti poislähteneille opettajille juhlaillallisen. Siinä laitoksen aikaisempi historia ja ennen muuta tarinat kirvoittivat monet muistelemaan erilaisia tilanteita ja sattumia. Yhteisiä juhlia pidettiin myös ylioppilaskunnan kanssa, Aleksis Kivi -juhla ja joulujuhla. Ne kokosivat täyden yläsalin opettajia ja opiskelijoita.

Vt. rehtorin tehtäviin kuului myös vieraiden vastaanotto. Helsingin opettajakorkeakoulun ja Erfurtin pedagogisen korkeakoulun yhteydenpito toteutui Suomen ja DDR:n kulttuurisopimuksen puitteissa. Lokakuussa 1973 Erfurtin korkeakoulusta olivat vieraina professori A. Wolff ja tohtori J. Herrmann. Ohjelmaan kuului tutustuminen Maunulan kansakoulun toimintaan ja erityisesti matematiikan opetukseen perehtyminen. Kun professori Wolff piti vierailuluennon opettajakorkeakoululla, rehtori Martti Ruutu toimi erinomaisena tulkkina, aiheena oli DDR:n koulujärjestelmä. Tässä tilaisuudessa pyysi ylioppilaskunnan demokraattinen kuoro saada esiintyä. Näin tapahtui ja laulut nousivat aidosta taistolaisesta traditiosta. Ruutu ei pitänyt tästä, vaan huomautti tilaisuuden jälkeen lauluista. Totesin, ettei täällä voi sensuroida esittäjiä eikä kieltää esittämästä. Tilanne laukesi, kun myöhemmin kerroin hänelle professori Wolffin kommentit: ”Mielenkiintoista kuulla tällaisia lauluja kapitalistisessa maassa.” Vierailuohjelma oli verraten tiukka, kaikille päiville oli rakennettu ohjelma, jonka sujumisesta olin vastuussa. Lokakuun lopulla tuli uusi vieras Islannin koululaitoksen edustaja Ingelfur Gudmusson Reykjavikista. Hänen kanssaan oli aikaa keskustella ja kertoa suomalaisesta opettajankoulutuksesta ja käydä myös kansakoulun arkeen tutustumassa.

Juhlapäivä lokakuun 30. päivänä

QVOD DEVS OPTIME VERTAT

EX LEGIBVS

VNIVERSITATIS HELSINGIENSIS

ATQVE EX DECRETO

AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM IN EA VNIVERSITATE ORDINIS

ABSOLVTO OMNI SPECIMINE LEGITIMO

PHILOSOPHIAE DOCTOR

CREATVR OMNIBVSQVE HVIVS DIGNITATIS IVRIBVS ET PRIVILEGIIS MVNITVR

HELSINGIAE DIE XIII MENSIS NOVEMBRIS ANNO MCMLXXIII

VIR PRAECLARISSIMVS

MARTTI TAPANI KUIKKA

PHILOSOPHIAE LICENTIATVS

QVOD FACTVM

NOMINE MEO SVBSCRIPTO ET SIGILLO ORDINIS PHILOSOPHORVM ADFIXO

EGO CONFIRMO

LEGITIME CONSTITVTVS PROMOTOR

ANTTI SOVIJÄRVI

54. *Filosofian tohtorin todistus.*

53. Lokakuun 30. päivänä 1973 sain todistuksen ja samalla oikeuden käyttää tohtorin tunnusmerkkiä eli tohtorin hattua.

53a. Hannu-pojan piirustus isästä ja tohtorinhattusta.

Joulukuussa tuli opettajakorkeakoulun käytävällä vastaan mies lippalaki päässä. Aloin häntä jututtaa, hän osoittautui amerikkalaiseksi pedagogiksi, joka oli ison ryhmän kanssa tullut tutustumaan Suomen koululaitokseen. Seuraavana päivänä istui opettajahuoneen pöydän ympärillä amerikkalaisia kouluasiantuntijoita ja meitä opettajakorkeakoulun opettajia keskustelemaan ja vastaamassa puolin ja toisin moniin kysymyksiin. Joulukuun hämäränä iltapäivänä kynttilät loivat leppoisan tunnelman tähän kahvitilaisuuteen ja avoimeen keskusteluun. Lukuisat vieraat toivat omat ohjelmansa milloin viikoksi, milloin pariksi päiväksi.

Oma työni vt. rehtorina rakentui luentoihin ja niiden valmistamiseen, tenttien korjaamiseen ja hallinnollisiin tehtäviin. Ylioppilaskunnan kanssa käytiin jatkuvaa keskustelua. Opettajakunnan ja erityisesti opettajaneuvoston työ muuttui raskaaksi, koska halusin, että ylioppilaskunnan ehdotuksia käsitellään yhteisissä kokouksissa, otetaan niihin kantaa ja jatketaan keskustelua. Opettajaneuvoston jäseniä olivat vt. rehtorin ohella lehtorit Marjut Laitinen, Maija Larmola, Veikko Poijärvi ja opettaja Hertta Turunen. Kokouksia oli tiheään, opettajaneuvoston kokoukset venyivät monituntisiksi.

Opettajaneuvosto kokoontui 1 - 2 viikon välein, milloin opettajakorkeakoulun käytännön toiminnan takia milloin lausuntojen laatimiseen lukuisista koulutusta koskevista mietinnöistä. Kokoukset saattoivat kestää 4 - 5 tuntia. Varsinkin ylioppilaskunnan politisoituminen toi mukaan korkeakoulun opettajakunnan kokoukset, jossa keskusteltiin opettajakorkeakoulun hallinnosta. Tätä kautta syntyi tiedonanto poliittisesta toiminnasta koulussa, joka annettiin tiedoksi opettajakorkeakoulun opettajille ja opiskelijoille (Liite 2).

Viime kädessä tiedonanto oli opettajaneuvoston vastuulla. Tiedonanto oli tavallaan järjestyssääntö, jonka mukaan opettajakorkeakoulussa toimitaan. Se perustui selkeästi kouluhallituksen yleiskirjeisiin vuodelta 1972. Oman käsitykseni mukaan ko. järjestyssääntö selkeytti toiminnan jatkumista syksyllä 1973. Sen taustalla oli jännite opettajakorkeakoulun hallinto versus sen muuttaminen mies ja ääni-periaatteen mukaisesti. Sen yksi keskeinen päätöksentekoelementti olisi kaikille avoin yleiskokous, jonka osanottajilla, niin opettajilla kuin opiskelijoilla, olisi yksi ääni. Ylioppilaskunnan vaatimuksen mukaan yleiskokouksen tekemä päätös olisi kaikkia sitova, rehtorin tulisi allekirjoittaa tämä päätös. Tältä osin näkökannat erosivat ratkaisevasti. En vt. rehtorina eikä suurin osa opettajakuntaa tätä kannattanut; keskustelu jatkui, olihan se osa valtakunnallista ylioppilaspolitiikkaa.

Marraskuussa 1973 alkoi tuntua siltä, että kaikkea en ehdi tehdä enkä aina jaksanutkaan. Väitöskirjan teko oli puristanut liiat mehut jo edellisenä keväänä enkä kesän aikana ehtinyt palautua, voin vain sanoa, että olin aika väsynyt joulukuun 1973 alussa. Kun vt. rehtorin määräys kesti joulukuun loppuun, olin hyvin epä tietoinen, miten kevätlukukausi menee. Osin epä tietoisuus aiheutui Helsingin yliopiston byrokratiasta ja rehtori Ruudun viran

jatkumisesta. Vielä joulukuun puolivälissä tilanne oli ratkaisematta. Syyslukukaudella virkaani oli hoitanut TM Heidi Rajaniemi. Asia ratkesi vasta joulun alla. Martti Ruutu jatkaa professorina. Oma tehtäväni, vt. rehtorin virka jatkuisi heinäkuun 1974 loppuun.

Joululoma oli tarpeen erittäin rankan syksyn jälkeen. Kaikki asiat tahtoivat kasaantua, niin nytkin. Joulukuussa perheemme muutti Kannelmäestä Pohjois-Haagaan. Muuttaminen ei ollut mikään yksinkertainen juttu, vaikka muuttomatkaa ei ollut kuin muutama kilometri.

Kevätlukukausi 1974 - kaaos vai järjestys?

47. Opettajakorkeakoulun opettajakunta kevätlukukaudella 1974. (Yläriivi) Voitto Niemelä, Päivi Varila, Kyllikki Maaninen, Eila Mattila, Maija Vuolio, Lahja Salonen, Maija Larmola, Hilikka Ärölä, Onerva Helin-Paukkunen. (Alarivi) Marjut Laitinen, Juho Luukko, Hertta Turunen, Martti Kuikka, Salli Vaherva, Anssi Seppälä.

Kevätlukukauden avajaiset pidettiin juhlasalissa tammikuun 14. päivänä 1974. Avajaisissa olivat läsnä opettajakorkeakoulun lehtorit, erikoistumiskurssien vetäjät ja kurseille osallistuvat kansakoulunopettajat ja opiskelijat. Millaisissa mielteissä silloin oltiin, näkyy avajaispuheessani.

Arvoisat kollegat, kurssien vetäjät, hyvät opettajat, hyvät opiskelijat

Tänä päivänä alkaa todella Helsingin väliaikaisen korkeakoulun viimeinen lukukausi. Kun tämä laitos perustettiin vuonna 1947, se oli luonteeltaan väliaikainen. Valtion väliaikaisratkaisu on osoittautunut pysyväksi. Muutamaa opettajan virkaa lukuun ottamatta lehtorit ovat toimineet tässä talossa yhden vuoden virkamääräyksellä. Tämä on merkinnyt laitoksen toiminnassa sellaista lisäpiirrettä, joka tuskin muissa oppilaitoksissa tulisi kyseeseen. Toiseksi tämän laitoksen opettajat työskentelevät lähes päivittäin vähintään kahdessa eri paikassa, joiden väli vaihtelee 10 - 20 km, ilman että mitään aika- tai matkakorvausta tästä maksetaan.

Miksi tässä talossa on sitten toimittu? Suurelta osalta se on johtunut siitä, että kumpikin osapuoli on yrittänyt parastaan. Samanaikaisesti kumpikin osapuoli, niin opettajat kuin opiskelijat, ovat tienneet, mitä puutteita laitoksessa on. Kuitenkin enemmän on pyritty pitämään huolta tarkoituksesta, mitä varten on tultu ja haettu laitokseen, on tultu valmistumaan luokanopettajiksi. Mistä syystä näin on tapahtunut, sitä ei aina opiskelija itsekään ole tiennyt. Me tiedämme, että tänne on tullut opiskelijoita, joita kukaan muu laitos ei ole ottanut. Yhtä lailla kuin me tiedämme senkin, että viime syksynä tänne pyrki naisopiskelijoita 763, joista laudatur ylioppilaita oli 105. Sisään pääsi 48 opiskelijaa (6,2%). Tämä on vaihdellut eri vuosina. Tänne on tultu opiskelemaan olemista luokan kanssa, lasten kanssa. Tämä on merkinnyt valtavan mielenkiintoista yhteistyötä opiskelijoiden ja opettajien välillä.

Meidän tehtävämme on tukea opiskelijaa nykyistä muotitermiä käyttäkseni opettamisvaikeuksissa, kun opiskelija auttaa oppilasta oppimisvaikeuksissa. Kukaan lehtoreista ei varmasti pyri masentamaan opiskelijaa tieteen tahtoen. Meidän yhteinen tehtävämme ei ole lisätä harjoitus- tai kenttäkoulun oppilaan vaikeuksia tai masentaa, vaan tukea hänen opiskeluaan. Tämä on meidän päätehtävämme. Tämä on niin arvokas päämäärä, että olemme joka vuosi muuttaneet luentosarjojen sisältöä ainakin jonkin verran. Tämä on yhteinen tavoite oppiaineesta riippumatta.

Te kentältä tulleet opettajat tiedätte, millaista oppilaan tukeminen käytännössä sitten on. Se ei ole aina helppoa, mutta kun siinä onnistuu, voi kokea myönteisesti sitä työn iloa, jota harvemmin muussa paikassa tapaa. Repliikki – kato, mä osasin sen – merkitsee, että tukeminen on tapahtunut oikeassa paikassa. Työ tekijänsä kiittää, kuten vanha sananparsi asian toteaa.

Meille tämän talon opettajille ja opiskelijoille te kentän opettajat olette erittäin tärkeä osa, sillä meidän tehtävämme on yhdessä löytää todelliset pulmakohdat. On tunnettua, että harjoituskoulun luokan ja kenttaluokan ongelmakohdat ovat hyvin erillään. Siksi teidän näkemyksiänne kuunnellaan tavallista tarkemmin. Jos te törmäätte vastakkain vahvan teorian kanssa, miettikää, olisiko syytä tarkistaa omaa kantaa ja näkemystä, jos sen sittenkin

voisi opettaa toisella tavalla. Tällaisia näkökulmia tarjoavat varmasti sekä meidän talon opiskelijat että meidän talon lehtorit. Vanhaa opettajakorkeakoulun perinnettä noudattaen voin jälleen todeta, etteivät nämä lehtorit ole täydellisiä. Tämän talon lehtorin virkaoikeuksiin kirjoittamattomana kohtana kuuluu, että he voivat erehtyä ja joutuvat itse korjaamaan näkemyksiään. Siksi emme odota, että tämä mielipiteen tai näkemyksen muuttuminen tapahtuisi juuri erikoistumiskurssin aikana, vaan joskus myöhemmin.

Saanan ottaa kaksi esimerkkiä, kuten hyvään puheeseen aina kuuluu. Itse olen ollut johtajana kurssilla, jonka osanottajilla oli todellista pitkäaikaista kokemusta. Eräs sen kurssin opettajista oli saanut kelpoisuuden ja valmistunut opettajaksi ennen kuin minä olin syntynyt. Toisin sanoen hänellä oli opettajakokemusta enemmän kuin minulla ikävuosia; hyvin tultiin toimeen. Siinä mielessä tässä laitoksessa ei ole opettajan tai oppilaan roolia. Toinen esimerkki liittyy omaan alueeseeni. Meillä erikoistumiskurssien opetusharjoitteluun kuuluu aina oppituntien jälkeen keskustelu, jossa pohditaan aivo-riihenä erilaisia mahdollisuuksia käsitellä tai opettaa tai keskustella tästä aiheesta. Tämä pohdinta on erittäin keskeistä, jotta pääsisimme irti käsityksestä yhdestä, ainoasta oikeasta opetustavasta. Opetuksen tavoitteeseen kulkee monta tietä. Erään kurssi loppupuolella pohdimme pidetyn tunnin jälkeen, miten muuten tämä asia voidaan käsitellä tässä luokassa. Jokainen sitten sanaili omia vaihtoehtoja, minä muiden mukana. Keskustelu oli suhteellisen vilkas ja pysyi vielä käsiteltävässä asiassa. Olin tyytyväinen, tällaista jatkokoulutuksen pitää ollakin. Valtio ei turhaan maksa opettajalle virkavapaudesta eikä minulle viran hoidosta. Tätä hyvän olon tunnetta kesti kaksi viikkoa. Kun tapasin tämän opettajan uudelleen, silloin se sitten tapahtui. Tämä opettaja totesi: Olin minäkin tunnin ja keskustelun jälkeen vähän aikaa tyytyväinen, mutta sitten minua rupesi ajatteluttamaan ne asiat. Siinä oli jotakin jekkua. Ne vaihtoehdot eivät olleetkaan vaihtoehtoja, vaan minun olisi pitänyt opettaa lehtorin vaihtoehtojen mukaan. Ymmärränhän minä, ettei lehtori voinut 15 vuotta vanhemmalle ihmiselle muuten tätä asiaa sanoa. Siinä sitä sitten oltiin.

Tarkoitus oli todella, ja on todella pohtia vaihtoehtoja. Meidän on hyväksyttävä kunkin opettajan yksilöllinen opettajan ote ja kehitettävä sitä. Samanaikaisesti meidän on hyväksyttävä, että voimme opettaa saman asian monella eri tavalla. – Mutta keskustelu edellä mainitun opettajan kanssa jatkui. Mietittiin yhdessä, mistä tämä hänen lauseensa johtui. Lopputuloksena päädyttiin aikaisempaan opettajakoulutukseen, jossa tämä kritiikki tunnin jälkeen ei ole ollut tulevaa opettajaa tukevaa, vaan nimitys herjaushetki kuvastaa sen luonnetta, samoin kuin ryhmäohjauksen nimitys joukkoharha.

Tämä vaihtoehtojen esille ottaminen merkitsee läheistä liittymistä peruskoulun lähtökohtaan, oppilaan persoonallisuuden kasvun tukemiseen. Nämä eri vaihtoehdot luovat opetuksen sisällön, josta oppilaat voivat saada uuden

näkökulman oppia uudella tavalla.

Myös lehtorit saavat uusia vaihtoehtoja. Nämä vaihtoehdot ovat todellista siirtymistä pois opetustaidon arvosanan tuijottamisesta kohti opetuksen kehittämistä myönteiseen suuntaan. Saanen tässä ottaa esille opetustaitoon liittyen muutamia näkökulmia, jotka osoittavat, miten kouluuunnittelussa Suomessa voidaan kulkea taas kerran eri teitä. Opetustaidon arvosana on määrätty annettavaksi. Opetustaito liittyy opettajakoulutuksen kannalta keskeisiin vaiheisiin.

1. Sisäänpääsyutkinto

Nykyisessä sisäänpääsyutkinnossa jokainen opiskelija on mukana opetustuokiassa, jossa arvioidaan tämän mikrotilanteen opetustaitoa. Siinä annetaan tietty arvosana, joka ratkaisee enemmän kuin mikään muu kokeessa, pääseekö asianomainen valmistumaan vai ei. Siinä siis annetaan arvosana. Perusteista en sano mitään.

2. Opetusharjoittelu

Eräiltä osin opetustaidon arvosanaa leimaa opetusharjoittelu, vaikka siitä sinänsä ei saisi olla kysymys. Meistä itse kukin muistaa monet sykähdyttävät hetket, jolloin tuota tilannetta käytiin lävitse. Sanontatavat

- sain opetustaidosta arvosanan hyvä

- minäkin olin riidoissa yliopettajana kanssa

pitänevät monissa tapauksissa paikkansa ja paljastavat samalla kriteereistä sen suuren puutteen, joka estää asiallisen keskustelun. Opetusharjoittelussa on kysymys siitä, miten kokelas oppii lukemaan luokan reaktioita oppimisen näkökulmasta ja poistamaan eri oppilailta oppimisvaikeuksia. Ohjaajan tehtävä on tukea opettamisvaikeuksissa opettajakokelasta.

3. Paikan haku

Tällä hetkellä meillä kurssikirjoissa elätetään käsitystä, että maaseudulla on huonommat opettajat kuin kaupungissa. Hyvin keskeisenä tilastollisena mittarina on käytetty juuri opetustaidon arvosanaa. Jos haluaisin olla hyvin ilkeä, toteaisin, että opettajainvalmistuslaitosten lehtorit harjoittavat melkoista kehitysaluepolitiikkaa ja koulupolitiikkaa määritellesään opetustaidon arvosanaa. Tästä toki ei kuitenkaan ole kysymys. Toisaalta ei opettajan työn arvoa voi mitata opetustaidon arvosanalla. Siksi paikan hakemisessa tulisi löytää jokin selvempi kriteeristö, vaikka juuri erikoistumiskurssin suorittaminen. Ehdotin sitä kerran kouluhallituksen edustajille, mutta vastaanotto oli vähän hapanimelä.

4. Opetustaidon arvosanan korottaminen

Aina viitataan siihen, että voidaan sitä korottaa. Kuitenkin näiden korottaneiden lukumäärä on käytännössä niin pieni, että sillä ei merkitystä. Korotustilaisuus järjestetään harjoituskoulussa.

5. Opetustaito ja opetuksen ohjaus

Normaalilyseoiden lehtoreilta on vaadittu kiitettävä opetustaito virkaan. Samaa on myös muissa opettajainvalmistuslaitoksissa. On kuitenkin aiheellista kysyä, antaako näillä nykyisillä perusteilla annettu opetustaidon arvosana kuvaa asianomaisesta opetusharjoittelun ohjaajana. Itse en usko tähän laisinkaan. Kukin meistä voi löytää tämän mielipiteen perusteeksi eläviä esimerkkejä.

Opetustaidon arvosana ei anna kuvaa siitä, miten asianomainen pystyy ohjaamaan yksilöllisesti erilaisia ihmisiä erilaisiksi opettajiksi, jotka luottavat omaan ammattitaitoonsa ja lähtevät panemaan itsensä likoon kaikesta huolimatta. Opettajankoulutuksen kannalta olisi mahdollista kehittää tätä ohjaaja kysymystä paljon enemmän, koska tulevaisuudessa näyttää siltä, että ohjaajia tarvitaan entistä enemmän opetusharjoittelun painopisteen siirtyessä harjoituskoulusta kenttäkouluihin. Tämä ohjaavien opettajien koulutus on tämän hetken suuri ongelma opettajankoulutuksessa. Siihen tulisi paneutua, koska jos se ei ole tarkoituksenmukaisesti hoidettu, opettajakoulutus ei mene eteenpäin, vaan kiertää samoja vanhoja latuja.

Kertaan lyhyesti erikoistumiskurssin sisällön. Se jakaantuu kahteen osaan.

1. Aineenopinnot

Yliopisto hoitaa oman opetuksensa. Luennot alkavat tämän ja ensi viikon aikana, useimmat ensi viikon alussa. Osa erikoistumiskurssien aineen opinnoista tapahtuu tässä talossa.

Jos ajattelemme aineen opintoja, tulisi meidän pitää aikatauluna toukokuun 20. päivää, jotta saisimme kaikki todistukset valmiiksi toukokuun 31. päiväksi. Suunnitelkaa kevätlukukausi sellaiseksi, että tällainen opintojen kulku on mahdollinen. Tämän laitoksen lakkauttaminen ja siirtyminen yliopistoon aiheuttaa sen, että ensi syksyn opinnoissa tulee olemaan melkoisia pulmia. Siksi olisi helpompi hoitaa kaikki erikoistumiskurssien opintoja koskevat asiat kuluvan lukukauden aikana.

Meillä on tietysti monenlaiset suuret ja pienet käsitykset omasta suorituskyvystäimme. Aikaisempien kurssien kokemuksen turvin sanoisin, että älkää yrittäkö aina sitä kiitettävää arvosanaa eli meillä kolmosentahtia. Se ei välttämättä lisää veritulppia mutta on kuitenkin tapahtunut, että se lisää mielenterveyshuolia. Meillä talossa on

totuttu siihen, että jokainen tekee oman osuutensa ilman, että häntä valvotaan koko ajan. Tuetaan kylläkin, mutta ei valvota. Monille nuo yliopisto-opinnot ovat aiheuttaneet huolia, käykää puhumassa niistä vaikeuksista. Erikoistumiskurssit jatkuvat, kun siirrytään Helsingin yliopistoon. Viekkää nyt sanaa kentän opettajille.

2. *Toinen osa kurssia on soveltava.*
  - a. *Seminaariesitelmän tarkoituksena on panna pohtimaan itse oppiaineen perusteita. Millä tavalla tämä asia oikein on?*
  - b. *Opetusharjoittelu on vaihtoehtojen punnintaa, uusien näkökulmien kokeilua. Tuntimäärä on keskimäärin 6 t ainetta kohden, tämän ohella opetusta seurataan. Kokeillaan joitakin asioita käytännössä. Nämä eivät ole entisen kaltaisia mallitunteja, vaan tiettyjen työtapojen tai materiaalin tai jonkun muun opetuksellisen seikan pohdintaa käytännön tasolla.*

Toivotan teille kaikille antoisaa lukukautta ja menestystä opinnoissa.

Vt. rehtorina jouduin hoitamaan monenlaisia asioita. Opettajakorkeakoulun talossa oli uunilämmitys, kaikkiaan 18 uunia. Tätä varten oli puunkantajan (huoltomiehen) virka, jonka tehtäviin kuului lämmityksen hoitaminen puunkannosta aina uunipeltien kiinnipitoon saakka. Kun yhtenä lokakuun aamuna tulin ennen kahdeksaa töihin, vahtimestari ilmoitti, että puunkantaja oli sairastunut, oli tarpeen saada toinen tilalle. Menin kahdeksan jälkeen luennolle ja kysyin, olisiko joku halukas toimimaan puunkantajana pari päivää. Yksi opiskelija oli halukas ja hän sai aloittaa heti. Mutta parin tunnin kuluttua hän tuli sanomaan, ettei hän jatka. Kysyin syytä. Vastaukseksi tuli: ”Se on niin raskasta.” Rehtorin huoneessa oli kaksi korkeaa uunia. Siivoojat kertoivat, että kovien tuulten aikaan oli tarpeen valita oikea uuni, koska toinen veti paremmin kuin toinen, tuulen suunta vaikutti uunien toimintaan.

Yhtenä päivänä otti yksi työntekijä henkilökunnasta yhteyttä ja sanoi, että olisi sovittava aika, jolloin hänen ammattiliittonsa edustaja tulisi tapaamaan. Aika sovittiin ja ko. edustaja tuli työntekijän kanssa. Edustaja aloitti tiukasti sanomalla: ”Miksi tämän työntekijän palkkaa ei koroteta. Miksi laitos estää korotuksen?” Onneksi taloudenhoitaja oli paikalla ja pyysin hänet mukaan keskusteluun. Hän kertoi, että ao. työntekijän osalta oli tehty kahtena edellisellä vuonna palkankorotusesitys kouluhallitukselle, mutta sitä ei oltu hyväksytty. Lisäsin omalta puoleltani, että olemme valmiit tekemään palkankorotusesityksen uudelleen. Ammattiliiton edustaja totesi, että mitään ongelmaa ei tässä näytä olevan. Pääsimme yksimielisyyteen muutamassa hetkessä ja asia eteni taloudenhoitajan esityksellä kouluhallitukseen. Ongelma oli ratkaistu.

Koska opettajakorkeakoulun rakennus oli varsinkin ylimpien kerrosten osalta hyvin sokkeloinen, se ei ollut paloturvallinen työpaikka. Rakennus oli menossa remonttiin syksyllä 1974, tällainen tieto tuli laitoksen kansliaan. Se tieto ei helpottanut vt. rehtorin huolta mahdollisesta tulipalosta. Siksi professori Ruudun kanssa kiersin katsomassa eri puolilla Helsinkiä rakennuksia, joissa syksyllä 1974 opetus voitaisiin aloittaa. Sitä varten oli tehtävä tilasuunnitelma opettajakoulutuksen tarvitsemista luento- ja seminaarihuoneista. Tämä valmistelu vei luonnollisesti melko lailla aikaa muun toiminnan rinnalla.

Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitokseen tulisivat samanaikaisesti myös kotitalousopettajan ja tekstiilityönopettajan koulutuslinjat. Ne olivat toimineet omina laitoksinaan ja omissa rakennuksissaan siihen saakka. Muutosprosessi oli melkoinen, paperilla oli helppo suunnitella yhteisiä kursseja kaikkien linjojen kesken eli pyrkiä massaluentoihin ja massaopetukseen. Se oli taloudellinen asia paperilla, mutta käytännössä tutkimustulokset osoittivat, että massaluentojen ”tehokkuus” oli oppimistulosten osalta erittäin huono. Samanlaisia ristiriitaisuuksia tuli koko ajan näkyviin.

Jos syyslukukausi oli ollut kiireistä aikaa, vauhti vain parani kevätlukukaudella. Opettajakorkeakoulun rakennuksen tuleva remontti merkitsi konkreettisesti uusien opetustilojen haentaa, jossa opetus voitaisiin toteuttaa. Välillä oli listalla koulutalo, välillä laajat konttoritilat jne. Joka tapauksessa selvisi nopeasti, että opetuksen vaatimat erityistilat, kuten liikuntaan ja käsitöihin oli haettava erikseen. Toisin sanoen opetus hajaantuisi moneen paikkaan. Toinen asia, joka hallitsi kevätlukukautta oli opettajien virkatilanne. Se näkyi koko kevättalven, vaikka virkatoimikunta sai ajoissa työnsä valmiiksi. Omalta kohdaltani toimikunnan ehdotus oli siirtyminen kasvatustieteen lehtorin virkaan, ei uskonnon lehtorin, koska siihen oli tulossa siirto-opettaja. Hyväksyin tämän ehdotuksen. Se tulisi olemaan työntäyteinen virka. Samaan aikaan tammikuussa oli professori Erkki A. Niskasen kanssa puhetta Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen apulaisprofessorin viranhoidosta kevätlukukautena 1974, mutta asia ei herättänyt minun puoleltani suurempaa mielenkiintoa.

Maunulan kansakoulussa opetusharjoittelussa pyrittiin irti tuntikohtaisista suunnitelmista kohti ns. kokonaissuunnitelmaa, joka merkitsi ohjaavien lehtoreiden, luokanopettajien ja opettajakokelaiden entistä laajempaa yhteistyötä. Laajat opetuskokonaisuudet edellyttävät eri oppiaineiden integrointia ja enemmän team-työtä kuin aikaisemmin. Niiden toteuttamisella oli omat rajansa koulun käytännön toiminnan kannalta. Oppitunteja ei ollut helppo yhdistää, suurluokkia ei ollut jne. Mutta näitä yritettiin. Rehtori Ruudun tavoin kävin ns. alustunneilla Maunulan kansakoulussa. Alustuntien idea oli kiinnittää huomiota johonkin oppiaineen kannalta keskeiseen sisällölliseen tai metodiseen kohtaan. Alustuntia seurasi aina tunnin keskustelu, jossa kaikki vastuosapuolet olivat mukana, niin ohjaava lehtori, luokanopettaja kuin tunnin pitänyt opettajakokelas. Nämä keskustelut olivat minulle hyvin mielenkiin-

toisia, sillä niiden ansiosta pääsin perehtymään eri oppiaineiden opetukseen ja sen vaihtoehtoihin.

Ylioppilaskunnan kanssa jatkettiin keskustelua, jossa pyrittiin todella ratkaisuihin. Syyslukukauden dikotomisesta asetelmasta, jossa oli aina vastakkaiset puolet, oikeisto-vasemmisto, porvarit-sosialistit jne., oltiin pääsemässä asiakysymyksiin. Jos ylioppilaskunnan edustajilla oli perustellut näkökohdat, myös opettajakunnan jäsenillä oli vastaavasti omat näkökohdat. Kysymys oli siitä, miten tehdään yhteistyötä, vaikka näkökannat erosivat. Olin opettajaneuvoston puheenjohtaja ja opettajakunnan kokousten puheenjohtaja ja pyrin ylläpitämään keskustelua osapuolten välillä. Osa aktiivisista ”politiikan” kannattajaopiskelijoista jätti politiikan vähemmälle, keskittyi opintoihin ja sai luokanopettajan tutkinnon suoritettua. Osa pyrki jatkamaan aktiivista politiikan roolia ja opinnot jäivät vähemmälle. Nämä kyllästyivät jatkuvaan keskusteluun ja perustivat ylioppilaskunnan omat kurssineuvostot maaliskuun lopussa 1974 pari kuukautta ennen toiminnan loppumista. Niiden merkitys jäi formaaliseksi. Ylioppilaskunta järjesti vuosijuhlan maaliskuun 24. päivänä. Päiväjuhla oli opettajakorkeakoululla ja iltajuhla eräässä Herttoniemen ravintolassa. Päiväjuhlassa ylioppilaskunta palkitsi ansioituneita jäseniä ja opettajia. Aikaisempi traditio oli osalle järjestäjistä tuntematon, koska sama ansiomerkki saatettiin antaa vuoden parin jälkeen samalle opettajalle. Samalla se kuvasti jo toiminnan hiipumista.

Aika erikoinen asia liittyi maalishuhtikuuhun. Sain kasvatustieteen laitokselta kirjeen, jossa minua kehoitettiin kokoamaan ansio- ja julkaisuluetteloa ajan tasalle voidakseni anoa dosentuuria kasvatustieteessä. Se oli yllättävä tieto, koska vaikka olin usein kasvatustieteen laitoksella, asiasta ei aikaisemmin puhuttu. Olin saanut Jyväskylästä Martti Haavion säätiöltä apurahan tutkimustyötä varten. Se ei antanut mahdollisuutta jäädä virkavapaalle vt. rehtorin työstä, mutta oli kuitenkin tunnustus uskonnonopetuksesta tehtävälle tutkimukselle. Apuraha tarjosi sitten mahdollisuuden irtaantua välillä vt. rehtorin töistä ja syventyä tutkimuksen tekemiseen ja kirjoittamiseen. Tätä kautta sai alkunsa uskonnonopetuksen tavoitetutkimuksen I raportti (Kuikka 1974). Tein kaiken kiireen keskellä dosentuurin hakuun vaaditut asiakirjat ja kokosin julkaisuluettelon, molemmat veivät yllättävän paljon aikaa ja lähetin ne kasvatustieteen laitokselle. Dosentuurin edellytyksenä oli väitöskirja ja toinen laaja tutkimus tai artikkelin osoitettu tutkimustyö. Aina siitä ei pidetty kiinni. Jos väitöskirja oli laudatur-arvosanalla hyväksytty, riitti lisäksi suppeampikin tuotanto. Kun kyselin huhtikuussa asiasta, vastaukseksi tuli, ettei anomusta voi viedä tiedekuntaan, tieteellinen tuotanto on vielä suppea, tarvitaan uusia tutkimuksia. Se oli melkoinen vastaus, sillä oletin, että kun ehdotus tulee kasvatustieteen laitokselta, asiaa oli selvitetty etukäteen. En jaksanut kuunnella muita selityksiä, itselleni kuitenkin hahmottui tietynlainen käsitys, miksi näin meneteltiin. Kullakin laitoksella on omat piirteensä.

Laitumellepäästöjuhlan traditio

Toukokuussa valmistuva kurssi kysyi, pidetäänkö heille laitumellepäästöjuhla. Tietenkin aluksi annoin vastauksen: ”Tässä on sattunut kaikenlaista yhteistyötä haittaavaa tapahtumaa, mutta lupaan neuvotella opettajakunnan kanssa.” Totta kai me järjestimme sen yhtä monimuotoisena kuin aikaisempina vuosina. Vuoden 1973 laitumellepäästöjuhlaan en päässyt vaitöskaronkan vuoksi, mutta nyt olin mukana.

Tätä opettajakorkeakoulun mieleenpainuvimpiin kuuluvia juhlia oli vietetty aina toukokuun lopussa päästötodistusten jakoa edeltävänä iltana. Vastuun juhlan järjestämisestä kantoivat lehtorit ja Maunulan kansakoulun opettajat. Keskustelin kollegojeni kanssa juhlasta. Kaikki tulivat ilomielin mukaan. Veikko Poijärvelle olen monen kiitoksen velkaa tämän tradition selvitämisestä aina valokuvia myöten, joista osa on ohessa mukana.

Juhlatradition primus motorina toimi aikanaan tohtori Arvi Ulvinen. Hän siirsi sittemmin tehtävän kollegalleen Veikko Poijärvelle, joka aloitti biologian- ja maantieteen lehtorina opettajakorkeakoulussa elokuussa 1964. Ulvinen oli suunnitellut kaiken huolellisesti ja tehnyt tarkat muistiinpanot eri ohjelmanumeroista, roolien esittäjistä, asuista ja lavalla tarvittavasta rekvisiitasta. Kaksivuotisen opettajankoulutuksen aikana tarvittiin juhlasta kaksi ohjelmakokonaisuutta, joita pyöritettiin vuorovuosin melko pienin muutoksin. Mutta kun opettajankoulutus piteni kolmivuotiseksi 1968, Veikko Poijärven piti yhteistyössä muiden lehtoreiden kanssa värkätä kolmaskin ohjelmaryhmä. Vuosi vuodelta oli mukava todeta, kuinka opiskelijat ällistyivät nähdesään arvon opettajien heittäytyvän täysin sydämin erittäin huumoripitoisen ja välillä ”kreisin” ohjelman esittäjiksi rehtori Martti Ruutua myöten, Veikko Poijärvi muistelee.

Kun olin itsekin mukana laitumellepäästöjuhlan valmisteluissa, ihmettelin opettajien intoa olla harjoituksissa, sillä työtä oli muutoinkin yltäkyllin, opetusharjoittelun ohjausta, luentokertauksia tentteineen ym. Monesti tuntui siltä, että harjoitukset olivat kevään parasta antia valmistautumisessa kesälomalle. Leikkimielisyys ja hurtti huumori viritti monen harjoituksen tunnelmaa. Juhlan ohjelma liittyi luonnollisesti siihen toimintakenttään, jonka vaikutuksen alla olimme koko lukuvuoden. Musiikki oli keskeisellä sijalla. Toukokuussa 1971 ohjelman alussa esiintyi opettajakuoro, tarkemmin sanottuna ”OKK:n ja harjoituskoulun inkvisiittori” johtajanaan Pikku-Martti ja etusormi eli siis Martti Ruutu. Yhteislaulut rytmittivät juhlaa, katalyysaattorina Marjut Laitinen. Väli vuosina kuoro tunnettiin ”Fossiilikuoron” nimellä.

Kilpailut olivat suosittu ohjelmanumero. Milloin vastakkain olivat kokeilat ja lehtorit, milloin taas demokraattisena vastauksena toimi huutoäänestys. Kuvapatsaskilpailu liittyi Helsingin erilaisiin kuvapatsaisiin lähtien Runebergista ja päätyen Larin Paraskeen. Kolmen sepän patsaan kolme hahmoa

48. Martti Ruutu johtaa opettajakorkeakoulun opettajien kuoroa.

49. Oppitunti laitumellepäätöjuhlassa.

50. Balettiesitys: Tsaikovskin Joutsenlampi.

51. Balettiesitys: Tsaikovskin Joutsenlampi.

olivat Martti Ruutu, Yrjö Nora ja Martti Kuikka käsissään pienet vasarat. Toisina keväänä kilpailtiin kirjallisuuden tuntemisesta, jossa opettajat esittivät tunnistettavan teoksen ilman sanoja. Mukana oli Mikael Karvajalkaa, Kihlausta, Lakkoa jne.

Iltamaperinteen mukaisen ohjelman huipennuksen muodostivat näytelmät. Taloon opiskelemaan pääsy edellytti sisäänpääsytutkintoa, jossa pyrkijä piti valitsemastaan aiheesta lyhyen oppitunnin kuvitellulle luokalle ja arviointilautakunta arvosteli esityksen pyrkijän poistuttua. Veikko Poijärvi kirjoitti aiheesta näytelmän, jonka ”tempomerkintä” oli 1-näytöksinen farssi. Siitä tuli klassikko, joka palasi toistuvasti ohjelmistoon. Vuonna 1968 arvostelulautakunnan muodostivat lehtorit Anelma Tympönen (Eila Mattila), Eevert Jysky (Yrjö Nora) ja Malakias Löpsö (Veikko Poijärvi). Tutkintoon osallistui neljä pyrkijää: Sulevi Kainokannel (Martti Kuikka), Tuulia Tipsukka (Julia Lintonen), Aapeli Leukava (Väinö Miettinen) ja Bertha Pötsi (Aino Suhonen). Myös putkimies Taavetti Tonki (Veikko Ojanperä) ja vahtimestari Toivo Varis (omalla nimellään) kuuluivat näytelmään.

Näytelmän luonne ilmeni lehtori Jyskyn alkurepliikistä: ”Oletteko vihdoin valmiit, pyrkijöiden Via dolorosa alkaa. Muistakaa tuijottaa heitä mahdollisimman kylmäkiskoisesti ja käärmemäisesti, se tekee terää. Häipyvät turhat luulot, koettu juttu, koettu juttu.” Tähän tyyliin jokainen pyrkijä arvioidaan, kunnes paikalle eksynyt putkimies Tonki sekoittaa koko pelin saamalla loistavat arvostelut ja farssi on valmis. Toinen yhtä suosittu oli ”Kissamainen tunti” Veikko Poijärven muokkaama yksinäytöksinen tragikomedialla. Se perustui jo Arvi Ulvisen aikana esitettyyn, samannimiseen näytelmään. Ideana oli parodioida opettajakokelaan eläinoppituntia, jonka aiheena on kissa ja jossa tapahtuvat kaikki pahimmat kömmähdykset, joista kokelaita oli harjoitustunneilla varoitettu. Näytelmän osajako oli seuraava: aineenvalvoja (Päivi Oinonen), opettaja Uno Pölvälin (Veikko Poijärvi) ja luokan oppilaina Martti Pikkarainen (Martti Ruutu), Kaino Pietarinpieni (Yrjö Yrjönsuuri), Bertta Huttunen (Hertta Turunen), Pauli Pinkola (Paavo Jouppila), Untamo Hukksaari (Unto Susiluoto), Taina Muhonen (Aino Suhonen), Anna Laina Korikaski (Anna-Liisa Karikoski) ja Sauri Lanttu (Lauri Santtu), joka kuvasa piirtää tauluun tunnin aihetta kissaa.

Kaikkien kommellusten jälkeen lauletaan yhteisesti ja moniäänisesti: ”Kissimirri, kissimirri, koreana käyt, alatippa arkenakin hienona näyt.” Tunti päättyy yleiseen hämmennykseen, kun Bertta tekoviattomasti kysyy: ”Opettaja, opettaja, mikä se alatippa on?” Maija Larmola kirjoitti v. 1972 Kissamaisesta tunnista taistolaisversion. Kun opettaja Uno Pölvälin yritti tunnin lopulla saada luokan pisimmän pojan – kenenkäs muun kuin Martti Pikkaraisen – olemaan hiljaa, tämä tuli polvihousuissaan aivan opettajan eteen ja kysyi uhkaavasti: ”Olikos jotain asiaa?” Sitten oppilaat marssivat opettajaparan ympärillä ja lauloivat:

”Nyt on tullut aika, jolloin maikat punnitaan
kova kuri, koulusäännöt tunkiolle vaan
ja oppilaille sananvalta, täysi vapaus
pois harvainvalta, painostus ja vanha hapatus!”

Lopuksi Pölvälin kannettiin luokasta ulos niin että tukka tutisi. Jotta oltaisiin ajan tasalla, oli muutamana keväänä ja viimeksi 1974 missikisat, jossa silloisen demokraattisen huutoäänestyksen perusteella valittiin illan hemaisevin kaunokainen. Vuoden 1971 kaunottaret olivat Ludmila Golobushka (Murmansk), Mimi Skandalieu (France), Gretchen Fleischlich an den Lorelei (Wien), Jane Thompson (Stratford on Avon), Gino Lollo-Gigantica (Italy) ja Amalia Ähky (Mellunkylä, Finland). Rehtori Martti Ruutu oli tuo Fräulein Gretchen blondiperuukissa ja valittiin huutomyrskyllä voittajaksi.

Yhtä suuret suosionosoitukset keräsi balettiesitys Tšaikovskin Joutsenlammesta. Osan nimi oli ”Pikkujoutsenet” ja sen ensiesiintyminen tapahtui 1967. Baletin suosio jatkui aina toukokuuhun 1974. Koreografian suunnittelija ja soolotanssin esittäjä oli Veikko Poijärvi (pieni joutsen) ja loistavan pianosäestyksen takasi Aune-Martta Roiha. Joutsenilla oli upeat valkoiset harsohameet ja päässä hopeakranssit. Baletti alkoi joutsenten viehkeällä pari- ja yhteistanssilla. Lopuksi pieni joutsen esittää huikean soolon. Yhtäkkiä sen keskeyttää julma metsästäjä, joka ampuu ja osuu soolotanssijaan. Seuraa draamaattinen kuolinkohtaus, jonka päättyessä pieni joutsen vaipuu jalkoja sätkytellen lattialle. Murheen murtamina ja pauhaavien suosionosoitusten saattelemina retuuttavat muut tanssijat pienen joutsenen kulussien suojaan ja tömäyttävät hänet taas näyttämön lattialle tullessaan useita kertoja kumartamaan.

Koko parituntisen juhlan päätteeksi kaikki osallistujat, sekä opettajat että opiskelijat, nousivat seisomaan ja lauloivat käsi kädessä juhlatradition mieleen jäävän tunnuslaulun:

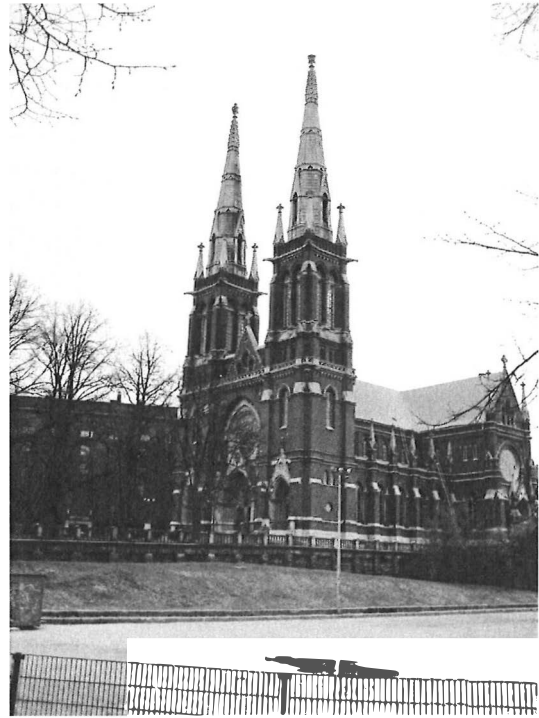
”Taas ystävyys ei raukene, vaan kestää ainiaan. On suuri silloin riemumme, kun jälleen kohdataan. Tiet voivat kauas loitota, jää muisto sydämiin. Siis vielä kiitos kaikesta ja terve, näkemiin.”

Juhlaohjelman jälkeen laitumellepäätöjuhla jatkui yhteisen karkelon merkeissä, jossa niin opettajat kuin opiskelijat olivat innokkaasti mukana. Toukokuun 1974 suosituimpiin iskelmiin kuului eittämättä Kotkan Ruusu, joka yhteislauluna kaikui tanssisalissa.

Jumalanpalvelustraditio

Helsingin va. opettajakorkeakoulun traditioon oli kuulunut vuodesta 1958 lähtien lukuvuoden aloittamis- ja päättäjäispäivän jumalanpalvelus läheisessä Johanneksen kirkossa. Se oli avoin tilaisuus. Päättäjäisjumalanpalvelukseen osallistui myös valmistuvien opettajien vanhempia, ystäviä ja tuttavvia. Jumalanpalveluksesta vastasivat opettajakorkeakoulun uskonnonopettajat ja paikallisseurakunnan papit. Oma vuoroni oli ensi kerran lukuvuoden 1968 - 1969 päättäjäisjumalanpalveluksessa. Olin silloin tuntiopettajana. Läsä oli 150 henkeä, seuraava sunnuntaina oli kirkkovieraita 140. Lukuvuosi 1970 - 1971 aloitettiin aikaisempaan tapaan kirkossa. Kurssitoverini Jouko Pulkkinen toimi liturgina. Uskonnon lehtorin tehtäviin sisältyi saarna, olin tuolloin päätoiminen viranhaltija. Saarnan aihe oli elämän tarkoitus (Joh. 16: 24–26). Kevään 1971 jumalanpalveluksessa oli liturgina teologian tohtori Toivo Saarilahti. Saarnan aihe oli Jumalan Rakkaus (1. Kor. 13). Myös lukuvuonna 1971 - 1972 olin saarnavuorossa. Syyskauden avajaisjumalanpalveluksessa saarnan aihe oli Jeesuksen valinta (Luuk. 6:12–16) ja kevään päätöskirkossa Iankaikkinen elämä, elämän realiteetti (Saarn. 3:1–8.11). Seuraavina kahtena vuotena Johanneksen seurakunnat papit, Oke Peltonen ja Toivo Saarilahti hoitivat jumalanpalveluksen.

46. *Johanneksen kirkko.*

Opettajakorkeakoulun päättäjäiset

Toukokuun 31. päivä 1974 oli täynnä ohjelmaa. Aamulla oli ensimmäinen kahvitilaisuus, jossa pidin kiitospuheen henkilökunnalle kuluneen lukuvuoden ja aikaisempien vuosien yhteistyöstä. Päätösjumalanpalvelus oli Johanneksen kirkossa, läsä oli 100 henkeä, mikä oli sama kuin edellisenä vuonna.

Vuonna 1972 mukana oli vastaavassa juhlassa 160 kuulijaa. Professori T. P. Virkkunen piti saarnan, jonka lähtökohtana oli Matteuksen evankeliumista 14:15–20. Hän oli oikea henkilö pitämään saarnan, sillä hän oli lukuvuoden 1958 - 1959 avajaisjumalanpalveluksessa ollut saarnaajan tehtävissä. Tuolloin alkanut käytäntö avajais- ja päätösjumalanpalveluksesta jatkui toukokuuhun 1974 saakka. Päätösjumalanpalvelukseen liittyi kaunis traditio, jolla oli pitkät perinteet. Jumalanpalveluksen loppuosassa valmistuvat opettajat kutsuttiin alttarin eteen ja heille luettiin Herran siunaus, ikään kuin virkaan siunaaminen. Se oli luonnollisesti vapaaehtoinen akti, mutta se toteutui tällä viimeiselläkin kerralla huolimatta ylioppilaskunnan aktiivisesta politisoitumisesta. Liturgina oli pastori Reino Tillanen, joka toimi virassa Johanneksen seurakunnassa.

Varsinainen päättäjäistilaisuus pidettiin opettajakorkeakoulun ns. yläsalissa. Professori Martti Ruutu oli itse oikeutettu juhlapuhuja. Hän pohti puheessaan meneillään olevaa murrosvaihetta. ”Kun saavutaan kehityksen taitteeseen, kun entinen vaihtuu uuteen joko organisatorisesti tai sisällöllisesti tai molemmissa suhteissa, monet ovat taipuvia enemmittä varustamaan taakse jäävän yleislemalla vanhentunut, ei huomion arvoinen, ikään kuin uudistukset olisivat itse luoneet omat edellytyksensä. Mikäli tarpeellinen uusi on joutunut murtautumaan esiin monien vastusten läpi, sen innokkaimmat ajajat saattavat päätyä pelkkään ennen olleen puutteiden ja rajoitusten luettelointiin, haluamatta ja ehkä kykenemättäkään muuta näkemään. Milloin ja missä laajuudessa kun näin käy, käsityksemme taakse jääneestä – ja silti vaikutuksissaan mukanamme seuraavasta jää virheelliseksi, tosioloja vastaamattomaksi.”

Tässä heijastuu välillä hyvinkin kärkevä koulukeskustelu, jossa vastakohdat iskivät yhteen 1970-luvulla, koskipa se kansakoulua, oppikoulua tai opettajankoulutusta. Puhuja jatkaa: ”Tosiasia, että opetuslaitos ei asian luonnosta johtuen kehity äkkihyppäyksin vaan muuttuu nimenomaan työskentelynsä sisällöltä suhteellisen hitaasti, on omiaan antamaan ulkoa päin katsoen vaihtelun, ettei etenevää kehitystä ole kovinkaan paljon tapahtunut. Minulla ei ole tässä pienemmässäkään määrässä ryhtyä pitämään historiaan siirtyvän Suomen kansakoulun ja Suomen oppikoulun ja niiden opettajankoulutuksen aikaansaannosten puolustuspuhetta. Ne puhukoot itse puolestaan, puutteineen ja saavutuksineen.”

Puhuja korosti, että koululaitoksessa tehty työ ansaitsee tieteelliseen tutkimukseen perustuvan kokonaiskartoituksen. Kansakoulun osalta se on tehty, mutta oppikoulun ja opettajankoulutuksen työn osalta tekemättä. Puhujan mielestä ”on syytä uskoa, että niin pitkälle kuin tutkimus pystytään kohdistamaan koulumme opetustyön sisäisten kvaliteettien valaisuun, saamme tutustua rajoitusten ja puutteiden rinnalla myös rohkaisevaan määrään jatkuvaa pedagogista edistymistä. – Sitä tarvitaan tunteaksemme syvemmillä uu-

den kehitysvaiheen todelliset lähtöedellytykset ja siinä jatkuvasti vaikuttavat menneisyyden siirtämät perintötekijät.”

Puheessa näkyy selkeästi humanistisen historiantutkijan äänenpainot. Menneisyys ei ole mustavalkoinen, vaan historia, kouluhistoria mukaan luetuna, on jatkuva muutos- ja kehitysprosessi.

Puhuja tarkasteli opettajakorkeakoulun määrällistä kehitystä ja yhteistyötä kouluhallituksen kanssa ja esittää erittäin tärkeän näkökohdan: ”Toivomme kouluhallituksen voivan kanssamme tuntea tyydytystä siitä, että sen toimenpiteestä aikoinaan syntyneen opettajakorkeakoulun työ ei raukea, vaikka korkeakoulu tässä muodossa siirtyykin menneisyyteen, vaan muodostaa tärkeän osan sitä henkistä pääomaa, jonka varassa Helsingin yliopistoon syntyvä opettajankoulutuslaitos ponnistautuu uudelle kehityksen taipaleelle.” Hän korosti opettajakorkeakoulun merkitystä opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen vastuun kantajana koko toiminnan ajan vuosina 1947 - 1974.

Omassa puheessani pyrin piirtämään kuvaa päättyneen lukuvuoden toiminnasta. Kuorot vastasivat juhlan musiikillisesta ohjelmasta. Juhlaan kuului luonnollisesti todistusten jako valmistuville peruskoulun luokanopettajille. Valmistunut kurssi oli todella hyvä kurssi, avoin ja toisistaan huolta kantava ja yhteisen vastuunsa tunteva. Kurssilta valmistuneita opettajia on ollut ilo tavata vuosien ja vuosikymmenten mitaan.

Juhlapäivä jatkui rehtorin huoneessa, johon oli kokoontunut arvovaltainen vierasjoukko. Opettajakunta halusi kiittää rehtori Martti Ruutua pitkäaikaisesta työstä opettajakorkeakoulun kehittäjänä ja uudistajana ja ojentaa hänelle muistolahja. Taisin omassa puheessani sanoa, miten opettajakorkeakoulu on ollut kuin Masan arkki (Hesarin sarjakuvan mukaan) rehtoreina Martti Hela, Martti Ruutu ja Martti Kuikka. Tilaisuus jatkui yhteisen keskustelun ja kahvinjuonnin merkeissä.

Aikaa oli kulunut pitkälle iltapäivään, kun juhlapäivä oli ohi. Juhlapäivä oli mennyt suunnitellun ohjelman mukaan, valmistuneet saivat todistuksensa ja lukuvuoden toimintakertomus oli ilmestynyt ajoissa, vaikka kiirettä piti. Illalla olin tosi väsynyt. Pääosa oli tehty, mutta töitä riitti koko kesän ajaksi, vaikka päävastuun kantoi Helsingin yliopiston opettajankoulutustyöryhmä ja professori Martti Ruutu.

Mitä nyt eteen?

Mihin päin tästä suuntautuisin ensi syksynä, jatkanko Helsingin yliopiston palveluksessa vai suuntaanko Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen. Muistan kauniin jo kesäiseksi muuttuneen toukokuun päivän, jolloin mietin vielä Helsingin rautatieaseman lähellä, lähetätkö hakupaperit vai en. Perhe-neuvostossa oli puhetta koko perheen siirtymisestä Savonlinnaan, mutta sii-

nä oli suuri riski, sillä tarjotut virat olivat määräaikaista. Siksi päädyttiin siihen, että katson tilannetta yhden vuoden Savonlinnassa ja palataan asiaan sen jälkeen. Ei tämäkään ratkaisu tuntunut helpolta, jokaviikkoinen 700 - 1000 kilometrin matkustaminen toisi mukanaan sekä väsymystä että poissaolon perheestä ja olisi myös taloudellisesti rankka.

Helsingin opettajakorkeakoulun rehtorit

Masan arkki 1947 - 1974

Martti Hela s. 7.12.1890 Tampereella. Professori. Vuonna 1908 hänestä tuli ylioppilas. Hän jatkoi opintoja ja suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon vuonna 1914. Hän väitteli vuonna 1932. Hänellä oli pitkä opettajakokemus opettajankoulutuksessa. Hän oli Rauman seminaarin musiikin lehtori vuosina 1919 - 1927, Kajaanin seminaarin johtaja ja kasvatusopin opettaja vuosina 1927 - 1943 ja Heinolan seminaarin johtaja vuosina 1943 - 1947. Hänet valittiin Helsingin väliaikaisen opettajakorkeakoulun ensimmäiseksi rehtoriksi 1947, jota tehtävää hän hoiti vuoteen 1954 saakka. Hänen keskeisiä harrastuksiaan oli musiikki, niin säveltäminen kuin kuoronjohtaminen ja tutkimustyö. Hänen elämäntyönsä päättyi vuonna 1965.

Martti Ruutu s. 2.3.1910 Helsingissä. Professori. Ylioppilaaksi tulon jälkeen hän opiskeli historiaa ja valmistui filosofian maisteriksi vuonna 1932. Sekä tutkijan että opettajan tie oli pohdittavana, opettajan tie vei mukanaan. Hänet valittiin vuonna 1938 Kallion yhteiskoulun historian opettajaksi ja rehtoriksi. Vuotta myöhemmin hän väitteli tohtoriksi historian alalta. Sotien jälkeen hän jatkoi Kallion yhteiskoulussa. Vuonna 1954 hän siirtyi Helsingin väliaikaisen opettajakorkeakoulun rehtoriksi ja teki erittäin mittavan elämäntyön opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Vuonna 1973 hän siirtyi Helsingin yliopistoon professoriksi perustettavaan opettajankoulutukseen ja toimi vuosina 1974 - 1975 ko. laitoksen esimiehenä ja tiedekunnan dekaanina. Hänen aktiiviseen harrastustoimintaansa kuului musiikki, kuorotoiminta, Savolainen osakunta ja sen historia. Hänen elämäntyönsä päättyi vuonna 2005.

Martti Kuikka s. 26.12.1939 Polvijärvellä. Professori. Ylioppilaaksi tulon (1958) jälkeen hän suoritti kansakoulunopettajantutkinnon Jyväskylän kasvatusopillisessa korkeakoulussa. Hän jatkoi opintoja ja suoritti Helsingin yliopistossa teologian kandidaatin tutkinnon vuonna 1967 ja lisensiaatin tutkinnon vuonna 1970. Hän väitteli filosofian tohtoriksi vuonna 1973. Hän toimi tuntiopettajana Helsingin opettajakorkeakoulussa vuosina 1968 - 1970 ja uskonnon lehtorina vuosina 1970 - 1973 ja vt. rehtorina lukuvuonna 1973 - 1974. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa hän oli apulaisprofessorina vuosina 1974 - 1978, Helsingin yliopistossa apulaisprofessorina vuosina

1978 - 1998 ja professorina vuosina 1998 - 2003. Harrastukset liittyvät koulu- ja sukuhistoriaan.

Tutkimusta ja kirjoitusta

Vaikka lukuvuosi 1973 - 1974 oli työntäyteinen, siinä jäi aina silloin tällöin aikaa kirjoittaa. Uskonnon peruskurssia varten ryhdyin kokoamaan aineistoa, koska peruskoulujärjestelmään siirtyminen alkoi vuonna 1972 ja kahenta vuotta aikaisemmin oli julkaistu Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö I, jossa oli opetussuunnitelman perusteet. Ko. komitean mietintö II sisälsi oppiaineiden opetussuunnitelmat. Hallinnollinen siirtyminen uuteen yhtenäiskoulujärjestelmään edellytti luonnollisesti myös pedagogista siirtymistä, jossa em. komitean mietinnöt näyttelivät merkittävää osaa. Olin tehnyt vuosina 1972 - 1973 opettajien täydennyskoulutukseen koulutusmateriaalia, jossa olin käsitellyt uskonnonopetuksen perusteita. Näin syntyi Uskonnon didaktiikka I keväällä 1974. (Kuikka 1974.) Se oli 90-sivuinen julkaisu, jossa tarkastelin ensin kansakoulun aikaisempia opetussuunnitelmia ja uskonnonopetuksen järjestämistä eri maissa. Pääosa käsitteli peruskoulun uskontokasvatuksen perusteita, opetuksen tunnustuksellisuutta, uskonnonopetuksen erityistavoitteita ja kasvatuksen eettisiä ja sosiaalisia tavoitteita. Tämän didaktiikan tarkoitus oli antaa ne perusteet, joiden mukaan peruskoulun uskonnonopetus muotoutuu. Se oli lähdekirjana niin peruskurssilla kuin uskonnon ja alkuopetuksen erikoistumiskurssilla.

Varsinaiset tieteelliset julkaisut liittyivät väitöskirjaan ja uskonnon opetuksen tavoitetutkimukseen, joka oli osa professori Erkki A. Niskanen koulutustavoiteprojektiä. Sen tavoitteena oli selvittää niin oppiaineiden tavoitteita kuin koulutuksen yleisiä tavoitteita em. erityistutkimusten perusteella. Myös oma väitöskirja antoi aiheita jatkotutkimuksiin. Yksi keskeinen hahmo oli Nestor Järvinen Jyväskylän seminaarissa. Kokosin lähdeaineiston ja kirjoitin elämäkerran, joka julkaistiin käytännöllisen teologian laitoksen uskonnonpedagogiikan sarjassa (Kuikka 1974). Kolmas teema oli analysoida pedagogiset ja uskonnonpedagogiset suuntaviivat, jotka näkyivät Ruotsin, Sveitsin ja Saksan seminaareissa 1840- ja 1860-luvuilla. Ne antoivat taustaa suomalaisille suunnitelmille nimenomaan Uno Cygnaeuksen tutustuttua ennen seminaarilaitosta koskevan ehdotuksen laadintaa 1850-luvulla. (Kuikka 1974.)

Artikkelit olivat itsenäisiä kokonaisuuksia, joiden teemat liittyivät väitöskirjaani. Niistä ei tullut juuri palautetta. Niitä arvioitiin lähinnä viranhakujen yhteydessä tieteellisen tuotannon osina. Siitä voi ottaa esille kaksi ääripäätä. Yksi arvioitsija katsoi, että Kuikka on väitöskirjan jälkeen aloittanut uuden tutkimusalueen, josta ko. artikkeli oli ensimmäinen. Toinen arvioitsija katsoi, että Kuikka on koonnut käyttämättömät liuskat pöytälaatikosta ja kirjoittanut

ne puhtaaksi. Tällainen kommentti ei kovin kannustavaa ollut.

Kevätlukukauden alussa 1974 hain Martti H. Haavion säätiön apurahaa uskonnonopetuksen tavoitetutkimusta varten. Sellainen myönnettiin, se mahdollisti tutkijahuoneen vuokraamisen pariksi kuukaudeksi tutkimusaineiston analyysiin ja kirjoittamiseen. Kullakin oppiaineella oli edellä mainitussa professori Niskasen tutkimusprojektissa oma tutkijansa. Oma aiheeni oli uskonnonopetus. Kevään ja alkukesän aikana sain raportin kootuksi. Se julkaistiin Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston julkaisusarjassa. Se käsiteli Luokan- ja aineopettajien arviointeja 6 - 18 -vuotiaitten uskonnonopetuksen merkittävimmistä tavoitteista. Paradigma oli erilainen kuin aikaisemmissa tutkimuksissani. Tutkimus kohdistui nykypäivään ja yhteen kehittyvään oppiaineeseen. Esitutkimuksen jälkeen varsinaista tutkimusta varten valittiin 150 luokan ja 150 aineopettajaa. Tutkimuksen suorittaminen edellytti lupaa kouluhallitukselta ja Suomen Opettajain Liitolta. Viimeksi mainittu oli tarkentanut päätöksentekoaan tässä asiassa, koska luvanhakijoiden määrä kasvoi koko ajan, samalla kun opettajien työmäärä oli kasvanut erilaiset koulu-kokeilujen myötä. Tutkimus oli mielenkiintoista tehdä ja eri vaiheissa pohdittua, millä analyysitavalla saadaan parhaiten tietoa tutkimusongelmien selvittämiseksi.

Analyysin tavoitteina oli löytää tavoitteiden rakennekokonaisuuksia, mikä johti faktorianalyysin käyttöön. Toisaalta alan asiantuntijat korostivat aikaisempien analyysivaiheiden merkitystä, joissa on informaatiota riittävästi pohdintaa varten. Tarkoituksenmukaista olisi pysähtyä keskiarvojen ja hajontojen ja korrelaatiomatriisien kohdalle. Jokainen uusi analyysi oli perusteltava tutkimusongelmien kannalta, ei analyysin sinänsä. Näitä ohjeita seuraten kävin aineiston lävitse ja kirjoitin raportin. Ei lie ollut mikään yllätys, että opettajat arvioivat lähes yksimielisesti lukion merkittävimäksi tavoitteeksi mielenterveyden, toiseksi tärkein oli lähimmäisenrakkaus ja kolmanneksi tärkein omatunto. Tutkimusaineisto koottiin joulukuussa 1973 ja tammikuussa 1974. Palautusprosentti oli aineopettajilla 80 ja luokanopettajilla 88. Tulokset olivat suuntaa antavia, mutta osoittavat yleisten eettisten ja sosiaalisten tavoitteiden merkitystä uskonnonopetuksen erityistavoitteiden rinnalla. (Kuikka 1974.)

Joka tapauksessa tutkimustyö oli välttämätöntä päivätyön rinnalla. Tutkijalla on tutkimuksen vapaus, joka vie tutkimusta eteenpäin ja jonka hän kokee mielekkääksi. Hän tekee omia ratkaisujaan ja pyrkii selviytymään umpikujista. Usein keskustelu saman alan tutkijoiden kanssa auttaa asiassa. Siksi tutkimusprojektissa työskentely on yhä yleisempää. Toisaalta läheisten ja perheen ei ole aina helppo ymmärtää pitkäjänteistä monivuotista tutkimustyötä, koska tutkijan ajatukset ovat projektissa 24 tuntia joka päivä.

Päiväkerhon opetussuunnitelma

Aloite päiväkerhotoiminnan suunnitelmaksi tuli Suomen Pyhäkouluyhdistykseltä vuonna 1970. Tämä asetti toimikunnan valmistelemaan uskonto-ohjelmaa päiväkerhojen käyttöön. Toimikunnan jäseniksi pyydettiin lastentarhanopettaja Pirkko-Liisa Alopaeus, lastenpsykiatri Anja Forssen, lehtori Liisa Järvinen, lehtori Anja Porio, kasvatustieteiden lehtori Keijo Syväniemi ja silloin teologian lisensiaatti Martti Kuikka. Aloitteen takana oli kokonaisu suunnitelman laatiminen seurakuntien kristillisestä opetus- ja kasvatustyöstä, kaikille seurakunnan jäsenille lapsista aikuisiin saakka. Tällaisesta kokonaisu suunnitelmasta oli keskusteltu 1960-luvulla, jolloin koulujen uskonnonopetuksesta käytiin vilkasta ja osin kiihastakin keskustelua. Keskustelu koski niin uskonnonopetuksen säilyttämistä kuin sen poistamista, samalla niin uskonnon opetussuunnitelman tavoitteita kuin sisältöä. Koska tilanne näytti epävarmalta, kirkko halusi varmistaa kristillisen kasvatuksen maassamme ja ryhtyi laatimaan kokonaisuohjelmaa. Sen yhtenä osana tuli olemaan päiväkerhon kokonaisuohjelma. Työryhmä ensimmäinen tavoite oli ehdotus, jonka pohjalta laadittu materiaali olisi lukuvuonna 1971 - 1972 kokeiltavana eri puolilla maata toimivissa seurakunnan päiväkerhoissa. Kokeilijoiden kokemusten ja heidän antamien uusien ideoiden pohjalta laadittiin kokonaisuohjelma päiväkerhon pienimpiä eli 4 - 5 -vuotiaita varten. Kokonaisuohjelma julkaistiin kirjana 1972.

Ennen kuin päästiin tähän vaiheeseen, päiväkerho-ohjelmasta oli keskusteltu pyhäkouluyhdistyksen piirissä ja pyhäkoulupäivillä. Oli pidetty kokeilijoiden yhteisiä kokouksia ja haastateltu ohjelman toteuttajia. Tässä ohjelmassa pyrittiin yhdistämään kaksi näkökulmaa. Päiväkerhon tarkoituksena on edistää lapsen persoonallisuuden kaikenpuolista kehittymistä. Koska ehyen persoonallisen kasvun edellytyksenä on perusturvallisuus, lapselle pyritään antamaan turvallinen kuva Jumalasta. Toinen näkökulma liittyy lapsen kotiin ja kotiseurakuntaan sekä koko nykyajan yhteisöön, jonka keskellä päiväkerholainen elää ja kokee erilaiset tapahtumat. Viimeksi mainittuun kuuluvat tutustuminen seurakunnan toimintamuotoihin ja kristillisiin tapoihin. Keskeisenä tavoitteena oli ohjata lapsia huomaamaan uskonnollisten asioiden liittyminen jokapäiväiseen elämään.

Päiväkerhon ohjelmaa laadittaessa peruslähtökohta oli, että päiväkerho on lasta varten. Se tarkoitti, että lapsen oman kasvun ja kehityksen tunteminen on toiminnan perusta. Tällainen lähtökohta oli tuohon aikaan melkoisen uutta. Se tarkoitti, että toimintoja kuvattiin lapsen kehitystaustaa vasten. Tämän taustalla oli amerikkalaisen Ronald Goldmanin kasvatusajattelu, joka ottaa huomioon lapsen kehitysvaiheet ja edellytykset, kun rakennetaan toimintasuunnitelmaa. (Goldman 1969.)

Toimikunta työskenteli melko ahkerasti, ja monista käsitejärjestelmään liittyvistä ongelmista selvittiin. Monia uskonnollisia perusasioita voidaan ilmaista arkikielen sanoilla. Myös kokeilijoiden kokouksissa keskusteltiin näistä asioista, oma kokemus koettiin helpotuksena monissa paikoissa.

Päiväkerho 4 - 5 -vuotiaita varten ilmestyi 1972 samana vuonna kun peruskoulujärjestelmä alkoi toteutui Lapin läänissä. Sen jälkeen vuorossa oli kokonaisuohjelman laatiminen 6-vuotiaita varten. Työryhmä supistui kolmeen jäseneseen: Pirkko-Liisa Alopaeus, Anja Porio ja Martti Kuikka. En kuitenkaan opettajakorkeakoulun viimeisen lukuvuoden, 1973 – 1974 aikana ehtinyt olla kovin tiivisti mukana. Kirjan tekstin laatijoina oli 15 alan asiantuntijaa. Suurin osa oli uusia verrattuna vuoden 1972 kirjaan, jossa kirjoittajia oli 11.

Oma mielenkiinto tässä päiväkerho-ohjelman laadinnassa liittyi sekä kirkon kokonaisuohjelmaan että varhaiskasvatuksen kasvatustavoitteisiin, joita laadittiin samaan aikaan usealla taholla. Erityisesti myös esikoulu eli 6-vuotiaat olivat koulutussuunnittelussa mukana 1960-luvun lopulla. 1970-luvun alussa pohdittiin päiväkerhon ja peruskoulun uskontokasvatuksen yhteisiä ja eriäviä tavoitteita. (Kuikka 1970.)

Oppikirjan tekijänä 1970 - 1974

Peruskoulujärjestelmään siirryttiin vuosina 1972 - 1978. Uudistus lähti liikkeelle Lapin läänistä. Sitä varten oli laadittu uudet opetussuunnitelmat. Uudet peruskoulut tarvitsivat pian uusia oppikirjoja. Kustantajat pyrkivät nopeasti saamaan oppikirjan tekijöitä kaikkiin oppiaineisiin. Valistuksesta otti vuonna 1971 yhteyttä oppikirjoista vastaava toimittaja ja houkutteli kirjoittajaksi. Se oli mietinnän paikka, mikä on tärkeysjärjestys, oma perhe, oma työ, jatko-opinnot vai oppikirjat. Yhteistyö lähti liikkeelle eri tavoin kuin tavallisesti. Valistuksella oli ensimmäisen luokan uskonnon oppikirja jo valmiina, mutta se piti täydentää peruskoulun opetussuunnitelmaa vastaavaksi. Keskusteltiin tietysti siitä, tarvitaanko peruskoulun ensimmäisellä luokalla lainkaan oppikirjaa. Jonkun mielestä ei tarvita, mutta kustantajan mielestä kyllä. Ennen kuin ratkaisin asian, sovittiin että kirjoitan yhteen kirjan osaan eli Joo-sefin elämäkertaan puuttuvat 5 - 6 sivua. Tein sen ja kustantaja oli tyytyväinen, koska tarjosi muidenkin osien täydentämistä. Näin tavattiin kustantajan ja aikaisempien kirjantekijöiden eli Merenkylien kanssa ja sovittiin jatkamisesta. Kun tein puuttuvat tekstit, tapahtui jotakin. Tekstit eivät alkaneet keltava. Valistuksen toinenkin toimittaja alkoi moittia niitä jne.

Olin jo samaan aikaan tehnyt toisen luokan tekstejä ja tarkoitus oli jatkaa kolmannen luokan oppikirjoihin. Olin erittäin harmissani, olinhan tehnyt ohjeiden mukaan, nyt tekstit eivät käyneet. Lopputulos tästä kaikesta oli, että minut maksettiin ulos työryhmästä ja oppikirjan teosta eikä annet-

tu jatkaa eteenpäin, koska tekstit eivät sopineet myöskään toisen kirjan tekijän tyyliin. Kysymys oli myös rahasta, olihan parempi taloudellinen tulos, kun jako tapahtui kahden eikä kolmen kanssa. Uskonnon työryhmässä käytiin tiukka keskustelu tekijäprosentista, kuka oli kirjoittanut tai tehnyt työtä kirjan eteen. Siinä oli sopu ja lähimmäisen rakkaus kaukana. Ainoa, mistä ei keskusteltu, olivat yhden työryhmän jäsenen prosentit, vaikka hän ei ollut kirjoittanut riviäkään. Vuonna 1972 ilmestyi peruskoulun uskontokirjan ensimmäisen luokan painos.

Oppikirjan kirjoittaminen kuitenkin kiinnosti minua koko ajan. Silloin otti yhteyttä Pentti Päivänsalo, joka veti osaltaan Otavan peruskoulun uskonto-oppikirjaprojektia. Asiasta keskusteltiin ja päästiin toimintalinjoista yksimielisyyteen. Nämä toimintalinjat pysyivät samoina koko projektin ajan eikä vastaavanlaisia ongelmia esiintynyt kuin takanapäin, mutta ne eivät vaikuttaneet itse oppikirjojen tekemiseen. Olin mukana niin peruskoulun alasteen kuin yläasteen oppikirjoissa. Oppikirjatyöryhmä piti kokouksia niin Helsingissä kuin Turussa. Yläasteen 9. luokan oppikirjalla oli kiire, koska peruskoulun toteuttaminen oli lähtenyt Lapin läänistä liikkeelle vuonna 1972 ja eteni etelään päin lääneittäin. Tarvittiin uusia oppikirjoja, joita ehdimme tehdä lähinnä kokeilupainoksiksi ja korjata seuraavana vuonna. Tällainen oli Uskon Maailma 9, jonka ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1973 ja seuraavat vuosina 1974 ja 1975. Tämä oppikirja vakiinnutti asemansa, sillä vielä vuonna 1987 se oli käytössä. Oppikirjatyö oli mielenkiintoista, koska se mahdollisti omien ideoiden esilletuomisen ja työryhmän keskustelun käsikirjoitusta laadittaessa. Toki tässäkin työryhmässä oli erilaisia näkemyksiä, mutta Pentti Päivänsalo veti tarmokkaasti työryhmää eteenpäin. Vuonna 1975 ilmestyi kuudennen luokan kirja Uskon Maailma 6 ja seuraavana vuonna 1976 Uskon Maailma 8 eli kahdeksannen luokan kirja.

Oppikirjan tekeminen ei ollut vain kirjoittamista, vaan kaikki oppikirjojen käsikirjoitukset menivät ensin kouluhallitukseen, joka pyysi alan asiantuntijoilta ja uskonnon oppikirjojen osalta piispankokouksen lausunnon. Jos kaikki lausunnot olivat myönteisiä ja oppikirjan tekijät ottaneet huomioon esitetyt muutokset, kouluhallitus hyväksyi oppikirjan peruskouluun. Samanlainen käytäntö oli ollut 1800-luvulta lähtien ja jatkui 1990-luvun alkuun.

Lääninkouluttajana 1972 - 1975

Kouluhallitus oli aktiivinen ja pyrki saamaan kouluttajia peruskoulu-uudistuksen toteuttamiseen. Opettajankoulutuslaitosten opettajat olivat yksi rekrytointiryhmä. Kouluhallituksen tarkoituksena oli luoda lääninkouluttajaverkosto, jossa lääninkouluttajat vastasivat osaltaan kunkin oppiaineen tunnetuksi tekemisestä. Näin kouluhallitus rekrytoi minut uskonnon lääninkou-

luttajaksi kesäkuun 1. päivänä 1972. Kouluhallitus järjesti yhteisen koulutustilaisuuden Jyväskylän yliopistossa kesäkuun 5. - 9. päivinä 1972. Sen tarkoituksena oli perehdyttää lääninkouluttajat peruskoulun opetussuunnitelman ensimmäiseen osaan eli perusteisiin ja toiseen osaan eli ainekohtaiseen osaan. Kaikki ei sujunut niin kuin oli suunniteltu. Paluumatkalla kollega Veikko Poijärven autolla jouduimme Lahden keskustassa liikenneonnettomuuteen, joka uhkasi muuttaa kaikki kesän suunnitelmat. Onneksi näin ei käynyt. Poijärvi pääsi jatkamaan autollaan Helsinkiin. Me muut kyydissä olleet pääsimme sairaalan lääkärintarkastuksen jälkeen myöhemmin palaamaan junalla Helsinkiin.

Kouluhallituksen lääninkouluttajan tehtäviin kuului koulutusmateriaalin tuottaminen siirtymävaiheen koulutusta (SIVA) varten. Tarkoitus oli, että aluekouluttajat voivat käyttää materiaalia apuna paikallisen tason koulutuksessa. Aikapula vaikutti siihen, että koulutusmateriaalia piti laatia nopeasti. Toinen edellistä pahempi puute oli, ettei kukaan oikein ollut selvillä, miten SIVA-koulutus järjestetään. Aikuiskoulutus oli tällöin vasta hahmottumassa tällä saralla. Näin olin laatimassa neljää materiaalia:

- 1972 Peruskoulun evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen tavoitteet (1972, 15 s.)
- Uskonnonopetuksen työtavat (6 s.)
- Peruskoulun evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen sisältö (9 s.)
- Evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen ja opiskelun suunnittelu yhdessä Pentti Päivänsalon kanssa (7.s)

Jälkiviisaana voisi pohtia, miten paljon niiden tuottamiseen ja käyttäytymiseen pantiin aikaa ja rahaa. Vaikka ne olivat osa täydennyskoulutusta, niiden soveltaminen ei onnistunut niin hyvin kuin olisi ollut mahdollista, jos aikaa olisi ollut enemmän. Oman kokemukseni mukaan koulutusmateriaali tehtiin kiireessä oman työn ohella, sitä ei juuri ehditty kokeilla eikä muuttaa, vaan ne menivät sellaisenaan käytännön koulutukseen. Meillä ei ollut oikein selvää suunnitelmaa tällaisesta koulutuksesta, mutta se oli 1970-luvun yritys olla mukana siirtymisessä peruskoulujärjestelmään.

Ongelmia tuli siirtymisvaiheessa peruskoulujärjestelmään. Koulutusmateriaali ei toiminut. Käytettiin sanontaa ”opettajia sivautettiin”, kun koulutusmateriaalia oli tienvierillä tilaisuuden jälkeen. Opettajat tuskastuivat oppikirjojen kokeilupainoksiin. Innostuksen vallassa osa uudistajista puhui uudesta koulusta, joka vaatii uudet opettajat. Opettajien reaktio tällaista kohtaan oli ymmärrettävä. Opettajat korostivat ettei heidän ammattitaitonsa ole mennyt maanrakoon sinä yönä, kun koulu, heidän koulunsa, siirtyy uuteen järjestelmään. Taustalla oli myös ideologiset jännitteet, joista yksityiskoulut oli näkyvin ongelma, joka nosti valtavan keskustelun.

Tämä lääninkouluttajan vaihe kesti elokuun 28. päivään 1973, jolloin Uudenmaan lääninhallituksen kouluosasto otti omat lääninkouluttajat omaan organisaatioon. Osastopäällikkö Olavi Ketonen kokosi työryhmän, johon tulivat mukaan eri oppiaineiden edustajat. Työryhmän jäseniä kutsuttiin lääninkouluttajiksi, joiden tehtävänä oli vastata oman oppiaineensa koulutus-tilaisuuksista. Heidän apunaan olivat aluekouluttajat, jotka tunsivat oman paikkakuntansa olosuhteet ja koulut ja opettajat. Koulutus koski niin aineenkuin luokanopettajia. Se oli ns. Siva-koulutusta, eli siirtymävaiheen koulutusta, sen rinnalla oli VESO-koulutus eli virkaehtosopimuksen määrittämä koulutus. Se merkitsi, että täydennyskoulutus oli kaikille opettajille pakollista. Vuosikymmenien kiistakysymys ratkaistiin 1970-luvulla. Jotta kouluttajat selviäisivät tehtävästään, kouluhallitus järjesti yleisiä koulutustilaisuuksia ja pyrki huolehtimaan myös koulutusmateriaalin tuottamisesta niin kouluttajille kuin koulutettaville.

Osastopäällikkö Ketonen oli erinomainen esimies lääninkouluttajille. Olin mukana uskonnonopetuksen mandaatilla. Hän kutsui lääninkouluttajat kokouksiin, jossa keskusteltiin hyvin avoimesti peruskouluun ja opettajien täydennyskoulutukseen liittyvistä asioista. Jokainen sai tuoda omat ehdotuksensa esille keskustelun pohjaksi. Hän ei puuttunut lääninkouluttajien suunnitelmiin, vaan pyrki omalla tavallaan tukemaan niiden toteuttamista. Näin Ketosen työryhmään muodostui lämmin yhteistyön ilmapiiri. Kaikki pyrkivät olemaan kokouksissa mukana minkä omasta työstä oli mahdollista. Toiminta oli vapaaehtoista. Palkkioita maksettiin vain koulutustilaisuuksista.

Myös 14 aluekouluttajaa oli innokkaasti mukana koulutuksen järjestämisessä ja toteuttamassa omia ideoitaan. He olivat kansakoulun ja oppikoulun opettajia eri puolilta Uudenmaan lääniä (Luettelo 1974). Lääninkouluttaja voi tehdä myös tutustumismatkoja eri kouluihin. Tutustumisen tarkoitus ei ollut koulun tarkastus, vaan työnohjaus, keskustelu oman aineen opettajan kanssa käytännön asioista. Tarkoitus ei ollut pitää mallituntia tai kuunnella oppitunteja, vaan tutustua eri luokkien oppilaisiin ja heidän oppikirjoihinsa. Toisin sanoen pyrittiin siirtymään tarkastuskulttuurista ohjauskulttuuriin. Eihän se tietenkään hetkessä tapahtunut, mutta oikeaan suuntaan oltiin kuitenkin menossa. En ehtinyt montakaan kouluvierailua tehdä, mutta kokemusta kertyi. Olavi Ketonen oli edellä mainitun kulttuurin muutoksen kannalla. Hän oli humanisti ja runouden ystävä. Vapaamuotoisissa illanvietoissa hän mielellään lausui runoja, milloin Yrjö Jylhää milloin Pohjois-Karjalan maisemista. Hän eläytyi voimakkaasti runojensa maailmaan, kyyneleet vierivät esityksen jälkeen Olavin poskipäillä.

Kansakoulunopettajan täydennyskoulutus

Olin lupautunut vastaamaan yleisen teologian approbatur-opetuksen järjestämisestä ja arvosanaan liittyvän 20 tunnin laajuisesta uskonnon didaktiikan kurssista. Se jakaantui kahteen osaan ja kahdelle kesälukukaudelle, ensimmäinen osa oli perehtymistä uskonnon uuteen opetussuunnitelmaan ja toinen osa käytännön toteuttamiseen. Vuosina 1971 ja 1972 olin Kokkolan ja Oulun kesäyliopistossa didaktiikan opettajana. Nämä opetusjaksot olivat hyvin miellyttäviä ja itselleni opettavaisia. Kaikki osanottajat olivat useita vuosia opettaneet kansakoulussa ja heillä oli läheinen kosketus myös uskonnonopetukseen. Didaktiikan jaksoa voitiin suunnitella ja toteuttaa osanottajien kanssa yhteistyössä. Voitiin tehdä ekskursioita lähiseudun kirkkoihin tai tutustua paikallisradion toimintaan jne. Niin luentojen kuin käytännön jaksojen aikana keskustelu oli vilkasta. Itse opin tuntemaan käytännön ongelmat, ja koin vieraantuneeni nopeasti koulumaailmasta. Voi sanoa että opin varmaan itse kurssilla enemmän kuin osanottajat. Tosin yleisen teologian approbatur-arvosanan kirjojen suorittaminen toi monelle päänvaivaa, vaikka ne olivat suomenkielisiä.

Kokoavia mietteitä

Kun Helsingin opettajakorkeakoulun viimeinen lukuvuosi päättyi toukokuun lopussa 1974, oli yliopistossa uuden opettajankoulutuslaitoksen liikkeelle lähtöön enää kaksi kuukautta. Oma virkamääräykseni kesti kuitenkin heinäkuun loppuun 1974 ja piti näin tavallaan kiinni koko kesän. Pääosa opettajien virkasiirroista oli selviä, osa henkilökunnasta empi vielä kesäkuussa, lähteäkö yliopiston palvelukseen vai ei. Toinen syy, miksi opettajakorkeakoulu piti minua kiinni, oli rakennuksen korjaaminen, Yhden suunnitelman mukaan se alkaisi kesäkuussa 1974. Se ei onneksi alkanut. Kuitenkin oli ratkaistava, mihin laitoksen kalusto, kokoelmat ja kirjasto sijoitetaan. Nämä asiat aiheuttivat sen, etten osannut suunnitella kesälomaa ennen elokuuta. Opettajakorkeakoulun remonttia ei sittenkään aloitettu kesän 1974 aikana jolloin hallinnollinen siirtyminen ehti tapahtua ennen uuden laitoksen aloittamista. Kävin heinäkuun lopussa opettajakorkeakoulussa. Sen toiminta päättyi heinäkuun 31.päivänä 1974 ja samalla päättyi oma vt. rehtorin virkamääräys.

Helsingin opettajakorkeakoululla on hyvin keskeinen merkitys suomalaisten opettajakorkeakoulujen historiassa. Sen rehtorit Martti Hela ja Martti Ruutu loivat toimivan laitoksen, joka peruskoulutuksen rinnalla kantoi vastuuta myös opettajien täydennyskoulutuksesta ja tuki tavallaan jo ennakkoon siirtymistä peruskoulujärjestelmään. Pedagogista koulutusta järjestettiin kansakoulun/peruskoulun kielenopettajista kandidaatit vuodesta 1966 lähti-

en. Kansakoulunopettajien erikoistumiskursseja järjestettiin 15 oppiaineessa, joille osallistui 1355 opettajaa. Uusia luokanopettajia valmistui kaikkiaan 3147. Ei ihme, että lehdistössä esitettiin puheenvuoroja, että opettajakorkeakoulu jatkaisi toimintaansa, siksi tarkoituksenmukaiselta sen toiminta näytti. Vuoden 1971 opettajankoulutuslaki lähti kuitenkin siitä, että opettajankoulutus tapahtuu yliopiston yhteydessä eikä poikkeuksia sallittu.

Oma kokemukseni opettajakorkeakoulun vuosista 1968 - 1974 on varsin myönteinen. Opettajakunnassa pyrittiin yhteistyöhön niin laitoksen sisällä kuin Maunulan kansakoulun kanssa. Osa oli vakinaisia opettajia, osalla oli vain vuodeksi virkamääräys, joka tosin kesän aikana uusittiin. Opettajakorkeakoululla oli valtava määrä tuntiopettajia, jotka antoivat merkittävän panoksen erikoistumiskursseilla. Opettajien ja opiskelijoiden välillä oli avoin ja myönteinen ilmapiiri, joka näkyi mm. opettajien järjestämässä lautumellepästäjuhlassa. Tämä ilmapiiri tulee vastaan, kun laitoksesta valmistuneita tavataan.

Edellä kerroin vt. rehtorin viran jatkumisesta läpi kesän. Olin lupautunut Joensuun korkeakoulun Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen apulaisprofessorin virkaan. Kuitenkin varsinainen virkamääräys viipyi. Tapasin heinäkuussa Hämeenlinnassa opetusneuvos Veikko Kiurun, joka hoiti opetusministeriön opettajankoulutustoimistoa. Hän vakuutti, että asia oli kunnossa. Joensuun korkeakoulun hallintokollegio oli tehnyt asiasta päätöksen ja lähettänyt asian opetusministeriöön. Mielenkiintoista tässä oli se, ettei korkeakoulun ylin hallintoelin voinut päättää tällaisen tilapäisen virkamääräyksen antamisesta, vaan sen päätti opetusministeriö. Heinäkuun 25. päivänä 1974 päivätyllä kirjeellä opetusministeriö määräsi minut Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen apulaisprofessorin virkaan 1.8.1974 alkaen, kunnes virka vakinaisesti täytetään. Määräyksen allekirjoittajana oli opetusministeri Marjatta Väänänen. Tämän jälkeen tein virkavapausanomuksen Helsingin yliopiston lehtorin virasta.

57a. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen päärakennus.

5. APULAISPROFESSORINA SAVONLINNAN KORKEAKOULUSSA

Savonlinnan opettajankoulutuslaitos (1974 - 1978)

Savonlinnan seminaarista korkeakouluksi

Sortavalan seminaarin toiminnan päättyminen vaikutti osaltaan sen, että sota-ajan jälkeen Itä-Suomeen suunniteltiin uusia seminaareja. Savonlinnaan perustettiin seminaari vuonna 1952 ja Joensuuhun vuonna 1953. Itse asiassa jo vuonna 1950 säädettiin laki, jonka mukaan Savonlinnaan perustetaan keskikoulupohjainen nelivuotinen naisseminaari Sen toisessa osastossa koulutetaan kansakoulunopettajia ja toisessa kotitalousopettajia sekä kansakoulun asuntolan hoitajia. (Laki 40/1950.) Lain mukaan valtioneuvosto päättää seminaarin aloittamisajankohdasta. Valtioneuvosto teki päätöksen seminaarin aloittamisesta syksyllä 1952. Kuitenkin seminaari aloitti jo kesäkurssilla. Opettajapulan vuoksi koulutusta lisättiin, seminaariin otettiin keskikoulun suorittaneiden naisten ja miesten luokka ja kaksi lisäluokkaa. Ne olivat epäpätevinä opettajina toimineiden ja keskikoulun suorittaneiden luokat. Seuraavana syksynä sisäänottoa pienennettiin, otettiin vain yksi naisluokka (Nurmi 1995, 339). Varsinainen asetus seminaarin perustamisesta annettiin seuraavana vuonna (1953). Sen mukaan toiminta alkaa elokuun ensimmäisenä päivänä. Koulutuksen tehtävänä oli kouluttaa kansakoulunopettajia. (Asetus 109/1953.)

Seminaarin koulutustehtävä laajeni kuitenkin nopeasti. Vuonna 1957 aloitettiin kotitalousopettajien koulutus. Se vakinaistui vuoden 1959 asetuksella. Koulutus oli nelivuotinen ja pohjakoulutuksena oli edelleen keskikoulu. Vuonna 1962 koulutustehtävä laajeni edelleen, kun tyttöjen käsitöiden opettajien koulutus tuli seminaariin. Tarkoitus oli kouluttaa opettajia kansalaiskouluihin. Aluksi kahden aineen koulutus oli väliaikaista, mutta vakinaistettiin myöhemmin. Vuorovuosina opiskelijoita valittiin kumpaankin linjaan. Seminaari järjesti myös esikoulutusta kuten muissa seminaareissa ja myös kansalaiskoulunopettajien koulutusta.

Opettajankoulutuksen yhtenäistäminen alkoi 1960-luvun lopulla, kun koulutuksen lähtökohdaksi otettiin ylioppilastutkinto. Se koski myös Savonlinnan seminaaria vuonna 1968. Ratkaisu vahvistettiin vuoden 1970 laissa, jossa säädettiin kotitalous- ja tekstiiliopettajien koulutuksesta. Jännite yhden tai kahden oppiaineen opettajan koulutuksesta ratkesi. Yhtenäistäminen jatkui vuoden 1973 asetuksessa, jonka mukaan seminaari lakkautetaan ja liitetään Joensuun korkeakoulun opettajankoulutusyksikköön. Se merkitsi myös sitä, että Savonlinnan seminaari oli ensimmäisten joukossa siirryttäessä uuteen opettajankoulutusjärjestelmään.

Savonlinnan seminaarin rehtorina toimi maisteri Anna Kekkonen koko sen toiminnan ajan. Hän oli hyvin aktiivinen seminaarikoulutuksen kehittäjä aina yhteistyön luomiseen Joensuun korkeakoulun kanssa vuosina 1969 - 1973, jonka jälkeen hän jäi eläkkeelle. Savonlinnan uusi opettajankoulutuslaitos aloitti syksyllä 1973 ensimmäisen lukuvuotensa.

Omat lähtökohdat

Vuoden 1971 opettajankoulutuslaki sai aikaan suuren opettajankoulutuksen muutoksen 1970-luvulla. Sen seurauksena vuonna 1863 alkanut kansakouluseminaarikoulutus päättyi ja peruskoulun luokanopettajaksi vuonna 1968 muutettu koulutus siirrettiin yliopistoihin. Osasta seminaareja muodostettiin yliopistojen ja korkeakoulujen filiaaleja eli sivukorkeakouluja. Uusiin opettajankoulutuslaitoksiin perustettiin professorin ja apulaisprofessorin virkoja. Sivukorkeakouluihin perustettiin aluksi vain yksi apulaisprofessorin virka. Se oli merkittävä muutos aikaisempaan, kun vastaavia virkoja ei ollut seminaareissa. Samalla se merkitsi luokanopettajankoulutuksen siirtymistä yhä enemmän tieteen suuntaan, jota tuleva tutkinnonuudistus edellytti. Itse asiassa apulaisprofessorin virka oli nuori yliopistossa. Ensimmäiset apulaisprofessorit perustettiin toukokuun 12. päivänä 1949 annetulla asetuksella. Käytännössä se tarkoitti esimerkiksi Helsingin yliopistossa, että 19 apulaisen tittelin omaavaa opettajaa sai apulaisprofessorin arvon. Asia oli ollut viireillä vuodesta 1939 lähtien. Apulaisprofessorilla tuli olla dosentin pätevyys, tutkimuksia omalta alalta ja luennoimis- ja opettamistaito. Hänen tehtäviinsä kuului varsinaisen professorin avustaminen tämän viran hoidossa. Siihen kuului mm. luentojen pitäminen, kertausharjoitusten ja kuulustelujen järjestäminen, kirjallisten kokeiden ja aineiden korjaaminen. (Asetus 12.5.1949.) Savonlinnan koulutusvastuuta laajennettiin ja monipuolistettiin. Vuonna 1973 otettiin luokanopettajakoulutukseen sekä nais- että miesopiskelijoita. Vuonna 1974 myös lastentarhanopettajankoulutus aloitti Savonlinnassa. Se merkitsi melkoista haastetta koko laitokselle. Tarkastelen tässä ensimmäisen vuoden suunnitelmia (1974 - 1975) ja kokemuksia, miten näihin haasteisiin pyrittiin vastaamaan.

Miksi sitten Savonlinna? Joensuun korkeakoulun silloinen sihteeri Matti Halonen oli tässä puhemiehenä, koska ilmeisesti haluttiin Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen (ainoan) apulaisprofessorin virkaan henkilö, joka hoitaa sitä päätoimisesti. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos oli siirtynyt Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osastoon 1973. Ensimmäinen lukuvuosi 1973 - 1974 oli edellä mainitun viran osalta ollut tilapäisten opettajien varassa. Matti Halonen oli opiskellut Helsingin yliopistossa ja toiminut aktiivisesti Karjalaisessa osakunnassa. Tutustuin häneen osakunnan pesäpallojoukkueessa, kun pelasimme keväisin otteluita sekä Hesperian että Kaisaniemen kentällä. Hän lähetti minulle tiedot opettajankoulutuslaitoksen tarkoituksesta ja viroista. Tässä oppilaitoksessa oli vuonna 1974 kolme linjaa, peruskoulun luokanopettajat, peruskoulun aineenopettajat aineyhdistelmänä kotitalous ja käsityöt ja lastentarhanopettajakoulutus, joka oli uusi linjoista. Halonen otti yhteyttä maaliskuussa ja palasi uudelleen asiaan huhtikuussa ja toukokuussa, koska tarvitsin harkinta-aikaa, sillä opettajakorkeakoulun

toiminta ja kevätlukukausi oli pahasti kesken. Välillä punnukset jäämisen ja lähtemisen välillä olivat tasan, välillä toinen puoli voitolla.

Kevättalvella 1974 oli puhetta muutamien kollegojen kanssa siitä, että Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa oli apulaisprofessorin virka. Olin tuolloin Helsingin opettajakorkeakoulun rehtori, jonka kädet olivat työtä täynnä laitoksen siirtyessä Helsingin yliopiston yhteyteen. En miettinyt asiaa enempää. En ollut käynyt Savonlinnassa, tosin tunsin opettajankoulutuksen perusteella muutamia opettajia ja siinä kaikki. Ajatus kypsyi toukokuun päivinä ja kaiken kiireen keskellä lähetin hakuasiakirjani Joensuuhun.

Lähtökohtana oli, että apulaisprofessorin virkaa täytetään kutsumismenetelyn mukaan. Se tarkoitti kahden asiantuntijan puoltavaa lausuntoa. Korkeakoulu valitsi asiantuntijoiksi professorit Annika Takalan ja Erkki A. Niskanen. Minulla ei ollut huomauttamista heidän valinnalleen, tunsin hyvin kummatkin jo Jyväskylän opiskeluajoilta. Annika Takala oli vasta nimitetty professorin virkaan Joensuun yliopistoon.

Hakumenettelyyn kuului opetusnäytteet. Se merkitsi 20 minuutin luennon pitämistä ilman varsinaisia luentopapereita, dispositio sai olla, samoin piirtoheitin ja kalvot. Kun opetusnäyte järjestettiin heinäkuussa 1974, kuulijoina oli vain tiedekunnan määräämä arviointilautakunta. Kolmijäseniseen kuuluivat professori Simo Seppo, Jaakko Salminen ja lehtori Viktor Railas. Valitsemani luentoaihe oli kasvatustavoitetutkimus ja uskonnonopetus. Ennen luennon alkua pyrin asettamaan kaikki valmiiksi piirtoheitintä ja heijastinkangasta myöten. Mutta kuinka ollakaan, kun vedin kiskoilla liikkuvaa verhokangasta luokan eteen, se liikkui yllättävän helposti ja putosi kiskojen päästä lattialle. Oliko se enne? Nopeasti hankin toisen verhokankaan ja luento oli valmis alkamaan. Luennon tuli perustua tieteelliseen tutkimukseen ja osoittaisi koeluenton pitäjän hallitsevan luennon pääasiat. Tässä mielessä koeluento ei ole välttämättä pelkkä muodollisuus, vaan julkinen tilaisuus, jota kuka tahansa asiasta kiinnostunut voi tulla kuuntelemaan. Luennon jälkeen arviointilautakunta voi tehdä kysymyksiä luennoitsijalle. Kun olen pitänyt sittemmin useita koeluentoja, joku kuulijakunnasta voi tehdä todella hankalia kysymyksiä ja sitä kautta asettaa luennon tiedot kyseenalaisiksi. Nyt heinäkuussa 1974 opetusnäyte oli koeluento. Hyvin tavalliseksi käytännöksi muodostui, että luennon lisäksi hakijat pantiin pitämään seminaari-istunto etukäteen annetun tutkielman käsittelemiseksi. Tällöin mukana oli opiskelijoita ja muitakin kuulijoita. Joka tapauksessa opetusnäyte tuli saada hyväksytyksi ennen kuin virantäyttö eteni. Hylätyn opetusnäytteen saa uusia, anomus tulee esittää tiedekunnalle.

Opetusnäytelautakunta piti välittömästi kokouksen, jossa antamani opetusnäyte hyväksyttiin. Koska opetusnäyte oli iltapäivällä, oli puhetta, että sekä luennoitsija että lautakunta lähtevät kahville. Kuinka ollakaan, kadulla tuli vastaan rehtori Heikki Kirkinen, joka houkuteltiin mukaan. Kirkinen es-

teli, koska hänellä oli silmälasit korjattavana. Simo Seppo totesi, ettei se varmaan kahvinjuontia haittaa. Niin mentiin kahvilaan, jossa kukin otti niin suolaista välipalaa kuin kahvipullaa. Kirkinen kyseli lautakunnan arviointeja, lautakunta kertoi, että opetusnäyte oli hyväksytty. Kun laskun aika tuli, lasku siirrettiin vaivihkaa rehtorin eteen. Rehtori valitteli, ettei hän oikein näe pieniä numeroita, kun silmälasit ovat korjattavana. Silloin joku totesi, ettei tuo pieni yksityiskohta haitanne allekirjoitusta eikä haitannutkaan.

Suuntana Savonlinna ja opettajankoulutuslaitos

Harvoin moni valinnee uutta työpaikkaansa käymättä siellä paikan päällä varsinkin kun se sijaitsee toisella paikkakunnalla. Minä en ollut aikaisemmin käynyt Savonlinnassa, toki kuvia olin nähnyt. Olin tutustunut Savonlinnan seminaarin opettajiin Virkamiesyhdistyksen kesäpäivillä aikaisempina vuosina. Ensimmäisellä kerralla elokuussa 1974 tulin yöjunalla Savonlinnaan. Pääteasemalta kävelin kaupunkiin päin ja löysin kahvilan, jossa aamuteet ja sämpylät sai nautittua. Sitten vain rohkeasti suuntasin askeleet kohti Heikinpohjaa ja opettajankoulutuslaitosta. Tämä ensimmäinen päivä oli kirkas elokuinen päivä, jolloin Savonlinnan maisema opettajankoulutuslaitokselta katsottuna oli parhaimmillaan. Pihlajavesi saarineen välkehti kirkkaan sinisenä ja johdatti satamaan laivoja. Savonlinnan vanha kaupunki kiertää Saimaan rantoja pitkin. Olavinlinna kolmine torneineen on maiseman kruununa ainutlaatuinen osa Savonlinnaa. Tämä maisema piirtyi pitkään syksyyn aina hie-man värejä muuntaen. Talvella valkoinen lumi väritti Saimaan selät ja lahdet ja antoi samalla hiihtäjille oivat ulkoilureitit. Keväällä alkoi huhtikuusta lähtien kuulua muuttolintujen paluun äänet ja Saimaan vapautuisi jääpeitteestä jo toukokuun alussa. Tämä upea maisema oli Savonlinnan ajan keskeinen asia ja tunne, sitä ihailin ja siinä pyrin lepuuttamaan ajatuksiani monen kiireen keskellä. Tämä maisema näkyi myös silloiseen luentosaliin ja syksyisin oli aiheuttaa unohtumisen tähän kauniiseen aamumaisemaan ja tunnelmaan, joka piirtyi silmien eteen. Ensimmäisen käynnin aikana lähdin iltakävelyille torilta vanhan kaupungin rantoja pitkin Olavinlinnaa kohti. Kulttuurikesä oli elokuussa ohi, en kohdannut montakaan kulkijaa hiljaa taivaltaessani. Saa-vuin Olavinlinnan johtavan sillalle tienhaaraan. Pysähdyin ja katsoin Olavinlinnaa, joka oli vesien ympäröimä klassinen rakennus.

Olin ajatuksissani jo jatkamassa matkaa, kun näin rivitalon ovelta tutun nimen Pentti Pihanen eli Jyväskylän kurssitoverini asui perheineen Olavinlinnan katveessa. Siitä sukeutui kyläpaikka, jossa monet keskustelut käytiin niin syksypuolella kuin kevätpuolella. Olavinlinna oli pimeään aikaan valaistu ja antoi näille keskusteluille pitkän mielenkiintoisen historiallisen taustan. Olihan meillä molemmilla kansakoulunopettajan koulutus takana,

57b. Normaalikoulu oli samassa pihapiirissä. Kuvan oikeassa reunassa näkyy Savonlinnan vanha kaupunki ja Olavinlinna.

57c. Opettajankoulutuslaitokselta avautui mahtavat näkymät Saimaan Pihlajavedelle.

mikä antoi taustaa Pihasen saunan lauteilla myös korkeakoulupoliittiseen keskusteluun. Pentti Pihanen löi löylyä kaupungin kouluntoimenjohtajan näkökulmasta ja minä korkeakoulupoliitiikan käytännön toteuttajana, apulaisprofessorina. Pitää sanoa, että sekä puhetta että löylyä riitti neljän vuoden aikana.

Ensimmäinen syksy oli matkustamisen aikaa monestakin syystä. Lähdin jälkeinpäin liian herkkäuskoisena Savonlinnaan ja ajattelin asuntoasian järjestyvän paikan päällä, tällaisia ajatuksia minulle esitettiin. Varsin pian kuitenkin selvisi, että vanhassa asuntolassa ei ole huonetta eikä puutarhan rakennuksesta löydy tilaa. Se merkitsi tilapäisen majoituksen järjestämistä vaikka päärakennukseen. Se ei lisännyt viihtymistä. Myöskään väliaikainen virkamääräys ei lisännyt varmuutta toiminnan jatkumisesta. Matkat suuntautuivat säännöllisesti joka viikko Helsinkiin perheen pariin. Mielenkiintoinen yksityiskohta on torstai-illan junan ravintolavaunu Joensuusta Helsinkiin, liityin mukaan Parikkalassa. Parhaimmillaan meitä oli 10 matkaprofessoria kahvilla tai oluella vaihtamassa viikon kuulumisia. Osa jatkoi Riihimäeltä pohjoiseen, osa Helsinkiä kohti. Väliaikainen on väliaikainen.

Olin mukana Otavan oppikirjaryhmässä, joka piti kokouksia milloin Helsingissä milloin Turussa. Ne veivät usein 2 - 3 päivää, jotta kirjoja olisi valmistunut ajoissa. Olihan menossa siirtyminen peruskoulujärjestelmään, jossa uusien oppikirjojen tarve oli polttava. Toimin myös Opettajankoulutuslaitosten Virkamiesyhdistyksen hallituksessa, joka piti kokouksia syksyn mittaan. Kun jäsenet tulivat eri puolilta Suomea, kokoukset kestivät parhaimmillaan 5 - 7 tuntia. Näissä kokouksissa oli kysymys sekä jäsenkunnasta että keskusjärjestöstä. Siihen saakka opettajankoulutuslaitosten lehtorit ja harjoituskoulujen opettajat olivat kuuluneet samaan yhdistykseen. Kun nyt siirryttiin akateemiseen koulutukseen, Lehtoriliitto houkutteli lehtorit omaan yhdistykseensä hyvin aktiivisesti ja näin virkamiesyhdistyksen tuli pohtia omaa strategiaansa. Vähitellen tilanne muuttui seuraavina vuosina siten, että Virkamiesyhdistys muuttui Harjoituskoulujen liitoksi ja liittyi myöhemmin Akavaan.

Vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunta pyrki saamaan uudet suuntaaviivat kokonaisvaltaiseen uudistukseen. Sen toiminta jakaantui jaostoihin, joiden tehtävänä oli valmistella oman alansa koulutus. Yksi niistä oli alkuopetus, joka oli varhaiskasvatuksen ja koululaitoksen yhteistä aluetta. Minut oli valittu jaoston jäseneksi, puheenjohtajana toimi professori Erkki Lahdes. Se kokoontui välillä Helsingissä ja välillä Turussa. Toiminta jatkui seuraavana vuonna 1974. Helsinkiin liittyi myös toimiminen Uudenmaan läänin lääninkouluttajana. Se oli mielenkiintoinen tehtävä, joka onneksi ei työllistänyt kovinkaan paljoa, yhteiset kokoukset olivat erittäin hyödyllisiä, seurattiinhan koko ajan peruskoulujärjestelmään siirtymistä, joka oli alkanut Lapin läänistä 1972. Läänin kouluosaston päällikkö Oiva Ketonen oli erittäin hyvä pu-

heenjohtaja ja kannustava persoona.

Matkat suuntautuivat Savonlinnasta myös Joensuuhun, jossa vanhempaini asuivat. Korkeakoulun avajaiset olivat Joensuussa 10. päivänä syyskuuta 1974. Kävin samalla vanhempieni luona kuten joka kerran, kun olin Joensuussa kokouksessa tai seminaarissa. Se helpotti edellisten vuosien huolia, kun nyt voin seurata läheltä heidän terveyttään ja olemistaan eläkepäivillä kaupungissa. He muuttivat vuonna 1969 Joensuuhun Polvijärveltä, joka oli ollut heidän kotiseutunsa sitä ennen.

Vilkas kausi laitoksen johtajana

Elokuussa olivat Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen opiskelijavalinnat. Koko opettajakunta oli koolla. Pidettiin ensimmäinen opettajain kokous, jossa näkyi selvästi laitoksen uusien opettajien suuri määrä. Samoin ilmeni, miten toimintakulttuuri oli ratkaisevasti muuttunut aikaisempiin vuosiin verrattuna. Itsenäisestä kansakouluseminaarista oli tullut osa Joensuun korkeakoulua, joka oli 150 kilometrin päässä ja jossa oli keskushallinto. Laitoshallinto vastasi lähinnä käytännön toiminnasta, kaikki muu, kuten taloushallinto ja virkabudjetti päätettiin Joensuussa. Laitoksessa oli vain yksi apulaisprofessori. Minut valittiin laitoksen johtajaksi ja samalla itse asiassa muihinkin laitoksen toimikuntiin. Näin tehtäviä kasaantui heti alusta pitäen runsaasti. Apulaisprofessorin virka oli tutkimus- ja opetusvirka. Johtajan tehtävästä ei maksettu mitään, opetusvelvollisuutta luvattiin alentaa. Ilmapiiri oli odottava, koska monet käytännön seikat vaativat ratkaisua, ei yksin lukujärjestys. Laitoksessa oli pieni kanslia, jossa työskenteli kaksi henkeä. Onneksi laitos sai yhden virkamuutoksen perusteella Harri Lukkarisen, jonka tehtävänä oli nimenomaan työ- ja lukujärjestyksen laatiminen.

Lukuvuoden avajaiset pidettiin syyskuun 1. päivänä laitoksen juhlasalissa. Rehtori Heikki Kirkinen ei tullut kiireittensä vuoksi tilaisuuteen, vaikka Joensuun korkeakoulun väkeä tuli paikalle. Varsin mielenkiintoiseksi avajaistilaisuus muodostuikin. Hämmästyin, kun minulle tuotiin rehtorin puhe, joka minun piti lukea avajaisissa. Tässä näkyi uusi toimintakulttuuri sivukorkeakoulussa. Luin ensin rehtorin puheen ja kerroin, mistä alkaa oma puheeni. Avajaisissa oli mukana maakunnan kansanedustajia ja Savonlinnan kaupungin edustajia, jotka olivat luonnollisesti kiinnostuneita laitoksen kehittämisestä.

”Savonlinna on yksi maamme kauneimpia kampuksia” uutisoi paikallinen Itä-Savo puheestani avajaisissa. Siihen yksi kansanedustajista totesi, ettei se kuitenkaan elätä. Laitoksen eteläpuolen parvekkeelta näkyy sininen Saimaa Pihlajaveden puolelta ja Olavinlinna ja koko muu kaupunki sen ympärillä, se oli ja on edelleen kauneimpia kaupunkikuvia.

Uudet haasteet tulivat heti vastaan. Opiskelijamäärän kasvu näkyi siinä, ettei kaikilla opiskelijoilla ollut lukuvuoden alussa asuntoa. Osa asui teltoissa, osa kesämökeillä, osa jossakin muualla. Opettajien työjärjestys oli erilainen kuin ennen, eli nyt kello 8 - 20 oli opetuksen aikaa entisen 8 - 16 sijasta. Kuitenkin alkuun päästiin, vaikka natisten.

Uudet suunnitelmat

Kun avajaiset oli pidetty, alkoi opettajankoulutuslaitoksen opetus ja arki. Samaan aikaan yritin selvittää, millaisia suunnitelmia oli olemassa laitoksen tulevaisuudesta. Tällaisia suunnitelmia ei löytynyt. Siksi tehtäväni laitoksen johtajana oli ryhtyä analysoimaan laitoksen nykytilannetta ja kehittämisenäkymiä. Siltä pohjalta lähti liikkeelle suunnitteluprosessi, joka tuotti neljä monipuolista muistiota ja Suomen Opettajiksi Opiskelevien Liiton (SOOL) syyspäiville muistionomaisen esityksen ”Sivukorkeakoulun kehittämisestä”. Hyvin olennaista kaikissa näissä suunnitelmissa oli tutkimustoiminnan käynnistäminen, joka tarkoitti, ettei enää ollut umpikujakoulutusta, vaan perustutkinnon jälkeinen tieteellinen jatkokoulutus.

Käyn seuraavassa muistioiden pääkohtia lävitse, koska ne kuvastavat, millä tavoin 1970-luvun puolivälissä pyrittiin saamaan Savonlinnan opettajankoulutuslaitos vastaamaan kolmen koulutuslinjan perus- ja jatkokoulutuksesta nopeasti kasvavan opiskelijamäärän keskellä. Muistioilla pyrittiin vaikuttamaan myös Joensuun korkeakoulun budjetointiin ja PTS-suunnitelmiin.

Ensimmäinen PTS-suunnitelma

Syyskuun toiminta oli jo virittänyt keskustelun monista asioista, jotka liittyvät laitoksen uuteen vaiheeseen. Lokakuun alussa järjestettiin koko väelle yhteinen polkuretki. Sen jälkeen iltapäivällä palasin Harri Lukkarisen kanssa kokoamaan asioista ja kirjoittamaan muistio Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ongelmista ja kehittämisestä 3.10.1974. Jo kirjoitusvaiheessa kävi selvästi ilmi, että vuoden 1971 opettajankoulutuslain laatijat eivät olleet ottaneet huomioon laitosten resurssitarpeita. Selvimmin se näkyi opiskelijamäärien kohdalla, kuten seuraava taulukko kertoo.

Taulukko 1. Savonlinnan Opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden vuosiotto ja opiskelijamäärät 1974–1980

	Vuosi- kurssi	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Peruskoulun luokanopettajankoulutus	I	64	80	80	80	80	80	80
	II	64	64	80	80	80	80	80
	III	48	64	64	80	80	80	80
	IV					80	80	80
	Yht.	172	208	224	240	320	320	320
Kotitalous- ja tekstiilikäsityön opettajankoulutus	I	24	24	24	24	40	40	40
	II	24	24	24	24	24	40	40
	III	24	24	24	24	24	24	40
	IV	24	24	24	24	24	24	24
	Yht.	96	96	96	96	112	128	144
Lastentarhanopettajankoulutus	I	64	64	64	80	80	80	80
	II		64	64	64	80	80	80
	III				64	64	80	80
	IV							80
	Yht.	64	128	128	208	224	240	320
Opiskelijamäärät yht.		332	432	448	544	656	688	788

Kun opiskelijoita vuonna 1974 oli 332, olisi määrä kaksinkertaistunut vuoteen 1978 mennessä eli 656:een ja vuonna 1980 määrä olisi 788. Kun samaan aikaan oli näkyvissä, että luokanopettajankoulutus muuttuu tuona aikana nelivuotiseksi ja lastentarhanopettajankoulutus laajenee sekä sisänotoltaan että myös pituudeltaan. Kun samaan aikaan keskusteltiin myös jatkokoulutuksen käynnistämisestä laitoksessa ja uusien koulutusalojen perustamisesta, luvut alkoivat kertoa varsin karua kieltä laitoksen tulevista tarpeista. Se oli haaste, jonka suuruutta kukaan ei täysin tajunnut laitoksessa eikä varsinkaan sen ulkopuolella.

Muiston yksi keskeinen näkökulma määrällisen kasvun rinnalla oli, ettei laitoksesta tehtäisi koulutuksellista umpikujaa, koska silloisen tilanteen mukaan laitoksessa pystytään antamaan vain välttämätön peruskoulutus – jatko-opintoihin ei ole toistaiseksi mahdollisuuksia. Annettavan koulutuksen sisäinen kapea-alaisuus ilmeni lähinnä opiskelijoiden valintamahdollisuuksien vähäisyytenä: mahdollisuuksia laajoihin erikoistumisopintoihin ei ole.

Muistiossa tiivistettiin kehittämisen edellytykset seuraavasti:

1. Koulutus pohjaa laajennetaan sekä ammatillisesti että koulutuksen sisällöllisesti. Se merkitsee, että opettajakoulutuslaitoksen tehtäväaluetta laajennetaan ottaen huomioon paikkakunnalla jo olemassa olevat laitokset (kieli-instituutti, taidelukio, sairaanhoitajaopisto) sekä laitoksen opettajankoulutuksen pohjaa laajennetaan perustamalla professorin ja apulaisprofessorin virkoja aineenopetuksen ja tutkimuksen kehittämistä varten.
2. Laitoksen opiskelijamäärän huomioonottaen lisätään opiskelijoiden mahdollisuuksia laajoihin erikoistumis- ja aineenopintoihin.
3. Laitoksen tehtäväaluetta laajennetaan käsittämään myös jatko-opiskelua sekä tieteellistä tutkimusta.
4. Laitoksen resurssit nostetaan ajanmukaiselle tasolle.

Tässä lokakuun 1974 muistiossa kiinnitettiin vakavaa huomiota siihen, että voitiin puhua sellaisesta resurssiniukkuudesta, joka ei riitä edes peruskoulutuksen läpiviemiseen tulevina vuosina. Niukkuus johtui siitä, ettei opettajankoulutuslakia odoteltaessa seminaarien ja opettajakorkeakoulujen resursseja oltu lisätty.

Kasvatustieteestä laitoksen päätie

Lokakuussa 1974 (15.10.) laadimme yhdessä kasvatustieteen opettajien lehtori Oiva Louhisolan ja Markku Suomalaisen kanssa kasvatustieteen opetuksen ja tutkimuksen kehittämismuistion. Lähtökohdan muodostivat neljä näkökohtaa. Lähdimme siitä, että kasvatustieteen tutkimusta ohjataan siten, että se ottaa huomioon sekä kunnallisen elämän että elinkeinoelämän tarpeet Savonlinnassa. Tarkoitus on laajentaa korkeakoulun ammattitaitoisen opettajavoiman ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa. Avoimen yliopiston periaate sisältää myös sen, että opettajankoulutuslaitos ja kasvatustiede voivat rikastuttaa palveluelinkeinoelämän ja teollisuuden palvelutarvetta.

Toiseksi tutkimustoiminnan tulee liittyä ympäröivän koulutusyhteiskunnan tarpeisiin sekä opettajaresurssien että opettajien perus- ja jatkokoulutuksen osalta. Opettajankoulutuksen tehtäviä on laajentaa opetusta jatkokoulutuksen suuntaan.

Kolmanneksi kasvatustieteen tutkimuksen tulee kohdistua opetusprosessien didaktisten ongelmien ratkaisuun. Tarkoituksena on lähentää opettajankoulutuksen ja muun koululaitoksen välisiä yhteyksiä. Esimerkiksi tutkimusprojektin aloittaminen yhdysluokkaopetuksen kehittämiseksi kuuluu läheisesti tämän laitoksen tutkimuskenttään.

Neljänneksi oppimateriaalin tutkimus on jäänyt koululaitoksen kehittämisessä vähälle huomiolle. Kouluhallituksessa on vajaan vuoden toiminut tämän alan kehityksestä huolehtiva osasto. Tämän alueen tutkimus muodostaa keskeisen osan opetuksen tutkimusta varsinkin kun oppimateriaalin osuus opetuksessa lisääntyy jatkuvasti. Tutkimustoiminnan aloittaminen edellyttää seuraavia asioita:

1. Osa opettajien opetusvelvollisuudesta muutettaisiin tutkimustyöksi, jolloin projektityyppinen tutkimuksen suunnittelu ja toteuttaminen on mahdollista.
2. Laitokseen perustetaan tutkimushenkilökunnan virkoja: tutkijan ja tutkimusassistentin virkoja jo 1.9.1975 alkaen
3. Tutkimuksen edellyttämän ATK:n käyttäminen yhteistyössä Joensuun korkeakoulun kanssa
4. Määrärahan varaaminen tutkimustyötä varten.

Tutkimukseen perustuvan opetuksen kehittämisessä muistiossa kiinnitettiin huomiota opetusresurssien lisäämiseen jo opiskelijamäärien nopean kasvun perusteella. Samoin koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää, että kehitysalueen korkeakoulu pyrkii vastaamaan haasteeseen avoimen yliopiston kautta. Se voi toteutua kesäisin Savonlinnan kesäyliopiston ja talvikautena eri kansalais- ja työväenopistojen kautta. Tällainen toiminta oli jo alkanut kasvatustieteen opetuksella Kesälahden kansalaisopiston kanssa Punkaharjulla. Opiskelijoita oli n. 20.

Kasvatustieteen arvosanaopetusta hahmotettaessa oli jo näkyvissä vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan suuntaviivat. Ne merkitsivät, että approbatur- ja cum laude -arvosanojen rinnalle tarvitaan laudatur-arvosanan opetuksen aloittaminen, koska uusi luokanopettajan tutkinto edellytti 160 opintoviikkoa, johon sisältyy kasvatustieteen syventävät opinnot eli laudatur-opinnot. Se edellytti myös laitoksen oman henkilökunnan kouluttamista, jotta he voisivat toimia tutkielmien ohjaajina.

Opetuksen kehittämishankkeisiin kuului myös opetusmonisteiden tuottaminen keskeisiä kurssin osia varten, lähinnä tutkimusmenetelmien alueelle. Jotta opetus saisi tukea tutkimuksesta, olisi tarpeen aloittaa oma tutkimusarja, erityisesti oppimateriaali- ja opettajankoulutusta koskevan tutkimuksen julkaiseminen.

Kolmas muistio oli kasvatustieteen KTS-suunnitelmat vuosiksi 1975 - 1980. Sen laatijat olivat samat kuin edellisen muistion. Nyt oli olennaista arvioida, miten kasvatustieteen tutkimuksen aloittaminen ja opetuksen monipuolinen kehittäminen voidaan toteuttaa resurssien puitteissa, mikä edellytti virkojen huomattavaa lisäämistä. (Muistio 3, 1974.)

Neljäs muistio liittyi aineenopettajankoulutuksen kehittämiseen Savonlinnassa. Kokosin sen lokakuun 15. päivänä 1974. Asiasta olin keskustellut opetusministeriön korkeakouluosaston päällikön Mikko Niemen kanssa, kun hän vieraili laitoksessa lokakuun alussa. Keskustelu koski nimenomaan koulutuksen laajentamisen mahdollisuuksia. Kunnat ovat olleet haluttomia perustamaan tekstiilikäsityön ja kotitalousopettajan yhteisiä virkoja, koska aineet ovat peruskoulun yläasteella valinnaisia ja menevät työjärjestyksessä usein päällekkäin. Koulutuksen laajentaminen voisi tapahtua luokanopettajankoulutuksen puolelle, jolloin olisi mahdollista pätevyitä opettamaan myös ala-asteella. Aineenopettajalinjan koulutusohjelmaa tulisi laajentaa siten, että cum laude -arvosanasta voisi jatkaa laudatur-arvosanaan, kuten tuleva tutkinnonuudistus edellyttää. Yksi varteenotettava (teoreettinen) mahdollisuus olisi kielitaidon kehittäminen kieli-instituutin tuella tai kaupallinen koulutus Mikkelin kauppakorkeakoulun tuella. Nämä antaisivat mahdollisuuksia siirtyä koulutuksen jälkeen kaupan tai teollisuuden palvelukseen esimerkiksi työhjauskouluttajaksi tai mallisuunnittelijaksi. Aineenopettajan koulutuksen kehittäminen edellyttäisi myös professorin viran perustamista, joka vastaisi alan opetuksesta ja tutkimuksesta. Professorin viran ala voisi olla kodin taloustiede. (Muistio 15.10.1974.)

Muistioiden tarkoitus oli selvittää opettajankoulutuslaitoksen tilanne syksyllä 1974 ja antaa niin vierailijoille ja asiasta kiinnostuneille tietoa uusista suunnitelmista, joita laitoksen piirissä on pohdittu. Toinen edellistä tärkeämpi tarkoitus oli vaikuttaa välittömästi ehdotuksina Joensuun korkeakoulun budjettiesityksiin, jotta laitos selviytyisi koulutustehtävästään. Samalla ne olivat valmistautumista myös opettajankoulutuksessa tapahtuvaan tutkinnonuudistukseen, sillä se koski kaikkia laitoksen koulutuslinjoja. Muistiot olivat konkreettisia esityksiä, jotka perusteltiin esimerkiksi virkabudjettiesityksestä yksityiskohtaisesti. Oliko muistioilla toivottua vaikutusta, siihen palaan myöhemmin.

Marraskuu 1974 – lakkautetaanko Savonlinnan laitos

Asia lähti liikkeelle Vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan mietinnöstä, josta antamassaan lausunnossa Suomen Opettajien Liitto (SOL) totesi muun muassa, että Savonlinnan opettajankoulutusyksikön kohdalla joudutaan ensimmäisenä toteamaan edellytysten vajavaisuus. Tosin lausunnossa oli pieni pehmennys, jonka mukaan ”lienee ilmeistä”, että näin joudutaan toteamaan. Se oli melkoinen pommi kesken syyslukukautta ja vastoin edellä mainittuja kehittämissuunnitelmia. Onneksi paikallislehti Itä-Savo otti asiaan kantaa. Sen toimittaja kävi laitoksella keskustelemassa kanssani, mistä oli kysymys. Tämän keskustelun perusteella Itä-Savo julkaisi seuraavan si-

Miksi SOL on penseä S:linnan opettajan- koulutuslaitokselle ?

Suomen Opettajien Liitto suhtautuu penseästi Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen päätellen lausunnosta, jonka se on antanut opettajankoulutustoimikunnan välimietinnöstä. Siinä sanotaan mm.: "Suomen Opettajien Liiton käsityksen mukaan lienee il-

**melstä, että Savonlinnan opettajan-
koulutusyksikön kohdalla joudutaan
ensimmäisenä toteamaan edellytysten
vajavaisuus". Minkään muun laitoksen
nimeä sen paremmin myönteisessä
kuin kielteisessäkään mielessä lausun-
nosta ei löydy.**

Savonlinnalle lausunto on tullut täytenä yllätyksenä. Miksi halutaan torpedoida tämä kehitysalueen koulutusyksikkö. Laitoksen esimies, ap.prof. Martti Kuikka toteaa SOL:n kannanoton hämmästyttävän kielteiseksi kehitysalueelle, Helsinki-keskeiseksi, jopa nykyisen korkeakoulupolitiikan vastaiseksi. Nykyinen korkeakoulupolitiikkahan pyrkii toisaalta koulutuksellisen tasearvoisuuden toteuttamiseen ja lisäämiseen ja toisaalta korkeakouluopetuksen hajasijoitukseen. Jos itäisen Savon tai Pohjois-Karjalan nuori ihminen haluaa valmistua opettajaksi omalle kotiseudulle, hänen pitäisi siis lähteä opiskelemaan

Helsinkiin, näyttää olevan SOL:n kanta.

Hämmästyttävintä lausunnon antamisessa on se, että ei ole otettu edes selvää, mitä kehittymismahdollisuuksia laitoksella on. Kuitenkin on laitoksen purissa tehty varsin pitkälle meneviä suunnitelmia niin opetusresurssien parantamiseksi kuin rakennusten laajentamiseksi ja opetuksen kehittämiseksi, mm. tieteistämällä kotitalouden opetusta. Jo ensi vuoden budjettiin on valtio varannut rakennusten korjaus- ja muutostöihin 340 000 mk. ja opetus- ja tutkimusmateriaalin hankkimiseen 100 000 mk.

Opetusministeriöstä on laitoksessa ollut tänä syksynä kaksi-

kin vierailua. Sillä taholla laitoksen kehittymistä ja kehittämistä pidetään täysin mahdollisena, jollei peräti selvionä. Jo ensi syksynä pitäisi laitokseen ottaa 120 uutta oppilasta, toivot nyt viimeisen vierailun aikana. Korkeakouluneuvokset Mikko Niemi ja Veikko Kiuru ovat molemmat ilmoittaneet pitävänsä 800 oppilaan tavoitetta vuoteen 1980 mennessä täysin realistisena, ja tukevan sen suuntaista kehitystä. Yhtä hämmästyneitä lausunnon sisällöstä ovat Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa niin opettajat kuin oppilaat. Vasta vuosi on voitu toimia ja vaikeuksia tietysti on, mutta tällä tavoin ne eivät poistu.

60. Itä-Savo 12.11.1974.

vun artikkelin. Mielenkiintoista oli, että kirjoituksessa viitattiin mm. korkeakouluneuvoksien Mikko Niemen ja Veikko Kiurun näkemykseen, että 800 opiskelijan tavoite vuoteen 1980 olisi realistinen ja omalta osaltaan he ovat tukemassa sen suuntaista kehitystä. Tämä asia oli erittäin tärkeä, sillä laitoksen omassa pitkän tähtäimen suunnitelmissa esitetyn opiskelijamäärän kasvun olimme (Kuikka ja Lukkarinen) arvioineet silloisten sisäänottomäärien mukaan, joita ei oltu tietenkään vahvistettu OPM:ssä seuraaville vuosille. Meistä tilaston laatijoista luvut tuntuivat ihan järkevilä.

Jotta asia ei jäisi vain paikalliselle tasolle yhdeksi uutiseksi, tein vastineen muistioiden perusteella 15.11.1974 ja kiikutin sen suoraan Helsingin Sanomien toimitukseen. Yllätys oli, että se julkaistiin kahta päivää myöhemmin sunnuntailehdessä.

Savonlinnasta ollaan viemässä opettajakoulutusta

Itä-Suomea syrjitään

Savonlinnan seminaarin muuttuessa 1973 sivukorkeakouluksi on sitä pyritty kehittämään hyvin laaja-alaisesti. Opiskelijamäärä kasvaa vuoteen 1980 mennessä 328:sta yli 800:aan. Nyt kuitenkin Suomen opettajain liitto on lähtenyt vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan mietinnöstä antamassaan lausunnossa vastustamaan tätä kehitysalueella sijaitsevan opettajankoulutusyksikön toimintaa.

Lausunnossaan todetaan mm., että Savonlinnan opettajankoulutusyksikön kohdalla joudutaan "ensimmäisessä toteamaan edellytysten vajavaisuus".

Kuitenkaan SOL ei ole ottanut yhteyttä lainkaan Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen saadakseen ajankohtaisen kuvan kehittämisedellytyksistä ja suunnitelmista, vaan puheenjohtaja Tammivuoren puhelinkeskustelussa antaman tiedon mukaan käyttänyt asiantuntijoina kahta aineopettajajärjestöä (kotitalous- ja tekstiilikäsityö). Näiden liittojen edustajat eivät ole käyneet kuluvana syksynä laitokseen tutustumassa puhumattakaan, että he olisivat selvillä muiden koulutuslinjojen, peruskoulun luokanopettajien ja lastentarhanopettajien koulutussuunnitelmista.

Kyllä Savonlinnassa oppia saa

1. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa kasvatustieteen opetus käsittää approbatur- ja cum laude-opetuksen, jota vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunta edellyttää sekä luokanopettajalta. Sekä kotitaloudessa että tekstiilikäsityössä voi suorittaa cum laude-arvosanan. Tämänkin edellytys on jo nyt valmiina.

Kuten vastine kertoo, pyrin kyseenalaistamaan SOL:n kriittisen kannan ja osoittamaan Savonlinnan kehityksen pääpiirteet ja mm. Mikkelin läänin opettajatarpeen koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta. Ihmettelin, ettei Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen otettu yhteyttä. Puheenjohtaja Tammivuoren puhelintiedon mukaan asialla oli ollut kaksi aineenopettajajärjestöä (kotitalous-tekstiilityö). Toimitus oli laittanut vastineen pääotsikoksi: Savonlinnasta ollaan viemässä koulutusta. Itä-Suomea syrjitään. Väliotikkona oli oikea tulkinta: Kyllä Savonlinnassa oppia saa. Kiinnitin huomiota mittavaan laitoksen rakentamis- ja korjausohjelmaan, joka oli laadittu Joensuun korkeakoulun toimesta. Yksi vahva argumentti oli hakijamäärät.

Opiskelija voi valita kolmannen aineen seuraavista: suomenkieli, matematiikka, sosiologia, erityispedagogiikka, historia ja maantiede. Tältäkin osin Savonlinna voi toteuttaa toimikunnan ehdotuksen.

2. Savonlinnan opetustilat korjattiin viimeksi 1970 uutta koulutusta vastaaviksi. Vuoden 1975 talousarviossa on varattu rakennusten korjaus- ja muutostöihin 340 000 markkaa, tutkimus- ja opetusvälineisiin 100 000 markkaa sekä kalusteisiin 100 000 markkaa. Näiden lisäksi laitosta laajennetaan vuoteen 1979 mennessä n. 2 800 neliömetriä.

3. Oppilasmäärien kasvu on melkoinen 1970-luvulla. Vuonna 1974 haki luokanopettajakoulutukseen 510 (valittiin 64), lastentarhanopettajakoulutukseen 1144 (valittiin 64) ja kotitalous-tekstiilipettajakoulutukseen 430 (valittiin 24). Pyrkijöitä on paljon, kuten edellä olevat luvut osoittavat.

Koulutuksellista tasa-arvoa vastaan

4. Laitoksen kehittämiseksi on laadittu pitkän tähtäyksen suunnitelmat, joista on neuvoteltu opetusministeriön ja Joensuun korkeakoulun kanssa syksyllä 1974 joka kuukausi, suunnitelmia on tarkistettu koko ajan. SOL ilmeisesti haluaa omalla lausunnollaan vaikeuttaa laitoksen kehittämiseen tähtääviä suunnitel-

mia julkistamalla tietoja, jotka on koottu Helsingistä.

Mikkelin läänissä on tällä hetkellä epäpäteviä luokanopettajia yli 170, jota pulaa Savonlinna pyrkii omalta osaltaan poistamaan. Ilmeisesti SOL haluaa järjestönä tämän opettajapulan jatkuvan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että SOL vastustaa sitä koulutuksellisen tasa-arvon periaatetta, jonka avulla itäsuomalaiselle opiskelijalle pyritään takaamaan opettajankoulutuksen kohdalla samat mahdollisuudet kuin etäsuomalaiselle opiskelijalle Helsingissä.

MARTTI T. KUIKKA
vt. apulaisprofessori
Savonlinnan
opettajankoulutuslaitoksen
johtaja

*61. Helsingin Sanomat
17.11.1974.*

Vuonna 1974 haki luokanopettajankoulutukseen 510 (valittiin 64), kotitalous-tekstiiliopettajankoulutukseen 430 (valittiin 24) ja lastentarhanopettajankoulutukseen 1144 (valittiin 64). Luvut kertovat, että opettajankoulutuslaitokseen oli paljon pyrkijöitä. Oppilasmäärä alkoi kasvaa nopeasti, kun luokanopettajankoulutus aloitettiin vuonna 1973 ja lastentarhanopettajankoulutus vuonna 1974. Mikkelin läänissä oli silloin epäpäteviä luokanopettajia yli 170, jota Savonlinnan laitos pyrki poistamaan.

Olin monta kertaa yhteydessä Vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan puheenjohtajaan professori Erkki A. Niskaseen ja sain tietoa toimikunnan suuntaviivoista. Minut oli valittu mainitun toimikunnan alkuopetuksen jaokseen. Sain läheltä seurata, mikä painoarvo eri lausunnoille annettiin. Keskustelin myös SOL:n edustajien kanssa. He painottivat oman ammattijärjestön roolia tilanteessa, jossa oli kysymys sekä opettajankoulutuksen uudistamisesta että opettajajärjestöjen yhteistyön tehostamisesta ja yhden opettajajärjestön muodostamisesta. Lehtikirjoitukset herättivät ansaittua huomiota, näin oli tarkoituskin. Joensuun korkeakoulussa oli tutustuttu kirjoituksiin ja annettiin positiivista palautetta.

Suomen Opettajiksi Opiskelevien Liitto (SOOL) järjesti syyspäivät Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa marraskuun 8. - 10. päivinä. Omasa esityksessäni keskityin sivukorkeakoulujen kehittämiseen. Vuoden 1971 opettajankoulutuslain toimeenpanossa syntyi viisi sivukorkeakoulua eli Hämeenlinna, Kajaani, Rauma, Savonlinna ja Vaasa. Kansakouluseminaarien muuttuessa sivukorkeakouluiksi niiden valmius ei ollut riittävä, resurssointi oli puutteellista, opetushenkilökunta oli riittämätön, hallintohenkilökuntaa hyvin vähän. Nimenomaan aluepolitiikan näkökulmasta koulutuksellisen tasa-arvosta huolehtiminen edellytti tasavertaista kehittämistä pääkorkeakoulujen rinnalla niin koulutuksellisesti, taloudellisesti kuin hallinnollisesti. Sivukorkeakoulut eivät ole kuin seminaarit, vaan luokanopettajankoulutuksen rinnalle ovat tulleet lastentarhanopettajankoulutus ja aineenopettajien koulutus. Vuoden 1971 opettajankoulutuslain mukanaan tuoma tutkinnonuudistus edellyttää professorien, lehtoreiden ja tutkimushenkilökunnan runsasta lisäämistä. Nyt vuonna 1974 sivukorkeakoulussa on vain yksi apulaisprofessorin virka, jonka vastuulle uuden tutkinnon myötä tulee mm. 60 opiskelijan laudaturtutkielman ohjaaminen, mikä on mahdoton tilanne. Kansakouluseminaarit olivat itsenäisiä hallinnollisia yksiköitä. Nyt keskushallinto on pääkorkeakoululla, vain laitosneuvosto toimii paikallisella tasolla. Hallinto edellyttää selkeää kehittämistä. (Kuikka 1974.)

Koko syyslukukauden ajan kävi vieraita Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksella. Alueen kansanedustajat olivat mukana lukukauden avajaisissa. Joensuun korkeakoulun rakentamisen neuvottelukunta kävi tutustumassa laitoksen silloisiin toimitiloihin rehtori Heikki Kirkisen johdolla. Opiskelijamäärän kasvu edellytti uusia opetus- ja kirjastotiloja. Neuvottelukuntaan

kuului myös opetusministeriön edustajia. Opetusministeriön korkeakouluosaston päällikkö Mikko Niemi ja korkeakouluneuvos Markku Linna tutustuivat lokakuun alkupäivinä Savonlinnan opettajankoulutukseen. Marraskuun 8. päivänä opetusministeriön opettajankoulutustoimiston päällikkö Veikko Kiuru tutustui opettajankoulutuslaitokseen ja kyseli kehittämisnäkyviä. Hän halusi nähdä, miten laitos toimii. Marraskuun 22. päivänä vieraili Mikkelin läänin kouluosaston päällikkö Väinö Saari laitoksessa. Hänen kanssaan käytiin perusteellinen keskustelu läänin opettajatarpeesta ja täydennyskoulutuksesta sekä yhteistyöstä lääninhallituksen ja laitoksen välillä. Oli myös keskustelua yhteisen työryhmän perustamisesta, jonka tarkoitus oli luoda yhteiset suunnitelmat yhteistyön kehittämiseksi. Tämä toteutui, kun Mikkelin lääninhallitus asetti 5.5.1975 koulujen ohjaustoiminnan, opettajien pedagogisen ohjauksen ja täydennyskoulutuksen suunnittelun työryhmän.

Marraskuun 24. päivänä vieraili opetusministeri Ulf Sundqvist Savonlinnassa. Tapasin hänet sunnuntaina aamupäivällä epävirallisessa keskustelussa. Puhe siirtyi myös korkeakoululaitokseen ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen. Keskustelu nuoren opetusministerin kanssa oli vilkasta. Olin laatinut lyhyen muistion muotoon kirjoitetun asiakokonaisuuden, jossa tärkeimmät opettajankoulutuslaitoksen kehittämishankkeet oli selostettu. Opetusministeri otti muistion vastaan. Jälkeenpäin muistio herätti huomiota. Olin sen kuitenkin osoittanut opetusministeriön korkeakouluosastolle. Opetusministeri Sundqvist antoi muistion korkeakouluosaston päällikölle Mikko Niemelle, joka puolestaan otti yhteyttä Joensuun korkeakoulun rehtoriin Heikki Kirkiseen. Kirkinen puolestaan ”kertoi” minulle varsin pian lähetyksessä kirjeessä, miten hallinnollisesti nämä asiat tulee hoitaa. En voinut muuta kuin ihmetellä, byrokratia on demokratian este.

Opetusministeriön korkeakouluosastolle

Esitän kunnioittaen, että opetusministeriön korkeakouluosasto kiinnittäisi huomiota Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kehittämiseen tavalla, mikä vastaa korkeakouluopetuksen kehittämistä maassamme yleensä ja erityisesti Savonlinnassa. Oman laitokseni osalta perustelen asiaa seuraavilla näkökohdilla:

1. Savonlinnan opettajankoulutuslaitosta, joka toimi seminaarina vuoteen 1973 saakka, ei ole kehitetty sen toiminnan viime vuosina uutta opettajankoulutusta vastaavalla tavalla. Kouluhallitus ei suonut liiemmästi määrärahoja.

2. Savonlinnan laitos ei monen (keskus)yliopiston tavoin voi tällä hetkellä tukeutua riittävästi muiden tiedekuntien opetukseen, vaan hoitaa itse myös tukiopetuksen antamisen.
3. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos ei yliopistollisten keskuspaikkojen tavoin omannut korkeakouluksi muuttuessaan niitä opetus- ja hallintoresursseja, joita nykyinen korkeakoulun kehittäminen edellyttää, Siksi on laadittu ns. PTS-suunnitelmat.
4. Nykyisenä korkeakoulun hajasijoittamisen aikakautena tulisi jo nykyisille kehitysalueilla sijaitseville korkeakouluille taata niiden korkeakoulunopetukselle riittävät kehitysmahdollisuudet.
5. Yhteistyö Joensuun kanssa täydentyy jatkuvasti, mutta kasvavan opiskelijamäärän takia Joensuun mahdollisuudet ovat rajoitetut.

Savonlinnassa 8. lokakuuta 1974

Martti Kuikka

vt. apul. prof.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen johtaja

”Kulttuurishokki”

Syyslukukauden mieluisin vieras oli Savonlinnan Oopperakuoro. Sain musiikkiopiston rehtorin Pentti Savolaisen kautta yhteyden kuoron johtajaan Kyösti Haataiseen, jonka kanssa keskustelin iltakonsertista laitoksen juhlasalissa. Haatainen suostutteli kuoron, olihan yksi sen jäsenistä laitoksen palveluksessa. Odotin tätä vierailua kuin kuuta nousemaan. Se olisi vain ja ainoastaan laitoksen väelle ja opiskelijoille tarkoitettu, ei suurelle yleisölle. Mutta mitä tapahtui?

Kello 19, jolloin juhlakonsertin tuli alkaa ja oopperakuoro oli valmiina juhlasalin lavalla, salissa istui viisi kuulijaa. Se oli pitkä matka salin perältä lavalle, kun menin pyytämään anteeksi tätä tilannetta, josta olin täysin ymmällä. Tietoa oli välitetty viikkokaupalla, mutta vain viisi kuulijaa oli paikalla. Jotta tilanteesta ei tulisi täyttä farssia ja katastrofia, meidän kahvion emäntä, joka oli kuoron jäsen, pyysi kuoroa siirtymään meidän aulakahvilaan, hän keittää iltakahvit. Hän myös keitti. Sen aikana hain kahvitilaan kaikki opiskelijat, joiden opetusta oli illalla laitoksessa. Pyysin kuoron johtaja Haataista kokeilemaan laulun kaikua isossa aulatilassa, kuten Topias kanttoria Kiiven Nummisuutareissa. Haatainen kokeili ja otti kuoron mukaan. Näin syntyi

kahvikonsertti, pahin pettymys oli ohi, kuoron konsertti oli loppujen lopuksi erinomainen. Kiittelin kuoroa kärsivällisyydestä meitä kuulijoita ja järjestäjiä kohtaan, koska kuoro ei pyytännyt palkkiota. Loppu hyvin, kaikki hyvin. Seuraavaan kertaan en enää ryhtynyt, kulttuurilaitos mikä kulttuurilaitos.

Kohti vakinaista nimitystä, kevätlukukausi 1975

Apulaisprofessorin viranhoitoa haittasi, että määräys oli annettu toistaiseksi viran täyttämiseen saakka. Joensuun korkeakoulun hallintokollegio käsitte- li joulukuun 18. päivänä 1974 virka-asiaa asiantuntijalausuntojen pohjalta. Asiantuntijoina olivat toimineet professorit Annika Takala ja Erkki A. Niska- nen Helsingin yliopistosta. Hallintokollegio katsoi minut yksimielisesti pä- teväksi. Sen perusteella korkeakoulun sihteeri Matti Halonen teki esityksen opetusministeriölle nimityksestäni kutsusta kasvatustieteen professorin vir- kaan. (Hallintokollegion ptk. 18.12.1974.)

Opetusministeriö ei viivytellyt asiaa, vaan valtioneuvosto teki tammikuun 16. päivänä 1975 asiasta päätöksen ja nimitti minut 1.2.1975 lukien virkaan. Opetusministerinä oli tuolloin Ulf Sundqvist.

Täytettäessä avoinna olevaa Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen apulaisprofessorin B 3 palkkausluokkaan kuuluvaa virkaa on siihen valtioneuvoston tänään tekemällä päätöksellä nimitetty filosofian tohtori Martti T. K u i k k a 1 päivästä helmikuuta 1975 lukien, mistä todistukseksi tämä valtakinja filosofian tohtori Kuikalle annetaan.

Helsingissä 16 päivänä tammikuuta 1975.

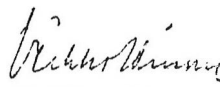
Opetusministeri

Ulf Sundqvist

Valtioneuvoston sinetti

Korkeakouluneuvos

Veikko Kiuru

Valtakinja filosofian tohtori Martti T. K u i k k a l l e
Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston Savonlinnan
opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen apulaisprofessorin
palkkausluokkaan B 3 kuuluvaan virkaan.

N:o 5/154/75

62. Virkaan nimitys 16.1.1975.

ITÄ-SAVO

SAVONLINNAN TALOUSALUEEN SANOMALEHTI

Savonlinnassa perjantaina tammikuun 17 päivänä 1975 N:o 12

Irtonumero 50 p.

KARJALAINEN

Martti T. Kukka apul. professoriksi Savonlinnaan

Valtioneuvosto nimitti torstaina Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen apulaisprofessorin virkaan fil. tri Martti T. Kukkan helmikuun alusta lukien. Kymen lääninhallituksen kouluosaston osastopäällikkö Lauri Vesterinen sai pyytämänsä eron virastaan ensi kesäkuun alusta.

Martti T. Kuikka nimitettiin apul. professorin virkaan

Valtioneuvoston torstaisessa istunnossa nimitettiin Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen apulaisprofessorin virkaan fil. tri Martti T. Kuikka helmikuun alusta.

*63. Itä-Savo
17.1.1975.*

Kun valtioneuvosto nimitti minut tammikuun 16.päivänä 1975 istunnossa virkaan, joka määritettiin Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen apulaisprofessoriksi. Virkanimike oli kunnioitettavan pitkä. Sanoma lehdet pyrkivät mahdollisimman nopeasti tiedottaa tämän ”suuruutisen” kaikille, ja näin siinä sitten kävi, kuten sivulla näkyy. Karjalainen Joensuusta teki pahan painovirheen, sen sijaan Savonlinnassa ilmestynyt Itä-Savo julkaisi täysin täsmälliset ja oikeat tiedot nimeä myöten.

Nimitysuutinen oli ehtinyt myös maakuntaradion uutisiin illan suussa, mutta en uutisia kuunnellut, sillä olin opettamassa avoimessa yliopistossa ja palasin vielä kello 20 jälkeen laitokselle työhuoneeseen. Yllätys oli, että puhelin soi muutaman tovin kuluttua. Nostin luurin ja kuulin rouva Pirkko Salmisen sanovan: ”Onneksi olkoon uudesta virkanimityksestä, se tuli maakuntautisissa radiossa.” Onneksi istuin tuolillani eivätkä jalat pettäneet alla, siksi suuri yllätys tuttavani kertoma uutinen oli. Siinä vaihdettiin kuulumisia. Kysyin, mistä tiesit, että olen paikalla. Tuttavani vastasi, että työhuoneessa olivat vielä valot päällä. Laitos on korkealla mäellä, oma työhuone on kaupunkiin päin, valot näkyvät lähimpiin taloihin.

Puhelun jälkeen tuli pitkä hiljaisuus. Mietin virantäyttöprosessia, joka alkoi toukokuussa 1974. Lausunnonantajina olivat professorit Annika Takala ja Erkki A. Niskanen, molemmat entisiä opettajiani Jyväskylän korkeakoulussa.

Syksyn aikaa kävi paljon vieraita aina opetusministeriä ja opetusministeriön virkamiehiä myöten. Monenlaisia puheita ja huhuja liikkui syksyn mittaan. Osaan tuli reagoitua, osaan ei. Nyt tämä prosessi oli päättynyt, nimitys oli tullut. Tuohon aikaan professorin ja apulaisprofessorien nimitys oli valtioneuvoston asia. Myöhemmin ne siirtyivät yliopiston omaan tehtäväpiiriin.

Vähitellen hyvä mieli alkoi tulla esiin. Tutkimustyö, jota olin tehnyt viime vuodet, oli saanut tunnustusta. Katselin tammikuista Savonlinnaa lumista kaupunkia iltavalaistuksessa. Olavinlinna oli valaistu ja heijastui historian tuntomerkinä kaupungin vanhaan osaan. Tässä oli nyt työpaikka ja uudet mahdollisuudet. Näitä uusia mahdollisuuksia tuli eteen jo seuraavana päivänä eli perjantaina, kun edessä oli matka Helsinkiin.

Apulaisprofessorin toimenkuva rakentui perinteisesti tutkimuksen ja opetuksen varaan. Keskeisenä viran täytön perusteena on tieteellinen kelpoisuus, jonka keskeisenä perustana ovat tieteelliset tutkimukset. Varsin pian kävi kuitenkin selväksi, että tuolloin ainoana apulaisprofessorina ei edellä mainittu toimenkuva toteutunut. Syystä tai toisesta minulle kertyi hyvin pian erilaisia hallinto- ja yhteistyötehtäviä, joista oli vaikea kieltäytyä, koska ne liittyivät laitoksen kehittämiseen. Elokuussa 1974 ensimmäisessä opettajakokouksessa minut valittiin laitoksen johtajaksi. Se merkitsi, että laitosneuvosto vei aikaa. Pian huomasi olevani opetusharjoittelun ohjauskunnassa. Joensuun korkeakoulun rakentamisen neuvottelukunta valitsi kaupunginjohdaja Leo Metherin ohella minut jäseneksi. Korkeakoulun hallintoelimet vaativat oman osansa, vuonna 1975 olin osastoneuvoston jäsen ja hallintokollegion varajäsen. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö valitsi johtokunnan jäseneksi. Mikkelin läänin kouluosasto piti kokouksia opetuksen ja ohjauksen kehittämiseksi jne. Useimmat näistä luetelluista merkitsivät kokouksia muualla kuin Savonlinnassa eli Joensuussa, Mikkelissä, Helsingissä jne. Voi tietysti puhua verkostoitumisesta ja yhteistyökumppanien saamisesta, mutta aika on rajallista. Samaan piti suunnitella omaa opetusta ja muita kehittämishankkeita, kuten avointa korkeakoulua, koska kysyntää oli paljon. Oli päiviä, jolloin menin työhuoneeseen kello 8 ja aloin kirjoittaa luentomonistetta. Tuskin sain otsikon ja pari riviä, kun puhelin soi. Illalla kuuden paikkeilla, kun muut asiat olivat ohi, kirjoituskoneen paperilla edelleen ne aamun kaksi riviä.

Opetuksen suunnittelu kasvavaa opiskelijamäärää vastaavaksi aiheutti henkilökunnassa melkoisia paineita. Tilapäisiä päteviä sijaisia oli Savonlinnasta vaikea löytää. Silloin ratkaisuna oli aluksi ylitunnit ja samaan aikaan uusien opettajien rekrytointi. Välillä tuntui siltä, että liian monet asiat kulkevat samalla tavoin kuin seminaarihallinnon aikaan yhden henkilön kautta lähtien budjetista ja päätyen ruohonleikkukoneen huoltoon. Joku voisi kai sanoa, että se on mielenkiintoista. Kyllä se sitäkin oli, mutta joskus liiankin mielenkiintoista.

Kehitetäänkö vai eikö kehitetä

Hyvin mielenkiintoinen kehittämishanke oli syntynyt Savonlinnassa jo edellisinä vuosina, nimittäin musiikkitoiminnan kehittäminen. Olihan Savonlinnan oopperajuhlat keskeinen kesätapahtuma, ja suunnitelmat olivat tähtäämässä sen monipuolistamiseen, nimenomaan koulutukseen. Kun kuulin hankkeista, innostuin asiasta ja halusin kantaa korteni kekoon. Tein marraskuun 11. päivänä 1974 muistion, jossa selvitin Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ja musiikkiopiston (musiikki-instituutin) yhteistyön lähtökohtia. Opettajankoulutuslaitoksen näkökulmasta musiikki-instituutti parantaisi nimen omaan luokanopettajan- ja lastentarhanopettajankoulutuksen mahdollisuuksia musiikin opinnoissa peruskoulun musiikinopettajan erikoistumista varten. Toinen tärkeä koulutuspoliittinen näkökulma oli koordinoida paikallisella tasolla korkeakoulun ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä. Se mahdollistaisi musiikkitieteen opetuksen ja musiikin aineenopettajan tutkinnon suorittamisen. Siihen viittasi myös vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan mietintö. Musiikkiopiston rehtori Pentti Savolainen oli kartoittanut musiikkitoimintaa ja musiikki-instituutin organisaatiota ja opetussuunnitelmaa. Savonlinnan ohella musiikkiopistoja toimi Mikkeliissä, Lappeenrannassa ja Imatralla, ja niiden oppilasmäärät vaihtelivat 250:stä - 311:een. Musiikki-instituutti olisi kaikkien kannalta erittäin hyvä ratkaisu. Musiikki-instituutti olisi opetusministeriön alainen laitos, jonka hallinto noudattaisi voimassa olevaa korkeakoululainsäädäntöä. Sen toimintaan kuuluisivat olennaisesti opettajankoulutuslaitos, musiikkiopisto, orkesteri, oopperakuoro, oopperajuhlat ja musiikkipäivät. Suunnitelman mukaan musiikki-instituutti voisi aloittaa vuona 1978. Suunnitelmat oli hyvin laadittu. Ne haluttiin viedä opetusministeriöön.

Savonlinnan musiikki- instituutin merkeissä lähetystö Helsingissä

Opetusministeri Ulf Sundqvistin luona on tänään Helsingissä lähetystö Savonlinnasta pyytämässä opetusministeriötä asettamaan toimikunta suunnittelemaan musiikki-instituutin perustamista Savonlinnaan.

Lähetystöön kuuluvat maaherra Viljo Virtanen, kaupunginvaltuuston

puheenjohtaja, kansanedustaja Väinö Turunen, apulaiskaupunginjohtaja Vesa Reimikainen, rehtori Pentti Savolainen, apulaisprofessori Martti Kuikka, oopperajuhlien taliteellinen johtaja Martti Talvela ja pääalhteeri Paavo Suokko, musiikkijohtaja Kyösti Haatanen sekä eläinlääkäri Olli Sorvettula.

64a. Itä-Savo
18.1.1975.

Lehtiutinen kertoo, että asia oli tullut jo lehdistön tietoon. Koossa oli arvovaltainen lähetystö, olihan mukana Martti Talvela tittelinään oopperajuhlien taiteellinen johtaja, oli maaherra Viljo Virtanen. Tarkoitus oli, että lähetystö kokoontuisi vasta Helsingissä eduskuntatalossa. Meitä Savonlinnasta lähtijöitä oli viisi, minä muiden mukana. Menimme lentokentälle. Odottelimme, mutta lentokonetta ei tullut, sumun takia lento oli peruutettu. Eipä muuta kun vaihdettiin kulkuneuvoa, ryhmä otti taksit. Kuljettajat epäilivät, ettei määräjassa ennen kello 13 olla Helsingissä. Kun silloin ei ollut kännyköitä, oli jostakin haettava puhelin, josta jo matkan aikana ilmoitettiin, milloin ehdimme. Olisi noloa, jos puolet olisi poissa. Sinänsä taksimatka sujui rattoisasti, kullakin oli sanat ja vitsit hallussaan eikä tuttuja juttuja kerrottu. Matkalla saimme kuulla, että opetusministerin vastaanottoaikaa oli hieman myöhästetty. Taksit ajoivat suoraan eduskuntatalon eteen, kiirehdimme sisään ja tavoitimme aikaisemmin tulleet. Aikaa jäi kahvikupin verran. Kerkisin sanoa Martti Talvelalle, että minun oli tarkoitus vaihtaa kotona puhdas paita ennen vastaanottoa. Talvela naurahti ja vastasi: ”Ei missään nimessä. Kun kehitysalueelta tullaan, on parempi olla ruttuisessa asussa, luulevat vielä, että siellä menee hyvin.”

Mitä tapahtui?

Opetusministeri Ulf Sundqvist otti Savonlinnan lähetystön vastaan eduskunnassa tammikuun 17. päivänä 1975.

Kaikki Savonlinnan kaupungin edustajat kokoontuivat eduskunnassa. Maaherra Virtanen oli tullut hyvissä ajoin Mikkelistä. Martti Talvelalla oli ollut monia asioita Helsingissä ja oli paikalla. Savonlinnan taksit olivat rapakelistä huolimatta tuoneet ajoissa lähetystön edustajat Helsinkiin. Ennen varsinaista vastaanottoa sovittiin asioiden esittämistavasta ja järjestyksestä. Varsinaisen muistion esittelisi Savonlinnan kaupungin eläinlääkäri Olli Sorvetula, joka toimi tässä tilaisuudessa lähetystön puheenjohtajana. Muistio oli laaja asiakirja, koska lähetystö pyrki siihen, että toimikunta, jonka asettamista lähetystö ehdottaisi tutkimaan instituutin perustamisvaihtoehtoja, saisi perusteellisen pohjaselvityksen työlleen.

Tilaisuudessa käyttivät puheenvuoron maaherra Viljo Virtanen ja Martti Talvela. Opetusministeri Ulf Sundqvist oli kiinnostunut asiasta ja ilmoitti omana näkemyksenään että kyseinen toimikunta on tarpeellinen ja mahdollinen asettaa lähitulevaisuudessa. Varsinaista keskustelua ei luonnollisesti käyty lyhyen vastaanoton aikana. Sundqvist oli käynyt syksyllä 1974 Savonlinnassa ja keskustellut kaupungin edustajien kanssa myös tästä asiasta.

Opetusministeri Sundqvistin vastaanotto päättyi ja lähetystö jäi muuta-

maksi toviksi eduskuntaan keskustelemaan. Lehdistö halusi lisätietoja. Lähetystön jäsenet maaherra Virtasta myöten olivat optimistisia toimikunnan asettamisesta ja musiikki-instituutin eteenpäin menosta.

Mitä lehdet kirjoittivat?

Seuraavassa on kolme esimerkkiä. Savon Sanomat kirjoitti asiasta myönteiseen sävyyn, kuten seuraavalla sivulla näkyy. Kuvan teksti on virheellinen. Martti Talvela käytti puheenvuoron, mutta muiston esitteli ja luovutti Olli Sorvettula.

□ Savonlinnalaislähetystö käväisi ministeri Ulf Sundqvistin luona kertomassa huollaan musiikki-instituutiassa. Muiston ministerille esitti taiteilija Martti Talvela.

Savonlinnan lähetystö toiveikkaana

Musiikki-instituutti- hanke myötäisessä

□ HELSINKI (RT)

□ Savonlinnan musiikki-instituutin hiljaa kysyneissä suunnitelmissa otettiin eilen ensimmäinen julkisempi askel, kun edustava lähetystö esitti opetusministeri Ulf Sundqvistille toimikunnan asettamista asiaa selvittämään.

□ Asiaan varsin myönteisesti suhtautunut Sundqvist lupasi, että asiaan käydään mahdollisimman pian käsiksi toimikunnan pikaiseksi asettamiseksi.

Kuvan henkilöt vasemmalta: Martti Talvela, Pentti Savolainen, Martti T. Kuikka, Paavo Suokko, Olli Sorvettula, ministeri Sundqvist ja kansanedustaja Alli Lahtinen.

Savonlinnan lähetystö Helsingissä

Musiikki-instituutti- ajatus selvitetään

Valtion taholta pyritään mahdollisimman pian selvittämään Savonlinnan musiikki-instituuttia koskeva hanke ja asettamaan mahdollisesti toimikunta tutkimaan instituutin perustamismahdollisuuksia. sanoi perjantaina ministeri Ulf Sundqvistin luona vierailleen lähetystön puheenjohtaja Savonlinnan kaupungineläinlääkäri Olli Sorvettula. Savonlinnan kaupunginhallituksen asettaman lähetystön tehtävänä oli tehdä ministerille ehdotus juuri toimikunnan asettamisesta tutkimaan instituutin perustamismahdollisuuksia.

Jatkuu sivulla 6 **3**

Kaupungineläinlääkäri Olli Sorvettula (vas.) lukemassa ministeri Ulf Sundqvistille (oik.) lähetystön kirjelmää. Muut lähetystön jäsenet vasemmalta lukienopperajuhlien taiteellinen johtaja Martti Talvela, rehtori Pentti Savolainen, musiikkijohtaja Kyösti Haatanen, pääsihteeri Paavo Suokko ja kansanedustaja Väinö Turunen.

66a. Karjalainen 18.1.1975.

3

Sorvettulan mukaan ministeri Sundqvist suhtautui hankkeeseen erittäin positilvisesti. Lehdistöltä evättiin pääsy tilaisuuteen, koska lähetystön edustajat katsoivat, ettei hanke näin alkuvaiheessaan ja vielä toteutumisensa puolesta epävarmana kaipaa enempää julkisuutta ennen kuin mahdollisesti asetettava toimikunta saa selvittelytyönsä valmiiksi.

Lähetystön mukaan hankkeen kohtalo jatkossa riippuu tässä vaiheessa kokonaan toimikunnan työn tuloksista. Tarkoituksena on saada kokoon mahdollisimman tehokas ja mahdollisimman laajasti asiantunteva toimikunta selvittämään instituuttiajatus niin pian kuin mahdollista. Toimikuntaan tulee edustajia sekä Savonlinnan kaupungin, maakunnan että valtion asiantuntijapiireistä.

Savonlinnan musiikki-instituuttihanke kuuluu yhtenä osana Savonlinnan kaupungin musiikkielämän kokonaiskehittämiseen. Lähetystön edustajien mukaan on instituutissa alustavasti kaavailtu annettavaksi korkeakoulutasoista musiikkiopetusta, jota tulisi käyttämään hyväkseen myös Savonlinnan opettajainvalmistuslaitos. Opetus olisi kuitenkin tarkoitus keskittää vain kolmelle tai neljälle musiikin osa-alueelle, joista yksi olisi musiikkipedagogiikka. Erityisesti tämän aineen opetus instituutissa palvelisi juuri Savonlinnan opettajainvalmistuslaitosta.

Karjalainen otsikoi edellistä maltillisemmin. Sen edustaja haastatteli puheenjohtajana toiminutta Sorvettulaa, joka antoi lisätietoja. Tekstissä näkyy narkästyminen siitä, että lehdistöltä evättiin pääsy ministerin vastaanotolle. Lähetystön puolelta asiaa perusteltiin tunnetulla syyllä, asia on keskeneräinen ja siksi tarvitaan toimikunnalle työrauhaa. Tässä näkyy tilanteen yksi taustailmiö. Joensuussa oli Joensuun laulujuhlat suunnitteilla, joka kilpailisi Savonlinnan oopperajuhlien kanssa samoista määrärahoista. Jos musiikki-instituutti toteutuisi, jakajia olisi yksi lisää. Karjalaisen uutinen tuo esille Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ja sen tarpeet. Se oli minusta tärkeä peruste, ja olin iloinen, että se tuli lyhyessä uutisessa esille.

Sen sijaan Karjalaisen lehtikuvan tiedot ovat lähes päin seiniä. Vasemmalla puhuu maaherra Viljo Virtanen (ei Olli Sorvettula) vastaanoton aluksi. Hänen takanaan on Martti Talvela, oopperajuhlien taiteellinen johtaja, rehtori Pentti Savolainen, apulaisprofessori Martti T. Kuikka (ei Kyösti Haatainen), pääsihteeri Paavo Suokko, Savonlinnan kaupungin eläinlääkäri Olli Sorvettula (ei kansanedustaja Väinö Turunen) ja ministeri Ulf Sundqvist. Huolimattonta lehtityötä.

Kolmas uutinen oli Savonlinnan lehdessä Itä-Savo 18.1.1975. Artikkelin on laadittu asiallisesti ja selostaa tarkoin musiikki-instituutin perusajatuksen ja kolmilinjaisen rakenteen.

Toimikunta asialle Musiikki-instituutti Savonlinnaan

Savonlinnan kaupungin edustajat kävivät eilen opetusministeri Ulf Sundqvistin luona pyytämässä valtiolta asettamaan toimikunnan kehittämään musiikki-instituuttihanketta Savonlinnan kaupunkiin.

Opetusministeri Sundqvist suhtautui myönteisesti asiaan ja antoi lupauksen, että toimikunta asetetaan vielä kuluvan kevään aikana.

Savonlinnaan suunnitella olevaan

kolmilinjaiseen musiikki-instituuttiin tulisi opetus olemaan korkeakoulutasoista. Se valmistaisi peruskoulun musiikinopettajia — yhtelystyössä Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kanssa — orkesterimuusikoita, kuoronjohtajia, ooppera-, oratorio- ja Lied-laulajia ja erilaisten yhtyeitten ohjaajia sekä antaisi cum laude-tasolta opetusta musiikkilieteessä.

Instituutin eri linjat olisivat pedagoginen linja, orkesterimusiikin linja ja vokaalimusiikin linja. Pedagogisella linjalla koulutettaisiin peruskoulun musiikinopettajia ja siihen sisältyisi myös musiikkitieteen osasto. Orkesterimusiikin linjalla valmistettaisiin nimen mukaisesti orkesterimuusikoita ja vokaalimusiikin linjalla ensimmäisessä vaiheessa kuoronjohtajia ja toisessa vaiheessa huipputason solisteja.

Toiminnan alkuvaiheessa olisi oppilasmäärä pedagogisella linjalla 30, orkesterimusiikin linjalla 20 ja vokaalimusiikin linjalla 40. Toiminnan saavutettua täyden tehonsa oppilaiden kokonaismäärä olisi noin 450.

Opettaja instituuttiin on laskettu tarvittavan 21: 2 professoria, 9 lehtoria, 7 opettajaa, 1 assistentti, 1 taiteellinen johtaja ja 1 rehtori.

Nyt suunnitteilla oleva musiikki-

ki-instituutti pohjautuu Savonlinnassa jo oleviin musiikkitoimintoihin: musiikkiopistoon, musiikkipäiviin, orkesteriin, oopperajuhlisiin. Instituutti olisi suoraan opetusministeriön alainen, ja sen hallinto noudattaisi voimassa olevaa korkeakoululainsäädäntöä. Laitoksen taiteellisesta ja koulutuksellisesta tasosta vastaisi kollegia, jossa olisivat edustettuina myös mainittujen Savonlinnassa jo toimivien musiikki-instituutioiden edustajat.

Instituutihankkeen toteutumisella olisi valtakunnallinen merkitys musiikkikoulutuksen alalla, sillä se tietäisi orkesterimusiikkopulan tuntuvaan helpottumista ja jatkokoulutusmahdollisuutta suomalaisille huipputason laulajille kotimaassa. Edelleen se tekisi mahdolliseksi kuoronjohtajien ja kuorolaulajien johdonmukaisen koulutuksen. Tämä olisi ensi kerta, jolloin maassamme toteutuisi yhteismusisoinnin säännöllinen opetus.

Savonlinnalle hankkeen toteutuminen merkitsisi tuntuvaan taloudellista säästöä toimistomenojen, henkilökunnan palkkauksen, oopperajuhlien kuoro- ja orkes-

terikustannusten osalta, opetustilojen keskitettyä käyttöä sekä keskitettyä taiteellista johtoa kansainvälisine suhteineen.

Savonlinnan musiikkiopisto säilyy erillisenä laitoksena laajentuen maakunnalliseksi ja antaa edelleenkin musiikkikoulu- ja konservatoriotasoisia opetusta.

67. Itä-Savo 18.1.1975.

Musiikki-instituutin suunnitelmaa selvittämään ehdotettu toimikunta sai lähtökohdaksen relevantit perusteet, sillä kyseessä ei ollut yksittäinen hanke, vaan musiikki-instituutti rakentui, kuten artikkeli selostaa, Savonlinnassa jo oleviin musiikkitoimintoihin. Instituutti olisi merkittävä valtakunnallinen musiikkikoulutuksen alalla. Samalla artikkelissa kiinnitettiin huomiota taloudelliseen säästöön henkilökunnan palkkauksen ja oopperajuhlien kuoron ja orkesterikustannusten osalta. Kansainväliset suhteet, jotka olivat rakentuneet oopperajuhlien ympärille, saivat entistä laaja-alaisemman merkityksen.

Musiikki-instituutissuunnitelma oli erittäin hyvä, se olisi todellinen piristys Savonlinnan talvikauteen ja vaikuttaisi konserttitoimintaan ratkaisevasti. Martti Talvela oli innostunut asiasta ja korosti, että koulutuksen täytyy olla korkeatasoista. Hän oli tukemassa yhteistyötavoitteita opettajankoulutuslaitoksen kanssa, olihan hän itse valmistunut kansakoulunopettajaksi Savonlinnan seminaarista.

Opetusministeri Sundqvist suhtautui asiaan erittäin myönteisesti ja lupasi, että toimikunta voitaisiin asettaa jo kuluvan kevään aikana. Lähetystö oli tyytyväinen saamaansa vastaanottoon, olihan mukana koko Mikkelin läänin tuki maaherra Virtasta myöten.

Sanomalehdet ottivat musiikki-instituuttiasian hyvin esille. Optimistinen odotus jäi elämään. Poliittisesti oltiin saamassa tukea asialle, sillä olivathan kaikki poliittiset puolueet olleet Savonlinnassa myötämielisiä. Samalla vii-

tattiin siihen, miten opetusministeri Sundqvist ja maaherra Viljo Virtanen ovat saman puolueen eli sosiaalidemokraattien vaikuttajia.

Tammikuun 17. päivän 1975 jälkeen odoteltiin Savonlinnassa jo kevään merkkejä ehdotuksen tiimoilta. Kesällä 1975 vietettiin Savonlinnassa oopperakesää ja Savonlinnan 350-vuotisjuhlia. Mutta kaivattuja uutisia musiikki-instituutista ei vain kuulunut.

Toinen kehittämishanke, joka pyrki selvittämään taideterapeuttista koulutusta Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ja Savonlinnan sairaanhoitopopilaitoksen kanssa, alkoi hahmottua syksyllä 1974 ja keskusteluja jatkettiin keväällä 1975.

Korkeakoulupoliittinen vastareaktio

Hyvin nopeasti nousi kuitenkin vastareaktio. Joensuun korkeakoulun vararehtori Laine lähetti minulle 4.2.1975 päivätyn kirjeen ja pyysi selvitystä hankkeista, joissa olen ollut mukana. Kirje oli täysi yllätys ja osoitus korkeakoulun hallintotavasta. Savonlinnan kaupungin hallitus oli valinnut henkilöt opetusministerin luo menevään lähetystöön. Hallitus oli pyytänyt mukaan maaherra Viljo Virtasen ja Savonlinnan oopperajuhlien taiteellisen johtajan, Martti Talvelan, Savonlinnan kaupunki pyysi myös minut asiantuntijaksi lähetystöön. Kirje oli selkeä korkeakoulupoliittinen puuttuminen Savonlinnan kaupungin asioihin ja suunnitelmiin. Olin saanut nimityksen virkaan 16.1.1975 eli päivää ennen ko. lähetystön käyntiä opetusministerin luona. Virka oli määrätty alkavaksi 1.2.1975 ja neljää päivää myöhemmin korkeakoulu vaati minua tekemään selkoa tekemisistäni. Ei hyvältä näyttänyt. Miten olisi käynyt virkanimitykseni, jos lähetystö olisi käynyt ennen 16.1.1975 opetusministerin eli nimittävän viranomaisen luona.

Joensuun korkeakoulun rehtorille

Viitaten Joensuun korkeakoulun 34/75/ 4.2.1975 lähettämään kirjeeseen ja selvityspyyntöön esitän kunnioittaen seuraavaa.

Koska kirje on osoitettu yksityiselle viranhaltijalle, esitän selvityspyyntöni tältä pohjalta.

1. Taideterapeuttikoulutusta koskevaa esitystä en ole tehnyt Opetusministeriöön. Asiaa kartoittava työryhmä, johon kuuluu sekä Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen että Savonlinnan sairaanhoito-opiston opettajia, valmistele työtään. Kun työryhmä saa kartoituksen valmiiksi, käsitellään asia ensin Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen laitosneuvostossa. Ilmoitin asiasta joulukuussa 1974 sihteeri Matti Haloselle.

JOENSUUN KORKEAKOULU

Joensuu 4.2.1975

No 34/75
Viite hallintokollegion istunto 29.1.1975

Asia selvityspyyntö

Kirjaamismerkinnät

Apulaisprofessori Martti T. Kuikka

Vastauksessa pyydetään viittaamaan kirjelmän numeroon ja päiväkseen

Joensuun korkeakoulun rehtori pyytää Teitä toimittamaan selvityksen taideterapeuttien koulutusta ja peruskoulun musiikinopettajien koulutusta koskevien ja opetusministeriöön toimitettujen esitysten käsittelyssä noudatetusta menettelystä. Selvitys pyydetään toimittamaan viimeistään 14 päivänä helmikuuta 1975 korkeakoulun rehtorille.

Samalla rehtori toteaa, että eri tilaisuuksissa esittämiänne näkemyksiä Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen yhteyksistä korkeakoulun hallintokollegioon ja kasvatustieteiden osastoon ei voitane pitää Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen edun mukaisina. Yhteistoimintakysymysten selvittäminen Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen, hallintokollegion ja kasvatustieteiden osaston välillä tulee käynnistää mahdollisimman pian.

va. vararehtori

Ilpo Laine

sihteeri

Matti Halonen

MH/ik

7211—72/27

68. Kirje 4.2.1975.

2. Toinen asia, peruskoulun musiikinopettajien koulutus, on samanlainen. Asiasta en ole tehnyt virallista esitystä Opetusministeriölle. Yksityisenä virkamiehenä voin vain arvailla, mitä tällä tiedustelulla tarkoitetaan. Jos tiedustelu liittyy Savonlinnan kaupungin musiikkielämän kehittämiseen, voin esittää seuraavaa.
Oheen liitetystä Savonlinnan kaupungin hallituksen pöytäkirjasta käy ilmi, että Savonlinnan kaupunki on katsonut allekirjoittaneen virkaa tekevän apulaisprofessorin opettajankoulutusta edustavaksi henkilöksi ja nimennyt Savonlinnan kaupungin musiikkielämän kehittämistä esittelemään lähetystöön. Lähetystö kävi maaherra Viljo Virtasen johdolla opetusministeri Sundqvistille esittämässä, että Savonlinnan kaupungin musiikkielämän kehittämiseen kiinnitettäisiin huomiota. Tiedot lähetystön käynnistä antoivat lehdistölle eläinlääkäri Olli Sorvettula ja oopperalaulaja Martti Talvela.
3. Olen pyrkinyt virkamiehenä ja virkaa tekevänä apulaisprofessorin virran hoitajana toimimaan Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen etujen mukaisesti ja sen kehittämiseksi parhaan kykyni mukaan. Kun hallintokollegion kirjeessä esitetään allekirjoittaneelle henkilökohtaisesti, yksityisenä virkamiehenä syyte edun vastaisesta toiminnasta, on allekirjoittaneella yksityisen virkamiehen oikeusturvaan vedoten oikeus tietää, mitä nämä Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen etujen vastaiset, eri tilaisuuksissa esitetyt näkemykset ovat.

Yksityisenä virkamiehenä voin vain yhtyä hallintokollegion kirjeen loppuosaan, jonka mukaan yhteistoimintakysymyksiä pyritään selvittämään hallintokollegion ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen välillä. Kasvatustieteiden osaston johtajan, apul.prof. Pertti Toukomaan, kanssa tapahtunut yhteistyö on ollut erittäin kitkatonta ja hedelmällistä.

Savonlinnassa, helmikuun 12. päivänä 1975

Martti T. Kuikka
apulaisprofessori

Kun laadin em. selvityksen korkeakoulun rehtorille, tarkoitukseni oli antaa informaatiota kehittämishankkeista. Olin jo aikaisemmin ilmoittanut laitosneuvostossa tietoja taideterapeuttiyöryhmän työstä ja sen käsittelystä laitosneuvostossa, sihteeri Matti Haloselle, hän olisi voinut selostaa Joensuun korkeakoulun hallintokollegion kokouksessa 19.1.1975, kun asiaa käsiteltiin. Peruskoulun musiikinopettajankoulutus oli yksi näkökohta Savonlinnan kaupungin muistiossa, joka luovutettiin opetusministerille. Muistion tar-

koitus oli esittää toimikunnan asettamista musiikki-instituutin asiaa selvittämään. Kun Savonlinnaa kehitetään, en voinut kieltäytyä, kun kaupunginhallitus pyytää yhteistyöryhmään. Pyysin myös selvitystä, millä tavoin olen toiminut Savonlinnan opettajankoulutuksen etujen vastaisesti. Se oli käsittämätön syyte, johon halusin selvitystä.

Odottelin em. selvitystä, sitä ei tullut. Joensuun korkeakoulun johto eikä hallintokollegio esittänyt onnitteluja apulaisprofessorin virkanimityksen johdosta. Se oli hallintokulttuuria, johon en ollut tottunut enkä tavannut muissa yliopistoissa ja korkeakouluissa.

Uudet rakennukset

Joensuun korkeakoulun rakentamisen neuvottelukunta oli vastuussa Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen rakentamisesta. Sitä edellytti opiskelijamäärän nopea kasvu, kaksi uutta koulutuslinjaa, kirjasto, liikuntatilat jne. Uuden suunnittelu ei ollut yksinkertainen asia. Olihan melkoinen osa puutarhaa. Ei haluttu tehdä uutta ”hammasta” seminaarimäelle, kun Saimaan selältä katsoen päärakennus antoi helposti tällainen vaikutelman.

Samalla kyse oli urbaanista ympäristöstä, jonka pitäisi sietää tiheä rakentaminen. Lopulta neuvottelukunta päätyi mataliin rakennusmassoihin, jotka eivät herättäisi Saimaalta katsottuna massiivista vaikutusta. Liikuntatilat eivät sittenkään olleet vaikea ratkaisu, kun puutarhan omaleimaisuutta haluttiin säilyttää mahdollisimman paljon. Sen sijaan liikuntatilojen koko ja kustannusjako keskustelutti monta vuotta. Suunnitelmista putosi aika alkuvaiheessa niin sanotun raskaan laboratorion rakentaminen, mikä merkitsi sitä, että osa aineenopettajankoulutuksesta tapahtuisi Joensuussa. Tätä ei nyt välttämättä pidetty hyvänä ratkaisuna, mutta se oli osaratkaisu, jolla vauhditettiin uusien suunnitelmien laadintaa ja kotitalous-tekstiilityön -yhdistelmän purkamista.

Yksi aikakausi päättyi

Savonlinnan seminaarin rehtoriksi oli valittu vuonna 1952 maisteri Anna Kekkonen. Tätä tehtävää hän hoiti vuoteen 1973, jolloin seminaari siirtyi Joensuun korkeakoulun osaksi, ns. sivukorkeakouluksi. Anna Kekkonen rehtorikausi oli merkittävä monella tavalla. Hän vakiinnutti seminaarin toiminnan. Ensimmäisinä vuosina seminaari koulutti poikkeuskursseilla kansakoulunopettajia, koska opettajapula oli tuntuva. Kotitalous-käsityönopettajan koulutus löysi vähitellen paikkansa omana koulutusohjelmanaan, jonka tarkoitus oli kouluttaa päteviä opettajia koululaitokseen. Rehtori Kekkonen johti

hyvin persoonallisella tavalla seminaaria, jossa hänen oma vakaumuksensa oli keskeisellä sijalla.

Anna Kekkonen oli toiminut ennen Savonlinnaa Heinolan ja Rauman seminaarien opettajana. Hän oli ollut oppikoulun opettajana Loviisassa ja Lahdessa. Hänellä oli erinomaisen laaja tuntemus koululaitoksesta. Anna Kekkonen vakaumus näkyi myös kirkon ja seurakuntien työssä. Hän oli kirkolliskokouksen jäsen vuosina 1958 ja 1968. Hän oli mukana Kirkon sisälähetysseuran hallituksessa ja kirkon seurakuntaopiston säätiön valtuuskunnassa. Savonlinnassa hän oli kirkkovaltuuston jäsen vuodesta 1954. Hänet valittiin myös kaupunginvaltuustoon vuosina 1953 - 1968.

Kun Anna Kekkonen jäi eläkkeelle, hän seurasi Savonlinnan opettajakoulutuslaitoksen kehitystä hyvin läheltä, olivathan monet hänen työtovereistaan edelleen laitoksen palveluksessa. Kun aloitin Savonlinnassa työt, sain häneltä terveisiä hänen työtovereittensa kautta.

Syky 1974 oli niin kiireinen, samoin kuin alkutalvi 1975, etten ehtinyt ottaa yhteyttä häneen. Sitten tuli minulle yllättävä viesti: Anna Kekkonen elämäntyö oli päättynyt maaliskuun 19. päivänä 1975. Hautajaiset pidettiin Mikkelissä maaliskuun 29. päivänä 1975. Hautajaisissa oli Savonlinnasta mukana niin Anna Kekkonen entisiä työtovereita kuin hänen entisiä opiskelijoitaan. Omassa puheessani korostin Anna Kekkonen arvokasta pitkäaikaista työtä opettajakoulutuksen hyväksi. Myös muissa muistopuheissa Anna Kekkonen merkittävä elämäntyö sekä Savonlinnassa että valtakunnallisissa luottamustehtävissä kuten kirkolliskokouksen jäsenenä nousivat yhä selvemmin esiin. Anna Kekkonen myötä eräs merkittävä aikakausi päättyi.

Lieveilmiöitä

Lukuvuoteen 1974 - 1975 sisältyi melkoista dramatiikkaa. Ylioppilaspoliittikka näkyi selvästi opiskelijapiireissä. Erityisen huomion kohteena oli lastentarhanopettajan koulutus, jossa poliittiset vastakohtat kärjistyivät niin opettajien kuin opiskelijoiden välillä. Asia etenivät kansanedustajien tietoon ja eduskuntakysely oli viittä vaille valmis. Mielenkiintoinen kohta oli ensimmäiset luentoni syyslukukauden 1974 alussa. Yksi aktiivinen opiskelijapolitiikko odotti minua noin kolmen viikon ajan ennen luentoja keskiviikko- ja torstaiaamuisin ennen kello 8. Joka kerta hän kertoi, mitä ja miten asioita tulisi käsitellä kasvatustieteen luennoilla. Kun kerroin, että yliopistossa on tutkimuksen ja opetuksen vapaus, hän oli sitä mieltä että muutos tulee. Kolmen viikon jälkeen hän näki tehtävänsä toivottomaksi, väsyi kiipeämästä seminaarinmäelle varhain aamusta ja keskittyi muihin tehtäviin. Kun ylioppilaskunnan vaalit tulivat ja ehdokaslistat olivat esillä, huomio kiinnittyi sekä oikeiston että vasemmiston pitkiin ehdokaslistoihin. Johtuivatko pitkät lis-

tat opiskelevan nuorison laajasta poliittisesta aktiivisuudesta vai puolueiden kasvavasta kiinnostuksesta yliopistoa kohtaan.

Kesä 1975 oli osin lomailun kesä sekä Joensuussa että Polvijärven Höytiäisellä. Oli aikaa levätä monen työteliään kesän jälkeen. Miellyttävän juhlan kesään toi kutsu Olavinlinnan 500-vuotisjuhliin. Sen kohokohtiin kuului Aulis Sallisen säveltämä ooppera *Ratsumies*. Sen libretosta vastasi Paavo Haavikko, ohjauksesta Kalle Holmberg ja orkesteria johti Ulf Söderblom. *Ratsumies* oli Aulis Sallisen esikoisoppera ja siksi tavallista tarkemman tarkastelun alainen. Esitys oli kuin luotu Olavinlinna, joka antoi oopperalle luonnollisen historiallisen ulottuvuuden. Juhlaoopperan esitys sattui kauniiseen suomalaiseen heinäkuun poutapäivään, ennen kaikkea se oli loistava esitys. Kävelimme tyytyväisenä majapaikkaan. Pitänee kertoa, että ei kaikki mennyt aivan näin sujuvasti. Kun tulin Olavinlinnan pääjuhlaan, lippuja ei ollutkaan varattuna Olavinlinnan kassalla, monen soiton jälkeen ne järjestyivät päiväksi, mutta oopperailta oli loppuun myyty. Onneksi liput järjestyivät myös iltänäytökseen viime tipassa, katastrofi oli lähellä.

Uusi lukukausi

Opettajankoulutuslaitoksen pääsykokeet pidettiin elokuussa 1975, ne sujivat jo rutiinilla. Varsinainen lukuvuosi alkoi avajaisjuhalla, jossa myös rehtori Kirkinen oli mukana. Hän puhui ensin ja laitoksen edustajana minä hänen jälkeensä. Puheessani yritin selvittää, mitä syksy 1975 tuo tullessaan meille korkeakouluväelle. Seuraavassa otan esille pääkohtia:

1. Joensuun korkeakoulu on saamassa väliaikaisen asetuksen syksyllä. Se tuo uuden hallintojärjestelmän, joka alkanee toteutua 1976 alusta. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos odottaa, että asetus antaa aikaisempaa laajemmat yhteistyömahdollisuudet Joensuun korkeakoulun kanssa. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos on valmis osallistumaan laajaan korkeakoulukohtaiseen uudistamisprosessiin nimenomaan opettajankoulutuksen alueella.
2. Toinen tehtävä on koulutusohjelmien suunnittelun jatkaminen tutkinnonuudistuksen kanssa. Se antaa työryhmälle melkoisen tehtävän määrittelyn. Erityisesti se koskee kotitalous-tekstiiliopeettajien koulutusta. Siinä oli kaksi ongelmaa. Ensimmäinen koski oppiaineiden erottamista omiksi koulutuslinjoikseen. Toinen liittyi sivuaineen valintaan, vaihtoehtoina kielet tai matematiikka.
3. Tämä laitos toimii nyt ahtaissa tiloissa. Opiskelijamäärän kasvu on ollut nopeaa, kun opettajankoulutuslaitos on toiminut Joensuun korkeakoulun yhteydessä. Kolmen viime vuoden aikana opiskelijamäärät ovat kasvaneet seuraavasti: vuonna 1973 250 opiskelijaa, vuonna 1974

332 opiskelijaa ja vuonna 1975 448. Tämä ahtaus edellyttää hyvää yhteistyötä ja joustavuutta. Joudumme tekemään pitkiä päiviä. Hyvä yhteistyö näkyy leppoisassa ilmapiirissä, jota itse kukin voimme olla luomassa.

4. Erityisen iloinen olen teistä uudet opiskelijat. Te tuotte aina mukanaan uuden ilmeen ja ilmapiirin laitokseen. Koulu on takana. Korkeakouluopinnot ovat edessä. Nyt riippuu lähes kokonaan teistä itsestänne, miten opinnot menevät. Tentit, kuulustelut ja opetusharjoittelu ovat yksi osa koulutusta, jossa ”veri punnitaan”.
5. Te olette opettajankoulutuslaitoksessa. Teidän tehtävänne on luoda uusi opettajakuva. Koulun penkillä sen tiesitte, millainen on huono opettaja. Teidän tehtävänne on kouluttaa itsestänne ns. hyvä opettaja.
6. Tervetuloa laitokseemme kaikki opettajat ja opiskelijat, toivon miellyttävää työaikaa, miellyttävämpää vapaa-aikaa ja rikkaita yhteisiä hetkiä. (Kuikka 1975.)

Avajaiset jatkuivat kahvipöydässä ja seuraavana päivänä lehtien palstoilla. Olin puheeni alkuosassa puuttunut korkeakoulujen ja yliopistojen jatkuvaan kilpailuun uusista koulutusaloista ja linjoista. Tuolloin sattui olemaan keskustelu lainopillisesta eli oikeustieteellisen koulutuksen laajentamisesta. Sanoin puheeni alkupuolella, että Savonlinna olisi erinomainen paikka oikeustieteelle jo Olavinlinnan vuoksi, onhan se ollut kansainvälisen politiikan näyttämönä 500 vuotta. Jatkoin kuitenkin, että Savonlinnan opettajankoulutuslaitos luopuu tässä vaiheessa kilpailusta. Uusi Suomi nappasi sen etusivulle ja jätti rehtorin puheen sivuun. Siinä sitä taas oltiin.

Apulaisprofessori autokoulun penkillä

Syksyn mielenkiintoisiin asioihin kuului autokoulu. Aloitin sen elokuun 25. päivänä samanlaisella autolla kuin omani eli Toyotalla. Aluksi asia pysyi piilossa, mutta vähitellen laitoksen väki ja muut tuttavat alkoivat kysellä, mitä tapahtuu, kun apulaisprofessori menee autokouluun. En ollut aikaisemmin ajanut autoa lainkaan. Kaikki oli uutta. Välillä oli kaupunkiajaja ja maaseudullakin käytiin. Oppitunnit olivat 60 minuutin mittaisia, sillä kouluttaja, entinen armeijan väepeli, piti tarkkaan täysimittaisia oppitunteja, tosin suoraan diakuvaprojektorilla. Kaupungilla vihjattiin, että kukkaistutukset oli päätetty korjata tavallista aikaisemmin pois vahinkojen välttämiseksi. Kun oppitunnit ja ajotunnit olivat täynnä, oli vuorossa kirjallinen koe ja ns. inssiajo. Liikennemerkki tuli osata, niinpä autokoulunpitäjä ei laskenut kirjalliseen kokeeseen ennen kuin tein hänelle virheettömän kokeen. Se tarkoitti samana päi-

vänä kolmea koetta ennen kuin hän antoi luvan kirjalliseen kokeeseen. Olisihan se autokoululle noloa, jos hänen oppilaansa apulaisprofessori reputtaisi.

Kirjalliseen kokeeseen osallistui nuoria kavereita, muutama meitä 30-vuotiaita ja pari iäkkäämpää. Yksi heistä istui rauhallisesti viiden teroitettun lyijykynän ja kumin kanssa valmiina. Joku kysyi häneltä: ”Miltä tuntuu, jännittääkö?” Vastaus tuli: ”Eipä jännitä, tämä on neljäs kerta.” Se oli vitsi, mutta ei naurattanut. Koe alkoi ja nuoret poistuivat ensimmäisinä. Minulla meni melko lailla hyvin, oli prepattu edellisenä päivänä perusteellisesti. Onneksi koe hyväksyttiin. Sitten oli varsinainen piinapenkki eli koeajo. Savonlinnan keskustassa oli yksi ainoa yhdensuuntainen katu, jonka kautta ajokoe jossain vaiheessa tapahtui. Katsottiin, osaako ajokokelas ryhmittyä oikein. Koe meni hyväksytysti lävitse, vaikka yhdessä kohtaa jalkakäytävän reunoja hangaten.

Syyskuun 20. päivänä eli runsaan kuukauden kestäneen autokoulun jälkeen, johon sisältyi 20 teorituntia ja 20 tuntia ajoharjoitusta, sain ajokortin. Laitoksen opiskelijoiden kanssa vertailimme kokemuksia syksyn ajokoulun aikana, varsin hauskoja asioita oli sattunut. Yksisuuntainen katu oli koetinkivi, sillä ajo hylättiin, jos ryhmittyi väärin.

Kun menin Helsingissä pankkiin pyytämään lainaa autonostoa varten syksyllä 1975, pankinjohtaja piti rahasta kiinni. ”Mihin sitä autoa nyt tarvitaan, on tuota asuntovelkaakin melko lailla.” Yritin perustella pitkällä työmatkalla, mutta se ei tuntunut auttavan. ”Harkitkaa nyt vielä”, pankinjohtaja hyväkseli. Seuraavalla kerralla kävimme lyhyemmän keskustelun ja lainakin järjestyi. Onhan asiakaskin joskus oikeassa. Auto tuli hankittua, Toyota Corolla (korolla se oli).

Virkabudjetti

Syksyn ohjelmaan kuului ehdotuksen tekeminen opettajankoulutuslaitoksen talous- ja virkabudjetiksi. Jälkimmäinen oli konkreettinen esitys uusista viroista, joita opiskelijamäärän kasvu edellytti. Innokkaina teimme ehdotuksen, jossa oli yli 10 uutta virkaa ja kaikki hyvin perusteltuja. Olimme laatineet KTS-suunnitelman vuosiksi 1975 - 1980 erityisesti kasvatustiedettä varten. Se syntyi yhteistyössä lehtoreiden Oiva Louhisolan ja Markku Suomalaisen kanssa. Siinä korostettiin kahden apulaisprofessorin, kolmen lehtorin ja kahden assistentin viran perustamista. Olennaista oli myös ATK-suunnitelma opetusta ja tutkimusta varten. Avoimen yliopiston opetus oli alkanut jo syksyllä 1974, sen jatkamista pidettiin tärkeänä. Ilman virkojen lisäämistä arvosanaopetuksen kehittäminen uutta tutkintoa vastaavaksi ei olisi mahdollinen. Toinen tie saada apulaisprofessorin virka oli lakkauttaa nykyisiä virkoja ja yhdistää niitä eläkkeelle siirtymisen vuoksi tai viranhaltijan siirryt-

tyä toisiin tehtäviin. Näin ehdotimme, että yhdistämällä yhden lehtorin virka ja emännän virka (Savonlinnan seminaarin aikainen) voitaisiin perustaa Savonlinnaan ko. apulaisprofessorin virka. Ehdotus ei mennyt lävitse, kun emännän virka oli siirretty Joensuun korkeakoulun keskushallinnon alaisuuteen. Lopulta kävi niin, että Joensuuhun perustettiin samoilla virkajärjestelyillä uusi apulaisprofessorin virka. Myöskään laaja virkaehdotus ei toteutunut. Alettiin olla umpikujassa, virkojen määrä ei kasvanut, vaikka opiskelijamäärä kasvoi nopeasti. Se merkitsi monien tuntiopettajien palkkaamista, mutta päteviä ei ollut paikkakunnalla.

Mikään ei turhauttanut niin paljon kuin realististen suunnitelmien tekeminen turhaan. Siksi yksi mahdollisuus oli pyrkiä rakentamaan yhteistyötä paikallisten oppilaitosten kanssa, vaikka tuloksia ei heti tulisikaan. Opettajankoulutuslaitos hoiti ns. perusopinnot, mutta arvosanaopetus oli pitkällä Joensuun korkeakoulun ainelaitosten varassa. Se edellytti periodimaista opetusta viikonloppuisin, mikä ei taas oppimistulosten kannalta ollut paras mahdollinen. Siinä väsyivät niin opettajat kuin opiskelijat.

Korkeakoululaitoksen kehittämisessä oli puhetta korkeakoulujen yhteistyöstä ja erikoistumisesta. Aiheesta oli puhuttu ennenkin ja puhe jatkui 1970-luvulla. Yksi tällainen tuli vastaan kotitalous-tekstiiliopettajankoulutuksen kohdalla. Neuvotteluja pidettiin Helsingin yliopiston ja Savonlinnan opettajankoulutuksen välillä. Neuvotteluiden tarkoitus ei aina selvinnyt. Oliko tarkoitus lakkauttaa molempien koulutus ja keskittää kaikki Helsinkiin vai oliko tarkoitus lakkauttaa vain toinen vai siirtää koulutus osin Joensuuhun toisen pääaineen opintojen vuoksi. Koulutuksen olemassaolo oli vaakaaludalla, näin minusta näytti. Toinen ongelma liittyi opettajien pätevytykseen voidakseen hoitaa uusiutuvan koulutuksen. Savonlinnalla oli puolellaan kehitysalueen tuki, kaikkea koulutusta ei saa koota Helsinkiin. Näin ns. kontekstikoulutus jatkui ja odotti sisäisiä ratkaisuja.

Aikaisempina lukukausina olin laitoksen johtajan tehtävien hoitamisesta saanut opetusvelvollisuuden alennettua puoleen, mutta nyt syksyllä 1975 opetusvelvollisuus aleni vain 30 tuntia, vaikka opiskelijamäärä ja opettajien määrä oli kasvanut ja jokainen kokous Joensuussa vaati 300 kilometriä ja vähintään puoli päivää. Lähetin asiasta kirjelmän myös opetusministeriöön, mutta se ei puuttunut tällaisiin korkeakoulun sisäisiin asioihin. Tehtävät kuitenkin lisääntyivät, koska edellisen vuoden suunnitelmia pyrittiin edistämään. Yhteys opiskelijoihin toimi hyvin, iltaisin käytiin monia keskusteluja. Joulukuun tenttikausi osoittautui liian tiukaksi, joten pyysin muutamia opettajia siirtämään oman tenttinsä kevätlukukauden puolelle. He suostuivat ja tenttitulokset lienevät olleet paremmat kuin tenttisumassa ennen joulua.

Johtajasta tutkijaksi

Kevätlukukauden 1976 ohjelma muuttui täysin. Oma määräykseni laitoksen johtaja oli vuoden 1975 loppuun. En tiedä, miten vaali tapahtui, kun syyslukukauden lopulla valittiin laitokselle uusi johtaja. Ennen vaalia minuun ei otettu yhteyttä, ei kysytty, haluanko jatkaa. Siksi oli melkoinen yllätys kuulla tuo uutinen. Minua ei myöskään valittu laitosneuvostoon, jonka puheenjohtajana olin toiminut kolme lukukautta eli syksystä 1974 alkaen. Ainoan apulaisprofessorin asiantuntemusta ei enää tarvittu. Oli todella suuri yllätys kuulla tammikuussa valintauutinen. Se tarkoitti, että palasin kokonaan omaan apulaisprofessorin virkaan täydellä opetusvelvollisuudella. Siksi oli tammikuussa suunniteltava moni opintojakso uusiksi, jotta opetusvelvollisuus tulisi hoidettua.

Osa opiskelijoista teki kyselyn Joensuun korkeakoulun johdolle johtajan vaihdoksesta, he olisivat halunneet minun jatkavan. He uhkasivatluentokolla, jotta asia käsiteltäisiin uudelleen. Vastaus tuli monia viikkoja myöhemmin: ”Laitoksella on oikeus valita johtaja.” Vaikka se ei tyydyttänyt opiskelijoita, opiskelu jatkui.

Tässä voisi spekuloida, miksi näin tapahtui. Yksi syy lienee ollut, etten muuttanut pysyväisesti asumaan Savonlinnaan. Perhe ei halunnut muuttaa, siinä oli oma perusteeni. Toiseksi jatkoin laitoksen kehittämissuunnitelmien laadintaa ja julkistamista. Laitoksessa oli monia työtovereita, jotka lähtivät mukaan erilaisiin kehittämissuunnitelmiin, jotka olivat vasta idullaan.

Kun sain tiedon laitosneuvoston jäsenten vaalista ja laitoksen johtajan tehtävien poisjäämisestä, minun oli tehtävä uudet suunnitelmat. Laitoksen kehittämissuunnitelmiin käytetty aika tuntui täysin hyödyttömältä ja turhautavalta. Muutamat kysyivät mitä teen, kun minut on erotettu johtajan virasta. Koetin vastata, että olen edelleen apulaisprofessorin virassa, ei eletä enää seminaarin aikaa. Tänä aikana yhteys vanhempiini Joensuussa oli ollut lähempi. En laittanut lähtemiselleni tarkkaa aikataulua. Käytännössä se merkitsi, että olin pakolliset kolme päivää opettamassa ja kokouspäivät ja muun ajan käytin jo tutkimuksen tekoon.

Minut oli valittu Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston jäseneksi. Olin edelleen Joensuun korkeakoulun rakentamisen neuvottelukunnan jäsen, kuitenkin ihmettelin, miksi minua ei siinä erotettu, vaikka olin toiminut Savonlinnan opettajankoulutuksen etujen vastaisesti. Tämä jäsenyys päättyi kesällä 1978. Mielenkiintoinen jäsenyys oli myös Savonlinnan terveydenhoitosäätiön hallituksessa, jossa käsiteltiin myös laitoksen yleisiä asioita.

Kevätlukukausi toteutui täydellä opetusvelvollisuudella, josta suurin osa oli luento-opetusta. Se merkitsi melkoista valmistelua ja samalla keskittymistä kasvatustieteen arvosanaopetukseen. Minulla oli erinomaiset kasva-

tustieteen opettajat, joiden kanssa oli helppo suunnitella ja toteuttaa opetusta. Reino Nyysönen oli ollut vuodesta 1973 laitoksen opettajana. Seuraavina vuosina, 1975 - 1978 oli opettamassa Jaakko Vihmaa, joka toi sovellutuksia erityispedagogiikan puolelta. Kyösti Karhiola tunsu puolestaan koulun puolen, sillä hänen vakinainen virkansa oli harjoituskoulun luokanlehtori. Kasvatustieteen opetuksen tarkoitus oli teorian ja käytännön läheinen vuorovaikutus. Lehtori Oiva Louhisola ja Markku Suomalainen tulivat samaan aikaan eli vuonna 1974 kasvatustieteen vastuunkantajiksi.

Avoin yliopisto

Samaan aikaan oli levinnyt tieto avoimen yliopiston opetuksen järjestämisestä Savonlinnan seudulla. Koska opistot halusivat eikä niitä vastustettu Joensuun päässä, päätimme kasvatustieteen opettajien kanssa vastata tähän kysyntään. Keväällä 1976 kasvatustieteen opetusta oli Savonlinnassa Linnalan kansalaisopistossa. Punkaharjun kansalaisopistossa opetus jatkui edelleen johtaja Juhani Pajusen tuella. Kasvatustieteen opetus laajeni myös Varkauden työväenopistoon johtaja Matti Lindholmin aloitteesta ja tuella. Opetus keskittyi kasvatustieteen approbatur-arvosanaan, josta kukin opettaja hoiti pari kurssia. Varkaudessa oli myös paikallisia opettajia mukana, joilla oli vaadittava pätevyys. Avoimessa yliopistossa oli samat kriteerit tentin hyväksymiselle kuin opettajankoulutuslaitoksella. Työskentely avoimessa yliopistossa oli mielenkiintoista. Eri ammateista tulevat opiskelijat toivat keskusteluun oman panoksensa, kaikkien pyrkimys oli saada arvosana valmiiksi. Opiskelu oli vapaaehtoista, mutta samalla rankkaa, iltaisin ja viikonloppuisin tapahtuvaa. Onneksi approbatur-kirjat olivat suomenkielisiä yleisen käytännön mukaan. Opistojen johtajat järjestivät opetuksen hyvin joustavasti ja tulivat vastaan monella tavoin mm. tenttikirjojen muodossa. Opistojen kasvatustieteen opiskelijat muodostivat pienen ryhmän 10 - 20 opiskelijaa, mikä helpotti niin opetusta kuin tentin korjausta.

Aina avoimen yliopiston opetus ei niin helppoa ollut. Se oli opettajallekin iltaja viikonlopputyötä. Silloin sattui siellä muutakin. Tässä on yksi tapaus: Matka Savonlinnasta Varkauteen ei sinänsä ollut kovin pitkä. Kävin osaksi bussilla ja osaksi omalla autolla Varkaudessa opettamassa. Lähdin maaliskuuisena kirkkaana päivänä Savonlinnasta Rantasalmen kautta ajamaan Varkauteen. Päivällä aurinko jo lämmitti ja sulatti tien pintaa. Tie Rantasalmelta Varkauteen on muutaman kymmenen kilometrin matkalta kapea ja mutkainen. Ajelin hyvin rauhallista vauhtia ja huomasin, että henkilöauto lähestyy takaa. Ajattelin antaa ohituspaikan, kun vähän leveämpi tieosuus tulee vastaan, koska takana tulevalla näytti olevan ohitushaluja ja ajoi aika lähellä. Tie kaartui eräässä mutkassa oikealle ja nousi pienelle sillalle. Sillan päällä

painoin hiukan kaasua, samassa auto lähti heittelehtimään oikealle ja kääntyi poikittain ja ohjautui vasemmalle puolelle lumipenkkään. Näin peilistä, että takana tuleva auto ajaa päälle, onneksi kuitenkin oma auto kääntyi siten, että takana tuleva auto ajoi takaa päälle. Nousin autosta ja vein varoituskolmion 30 metrin päähän, koska siellä oli mutka ja näkyvyys olematon. Aivan pian siihen saapuikin linja-auto. Sain sen pysäytettyä ja pyysin todistajia tähän kolariin. ”Ei me oo nähty, mitä tapahtui”, kuului kuljettajan vastaus. ”Tässä riittää, kunhan todistatte, jos tarvitaan, että takana oleva auto oli oman auton peräluukussa kiinni”, vastasin. Sain pari nimeä. Linja auto ajoi pois, sillä henkilövahinkoja ei näyttänyt sattuneen. Sain takaa tulleen auton ajajan nimen ja annoin omani. Autot siirrettiin suojaisempaan paikkaan. Ihme kyllä, ne toimivat. Sain vakuutusyhtiön nimen ja annoin omani. Toinen osapuoli alkoi moittia ja esitti, että olin estänyt hänen ohittamisensa. Keskustelua ei jatkettu. Ajoin Varkauteen lievässä shokissa, mitä olisi voinut tapahtua, jos....

Sain avoimen yliopiston opetuksen Varkaudessa jollain lailla pidettyä. Reino Nyssösen kanssa pohdittiin tilannetta. Kun autoni toimi, ajoin myöhemmin illalla takaisin Savonlinnaan. Seuraava yö meni valvoessa. Olisiko pitänyt lähteä bussilla? Em. kolarista jatkui kiista yli kolme kuukautta ennen kuin oma vakuutusyhtiöni voitti. Lähtökohtana oli se, että päälle ajaja on korvausvelvollinen, sillä toisen päälle ei saa ajaa. Autokoulussa opetettiin moneen kertaan, että etäisyys seuraavaan autoon tulee olla sellainen, että pystyy varmasti pysähtymään, jos edellä oleva jarruttaa ja pysähtyy äkkiä. On pystyttävä pysähtymään tien näkyvällä osalla. Kolarista jäi muisto niskalihaksiin ja hartioihin, ne eivät pidä vedosta.

Ns. hallinnonuudistus

Korkeakouluhallinnon uudistaminen toi Joensuun korkeakouluun kolmiportaisen hallintorakenteen. Korkeakoulun ylimpään elimeen eli valtuustoon Savonlinnan opettajankoulutuslaitos sai kolme paikkaa 11:sta. Korkeakoulun 9-jäsenisessä hallituksessa oli yksi paikka. Osastoneuvostoon, jossa oli 11 paikkaa, Savonlinna sai kolme paikkaa. Minut oli valittu osastoneuvostoon, mutta ei laitosneuvostoon. Paikkaluvut kertovat selvästi, ettei Savonlinnan henkilökunnalla ollut suuria mahdollisuuksia omien virka- ja hallintoasioiden ajamiseen. Hallintokokoukset veivät yleensä yhden työpäivän edestakaisine matkoineen eikä sitä otettu millään tavoin huomioon.

Paraniko hallinto; periaatteessa kyllä, mutta ei käytännössä. Kokoukset pidettiin Joensuussa eli 150 kilometrin päässä. Jos Helsingistä lähdetäisiin 150 kilometrin päähän kokoukseen, se olisi Haminassa, Kouvolassa tai Heinolassa; alettaisiin jo puhua hallinnon hajasijoittamisesta. Sivukorkeakouluja se ei koskenut.

Kasvatustieteiden osaston osastoneuvosto suunnitteli osan kokouksista pidettäväksi Savonlinnassa, toisin kävi, erittäin harvoin kokoonnuttiin Savonlinnaan. Tämä kaikki merkitsi, että hallintoon ei Savonlinnassa oltu tyytyväisiä. Siirtyminen itsenäisestä seminaarihallinnosta korkeakoulun hallinnon osaksi oli todella raju muutos. Oltiin välillä sitä mieltä, että ei kannata tehdä ehdotuksia, ne eivät mene kuitenkaan lävitse. Suurin toivein oli lähdetty vaaleihin. Mielenkiintoista oli se, että valtioneuvosto määräsi Joensuun korkeakoulun valtuuston jäsenet, toisin sanoen korkeakoulu oli valtioneuvoston kiinteässä valvonnassa. Valtuusto valitsi rehtorin ja vararehtorin ja myös korkeakoulun hallituksen.

Normaali lukuvuosi

Lukuvuosi 1976 - 1977 alkoi opiskelijavalinnoilla, jotka sujuivat jo juohevasti. Mielenkiintoista oli, että pyrkivien opiskelijoiden vanhemmat, joskus molemmatkin olivat tuomassa perheenjäsentään pääsykokeisiin. Opettajankoulutuslaitoksen aulassa he kyselivät, missä kokeet pidetään ja milloin tulokset tulevat. Samanlaisen käytännön näin myöhemmin Italiassa Parmassa, kun seurasin yliopiston toimintaa. Tosin silloin vuonna 1981 yliopistoon ei ollut pääsykokeita, vaan ilmoittautuessaan opiskelija merkitsi ilmoittautumislomakkeeseen, missä tiedekunnassa hän haluaa aloittaa opinnot. Käytännössä se johti siihen, että suosituissa oppiaineissa luentosalit olivat täynnä ensimmäisen vuoden opiskelijoita. Varsinainen karsinta tapahtui 2 - 3 opiskeluvuoden jälkeen. Suomessa on samanlaisesta vapaasta opiskeluoikeudesta puhuttu, mutta sitä ei ole kokeiltu 1960-luvulta, jolloin yliopistoihin ja korkeakouluihin pääsi vain pääsykokeen kautta.

Syksyn 1976 oma päiväkirjani kertoo, että opetus jatkui täysimääräisenä opettajankoulutuslaitoksessa, samoin kokoukset Joensuussa. Avointa yliopistoa jatkettiin aikaisemmalla tavalla, olihan yhteistyösuhteet jo luotu edellisinä vuosina.

Kun laitoksen johtajan tehtävät olivat jääneet pois, pystyin jatkamaan kesken olevia tutkimuksia. Vuonna 1976 ilmestyi kaksi tutkimusta. Peruskoulua kehitettäessä psykologiset taksonomiat olivat alkaneet tulla didaktiseen tutkimukseen tavalla, jota tuli analysoida tarkemmin. Siksi kirjoitin aiheesta tutkimusraportin, tosin kirjallisuuden pohjalta. (Kuikka 1976a.) Samana vuonna sain valmiiksi uskonnonopetuksen tavoitetutkimuksen II raportin. Tässä luokan- ja aineenopettajien arvioinneissa 6 - 18 -vuotiaiden uskonnonopetuksen tavoitteissa painopiste oli affektiivisen alueen tavoitteissa. Millaisina uskonnollisen, eettisen, sosiaalisen ja emotionaalisen alueen erityistavoitteet erottuvat opettaja ryhmissä? Raportissa analysoin myös opettajien arviointeja uskonnon opetus suunnitelman kehittämisessä. (Kuikka 1976b).

Varsinkin viimeksi mainittu kohta toi paljon ajankohtaisia asioita esille koskien nimenomaan oppikirjoja sekä sisällön että eri luokka-asteiden ja yhdysluokkien opetuksessa.

Kun olin alkuajan ollut kiinni opettajankoulutuksen ajankohtaisten suunnitelmien kanssa, oli mielenkiintoista paneutua opettajankoulutuksen juuriin. Minua kiinnosti itsenäisyyden ajan alun kansakoulunopettajain koulutussuunnitelmien kehitys eli vuodet 1917 - 1923. Olin kerännyt aineistoa jo pari vuoden ajan. Etsin pitkään vuoden 1922 komiteaa, joka liittyi ko. teemaan. Lopulta vakuutuin, että sitä ei ole siirretty kansallisarkistoon, vaan se on sittenkin kouluhallituksen arkistossa. Sain luvan käydä arkiston hyllyt lävitse, mutta aineistoa ei löytynyt. Aivan ylähyllyllä oli kolme mappia, joiden nimilapuissa oli merkitty sekalaista. Pyysin että ne nostettaisiin alas. Vahtimestari katsoi mappien nimilappuja: ”Ei näissä ole mitään opettajista”. Halusin kuitenkin vilkaista. Yhdestä mapista löytyi em. komitean arkisto, joka antoi olennaisesti lisää tietoja pelkkien lehtiartikkelien rinnalle. Tutkijan pitää olla sitkeä tiedon hakemisessa.

Kasvatustieteen dosentuurin hakeminen Helsingin yliopistoon oli tyrmätty keväällä 1974, vaikka aloite ei lähtenyt minun puoleltani. Kun olin saanut nimityksen apulaisprofessorin virkaan, ajattelin palata asiaan keväällä 1975. Tein uuden hakemuksen, olihan tieteellisiä ansioita tullut lisää. Kuitenkin jostain syystä, jota en tiedä, asian käsittely hidastui. Helsingin yliopiston silloisen käytännön mukaan dosentiksi hakeutuminen oli melko vapaata toisin kuin muissa yliopistoissa, joissa ko. laitos harkitsi, tarvitaanko kasvatustieteen dosentuuria juuri hakijan ilmoittamalla alalla ja toinen edellistä tärkeämpi peruste oli, onko laitoksella taloudellisia resursseja dosentin palkan maksamiseen. Helsingin yliopiston kasvatustieteen osaston mukaan dosentti ei ollut laitoksen dosentti, vaan osaston tai tiedekunnan. Dosentin opetus sovittiin joka lukukausi erikseen niin sisällön kuin luentoajan osalta. Dosentin yksi tavoite oli tuoda tieteenalan erityistutkimusta normaalin opetussuunnitelman rinnalle. Siksi luennon aihe liittyi dosentin tutkimusalueeseen, samalla opetussuunnitelman yhtenä kohtana oli ns. vapaiden luentosarjojen kuunteleminen ja usein myös tenttiminen, jolla sai suoritettua jonkun (hankalan vieraskielisen) kirjan loppuentistä. Siksi varsinkin iltapäivän ja illan luennoilla oli 1970-luvulla runsaasti osanottajia.

Dosentin tehtävää eivät kaikki halunneet hakea, sillä samalla kun osasto tai tiedekunta valitsi dosentin, se voi määrätä dosentin erilaisiin tehtäviin, kuten opinnäytteiden tarkastuksiin tai tenttien lukemiseen tai työryhmiin. Näistä yleensä sovittiin, koska dosentin päätoimi oli muualla toisessa yliopistossa, koululaitoksessa tai keskusvirastossa. Joka tapauksessa olin hakenut dosentuuria. Kasvatustieteiden osasto määrää kaksi lausunnonantajaa pätevyyden toteamiseksi. Oletin että aikaisemmassa viranhausssa olleita olisi pyydetty lausunnonantajiksi, varsinkin kun toinen oli omasta osastosta. Ku-

lui toista vuotta ennen kuin osasto sai asian valmiiksi. Lokakuun 13. päivänä 1976 minut nimitettiin Helsingin yliopiston kasvatustieteen dosentiksi. Varsinaiset dosentin luennot aloitin kevätlukukaudella 1977. Luento oli maanantaina iltapäivällä ja veti ihan kunnolla opiskelijoita mukaansa. Sain itse valita aiheeni opettajankoulutuksen historiasta.

Myöhemmin huomasin, että kasvatustieteen dosentiksi Helsingin yliopistoon hakeutui Tampereen, Jyväskylän, Joensuun ja Oulun yliopistoista professoreja ja apulaisprofessoreita, kaikkiaan dosenttien lukumäärä nousi yli 30. Käytännön mukaan dosentin tuli luennoida ainakin joka toinen vuosi tai anoa vapautusta opetuksesta. Käytäntö oli kuitenkin 1970-luvulla vielä verraten väljä, mutta muuttui 1980-luvulla, kun taloudelliset resurssit pienenevät.

Virkamiesyhdistyksen jäsen

Samaan aikaan olin myös Opettajankoulutuslaitosten Virkamiesyhdistyksen hallituksen jäsen. Hallitus kokoontui pääosin Helsingissä. Hallituksen jäsenet olivat kaikista opettajankoulutuslaitoksista niin laitoksen kuin harjoituskoulun lehtoreita. Se oli minulle erinomainen tilaisuus tutustua toisiin oppilaitoksiin ja niiden ongelmiin. Vaikka kyseessä oli etujärjestötoiminta, kokouksissa oli aikaa puhua muistakin asioista. Vuosikokouksen valmistelu alkoi jo perjantain hallituksen kokouksella, lauantaina oli vuosikokous ja uuden hallituksen kokous. Kokoukset olivat pituudeltaan 4 - 7 tuntia. Yllättäen asioita kertyi, kun hallitus kokoontui 1,5 kuukauden välein. Virkamiesyhdistyksen keskeinen toimintamuoto oli viikon mittaiset kesäpäivät, jotka pidettiin eri puolilla maata.

Kesäkuun kolme ensimmäistä viikkoa meni Savonlinnan kesäyliopistossa, joka täydensi merkittävällä tavalla avoimen yliopiston opetusta varsinkin, kun voitiin aloittaa myös cum laude -arvosanan opetus. Se veti puoleensa monia opettajia, jotka halusivat laajentaa omaa tietopiiriään.

Lomasauna

Kesäloma oli Höytiäisen aikaa, suunniteltiin kesämökin laajentamista. Talvella olin laatinut jalassaunan piirustukset, Joensuusta löysin kirvesmiehen, joka rakensi saunan valmiiksi. Sovittiin, että sauna kuljetetaan maaliskuussa paikalleen Höytiäisen saareen. Olin käynyt tarkastamassa saunan ja olin siihen tyytyväinen. Tarkoitus oli, että myös uuni oli mukana. Kun kaikki oli nostettu kuorma-auton lavalle yhtenä pakkasaamuna maaliskuussa, alkoi matka kohti Polvijärven Kallioniemen rantaa. Ajomatka meni hyvin, mutta

sitten tuli mutka matkaan. Kuljettaja ei suostunut ajamaan saareen, jäässä oli ns. uhvaa eli vetisiä paikkoja, auto voisi jäädä kiinni. Isäni oli sopinut Lassi Kuikan kanssa traktoriavusta. Hän tuli paikalle ja jalassauna yritettiin siirtää traktorin vetämänä saareen. Mutta pian huomattiin, että lumi pakkaantuu jalasten väliin ja rikkoo saunan lattian. Mitä neuvoksi? Aamulla oli isot pelti-jalakset jätetty Joensuuhun, nyt niitä olisi tarvittu.

Menin Hyttisen taloon ja kerroin asian ja pyysin lupaa soittaa kirkonkylän autokorjaamoille. Soitin ja yhdessä korjaamossa oli peltiä, jota voisi käyttää mutta sekin on ohutta. Kiitin puhelusta, johon isäntä vastasi: ”Siihen se mökki jää kesään asti, ei se liiku mihinkään, kun se jäätyy kiinni”. Näillä terveillä kuljettiin kiireellä korjaamolle ja saatiin mukaan metrin mittaiset pelti-jalakset. Ne pantiin sitten saunan jalaksiin ja uusi kokeilu. Se onnistui, pelti-jalakset nostivat saunan jalakset lumen päälle, kun traktori veti. Kymmenessä minuutissa oltiin saaren rannassa ja viittä minuuttia myöhemmin sauna oli paikallaan. Helpotus oli melkoinen, kun isännän ennustus ei pitänyt paikkaansa. Jälkeenpäin kesällä huomasin, että onnea oli ollut matkassa. Talvella sauna oli asetettu lumen päälle, kesällä oli hyvin terävä kivi juuri saunan lattian kohdalla, mutta onneksi se jäi 10 senttiä alapuolelle. Pahimmassa tapauksessa se olisi puhkaissut saunan lattian. Ajettiin takaisin Joensuuhun. Oli kiire, sillä avoin yliopisto odotti Varkaudessa illalla. Onneksi puhelin toimi ja pääsin sinne tunnin myöhässä. Aamulla ei aina tiedä, mitä päivällä tapahtuu. Alunperin kahden tunnin keikka veikin 7 tuntia, onneksi sauna saatiin perille.

55. Kesälomalla vanhempieni kanssa Höytiäisen saarella.

74. Kesäsauna Höytiäisellä.

Sauna oli kesällä ahkerassa käytössä. Entinen sauna muutettiin makuuhuoneeksi. Lattianteko puntilaudasta oli melkoista opettelua, sillä yritin saada naulauksen lautauran sisään, mutta muutamin kohdin oli pakko lyödä päältäpäin kiinni, kun taidot eivät riittäneet. Sitten oli lakkauksen vuoro. Nämä jokakesäiset puutyöt olivat tervetulleita, koska siinä näki oman työnsä jäljet, mitä oli saanut aikaan. Kuulun siihen puutyöporukkaan, joka tekee, mitä osaa. Toinen työporukka tekee, mitä haluaa saada aikaan. Olihan se samalla myös fyysisesti rasittavaa ja tavallaan piti kunnon ainakin kesän aikana kohtalaisena, kun mukaan lasketaan soutaminen, lautojen haku, puiden pilkonta ja monet muut.

Saksan matka

Kevätlukukauteen 1977 liittyi mielenkiintoinen ulkomaanmatka. Sain kutsun silloisessa Länsi-Saksassa Hampurin lähellä Loccumissa pidettävään kasvatuksen historian symposiumiin. Matkaliput lähetettiin Helsinkiin. Kävin perjantaina matkatoimistossa varmistamassa lentokoneen lähtöajan ja lentolippujen saamisen lentokentältä sunnuntaiamuna ennen koneen lähtöä. Tuli sunnuntai ja hyvissä ajoin menin lentokentälle. Mutta tuli mutkia matkaan. Kyseessä oleva matkatoimisto ei ollut auki niin aikaisin. Käännyin toisen matkatoimistoon puoleen ja pyysin selvittämään asian. Monen soiton jälkeen

minulle ilmoitettiin, että olen peruuttanut matkan. Kaksi henkilöä oli tuonut sanan matkatoimistoon. Kun sitten kerroin, etten ole peruuttanut ja varmistin sen perjantaina, matkani tilanne muuttui. Lähtöön oli enää 20 minuuttia. Matkatoimisto hoiti myös liput nopeasti ja totesi huolehtivansa myös niiden oikeellisuudesta ja laskutuksesta. Oli aikaa 10 minuuttia siirtyä Hampuriin menevään koneeseen, se onnistui nipin napin. Ketkä olivat peruuttaneet matkani matkatoimistossa, jäi arvoitukseksi.

Hampurissa oli saksalainen kollega, professori Manfred Heinemann, vastassa ja vei minut Loccumiin. Se oli pieni pohjoissaksalainen kylä, jossa oli ollut luostari, joka oli sittemmin muutettu seminaarien ja kokousten pitopaikaksi ravintoloinen ja majoitustiloineen. Symposiumiin oli kutsuttu lähinnä Keski-Euroopan yliopistoista kasvatuksen historian tutkijoita: molemmista Saksoista, Puolasta, Hollannista, Ranskasta, Belgiasta. Osanottajia oli noin 30. Ohjelma oli erittäin tiivis. Jokainen ilta päättyi yhteisiin takkailtoihin, jossa keskustelu aaltoili kansainvälisestä politiikasta kunkin maan koulujärjestelmään.

Eriyistä kiinnostusta herätti tutkimusprojekti, jonka tarkoituksena oli selvittää, miten koulujärjestelmä lähti liikkeelle eri miehitysvyöhykkeillä Länsi-Saksassa. Sittemmin tutkimustulokset ovat ilmestyneet ja osoittavat, miten erilainen käytäntö oli miehitysvyöhykkeillä. Symposiumin tarkoitus oli myös laajentaa kasvatuksen historian tutkijoiden yhteistyötä, siksi symposiumin työtä jatkamaan valittiin työryhmä, jonka tehtävänä oli konkreettinen toteuttaminen. Näin muodostui kansainvälinen organisaatio The International Standing Conference for the History of Education eli ISCHE. Ensimmäiset kongressit järjestettiin 1980-luvun taitteessa. Vuonna 1982 kongressi pidettiin Budapestissa, jolloin olin toista kertaa mukana. Sen pääteema oli varhaiskasvatuksen historia, joka kokosi osanottajia yli 30 maasta lähes 250. Kongressitoiminta jatkui vuosittain.

Kesällä 1977 oli vakava harkinta lähteä pois Savonlinnan työstä. Matka alkoi rasittaa, kuten muitakin Joensuun kollegoja, jotka kävivät Helsingistä käsin. Vaikka kukin yritti vaihdella matkustustapaa, se ei aina helpottanut tilannetta. Kasvatustieteen laitoksella Helsingissä oli apulaisprofessorin viran hoito lukuvuodeksi 1977 - 1978 haettavana. Sitä mietittiin kesämökillä monena päivänä ja päädyttiin vielä harkintaan, vaikka helppoa ei päätöksenteko ollut. Tilanteeseen vaikutti myös se, että minulla ei ollut vakinaista työtä Helsingissä eikä pelkällä dosentin luentopalkkiolla pitkälle pääsisi. Asia on niin kuin Olli aikanaan pakinassaan sanoi: On vaikea tulla toimeen, jos ei ole tointa, mihin tulla.

Onko viimeinen lukuvuosi?

Jos kesällä 1977 olin miettinyt lähtemistäni Savonlinnasta, niin syksyn aikana se vain voimistui. Mutta työpaikan vaihtaminen ei ollut mikään yksinkertainen asia. Suunnitelmat liikkuvat Helsingin ja Joensuun välillä. Joka tapauksessa lukuvuodesta 1977 - 1978 muodostui minulle Savonlinnan viimeinen lukuvuosi, mutta aivan yksinkertainen ratkaisu se ei ollut. Hain Helsingistä opettajankoulutuslaitokselta didaktiikan lehtorin virkaa, jotta olisi työpaikka. Joensuun korkeakoulussa oli apulaisprofessorin virka tulossa hakuun. Se liittyi huoleeni vanhemmista, jotka asuivat Joensuussa. Samalla perhe oli Helsingissä, eikä jokaviikkoinen lähes 1000 kilometrin työmatka jättänyt kuin viikonloppuaikaa. Yritin sovittaa näitä asioita, mutta ratkaisua en löytänyt. Eikä Savonlinnan vaihtoehto ihan ilman pisteitä jäänyt.

Kevätlukukausi 1978 oli uudelleen suuntautumisen aikaa. Toinen suunta oli Helsingin yliopisto, sillä kasvatustieteen apulaisprofessorin virka oli julistettu haettavaksi. Toinen suunta oli Joensuun korkeakoulu, jossa apulaisprofessorin virka kasvatustieteessä oli tullut hakuun. Tässä tilanteessa katsoin parhaimmaksi hakea molempia virkoja, oli vaikea tietää hakijoiden määrää vielä vähemmän asiantuntijoiden lausuntoja. Käytännössä se merkitsi, että yritin saada valmiiksi tutkimukseni kansakoulunopettajakoulutuksen suuntaviivoista 1918 - 1923, johon olin kerännyt aineistoa pitemmän aikaa. Käsikirjoitus valmistui ajoissa ja sain luvan julkaista tutkimuksen Joensuun korkeakoulun sarjassa. (Kuikka 1978.)

Varsinaisessa opetustyössä sain samat opintojaksot kuin ennenkin. Tosin osalle opiskelijoista tuotti vaikeuksia irtaantua kasvatusopista kasvatustieteen puolelle harjoitustehtävissä. Osalle opiskelijoista ideologinen ote kasvatustieteestä oli edelleen keskeinen asia, joka näkyi tenttivastauksissa, kun tenttikirja oli kuulemma ”väärä”. Tentinlukua oli paljon, koska kaikki opintonsa aloittavat lastentarhanopettaja-, luokanopettaja- ja aineenopettajalinjan opiskelijat olivat luennolla ja tenttivät.

Lukuvuosi alkoi normaalilla opetuksella – luentoja ja proseminaareja. Kolmivuotinen luokanopettajankoulutus oli loppuvaiheessaan, uusi tutkintojärjestelmä, joka perustui nelivuotiseen opintosuunnitelmaan ja 160 opintoviikkoon, oli tulossa. Siksi kolmannen vuosikurssin kevät oli tiukkaa aikaa, tentit piti saada suoritettua. Politikoiminen oli jäänyt vähemmälle.

Urheilua ja kunnonhoitamista ei Savonlinnan aikana tullut paljon tehtyä, siksi paljon matkat veivät voimia. Varsin mielenkiintoinen urheilutapahtuma oli huhtikuun 19. päivänä 1978 Savonlinnassa Talvisalon koululla. Helsingiläinen kuuluisa lentopalloseura Sikariporras vieraili Savonlinnassa ja kohtasi Aholahden Ajon ikämiehistä ja Nuorkauppakamarista kootun savonlinnalaisen sikariportaan kyvyt. Vieraiden tunnetuin pelaaja oli numero 1 eli Mauno Koivisto, joka oli tuohon aikaan Suomen Pankin pääjohtaja. Sikariporras

harjoitteli tiiviisti, osa pelaajista jopa neljä kertaa viikossa. Se näkyi myös itse ottelussa. Vaikka kyseessä oli ystävyysottelu, voitosta taisteltiin ankarasti, iskulyönnit verkolla olivat valttia. Mauno Koivisto oli etukäteen mainittu joukkueen pääiskijäksi, mutta itse pelissä Koivisto oli parhaimmillaan takakentällä. Vieraileva sikariporras piti pintansa ja voitti tiukan pelin erin 2 - 1. Savonlinnan joukkueella ei ollut yhtään yhteisharjoitusta, siksi tuntuma oli välillä hakusessa. Minustakin mainittiin, että kesämökillä hankittu tuntuma oli tässä vaiheessa vuotta jo hieman ruosteessa. Oli tai ei, ottelu oli hyvä urheilutapahtuma. Joukkueet kävivät jälkipelin iltapalalla, jonka jälkeen helsinkiläiset siirtyivät kello 22 kotiinpäin lähtevään junaa.

Sikariportaan Mauno Koivisto (1) ei huolestuneesta ilmeestään huolimatta odota uutta devalvaatiota, vaan seuraa tarkkana minne Ajon nitroporukan Pekka Vaalivirta passaa. Vielä julmemmin Manu kat-

69. Helsingin "Sikariportaan" ja Savonlinnan välinen lentopallo-ottelu. Kuvateksti kertoo, että Sikariportaan Mauno Koivisto (1) ei huolestuneesta ilmeestään huolimatta odota uutta devalvaatiota, vaan seuraa tarkkana minne Ajon Sikariportaan Pekka Vaalivirta passaa.

Jatkoin myös Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksella dosentin luentosarjaa maanantai-iltapäivisin. Siihen liittyi selkeä kasvatuksen historian näkökulma, joka perustui pitkälti omiin tutkimuksiin opettajankoulutuksen historiasta. Aikuiskoulutuksen historiaan ja nykypäivään tutustuimme opiskelijoiden kanssa Yleisradion opastuksella, koska siellä oli tästä alasta vastaava radiotoimittaja.

Olin edelleen Opettajankoulutuslaitosten Virkamiesyhdistyksen hallituksen jäsen. Yhdistyksen tehtävänä oli seurata ja vaikuttaa opettajankoulutuksen kehitykseen ja ennen muuta huolehtia jäsentensä edunvalvonnasta. Nyt oli tapahtunut suuri muutos, sillä suurin osa jäsenistä oli normaalikoulun opettajia ja rehtoreita. Mukana oli enää muutama didaktiikan lehtori, sillä vuoden 1974 jälkeen Lehtoriiliitto hankki uusia jäseniä opettajankoulutuslaitoksista. Virkamiesyhdistyksen hallitus kokoontui kerran kuussa lauantaina. Kokoukset kestivät 4–6 tuntia, koska mukana oli edustaja kaikista normaalikouluista. Siksi asioita kertyi melkoinen määrä.

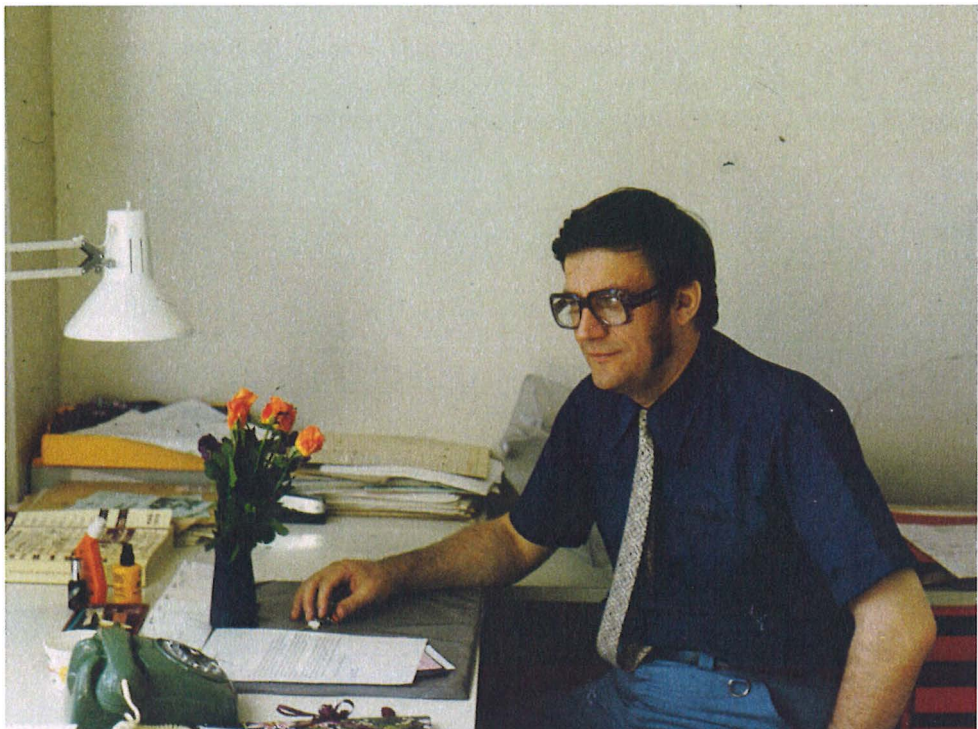
Vaikea sairaus ja leikkaus

Kevät eteni pääsiäiseen ja kotonaoloon. Kävin hiihtämässä ja menin hikisenä suihkuun. Ihmettelin kaulan punotusta, mutta se ei ollut kipeä. Menin kuitenkin lääkäriin, joka passitti minut hetimiten HYKS:iin. Siellä kaulaa tutkittiin. Diagnoosi oli struuma, joka vaati pikaisen leikkauksen. Hoidin huhtikuun lopussa vielä tehtäviäni Savonlinnassa, mutta toukokuun 9. päivänä kirjauduin sairaalaan. Se osoitti, että passitus tuli sairaalaan leikkausta varten. Minut lähetettiin kirurgiselle osastolle. Se oli henkisesti vaikea osasto, koska pian kävi ilmi, että osa potilaista valmistautui leikkaukseen, josta selviämisen mahdollisuudet olivat rajalliset. Ajatus viimeisestä illasta väikkyi mielessä. Ne olivat myös minun mielessäni, koska en tiennyt, minkä laatuinen struuma on kyseessä. Toinen huoli oli puhuminen, miten lähellä äänihuulet ovat leikkauskohtaa, voinko jatkaa työtäni aikaisempaan tapaan yliopistossa. Leikkaus suoritettiin nukutuksessa. Kurkku oli karhea ja kaulassani oli letku kiinnitettynä leikkauskohtaan. Lääkäri arvioi, että kyseessä oli hyvänlaatuisen struuma. Äänihuulet eivät liene vahingoittuneet, se selviää muutaman päivän sisällä.

Tieto helpotti valtavasti, vaikka nukkuminen oli vaikeaa. Leikkauspäivän jälkeisenä päivänä tuotiin samaan huoneeseen potilas, joka oli leikattu vatsakipujen takia. Minua ja uutta potilasta lääkärit varoittivat, ettei saanut nauraa, etteivät leikkauskohdat joudu ylimääräiselle rasitukselle. Toisin sanoen kaikki vitsit olivat kiellettyjä. Se oli mielenkiintoinen tilanne, joka purkaantui 2 - 3 päivän päästä. Juttuja alkoi tulla esiin ja nauru vapautti ilmapiiriä. Toipuminen alkoi vähitellen. Pian selvisi, että äänihuulet eivät olleet vahingoittu-

neet, tältä osin voin palata nykyiseen virkaani. Se oli valtavan hyvä uutinen ja helpotti oloa hyvin paljon. Ajatuksissani olin ehtinyt pohtia monenlaista. Pääsin viikon päästä kotiin ja kolmen viikon sairaslomalle.

Sairasloma peruutti luonnollisesti kaiken opetukseni Savonlinnassa. Mutta koska oli valmistuvien tenteistä kysymys, sairaslomalla pommitettiin tenttituloksilla ja niiden takarajoilla. Leikkaus ei ollut helppo fyysisesti eikä varsinkaan henkisesti, koska se tuloksesta riippuisi paljon, mitä teen tulevaisuudessa eikä sairaudesta toipuminen ollut helppoa. Toipuminen vei aikansa.

58. Paluu virkapaikalle leikkauksen jälkeen kesäkuussa 1978.

MARTTI T. KUIKKA

Phil.D. Ass.Prof.
College of Joensuu
Finland

OPETTAJANKOULUTUSLAITOS
PL 50, 57110 Savonlinna 11
Finland

Home: Ida Aalbergintie 5 A 8
00400 Helsinki 40
Finland

59. Käyntikortti.

Olin sitten ns. lopputarkastuksessa 29. päivä toukokuuta eli kolme viikkoa myöhemmin HYKS:ssä. Odottelin 4 tuntia lääkäriä. Hän tuli ja kertoi tulleensa juuri lomalta eikä ole ehtinyt tutustua papereihin. Odotin että leikkaava lääkäri olisi tullut paikalle, ei tullut. Lääkäri kysyi: ”Vaivaako teitä joku asia?” Kysymys oli yllättävä, koska en tiennyt, mitä hän tarkoitti. Kysyin, millaisia oireita on tuollaisen leikkauksen jälkeen. Lääkäri kertoi. Totesin, että pääsärkyä ja väsymystä on ollut. ”No, jos teillä ei ole muuta, niin annan tämän punaisen potilaskortin, että voitte hakeutua sairaalaan milloin haluatte”, lääkäri jatkoi. Niine hyvineni lähdin kotiin. En tuntenut olevani kovin hyvässä hoidossa. Toipuminen kuitenkin jatkui niin hyvin, että kesäkuun toisella viikolla pystyin paikkaamaan Savonlinnassa sekä opettajankoulutuslaitoksen että Linnalan avoimen yliopiston opintojaksot. Se helpotti melkoisesti, koska siirtyminen Helsingin yliopistoon oli tosiasia.

Toteutuivatko muistiot?

Tässä voi jälkikäteen pohtia, olivatko 1974 - 1975 tehdyt monet muistiot ja suunnitelmat tuottaneet tulosta.

Eräs tärkeimmistä suunnitelmista alkoi toteutui, nimittäin opettajakoulutuslaitoksen rakentaminen. Joensuun korkeakoulun rakentamisneuvottelukunta oli tietysti vaikean paikan edessä, mitä rakentaa yhtä aikaa sekä Joensuuhun että Savonlinnaan ja päästä Joensuussa pois parakkitiloista. Savonlinnan suunnitelmat menivät eteenpäin niin opetus-, kirjasto- kuin liikuntatilojen osalta. Kaupunginjohtaja Leo Mether pyrki edistämään opiskelija-asuntoloiden rakentamista ja onnistui samaan uusia vireille. Mutta opiskelijamäärä kasvoi nopeasti opettajankoulutuslaitoksessa. Laadin Harri Lukkari- sen kanssa yhteenvetotaulukon opiskelijamäärien kehityksestä vuosina 1974 - 1980, joka liitettiin laitoksen KTS:n osaksi, kuten edellä olen maininnut. Joensuun korkeakoulun rakentamisen neuvottelukunta otti taulukon omien suunnittelutöiden pohjaksi. Yhdessä vaiheessa meiltä taulukon laatijoilta kysyttiin, mihin nämä luvut perustuvat. Me vastasimme, että taulukko laadittiin polkuretken jälkeen terveellä järjellä. Vastaus ei tyydyttänyt neuvottelukuntaa ja sen suunnittelijoita, joten he laativat oman taulukkonsa omien lukujen pohjalta.

Toinen asia, josta olin tyytyväinen, oli umpikujakoulutuksen poistuminen opettajankoulutuksesta kolmen Savonlinnassa olevan koulutuslinjan osalta, niin luokan-, aineenopettajan- kuin lastentarhanopettajankoulutuksessa. Se alkoi toteutua jo silloisessa koulutuksessa, kun osa opiskelijoista jatkoi kasvatustieteessä cum laude- ja laudatur-opintoihin. Tosin laitoksen kirjasto ei ollut siihen vielä valmistautunut. Tenttikirjoja ylempiä arvosanoja varten oli riittämättömästi. Yksi ensimmäisiä cum laude -opiskelijoita oli Olli Luuk-

kainen, joka sitkeästi vei opintoja eteenpäin. Valmistumisensa jälkeen hän jatkoi opintojaan aina väitöskirjaan saakka, joka valmistui vuonna 2004. Samalla hän hankki monipuolisen ammattikokemuksen opettajankoulutuksessa ja kouluhallinnossa. Tätä kirjoitettaessa hän toimii Opettajien Ammattijärjestö OAJ:n puheenjohtajana.

Myös laitoksen ja harjoittelukoulun lehtorit innostuivat jatko-opinnoista. Laudatur-seminaareja pidettiin niin Savonlinnassa kuin Joensuussa. Se oli erittäin tärkeä asia, koska suuren opiskelijamäärän takia tarvittaisiin tutkinnonuudistuksen jälkeen lisää tutkielmien ohjaajia. Uudessa tutkinnossa kaikki suorittavat syventävät opinnot, joita aikaisemmin nimitettiin laudatur-opinnoiksi. Siihen sisältyi pääaineessa tutkielma eli laudatur-työ. 1970-luvulla oli puhetta myös väitöskirjoista ja väitöstilaisuuksien järjestämisestä Savonlinnassa. Se toteutui; olin todella iloinen saadessani seurata musiikinlehtori Kari Ahosen väitöstilaisuutta laitoksen luentosalissa vuonna 1996.

Kolmas asia, jota voi sanoa aluevaltaukseksi, oli avoin yliopisto Savonlinnassa ja sen ympärillä kansalaisopistoissa. Vaikka sitä vastustettiin, se toimi laitoksen kasvatusaineiden opettajien ansiosta. Avoimen yliopiston opetus toteutettiin iltaisin ja viikonloppuisin. Silloin tavoitettiin nuoria opiskelijoita, jotka eivät olleet päässeet korkeakouluun ja työssä käyviä henkilöitä, jotka halusivat opiskella täydentääkseen tietojaan, saadakseen lisäpätevyyttä tai pyrkiäkseen ammattikoulutukseen. Heillä oli työkokemusta vaikka muille jakaa, siksi luennoilla syntyi keskusteluja, miten tietty teoreettinen asia näkyy työelämässä. Ne olivat todella antoisia osia luennoilla.

Omakohmainen myönteinen kokemus oli yhteistyö Savonlinnan kaupungin ja siellä toimivien oppilaitosten ja yhteisöjen kanssa. Siellä todella yritettiin käyttää kaikkia mahdollisuuksia hyväksi. Siksi en ymmärtänyt, miksi Joensuun korkeakoulu puuttui niihin. Eniten harmitti vuonna 1978 ja vieläkin, että musiikki-instituutisuunnitelma ei lähtenyt liikkeelle eikä toteutunut. Se olisi ollut opettajankoulutuslaitokselle erinomainen asia. Se olisi tukenut oopperajuhlia, olihan monet opiskelijat mukana niin oopperan kuorossa kuin esityksissä. Kun Martti Talvela oli halukas panemaan oman kokemuksensa ja työpanoksensa musiikki-instituutin hyväksi, oli mahdollista saada loistava kansainvälinen oppilaitos Suomeen ja Savonlinnaan. Lopullista vastausta ei musiikki-instituutin kaatumiseen löydy. Tällaisina tekijöinä, jotka vaikuttivat asiaan, oli Sibelius-Akatemia, joka pyrki pitämään musiikin opettajankoulutuksen tiukasti omassa valvonnassaan, vaikka Savonlinnassa puhuttiin yhteistyöstä. Sama ilmeni aikaisemmin Orivedellä järjestetyssä koulutuksessa (Ks. Partanen 2009). Musiikki-instituutin perustamiseen halukkaita oli muissa kaupungeissa, joissa oli oma konservatorio. Ne olivat taloudellisesti vauraampia, ”epäiltiin”, ettei Savonlinnassa löytyisi taloudellisia resursseja instituutin ylläpitoon ja kehittämiseen. Aikaisemminkin esitettyyn näkökohtaan viitattiin, että Savonlinna oli kaukana Itä-Suomessa jne. Eipä itäsuoma-

laisetkaan olleet yksimielisiä, oli kilpailevia kaupunkeja omine kulttuurikesineen, kuten Joensuu ja Kuopio. Määrärahat olivat tiukalla. Savonlinnan oopperajuhlien jatkuminen näihin päiviin saakka on ollut kuitenkin erinomainen tae, että musiikki-instituutti olisi voinut toimia ja kehittyä. Tekisi mieli sanoa, että hävetköön ne, jotka vastustivat Savonlinnan musiikki-instituuttia.

Olen mielessäni pohtinut, millainen musiikkikulttuuri olisi musiikki-instituutin myötä lähtenyt liikkeelle. Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen tuli opiskelijaksi Petri Tiili Haminasta. Hänen musiikkitaitonsa huomattiin varsin pian ensimmäisessä illanvietossa. Lavalla oli laitoksen bändi, mutta siltä puuttui rumpali. Bändin johtaja kysyi, osaisiko joku soittaa rumpuja. Yksi kaveri ilmoittautui ja asettui rumpujen taakse. Ensimmäisen kappaleen aikana uusi jäsen esitti oman rumpusoolon. Bändin johtaja kysyi: ”Olet tainnut soittaa aikaisemminkin?” Kyllä, myönsi uusi jäsen. Hän oli Petri Tiili. Sitten Petri Tiili on säveltänyt ja soittanut taiteilijanimenään Pelle Miljoona. Olen tavannut hänet myöhemminkin ja kuullut rockmaailman tuulista. Mielessäni oli myös ajatus, miten Martti Talvela ja Petri Tiili olisivat kehittäneet musiikki-instituuttia. Olisiko Savonlinnassa ollut vuosittain kaksi musiikkitapahtumaa: oopperajuhlat ja rockfestivaalit.

Korkeakoulun hallintomalli osoittautui erittäin hankalaksi. Kun hallinnon perustehtävä on tukea opetusta, se ei toteutunut. Kun hallinnon ja toiminnan tulisi olla lähellä toisiaan, se ei toteutunut Joensuun ja Savonlinnan välillä. Moni turhautui laitoksen toiminnan kannalta perusteltujen ehdotuksen tekemiseen, kun niitä ei otettu huomioon. Savonlinnan edustus kolmiportaisen hallinnon kaikilla tasoilla laitosneuvostoa lukuun ottamatta oli kuin pieni vähemmistö. Itse koin monesti, että: Savonlinnan esitys kaatui enemmistön eli joensuulaisten äänin. Itse kokouksissa meni 6 - 8 tuntia ja 300 kilometriä täysin hukkaan ja turhaan työhön. Olihan sellaisia torstaipäiviä, jolloin pidin luennon 8 - 10, sitten Ladalla Joensuuhun osastokokoukseen 12.30 - 14.30, takaisin Savonlinnaan ja luento 17 - 19. Se tehtiin säässä kuin säässä, kelissä kuin kelissä.

Lukuisten muistioiden tekeminen merkitsi siirtymistä toisenlaiseen toimintakulttuuriin kuin aikaisemmin. Käytännössä se tarkoitti, että kaikki opettajat niin laitoksen kuin harjoituskoulun puolella olivat mukana. Samalla näkyi mielenkiintoinen prosessi, miten aikaisemmat eli silloiset opettajat ja me uudet 1974 tulleet opettajat voimme tehdä yhteistyötä monien muistioissa esiin tulleiden asioiden kohdalla. Kyllä opettajakunnassa asiantuntemusta oli. Yhteistyö alkoi sujua, kun tutustuttiin toisiimme, mutta hetkessä se ei tapahtunut. Laitokselta puuttui vuonna 1974 opettajien ja opiskelijoiden ruokailutila, mikä olisi ollut päivittäisen tapaamisen luonnollinen paikka. Oli lähdettävä melkein alusta liikkeelle. Opettajakokouksia pidettiin, työryhmissä toimittiin. Olimme nauttimassa kalaillallista kotitalousopettajien ansiosta jne.

Kun opiskelijat tulivat korkeakoulupaikkakunnalle, se näytti kovin ankealta. Aluksi osa asui syyskuussa kesämökeillä, kun opiskelija-asuntoja ei ollut riittävästi. Kaupungissa oli teatteri, orkesteri ja 5 - 6 ravintolaa. Oppilaskunta ei ilmeisesti politikoinnin vaikutuksesta päässyt kulttuuritoiminnan kehittämiseen. Jokunen illanvietto oli laitoksella, mutta liian vähän. Oopperakuoro sai uusia jäseniä opiskelijoista. Kulttuuriohjelman vähäisyys tarkoitti, että muutamilla kului illanvietoissa kesän tienestit, näin kevätlukukausi oli aivan auki. Jotain muutakin olisi voinut olla kuin ravintolaillat. Olin mukana opiskelijoiden keskusteluissa jatkuvasti, iloista ja reipasta joukkoa he olivat. Kaikista asioista voitiin keskustella ilolla ja välillä väitelläkin. Heidän kanssaan oli ilo työskennellä, vaikka tentaattorin huonoa mainetta oli vaikea parantaa.

Edellä olevat sanat pitivät paikkansa kahdella opintomatalla opiskelijoiden kanssa. Vuonna 1977 teimme matkan Ruotsin koululaitokseen tutustumiseksi ja vuonna 1978 Tallinnaan perehtyäksemme Viron opettajankoulutukseen ja kouluihin.

Ruotsin koulut

Vuonna 1977 toteutui pitkäaikainen suunnitelma tutustua suomalaislasten kouluihin Ruotsissa. Liityin Savonlinnan OKL:n opettaja- ja opiskelijaryhmään Turussa. Seuraavana aamuna jatkoimme laivalta matkaa suoraan Eskilstunaan. Kolmen päivän aikana tapasimme niin suomalaisia kuin ruotsalaisia opettajia, kävimme erilaisissa kouluissa. Tutustuimme suomalaislasten opetukseen kerrostalon kellarissa ja koulutaloissa. Kokemukset olivat maistavia. Opetus oli huonosti järjestetty, pikemmin tilapäisratkaisuin.

Ruotsiin muutto oli 1960- ja 1970-luvulla tuonut maahan yli 300 000 suomalaista. Kaikki suomalaislapset eivät saaneet riittävää kielitaitoa kahden tunnin suomenkielen opetuksella, vaikka kaksi alinta luokkaa olisi ollut suomenkielistä opetusta. Ruotsin kielen taito oli seuraavilla luokilla välttämätön peruskoulun suorittamiseksi ja jatko-opintoihin pääsemiseksi. Pertti Toukomaan tutkimuksen mukaan suomalaisista lapsista tulee ”puolikielisiä”, he eivät osaa kunnolla suomen eikä ruotsia. ”Katuruotsi” sujuu, kun on pakko, mutta sillä ei menesty koulussa.

Ruotsin kielipolitiikka vaikutti kaikkiin maahanmuuttajiin ja pakolaisiin. Suomalaislapset eivät olleet välttämättä erityisasemassa. Kieliongelma toi mukanaan sosiaalisia ongelmia. Osalla ruotsalaisopettajista asenteet eivät olleet myönteiset. Saattoi kuulla, miten Suomesta tulevat tänne ne, jotka eivät menesty kotimaassa.

Kävimme yhdessä ruotsalaiskoulussa, jossa oli myös suomalaislapsia. Välitunti oli päättynyt ja käytävät hiljentyivät. Huomasin käytävällä pienen

suomalaispojan, ehkä ikää oli kahdeksan vuotta. Kysyin: ”Miksi sinä olet täällä?” ”Minä häiritsin, opettaja lähetti käytävään. Minä en osaa enkä ymmärrä ruotsia, en osaa tehdä tehtäviä”, pikku poika vastasi. Kyselin lisää. ”Olen toisella luokalla. Olimme kesäloman Suomessa. Isä lupasi, että jäädään Suomeen, mutta me palattiin takaisin”, poika jatkoi. ”Etkö sinä voisi jäädä Suomeen jonkun tutun luokse”, jatkoin kysymistä. ”Ei mummo jaksa hoitaa minua”, oli pojan loppukommentti. Kuinka monta samanlaista suomalaislasta oli Ruotsin kouluissa 1970-luvulla, kukapa tietäisi. Ainoa mahdollisuus olisi suomenkielinen opetus.

Palasimme tulomatalla päiväksi Tukholmaan. Lehtori Eliala vei meidät virolaiseen kouluun keskellä Tukholmaa. Koulu toimi Ruotsin valtion tuella. Heillä oli oma koulutalo ja luultavasti oma opetussuunnitelma sovitettuna Ruotsin peruskoulun mukaan. Opetus tapahtui pääosin vironkielellä, mutta kieliopinnoilla oli keskeinen sija. Sotien aikaan ja sen jälkeen virolaisia muutti Ruotsiin. Heidän aktiivisuutena tuloksia oli myös oma virolainen koulu.

Viron opettajankoulutus

Opettajankoulutuksen tarkoituksena ei ollut perehtyä vain oman maan koululaitokseen, vaan myös naapurimaiden. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ylioppilaskunta oli asiassa aktiivinen ja järjesti kasvatustieteen cum laude -opintoihin liittyvän opintomatkan Tallinnan Pedagogiseen korkeakouluun. Tarkoitus oli tutustua niin opettajankoulutukseen kuin koululaitokseen. Lehtori J. Elialalla oli hyvät yhteydet Viroon sekä perheisiin että matkatoimistoon. Silloin elettiin Neuvosto-Viron aikaa, joka tarkoitti monenlaista suunnittelua ja todistuksia. Matkan järjestäjänä toimi Tallinnan Intouristin matkatoimisto. Hyvissä ajoin ylioppilaskunta esitti omat toiveensa. Matka ajoittui lokakuun 9. - 12. päiviin 1978.

Kolmessa päivässä olisi mahdollista käydä monessakin koulussa, mutta toiveet eivät toteutuneet. Ainoa kohde, jonne pääsimme, oli Tallinnan Pedagoginen Korkeakoulu, joka koulutti lastentarhan ja alaluokkien (I-II) opettajia. Käynti osoittautui hyvin viralliseksi esittelyseremonioineen, erilaista yhteistyötä korostavine puheineen. Kiertokäynnillä emme päässeet keskustelemaan opiskelijoiden kanssa. Meille esiteltiin heidän kirjallisia töitään. Jokaisen työn alussa 5 - 10 sivua marxilais-leninismien oppilauseita, jota seurasi laulun, leikin tai käsityön opetus. Juhlasalissa laitoksen musiikin lehtori esitti musiikkinumeron ja edellytti että suomalaiset vieraat antavat oman esityksensä. Se oli yllätys, mutta lopulta sen teki yksi opiskelija. Hänen valintansa oli yllätys itsellekin ja esitys oli sen mukainen. Onneksi vieraanvaraisuus riitti peittämään puutteet.

Lopuksi kokoonnuttiin yhteen ja pidettiin melkein protokollan mukaiset puheet. Opiskelijat siirtyivät pihalle, me opettajat menimme opettajanhuoneeseen, jossa seurasi vielä lyhyet puheet. Siellä kiitin meidän opettajien puolesta laitoksen rehtoria ystävällisyydestä ja päätin puheeni sanoihin: ”Mehän olemme veljeskansoja, Viro ja Suomi”. Syntyi hetken hiljaisuus, rehtori liikuttui ja sanoi: ”Jääkää vielä istumaan, juodaan kahvia ja mehua ja keskustellaan.”

Tälle ei löydy kuin yksi selitys. Kun laitoksen valvova viranomainen ei ollut läsnä eikä meidän ryhmässämme ollut politrukkia, tunnelma vapautui kokonaan. Siinä juttelimme ja kahvittelimme. Oli kuitenkin lähdeittävä, rehtori sanoi: ”Jääkää vielä hetkeksi, oli hyvä, kun tulitte meitä tapaamaan.” Käytiin moneen kertaan ja lopulta hän saattoi meidät bussille. Opiskelijat ihmettelivät viipymistä, mutta ymmärsivät tilanteen. Oltiin Neuvosto-Virossa, jossa oli oma kulttuurinsa ja tiukat normit.

Ennen Tallinnan matkaa koottiin vaatteita perheille vietäväksi. Tullin ajaksi ne jaettiin tasaisesti koko ryhmälle ja näin ne saatiin Tallinnaan. Kun sitten veimme ne tuttavaperheeseen jaettavaksi useammalle, niitä kertyi melkoinen määrä. Virolainen rouva ihmetteli: ”Voi, te toitte koko Suomen tänne.” Varmaan ne tulivat tarpeeseen niin nuorille kuin vanhemmille. Matkatoimiston huonon asioiden hoidon takia, oli paljon vapaa-aikaa tutustua itse Tallinnaan.

Oppikirjan tekijänä 1974 - 1978

Jatkoin Otavan oppikirjatyöryhmässä uskonnon oppikirjojen kirjoittamista. Vuonna 1974 ilmestyi Uskon Maailma 9 eli yhdeksännen luokan oppikirja. Seuraavana vuonna ilmestyi edellä mainitun oppikirjan toinen painos. Oppikirjan kysyntä kasvoi vuosina 1977 ja 1978 uusien painosten myötä. Myös kuudennen luokan oppikirja Uskon Maailma saatiin työryhmässä aikaiseksi ensimmäiseen painokseen. Sen kirjoittajina olivat Lauri Honko, Matti Huhta, Antti Lehtinen, Ester Pantsu, Pentti Paivansalo minun lisäkseni. Oppikirjasta otettiin seuraavana vuonna uusi painos ja vuonna 1977 kaksi uutta painosta. Viides painos ilmestyi vuonna 1978. Yläasteen oppikirja sarja täydentyi vuonna 1976 kun Uskon Maailma 8 ilmestyi, tekijöinä olivat Hilikka Ilander, Ester Pantsu, Pentti Päivänsalo ja Esko Saarinen minun lisäkseni. Myöskin tämä kirja sai toisen painoksen seuraavana vuonna ja vuonna 1978 kaksi painosta.

Vuosina 1974 - 1978 oppikirjatyöryhmä oli saanut valmiiksi kaikki yläasteen uskonnon oppikirjat, olin muissa mukana paitsi en seitsemännessä. Kun peruskoulujärjestelmä eteni 1972 - 1978 kohti etelää, myös oppikirjojen tarve kasvoi. Samalla useimmat oppikirjat olivat sivuuttaneet kokeilupainosten

luonteen ja ilmestyivät jo entistä huolellisemmin kirjoitettuna ja kuvitettuina. Näin tavallaan viimeksi peruskoulun siirtyneet läänit aloittivat valmiimpien oppimateriaalien kanssa kuin pohjoiset läänit, vaikka tarkoitus oli juuri päinvastainen, kun aikaisemmat uudistukset oli usein aloitettu Etelä-Suomesta. Tässäkin turha kiire aiheutti monenlaisia pulmia pohjoisissa kunnissa.

Jäähyväiset

Avoimen yliopiston päättäjäiset pidettiin Kerimäellä eräällä kesämökillä, jossa kerrattiin kasvatustieteen cum laude -opetuksen vaiheita ja muita kokemuksia pitkän opiskeluajan jälkeen. Kesä oli tullut ja opettajat ja opiskelijat palkittiin tuorein koivuseppelein kuin ns. pienessä promootiossa. ”Promoottorina” toimi rehtori Hannu Kokkonen. Ohessa on promoottorin seppele. Samalla nämä iltajuhlat olivat jäähyväiset avoimen yliopiston opettajille ja opiskelijoille. Avoin yliopisto oli yksi Savonlinnan ajan mainioita toimintamuotoja, jossa yhteistyöllä pyrittiin eteenpäin ja saattamaan opinnot päätökseen.

70. Avoimen yliopiston juhlallinen päätös: promoottorin seppele.

71. Tärkeä osa päättäjäisiä oli saunavasta: ”Opin sauna, autuas aina”.

72. Varkauden kansalaisopiston avoimen yliopiston kevätkauden viimeinen seminaari kesäkuussa 1978. Opettajista Reino Nyysönen (etualalla) oli mukana useana vuonna kasvatustieteen approbatur- ja cum laude-opetuksessa.

73. Seminaarin ohjelma oli kiinnitetty ilmoitustaululle eli kesämökin seinään. Opiskelijoiden ilmeistä päätellen ohjelman suunnittelu oli onnistunut.

Seuraavat päättäjäiset olivat heinäkuun 13. päivänä 1978. Sekä Itä-Savo että Savon Sanomat olivat päiväkahveilla opettajankoulutuslaitoksella. Seuraavilla sivuilla on samasta tilaisuudesta julkaistut haastattelut. Haastattelujen taustasta kerrottakoon, että laitoksen tilat olivat remontin ja osin siivouksen takia varattuja, joten ainoa paikka, johon kahvipöytä voitiin kattaa, oli laitoksen leipomo. Savon Sanomien haastattelun teki Jyväskylän kurssitoverini Kalevi Inha, joka oli lehdessä kesätoimittajana. Inhan kanssa keskusteltiin paljon avoimesta yliopistosta, mikä näkyy myös lehtiartikkelissa. Yhtä tärkeä oli pitää esillä Savonlinnaa korkeakoulu-kaupunkina. Itä-Savon artikkelista voin olla jälkepäin iloinen ja yllätynyt, että parhaaseen oopperajuhlien aikaan asiasta uutisoitiin jo etusivulla ja sisäsivulla laajemmin nimenomaan otsikolla, jossa korostuu Savonlinna kulttuurikaupunkina. Koko ajan yritin yhdessä Savonlinnan kaupungin johdon ja rehtori Pentti Savolaisen kanssa kehittää kokovuotista musiikkikulttuuritoimintaa, siihen tähtäsi myös musiikki-instituuttihanke.

Kolmannet jäähyväiset olivat samaisessa heinäkuussa edellisiä myöhemmin. Iltapäivällä minulla oli tilaisuus kaupunginjohtaja Leo Metherin kanssa kahvitella ja keskustella kaikessa rauhassa menneestä ja tulevasta. Olimme kaupunginjohtaja Leo Metherin kanssa kolme ja puoli vuotta Joensuun korkeakoulun rakentamisen neuvottelukunnassa asiantuntijoina. Kokousmatkoilla Joensuussa oli aikaa tarinoida ja pohtia näitä ikuisia kehittämissuunnitelmia. Kaupunginjohtaja Mether tunsu hyvin Savonlinnan suunnitelmat ja siksi olin ajan tasalla, mitä tuli opiskelija-asuntoloiden rakentamiseen ja vuokra-asuntoihin. Yhteistyö sujui erittäin hyvin. Jäähyväiskahvilla hän lah-

joitti Joonas Kokkosen oopperan 'Viimeiset kiusaukset' levytyksen, mikä oli erittäin mieluinen lahja kaikin puolin. Martti Talvela oli suosikkilaulajani ja kantoi oopperassa päävastuun.

Jäähyväispäivä jatkui illalla Savonlinnan kaupungin illallisilla Kasinolla. Illan isäntänä toimi koulutoimenjohtaja Pentti Pihanen. Koska olin autolla liikkeellä, illan nautinnot liittyivät hyvään ruokaan. Tavallaan tässä yksi ympyrä sulkeutui. Olin tavannut kurssitoverini elokuussa 1974 oikeastaan ensimmäisenä kaupungin virkamiehistä. Vuosien mittaan opettajankoulutuslaitoksen ja kaupungin koulutoimen yhteisiä asioita oli puitu moneen kertaan. Oli tavallaan tilinpäätöksen aika. Monia asioita oli tehty ja melkein yhtä monta asiaa odotti tekemistään. Osaltaan ne koskivat Joensuun korkeakoulun resursointia, osaltaan Savonlinnan kaupungin mahdollisuuksia.

Ilta eteni leppoisissa merkeissä. Jätin tavallaan kurssitoverini vastuulle paikallisen koulutoimen niin opettajien täydennyskoulutuksen kuin peruskoulun kehittämisen yhteistyössä opettajankoulutuslaitoksen kanssa. Tehdävän jättäminen helpotti huomattavasti minua. Kun tultiin jälkiruokavalintaan, kysyttiin, mikä oli mahdollista saada. Jostain syystä kummankin mieli teki lettuja mansikkahillon kera. Niinpä Kasinon keittiö ryhtyi puuhaan, ja kohta letut olivat lautasella ja mansikat toisella. Näin ilta sai arvoisensa päätöksen. Hyvästelimme ja kiittelimme.

Haikeat jäähyväiset

Kun sitten keskiyön jälkeen lähdin ajamaan kohti Joensuuta, tietynlainen haikeus oli matkaseurana. Heinäkuinen tie oli monin paikoin sumua täynnä, siksi ajelin tietä tarkkaillen. Välillä ihmettelin, kun mustat henkilöautot pyyhkäisivät ohi sumun läpi.

Joka tapauksessa nyt oli jäähyväiset Savonlinnalle jätetty. Neljä työntäyteistä vuotta oli takana. Olin saanut uusia ystäviä ja tuttavuuksia ja tavannut niin politiikan kuin kulttuurin kehittäjiä. Olin monta kokemusta rikkaampi ja nähnyt käytännössä, millainen on Savonlinnan opettajankoulutus, joka toimii sivukorkeakouluna. Kuva muodostui hyvin realistiseksi, mutta ei pessimistiseksi. Opettajankoulutuslaitoksessa toimi paljon opettajia ja opiskelijoita, joiden puolesta kannatti tehdä työtä. Savonlinna oli korkeakoulunsa ansainnut. Nämä ajatukset tulivat mieleen, kun matka jatkui ja olin ajamassa kohti Joensuuta ja Polvijärveä lomalle. Mukanani oli kaupunginjohtaja Leo Metherin luovuttaman levyaarre, Joonas Kokkosen Viimeiset kiusaukset. Oliko siitä jotakin vertauskuvallista viimeiseen iltaan, vaikea sanoa.

Matka jatkui, aamuaurinko alkoi sarastaa ja tuli uusi päivä. Se oli vertauskuva uudesta tulevaisuudesta, joka oli alkamassa. Jotain oli takana, jotain edessä.

Kesäinen heinäkuun ilta Höytiäisellä.

6. KATSAUS MENNEESEEN JA TULEVAAN

IS TÄNÄÄN

Martti Kuikka lähti

Yksimielisyyttä Savonlinnan jo kansainvälistä mainetta saavuttaneen kulttuuripanoksen kehittämiseen toivoi apulaisprofessori Martti Kuikka jättäessään keskiviikkona jäähyväisiä Savonlinnalle ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitokselle. (Sivu 2)

● **Musiikkikasvatuspäivät alkoivat eilen. Luennoitsijoina ovat Sauvo Puhtila ja Tuuli-Sisko Tammivuori. Heidän mielestään lapsetkin tarvitsevat ja pystyvät vastaanottamaan korkeatasoista musiikkia. (Sivu 8)**

● **Margit Rahkonen on ensimmäisellä vierailullaan Savonlinnassa. Kuuluisa nuori pianisti on palannut USA:sta ja konsertoi Savonlinnan Oopperajuhlilla. (Sivu 6). Samalla sivulla kerrotaan myös tunnelmista Taikahuilu-oopperan ensi-illan aattona.**

Maaherrat koolla Savonlinnassa

Maaherrojen vuotuinen kesäkokous pidettiin torstaina Savonlinnassa. Kokouksessa puhunut osastopäällikkö Aulis Pöyhönen korosti maaherrojen yhteisten tapaamisten merkitystä. (Sivu 5)

75. Martti Kuikka lähti (Itä-Savo 14.7.1978). Savonlinnassa oli oopperakesä parhaimmillaan heinäkuussa 1978. Itä-Savo oli täynnä oopperaautisia. Musiikkikasvatuspäivät olivat alkaneet. Nuori kuuluisa pianisti Margit Rahkonen oli palannut USA:sta ja konsertoi oopperajuhlilla. Tunnetut vieraat, silloiset maaherrat, vierailivat samaan aikaan Savonlinnassa. Viimeiset kiusaukset -oopperan ensi-ilta oli ollut edellisenä iltana. Näiden oopperaautisten ohella Itä-Savo kertoo lähtötunnelmistani haastattelujen muodossa. Se oli minusta melkoinen ihme. Koin uutisoinnin hyvin myönteisenä, vaikka haikeus oli läsnä koko ajan.

**Viimeiset kiusaukset-oopperan ensi-ilta vietiin läpi loistavissa olo-
suhteissa torstai-iltana. Viimeisistä kiusauksista kuvakerrontaa
sivulla 7.**

Martti Kuikan jäähyväiset Savonlinnalle:

Tämä on voimakas kulttuurikaupunki

Savonlinna on voimakas kulttuurikaupunki. Se on kulttuurikeskukseksi merkittävämpi kuin savonlinnalaiset itse aavistavatkaan, sanoo Savonlinnalle nyt jäähyväisiä jättävä apulaisprofessori Martti Kuikka

– Missä muussa korkeakoulukaupungissa voidaan opiskelijalle osoittaa tällaisia musiikkiopintomahdollisuuksia kuin Savonlinnassa? Kuikka kysyy. Opettajankoulutuslaitoksen oppilaista on tällä hetkellä parisenkymmentä mukana oopperakuorossa, mikä on niin korkealaatuista koulutusta heille, ettei moista voi missään muualla saada.

Martti Kuikka siirtyy elokuun ensimmäisenä päivänä Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitokselle v.t. apulaisprofessorin vakanssille neljän Savonlinna-vuoden jälkeen. Kysymykseen, miksi? hän vastaa: – Jos jää paikalleen viidenneksi vuodeksi, jää lopullisesti. Eli jos haluaa vaihtaa, se on tehtävä nyt, muuten se jää tekemättä.

Neljän vuoden toiminta Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa on saanut Martti Kuikan vakuuttuneeksi siitä, että Savonlinna on korkeakoulukaupunki ja kulttuuri-kaupunki. Kaupungin panos korkeakoulun kehittämisessä on ollut merkittävä. Erityisen kiitoksen kaupunki saa ripeydestään opiskelija-asuntojen rakentamisessa. Neljä vuotta sitten opiskelijoita asui teltoissa. Nyt asuntolapaikkoja on noin 30–40 prosentille opiskelijoista, mikä on maan korkeimpia lukuja.

opettajankoulutuslaitoksesta. Tarvitaan vain yksimielisyyttä, jotta nyt jo kansainvälisessä maineessa olevia kulttuuritoimintoja voidaan laajentaa myös talvea koskeviksi.

Yhteistyöllä voidaan korkeakoulua kehittää edelleen. Tärkeitä elementtejä suna ovat lisätilojen rakentaminen ja uusien virkojen saaminen. Hyvä esimerkki yhteistyöstä on suunnitelma kieli-instituutin liittämistä Joensuun korkeakouluun. Siten on mahdollisuus saada yhteisiä virkoja. Opiskelijoiden monena vuonna esittämä toivomus saada erikoistua vieraan kielen opetukseen voidaan vihdoin toteuttaa.

Opiskelijat ovat kunnan väkeä

Kuikka kertoo hänelle monesti vihjaistun, että Savonlinna olisi viimeinen paikka, minne opiskelijat hakeutuvat kun eivät muualle pääse. Näin ei asianlaita ole. Jo yksin prosenttiluvut sisäänpääseistä puhuvat väitettä vastaan. Kotitalous-tekstiiope-
tajakoulutukseen pääsee vain noin 5 prosenttia hakeneista, luokanopettajakoulutukseen noin 10 prosenttia.

Toimiva ylioppilaskunta on aina korkeakoulun etu. Ylioppilaskunnalla on lukuisia paikallisia tehtäviä, jotka luovat sille oman ilmapiirin. Martti Kuikka haluaa silti vielä vedota kaikkiin Savonlinnassa toimiviin aatteellisiin ja liikkunnallisiin järjestöihin, että ne entistä enemmän tiedottaisivat toiminnastaan, kun syyslukukausi alkaa. Laitoksen ilmoitustaulut ovat kernaasti käytettävissä.

Avoim korkeakoulu

Avoim korkeakoulu on niitä myönteisten asiointien listalle kertyneitä asioita näiltä vuosilta. Avoimen korkeakoulun opiskelu kytkeytyy kansalais- ja työväenopistoihin. Tämä on yhteistyötä, jota aikuis- koulutusta antavien laitosten tulisi entisestään kehittää.

Savonlinnassa tämä yhteistyö on lähtenyt erittäin hyvin käyntiin, Kuikka toteaa. Sekä Varkauden että Savonlinnan aikuisopiskelijat tekivät kysymyksiä, ja asioita voitiin pohdita monen eri ammattialan näkökulmasta. Tällöin luennoitsija muuttui yhdeksi keskustelun osanottajaksi, joka vei keskustelua eteenpäin.

Huolenaiheitakin on

Suurimpia huolenaiheita ovat tutkinnonuudistus, opettajien jatkokoulutus ja opiskelijoiden harrastustoiminnan kehittäminen. Tutkinnonuudistuskysymyksessä ratkaisu löytyy siitä, että Savonlinna saa lisäresursseja sekä uusina virkoina että Joensuun korkeakoulun resursien käyttämiseksi Savonlinnan hyväksi.

Opettajakoulutuksesta laadittujen suuntaviivojen mukaan kullakin laitoksella on tietty vastuualue. Luonnolliselta näyttäisi, että Savonlinnan opettajankoulutuslaitos ottaisi vastuun Mikkelin läänin opettajien koulutuksesta, Kuikka toteaa.

Apulaisprofessori Martti Kuikka jättää Savonlinnan neljän työntäteisen vuoden jälkeen ja tilittää ohessa tuntejaan lähdön hetkellä. Savonlinna saa häneltä kognitiivista kehittyvänä kulttuuri- ja koulu-kaupunkina.

”Savonlinna on ja pysyy korkeakoulukaupunkina”

Savonlinna on todella korkeakoulukaupunki, totesi apulaisprofessori Martti Kuikka jättäessään virkansa Savonlinnassa ja siirtyessään elokuun alusta Helsingin Yliopiston kasvatustieteen laitokselle vt. apulaisprofessorin virkaan. Tuo yllä esitetty väittämä on Kuikan mielestä vuosien mittaan vahvistunut käytännölliseksi totuudeksi. Väittämän takeena on mm. neljän vuoden tiivis työskentely Savonlinnan opettajainkoulutuslaitoksessa.

Apulaisprofessori Kuikka on iloinen siitä, että Savonlinnan kaupungin ylin johto on ottanut Savonlinnan opettajainkoulutuslaitoksen kehittämisen todella tosisaan. Samoin Savonlinnan kaikki kansanedustajat ovat kerta toisensa jälkeen painottaneet yksimielisesti opettajainkoulutuslaitoksen kehittämistä.

Monta kertaa on minulle vihaistu, että Savonlinna saa sellaisia opiskelijoita, joiden kouluarvosanat eivät ole kovin korkeita, sanoi Kuikka. Savonlinna olisi väittämän mukaan viimeinen paikka, kun muualle ei enää pääse. Tätä viitettä tuskin tarvitsee tutkia, kun katsoo niitä prosenttilukuja, jotka kertovat sisäännotettavien määrää hakijamäärästä. Esimerkiksi kotitalous - tekstiiliopettajien koulutuksessa vain 5 % hakijoista pääsee sisään. Luokanopettajakoulutuksessa luku on hieman suurempi, n. 10 %. Todistusarvosanoilla ei varsinaisessa koulutuksessa ole merkitystä, koska korkeakoulu antaa oman todistuksen, johon numerot tulevat korkeakoulussa suoritettujen tenttien ja arvosanojen perusteella, totesi Kuikka. Näin kaikilla on samat mahdollisuudet.

On usein väitetty, että avoimen korkeakoulun tentit olisivat muita helpompia. Tämä väittä-

ei pidä paikkaansa, sanoi Kuikka.

Kuikka kertoi lukeneensa noin 3000 tenttisuoritusta eikä avoimen korkeakoulun opiskelijoiden vastaukset ole olleet sen huonompia kuin muidenkaan opiskelijoiden. Monissa tenttivastauksissa nämä aikuisopiskelijat ovat pystyneet soveltamaan tietojaan huomattavasti laajemmin kuin nuoret ylioppilaat, jotka tulevat koulun penkiltä suoraan korkeakouluun.

Avoimen korkeakoulun opiskelijakunta koostuu yhteiskunnan eri ammatinharjoittajien joukosta. Mukana on kirvesmiehiä, opettajia, talonmiehiä, insinöörejä, teknikoita jne.

Kuikan mielestä avoimen korkeakoulun opetuksessa on lisäksi eräs piirre, joka ansaitsee tulla huomioituksi. Korkeakoulun opetus on usein luentomaista, jossa suuren kuulijakunnan takia ei pystytä keskustelemaan monista asioista, joita luennolla käsitellään. Sekä Varkauden että Savonlinnan aikuisopiskelijat tekivät kysymyksiä, asioita voitiin pohtia monen eri ammattialan näkökulmasta jne, kertoi Kuikka. Keskustelu selkeytti näin monta teoreettista asiaa ja antoi kaikille uusia näkökohtia. Lisäksi aikuisopiskelijat ovat verrattain kriittisiä.

Suurimmat huolenaiheet

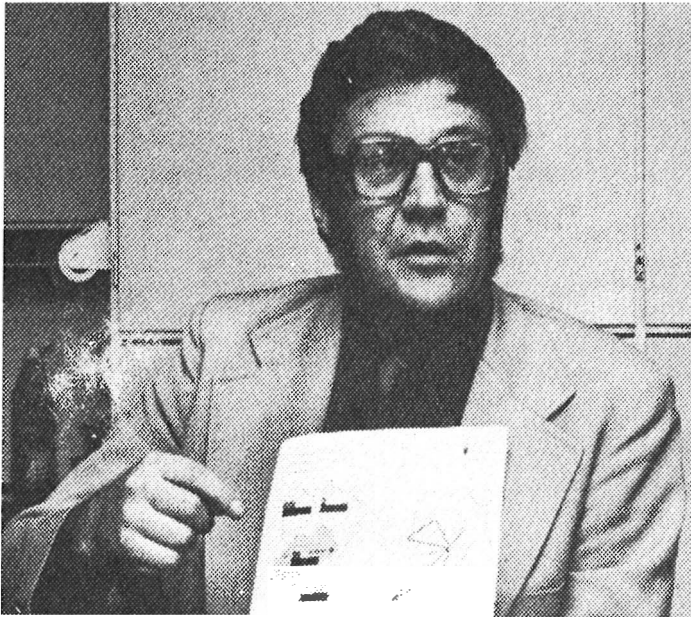
Yliopistoissa ja korkeakouluissa on käynnissä tutkinnonuudistus, joka merkitsee koulutuksen yhtenäistymistä ja tutkimuksen osuuden painottumista aikaisempaa enemmän, totesi Kuikka. Erityisesti sivukorkeakoulut joutuvat erittäin vaikean tilanteen eteen. Esim. Savonlinnan kohdalla lama johti siihen, että suunnitelluista viroista olemme saaneet noin 30 %. Tämä merkitsee sitä, että tilanne tutkinnonuudistuksessa on todella hankala.

Toinen huolenaihe liittyy opettajien jatkokoulutukseen. Uusien opettajankoulutuksesta laadittujen suuntaviivojen mukaan kullakin opettajankoulutuslaitoksella olisi tietty vastuualue. Luonnolliselta näyttäisi, että Savonlinnan

opettajankoulutuslaitos ottaisi vastuuta Mikkelin läänin opettajien koulutuksesta. Osa laitoksen opettajista toimii lääninkouluttajina, mutta varsinainen pitkän tähtäimen suunnitelma puuttuu, vai lieneekö jo Mikkelissä valmiina, kysyy Kuikka.

Kolmas huolenaihe liittyy opiskelijoihin. On muistettava, että opiskelijoista on vain 10 % savonlinnalaisia. Kaikki muut lähes 400 ovat muilta paikkakunnilta. Uusi paikkakunta, uusi opiskeluympäristö aiheuttaa melkoista painetta, joka näkyy mielenterveysongelmissa. Näitä voidaan Kuikan mielestä pienentää vetämällä nämä opiskelijat harrastustoimintaan. Tämä on hyvin monelle opiskelijalle yhtä suuri asia kuin itse ammatti, sanoi apulaisprofessori Martti Kuikka.

KALEVI INHA

Jotta Savonlinna olisi korkeakoulukaupunki tulevaisuudessakin, tarvitaan savonlinnalaisten yksimielisyyttä tässä suuressa asiassa, totesi apulaisprofessori Martti Kuikka jättäessään torstaina jäähyväiset Savonlinnan opettajankoulutuslaitokselle.

Apul. prof. Martti Kuikka: **Kieli-instituutti osaksi korkeakoulua**

Savonlinna on korkeakoulukaupunki, vakuuttaa jäähyväisiksi apulaisprofessori **M a r t t i K u i k k a**, joka toimittuaan neljä vuotta Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksella palaa Helsingin yliopistoon kasvatustieteen laitokseen vt. apulaisprofessoriksi. Osan näistä vuosista hän on ollut Joensuun korkeakoulun alaisen opettajankoulutuslaitoksen johtajana.

Kulkan mukaan hänen väitteensä on vähitellen vuosien mitaan vahvistunut käytännön totuudeksi. Tässä asiassa Kulkan mielestä Savonlinnan kaupunki ansaitsee lämpimät kiitokset.

— Savonlinna on korkeakoulukaupunki myös siinä mielessä, että yhteistyöllä pääsemme eteenpäin. Hyvä esimerkki tästä on suunnitelma Savonlinnan kieli-instituutin liittämiseksi Joensuun korkeakoulun yhteyteen, sanoo Kuikka. Kieli-instituutti toimisi edelleen Savonlinnassa ja opettajankoulutuslaitos saa näin rinnalleen toisen laitoksen.

— Kieli-instituutin liittäminen merkitsee myös sitä, että opiskelijoiden joka vuosi esittämä toivomus saada erikoistua vieraan kielen opetukseen voidaan toteuttaa vihdoinkin. Tämän suunnitelman takana on myös kouluhallitus, joka useaan otteeseen on korostanut, että kiertävien kielten opettajien rinnalle tulisi varsinkin kehitysalueelle kouluttaa englannin tai ruotsin kieleen erikoistuneita luokanopettajia, jotka pystyvät

opettamaan oppilaiden valitseman kielen omalla koulullaan. Tämä merkitsisi opetuksen tehostumista ja tämän suomalaisen suullisen kuuluisan kielitaidon tuta askelta.

Kuikka uskoo, että Savonlinna myös säilyy korkeakoulukaupunkina. Itse hän sanoo olevansa Joensuun korkeakoulun rehtorin Heikki Kirkisen kanssa samaa mieltä siinä, ettei kehitysalueen korkeakouluja saa supistaa eikä koulutusta saa viedä näiltä alueilta pois. — Parina viime vuonna en olekaan nähnyt enää suunnitelmia, joissa Savonlinnan kaupungin kohtalialta olisi esitetty supistamisohjelmia.

Entä kauppakorkea?

Kulkan mielestä Savonlinna on liian välsusti osallistunut Itä-Suomeen perustettavan kauppakorkeakoulun sijannista käytyyn keskusteluun.

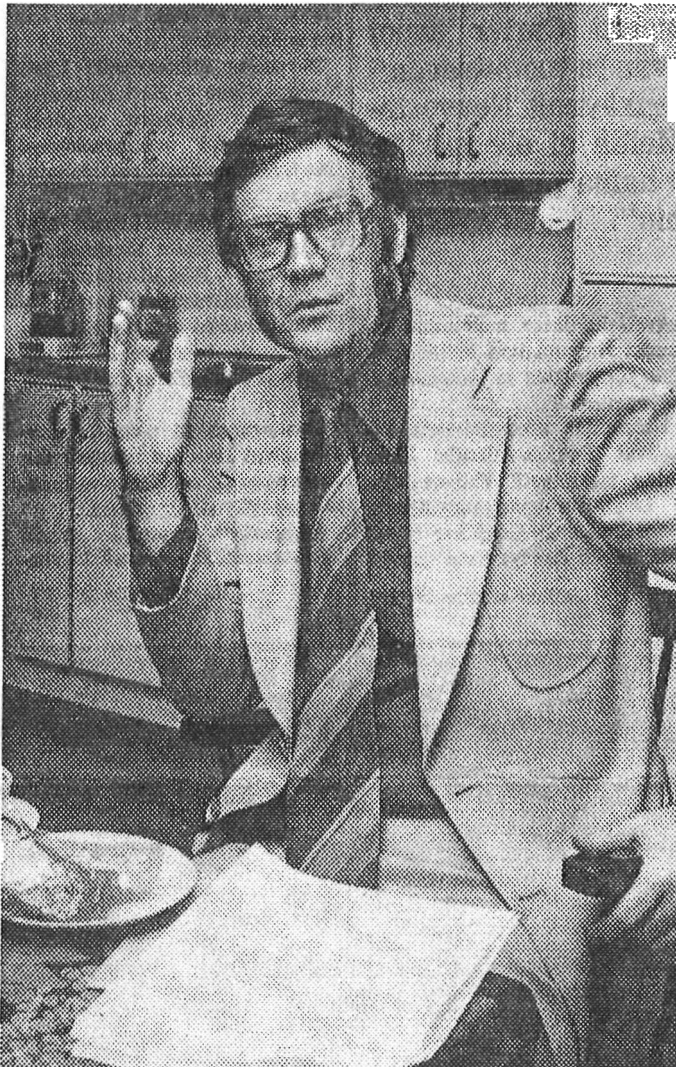
— Tämä kauppakorkeakoulu on ilmeisen tarpeen sanelema koulutusmahdollisuuksien lisääjänä. Kuitenkin nykyinen vaikea työllisyystilanne vaikeuttaa keskustelua, koska pelätään tämän alan liikatuotantoa. Kauppakorkeakoulun paikkaa ei ole ratkaistu vielä, joten Savonlinna voisi jatkaa keskustelua, sanoo Kuikka.

Oma kantani on, että se tulisi perustaa sellaiselle paikkakunnalle, joka pystyy takaamaan elinkelpoiset olosuhteet ja kehitysmahdollisuudet. Näyttää siltä, että paikkakunnan omalla aktiivisella panoksella olisi vahva vaikutus tehtävään päätökseen.

— Toinen argumentti Savonlinnan puolesta on opetusministeriön hyväksymät opettajankoulutuslaitoksen uuden rakentamissuunnitelmat. Niiden tulisi lähteä toteutumaan keväällä 1979, toteaa Kuikka. Uudet suunnitelmat pitävät sisällään uuden lisärakennuksen, johon tulevat mm.

kirjasto, luentotilat, ryhmätyötilat, ruokala. Uusiin suunnitelmiin kuuluu myös savonlinnalaisia suuresti huolestuttanut liikuntarakennus.

— Sen paikkakysymyksestä on pidetty aivan turhaa mekkalaa, asiasta päästään varmasti sopuratkaisuun, huomattaa Kuikka.

Jotta Savonlinna olisi korkeakoulu- ja kulttuurikaupunki tulevaisuudessakin, tarvitaan kaupunkilaisten keskuudessa yksimielisyttä suurten asioiden hoidossa, sanoo Martti Kuikka.

Tiivistelmä

Opettajankoulutuksen murros vuosina 1959 - 1978 purki niitä koulupoliittisia jännitteitä, jotka syntyivät autonomian aikana ja joita ei 1920-luvulla saatu purettua kuin osaratkaisuin. Oppivelvollisuuslaki vuodelta 1921 vahvisti kansakoulun ja sen opettajankoulutuksen asemaa. Oppilasmäärät kasvoivat ja opettajia tarvittiin lisää. Se heijastui myös oppikouluun, kun elettiin rinnakkaiskoulujärjestelmässä. Kun Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu perustettiin vuonna 1934, se vakinaisti ylioppilaspohjaisen kansakoulunopettajan koulutuksen. Se oli tiedekorkeakoulu, joka avasi kansakoulunopettajille tien jatkokoulutukseen; koulutuksen umpikuja poistui. Jännitys kasvoi, sillä kansakoulupohjaisella koulutuksella oli lukuisia puolestapuhujia. Jyväskylän korkeakoulu oli tavallaan malli Helsingin, Turun ja Oulun opettajankorkeakouluille. Keskinäisestä kilpailusta ne vahvistivat huolimatta ylioppilaspohjaisen kansakoulunopettajakoulutuksen suuntaa. Kysymys 1950-luvulla oli pohjakoulutuksen nostamista, onko se keskikoulu vai ylioppilastutkinto. Vuoden 1958 laki päättyi yhtenäiseen keskikoulupohjaiseen koulutukseen seminaareissa, joskin kansakoulupohjainen koulutus jatkui ns. esivalmennuksen kautta. Jyväskylä, Helsinki ja Turku toimivat kaksivuotisina oppilaitoksina. Oulun opettajakorkeakoulu muuttui vuonna 1958 Oulun yliopiston opettajanvalmistuslaitokseksi. Alakansakouluseminaarien toiminta päättyi 1950-luvulla; osa muuttui yläkansakoulun opettajia kouluttaviksi seminaareiksi.

Lopullinen päätös, joka laukaisi padon suomalaisessa koulutuspolitiikassa, oli eduskunnan vuonna 1963 hyväksymä ponsi, jonka mukaan eduskunta edellytti koululaitoksen uudistamista yhtenäiskouluperiaatteen mukaan. Päätös johti koko koulutusjärjestelmän uudistamiseen varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen. Se vaikutti erityisesti kansakoulunopettajankoulutukseen vuonna 1968. Uusi koulutuslinja oli peruskoulun luokanopettaja. Kansakouluseminaarien toiminta päättyi 1970 - 1974. Se oli alkanut vuonna 1863 eli toiminut 111 vuotta. Se on pitkä aika. Samana vuonna eduskunta hyväksyi lain koulujärjestelmän perusteista, joka lopullisesti vahvisti yhtenäiskouluperiaatteen.

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu oli kokenut murroksen ensimmäisen kerran toimintansa alkuvuosina, vuoden 1934 jälkeen, kun se haki paikkaansa opettajankoulutuksen kentällä. Toisen kerran murros näkyi 1960-luvun alussa, tosin korkeakoulun laajeneminen oli alkanut filosofisella tiedekunnalla vuonna 1958. Murrokseen liittyi ylioppilaskunnan suunnan muutos kulttuurista politiikkaan, maakuntakerhoista osakuntiin. Aikaisempi perinne, jossa seminaarilla oli oma osuutensa, ei sopinut uuteen konseptiin. Korkeakoulu laajeni tiedealoiltaan ja muuttui yliopistoksi 1966. Opettajan-

koulutuslaitos jatkoi keskeistä tehtäväänsä kouluttaa uusia opettajia peruskouluun. Kun korkeakoulusta tuli yliopisto, tieteellisyys vahvistui opettajankoulutuksessa. Muutos ei ollut niin totaalinen kuin Helsingin opettajakorkeakoulussa ja Savonlinnan seminaarissa.

Helsingin opettajakorkeakoulussa uudet suunnitelmat otettiin vastaan hallitusti. Rehtori Martti Ruutu oli ollut mukana aikaisemmissa opettajankoulutuksen suunnitteluelimissä ja tunsikin hyvin uudistuksen lähtökohdat. Hän pyrki yhdistämään peruskoulun luokanopettajankoulutuksen ja kansakoulunopettajien täydennyskoulutuksen toisiinsa. Jokainen aineen lehtori hoiti oman osansa suuntaviivojen mukaan. Helsingin yliopiston ainelaitosten kanssa tehtyjen sopimusten mukaan toimi erikoistumiskurssien arvosanaopetus. Voisi sanoa, että murros toimi myönteiseen koulutuksen suuntaan. Sitä osoittaa vuosina 1967 - 1974 erikoistumiskursseille osallistuneiden kentän opettajien suuri lukumäärä, 1355. Samaan aikaan murros näkyi opettajakunnassa, kun jokainen opettaja joutui arvioimaan pätevyytensä ns. virkatoimikunnalle, joka laati suunnitelmat siirtymisestä Helsingin yliopiston opettajankoulutusyksikköön. Osalla oli pätevyys, osa täydensi opintosuorituksia, osa siirtyi muihin tehtäviin. Opettajakunta hajosi lähes kokonaan. Siksi uusi opettajankoulutusyksikkö joutui aloittamaan uudelta pohjalta. Murros näkyi myös opettajakorkeakoulun ylioppilaskunnassa. Puoluepoliittinen politiikka oli leimaantavaa niin hallintoa kuin opetusta koskevissa esityksissä. Kevätlukukausi 1974 oli tavallaan vedenjakaja; osa opiskeli ja sai keväällä kelpoisuustodistuksen, osa kiinnostui enemmän politiikan teosta. Tyypillistä murrokselle oli, että Helsingin opettajakorkeakoulun toiminta päättyi 31.7.1974. Aivan uusi opettajankoulutusyksikkö aloitti 1.8.1974 Helsingin yliopistossa.

Kun Savonlinnan seminaarista tuli vuonna 1973 opettajankoulutuslaitos, oli tapahtunut monia ratkaisuja, jotka oli tehty osin kuunnelle osin kuuntelematta Savonlinnan seminaaria. Murros näkyi joka paikassa. Hallinnollisesti suhteellisen itsenäinen seminaari muuttui osaksi Joensuun korkeakoulun hallintorakennetta. Vaikka korkeakoulun hallintoa uudistettiin, Savonlinna oli muutaman edustajan varassa; vain laitosneuvosto oli paikallinen, henkilökunnan edustajisto valittu elin. Hallinto koettiin hankalana. Savonlinnan edustajat eivät kokeneet tulevaisuutta kuulluiksi, motivaatio ei kohonnut ensimmäisten vuosien aikana. Toinen seikka, joka lisäsi murrosta, oli määrällisesti laajentunut koulutusvastuu. Aineenopettajankoulutus lisääntyi aluksi oman linjansa, mutta muospaineet olivat suuret. Luokanopettaja- ja lastentarhanopettajakoulutus nosti nopeasti opiskelijamäärää liian suureksi, mikä näkyi puutteellisina opetustiloina ja kirjastopalveluina. Laitoksesta puuttui ruokailutilat jne. Voi sanoa, että soitellen lähdettiin Savonlinnassa sotahan. Kuka oli laatinut tällaiset suunnitelmat? Opiskelija-asunnoista oli valtava pula, kun myös keskiasteen oppilaitokset tarvitsivat niitä opiskelijoillaan. Siirtyminen kolmivuotisesta nelivuotiseen koulutukseen ei olisi enää murros, vaan uto-

pia. Puuttui tarpeellinen opettajamäärä, ATK-yhteydet, laaja kirjasto jne.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen alku oli tosi hankala kaikilta osin. Tätä kirjoittaessani löysin Helsingin Sanomien uutisen vuodelta 2005. Sen otsikkona oli 'Joensuun yliopisto vahvistaa Savonlinnan kampusta'. Sen mukaan Joensuun yliopistosta kehitetään kahden kampuksen yliopisto.

Savonlinnan kampus saa oman hallintopalvelukeskuksen ja laajentaa koulutustaan uusiin sivuainevalintoihin.

Opettajankoulutuslaitos syventää taito- ja taideaineprofiliiaan ja aloittaa uuden käsityömuotoilun ja teknologian koulutusohjelman sekä käsityökasvatuksen aineopinnot.

Teknisen työn aineenopettajakoulutus toteutetaan yhteistyössä Rauman opettajankoulutuslaitoksen kanssa.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitos käy neuvotteluja myös musiikin aineenopettajakoulutuksesta Sibelius-Akatemian kanssa.

Normaalikoulua ollaan laajentamassa yhtenäisperuskouluksi entistä laajalaisempien opettajien kouluttamiseksi kuntien opettajatarpeeseen.

Kaikki em. suuntaviivat olivat jo esillä vuosina 1974 - 1978. Kysymys kuuluu, mikä on tilanne nyt vuonna 2011 Itä-Suomen yliopistossa.

LIITE 1.

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu

Kansakoulunopettajan tutkinto:

Aro, Anna-Mari; Arppe, Sirkka-Liisa o.s. Kujanpää; Asikainen, Leila A.; From, Anna-Maija; Haapamäki, Pirkko o.s. Mäkinen; Hanhikoski, Heljä A. M.; Haukilahti, A. Marjatta; Heinämäki, Liisa K.; Heinämäki, Terttu A.; Hilli, A. Iiris A.; Hirvonen, Ritva T.; Holm, Irja K.; Häkärä, Sisko S.; Hörkkö, Pirkko K.; Ilvonen, Anja U.; Ivanoff, Veera; Jukonen, Marja-Liisa o.s. Rittmala; Junntila, Tuula; Jämsen, Kerttu o.s. Laakso; Jääskeläinen, R. Leena; Jääskeläinen, Maija-Liisa; Kahila, Pirkko; Kalmari, Sirkka S.; Kankkunen, Leena-Sinikka; Kervinen, Maija H.; Keskinen, Paula M.; Keski-Saari, Alla A. o.s. Sikkinen; Kettunen, R. Marja-Leena o.s. Keinänen; Kiiski, Sirkka A.; Kinnari, Sirkka Liisa; Kivimäki, S. Anneli; Klemola, Maija S.; Koljonen, Erna; Kronqvist, Maija-Liisa; Krook, Sirkku T.; Kunnala, Anna M.; Kuulasmaa, Leena M.; Kähäri, Leena M.; Latomäki, Laura M.; Lehtola, Marja-Leena; Lehtomäki, Eila o.s. Mäkelä; Liimatainen, Irja; Malinen, Anna-Liisa; Malinen, A. Anneli; Mikkola, R. Tuulikki; Muturaiskangas, Irma H.; Mäkelä, Marja; Mäkelä, Raili; Nevalainen, Maila T.; Niskanen, I. Anneli; Nuortama, Kyllikki; Paavola, Pirkko A.-L.; Puustell, Raija H.; Rahikka, Raija H.; Rantamäki, Irmeli o.s. Mäkelä; Reponen, Eeva M.; Riekkinen, Sirkka A.; Rusthollkarhu, Riitta H.; Ryttilä, Liisa L. M.; Saarinen, Hilja M.; Salminen, Ulla K.; Salonen, Eeva-Liisa; Seppänen, Leena A. M.; Sillanpää, Hilka H. A.; Siren, Vuokko M.; Surakka, Thelma I. K.; Tammela, R. Annikki; Taskinen, Kaija K.; Tiitinen, Leila S.; Timonen, Eeva-Liisa; Tuominen, Sirpa M.; Turpeinen, Maila; Tyrväinen, Ritva L.; Uusitalo, Seija; Vahlman, Irma H.; Vesa, Airi S.; Vesalainen, Arja E. o.s. Aaltonen; Viinämäki, Sirpa M.; Villanen, Maija-Liisa; Ylönen, Leena E. M.

Anonen, Heikki, Olavi, Anonen, Mauno Kalevi; Asikainen, Viljo Antero; Eloaho, Kari Juhani; Hakonen, Eero Johannes; Hallnoja; Raimo Paul Erik; Helenius, Pentti; Hirvisuo, Erkki Juhani; Häkkinen, Leo Kalevi; Hänninen, Eero Johannes; Härkönen, Sakari Johannes; Ikonen, Matti; Inha, Kalevi Juhani; Isosomppi, Pentti; Jokinen, Alpo Ilmari; Jukonen, Seppo Juhani; Kankkunen, Matti Antero; Kari, Jouko Ilmari; Kettunen, Antti Ville; Kilpiäinen, Antti Valpas; Kluru, Paavo Antero; Koponen, Urpo Olavi; Kotila, Juho Mauno; Kuikka, Martti Tapani; Kuosmanen, Pertti Paavo; Kuusela, Pentti Uolevi; Laaksonen, Simo Juhani; Lahtinen, Vilho Mikael; Lauajainen, Ari; Lehesvirta, Jukka Sakari; Liimatainen, Raimo Kulervo; Lindqvist, Tapio Juhani; Miettinen, Pauli Gunnar; Miettinen, Raimo Aulis; Mäkelä, Rauno Ilmari; Nieminen, Erkki Juhani; Nieminen, Seppo Matti Ilmari; Niiranen, Lauri Juhani; Nissinen, Matti Kalevi; Nykänen, Urpo Untamo; Nyyssönen, Aimo Kalevi; Ojala, Tauno Ilmari; Pakkanen, Pertti Veli Olavi; Pailonen, Pekka Juhani; Pihänen, Pentti Olavi; Pikarinen, Leo Seppo Johannes; Pirhonen, Teuvo Kalervo; Pitkänen, Pertti Janne; Pitkänen, Urpo Tapani; Pusa, Aarne Tapio; Rauhala, Tauno Erkki Olavi; Rauhala, Veikko Matti Tapani; Reijonen, Lauri Leevi; Renko, Manu; Rossi, Arto Juhani; Rönkkö, Eero Juhani; Saarela, Veli Tapani; Salojärvi, Matti Sakari; Sippola, Aaro Aleksanteri; Sippola, Antti Aleksanteri; Sjögren, Matti Johannes; Solanti, Seppo Ilmari; Somerola, Matti Kalervo; Suomalainen, Eino Juhani; Syrjämäki, Aatto Jaakko Johannes; Tammisto, Seppo Juhani; Taure, Jaakko Olavi; Toivanen, Heikki Juhani; Toivanen, Pekka Tapio; Tuhkunen, Jouko Johannes; Tuula, Pentti Raimo Olavi; Tuunanen, Taisto; Vahtra, Pasi Ylermi; Valoranta, Pertti Kalervo Johannes; Veijalainen, Erkki Ilmari.

LIITE 2.

Asia: Poliittinen toiminta koulussa

TIEDOKSI HELSINGIN OPETTAJAKORKEAKOULUN OPETTAJILLE JA OPISKELIJOILLE

Helsingin opettajakorkeakoulussa noudatetaan samoin kuin muissakin kouluhallituksen alaisissa kouluissa niitä poliittista toimintaa koskevia säännöksiä, jotka kouluhallitus on ilmoittanut yleiskirjeessään n:o 1912, 2434, 21.7.1972. Yleiskirjeen kohta 10 edellyttää, että säännöksiä sovellettaessa otetaan huomioon kunkin koulun oppilaiden ikä- ja kehitysvaihe. Koulun järjestyssääntöjen laatiminen kuuluu asetuksen mukaan opettajaneuvostolle, joka kouluhallituksen yleiskirjeen nojalla opettajakorkeakoulun erikoisluonteen huomioonottaen tähdentää seuraavaa:

1. POLIITTINEN TOIMINTA OPETUSHARJOITTELUSSA

Opetusharjoittelussa oleva opiskelija on lasten opettajan asemassa, josta syystä hänen on tunneillaan ja muussa ohjantatyössään noudatettava samoja säännöksiä kuin virassa olevan opettajankin. Opetusharjoittelijan ei tule tunneillaan tuoda esiin omia poliittisia näkemyksiään eikä pyrkiä poliittisten päämäärien ajamiseen. Etukäteen neuvottelemisen harjoittelun ohjaajan kanssa on epäselvyyksien välttämiseksi ehdottoman tarpeen.

Jos harjoitustunnilla poiketaan yleiskirjeen säännöksistä, on luokan opettajalla tai harjoittelun ohjaajalla velvollisuus keskeyttää tunti. Mikäli asiasta syntyy erimielisyyttä tai mikäli säännöksen rikkominen toistuu, asia tuodaan opettajaneuvoston käsiteltäväksi.

2. OPETTAJAKORKEAKOULUN AIKUISOPETUS

Yleissäännös siitä, että koulun on pyrittävä tasapuoliseen suhtautumiseen yhteiskunnallisista asioista eri tavoin ajatteleviin yksilöihin ja kansalaisryhmiin, että koulun tulee tutustuttaa oppilaansa erilaisiin ajattelutapoihin ja niiden perusteisiin ja saattaa heidät niitä ymmärtämään ja että koulun opettajien ja johtajan on noudatettava virkansa hoitamisessa oikeudenmukaisuutta, tasapuolisuutta ja maltillisuutta, on häiriöttömän koulutoiminnan edellytys. Siihen on pyrittävä sekä opettajien että oppilaiden.

Koska kouluhallituksen yleiskirjeen mukaan oppilaalla on oikeus ilmaista poliittinen tai yhteiskunnallinen mielipiteensä koulutunnilla, milloin se liit-

tyy kulloinkin käsiteltävänä olevaan asiaan, on opettajaneuvoston käsityksen mukaan myös aikuisia korkeakoulun opiskelijoita opettavalla opettajalla oikeus esittää oma mielipiteensä silloin, kun se liittyy käsiteltävään asiaan ja kun on tilaisuus tasapuoliseen keskusteluun. Epäasiallinen ja hyvän tavan vastainen esiintyminen katsotaan koulutyön häiritsemiseksi.

3. KOULUN JUHLAT JA MUUT YHTEISET TILAISUUDET

Koulun yhteisille tilaisuuksille on ilmoitettava aihe ja vastuullinen pääjärjestäjä. Jos joku tai jokin ryhmä pääjärjestäjän kanssa tehdyn sopimuksen tai aiheen vastaisesti esittää ohjelmaa, joka ajaa yksipuolisia päämääriä, asia käsitellään valituksesta opettajaneuvostossa.

4. KOULUN OPPILASYHTEISÖJEN TIEDOTUSTOIMINTA

Kuten kouluhallituksen yleiskirje määrää, ei koulun opetustiloja tule käyttää sellaisen aineiston esillä pitämiseen ja levittämiseen, jotka eivät liity yhteisiin opintoihin. Opettajakorkeakoulussa on varattu tiedotuksille omat paikkansa.

LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

1. Painamattomat lähteet

Jyväskylän maakunta-arkisto. Jyväskylä.

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun arkisto
Opettajankoulutuksen opiskelijavalintaan liittyvät luettelot 1959

Luettelot kansakoulunopettajain opetustaidon arvostelusta ja kelpoisuustodistusten arvosanoista 1961
Opettajaneuvoston pöytäkirjat 1959 – 1961

Tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherranvirasto. Helsinki.
Johanneksen kirkon jumalanpalveluskirja 1953 – 1974

Joensuun korkeakoulun arkisto. Joensuu.
Hallintokolleegion pöytäkirjat 1974, 1975

Martti Kuikan kotiarkisto. Helsinki.
Päiväkirjat 1961 – 1978
Lähetetyt kirjeet 1958 – 1978
Saapuneet kirjeet 1958 – 1978
Valokuvat 1958 – 1978

Opinnäytteet

Kuikka Martti 1967. Jyväskylän seminaarin uskonnonopetus 1863 - 1881. (Laudaturtyö käytännön teologia)

Kuikka Martti 1970. Uskonnon opetussuunnitelman muotoutuminen ja toteutuminen maamme kansakoulunopettajaseminaareissa vuosina 1861 - 1879 (Lisensiaattitutkimus uskonnonpedagogiikka)

Muistiot

Muistio 1. 1.3.1974 Muistio Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ongelmista ja kehittämisestä. Laajana laitoksen johtaja Martti T. Kuikka sekä vs. lehtori Harri Lukkarinen.

Muistio 2. (15.10.1974) Kasvatustieteen opetuksen ja tutkimuksen kehittäminen Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa. Laatijat vt. apul.prof. Martti T. Kuikka, lehtori Oiva Louhisola ja lehtori Markku Suomalainen.

Muistio 3. 15.10.1974. Aineenopettajankoulutuksen kehittäminen. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Laatijana Martti T. Kuikka.

Muistio 4. 11.11.1974. Kasvatustieteen KTS-suunnitelman puitteet 1975-80. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Laatijat Martti T. Kuikka, Oiva Louhisola, Markku Suomalainen.

Muistio 5. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen ja Savonlinnan musiikkiopiston (musiikki-instituutin) yhteistyö kartoitus. 11.11.1974. Laatijana Martti T. Kuikka vt. apul. prof. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen johtaja.

2. Painetut lähteet

Helsingin opettajakorkeakoulu (HOKK). Kertomukset toimintavuosista 1968 - 1974.

JKK – 25 v. 1960.

JKKY 1961 Kurssi XXVI. 1961. (sine loco)

Tutkimukset

Kuikka Martti:

Uskonnonopetus Suomen kansakoulunopettajaseminaareissa vuosina 1863 - 1895. Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos. Uskonnonpedagogiikan julkaisuja A 5, 1973, 411 s. (väitöskirja).

Historian opetuksen suuntaviivoja Jyväskylän seminaarissa 1860-luvulla. Kasvatus 5, 1973, 6 s.

Uskonnon didaktiikka I. Helsinki, 1974, 90 s.

Nestor Järvinen – seminaaripedagogi ja koulumies. Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos. Uskonnonpedagogiikan julkaisuja A 12, 1974, 44 s.

Ruotsin, Saksan ja Sveitsin seminaarien pedagogiset ja uskonnonpedagogiset suuntaviivat 1840- ja 1860-luvuilla. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston julkaisuja 2, 1974, 39 s.

Uskonnonopetuksen tavoitetutkimus I. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston julkaisuja 3, 1974, 127 s.

Psykologiset taksonomiat didaktisessa tutkimuksessa. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston julkaisuja 1, 1976, 48 s.

Uskonnonopetuksen tavoitetutkimus II. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston julkaisuja 29, 1976, 118 s.

Kansakoulunopettajankoulutus suunnitelmien kehitys Suomessa vuosina 1917 - 1923. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston julkaisuja 4, 1978, 234 s.

Opettajankoulutuksen kehittäjä. Teoksessa Jouko Kokkonen (toim.) Pitkän miehen rikas elämä. Martti Ruutu 1910 - 2005. Savotar. XII. Lahti. 2010.

Oppikirjat

Peruskoulun uskontokirja 1 (yhdessä Pentti Merenkylän. Liisa Merenkylän ja Eero Lehtisen kanssa), 1972.

Uskon Maailma 9, Uskonto ja yhteiskunta (yhdessä Pentti Päivänsalon, Lauri Hongon, Ester Pantsun ja Antti Huhdan kanssa), 1975.

Uskon Maailma 8, Uskonto ja yhteiskunta (yhdessä Pentti Päivänsalon, Hilka Ilanderin, Ester Pantsun ja Esko Saarisen kanssa), 1976.

Koulutusmateriaali

Peruskoulun evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen tavoitteet, 1972, 15 s.

Uskonnonopetuksen työtavat, 1972, 6 s.

Peruskoulun evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen sisältö, 1972, 9 s.

Evankelis-luterilaisen uskonnonopetuksen ja opiskelun suunnittelu (yhdessä Pentti Päivänsalon kanssa), 1972, 7 s.

3. Sanomalehdet

Helsingin Sanomat 1974
Itä-Savo 1974 - 1978
Karjalainen 1958, 1975
Karjalan Maa 1962
Kotimaa 1967
Niitelmä 1960
Savon Sanomat 1974, 1978

4. Kirjallisuus

Epäpätevänä opettajana kansakoulussa ja opiskelijana poikkeuksellisessa opettajanvalmistuksessa 1950-luvun alussa. Savonlinnan seminaarin ensimmäiset opiskelijat muistelevat. 1955.

Fagerlund Bengt ja Laamanen Matti. 2000. Mannerheim-ristin ritarit - miehet ja aseet. Tallinna.

Goldman Ronald 1969. Readiness For Religion. A Basis for Developmental Religious Education. London.

Halila Aimo 1950. Suomen kansakoululaitoksen historia. Neljäs osa. Turku.

Halila Aimo 1963. Jyväskylän seminaarin historia. Porvoo.

Klinge Matti 1990. Poliitikko ja korkeakoulupolitiikka. Teoksessa Helsingin yliopisto 1917 - 1990. Helsingin yliopisto 1640 - 1990. Kolmas osa. Keuruu.

Kokkonen Jouko (toim.) 2010. Pitkän miehen rikas elämä. Martti Ruutu 1910 - 2005. Savotar XII. Lahti.

Kolbe Laura 1996. Eliitti, traditio, murros. Helsingin ylioppilaskunnan historia 6. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960 - 1990. Keuruu.

Nurmi Veli 1984. Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun perustamisesta 50 vuotta. Porvoo.

Nurmi Veli 1990. Maamme opettajakorkeakoulut. Kasvatusthistoriallinen perustutkimus. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 87. Helsinki.

Pitkänen Viljo 1984. Martti H. Haavio kasvattaja ja ihminen. Jyväskylä.

Promootio 1967. Helsingin yliopiston Teologisen Tiedekunnan tohtorien promootio, 1967.a.l.

RUK 99. Kurssijulkaisu 1959. a.l.

Strömberg John 1990. Ylioppilastulvasta säätelyyn. Teoksessa Helsingin yliopisto 1917 - 1990. Helsingin yliopisto 1640 - 1990. Kolmas osa. Keuruu.